

Programm „Siseturvalisus 2020–2024“

Programmis keskendutakse inimeste teadlikkuse suurendamisele, vajaduse korral hoiakute ja käitumise turvalisemaks muutmisele ja kinnistamisele, et vähendada riskide avaldumise tõenäosust, õnnetusi ja vajadust tegeleda õnnetuste tagajärgedega. Samuti tegeletakse reageerimisvõimekuse kindlustamise ja tugevdamisega, et vajaduse korral tagada kiire ja asjatundlik abi. Programmiga aidatakse kaasa, et riskide avaldumisel oldaks valmis võimalikult palju vähendada nende negatiivseid mõjusid nii riigi, kohalike omavalitsuste, ettevõtjate kui ka elanike kaasabil.

PROGRAMMI „SISETURVALISUS 2020–2024“ SISU LÜHIKOKKUVÕTE

Programmi nimetus	Siseturvalisus
Tulemusvaldkond	Siseturvalisus
Valdkonna arengukava	Siseturvalisuse arengukava 2020–2030
Programmi periood	2020–2023 ja 2021–2024
Tulemusvaldkonna ja programmi eesmärk	Eesti inimesed tunnevad, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igaühe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.
Peavastutaja	Siseministeerium
Kaasvastutajad, kes planeerivad oma osade teenuste raha selles programmis	Häirekeskus, Kaitsepolitsei, Politsei ja Piirivalveamet, Päästeamet, Sisekaitseakadeemia, Siseministeeriumi infotehnoloogia ja arendus-keskus
Kaasvastutajad või teised partnerid, kes aitavad programmi eesmärkide saavutamisele kaasa, kuid ei planeeri oma teenuste raha selles programmis	<p>Avalik sektor: Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Keskkonnaministeerium, Kultuuriministeerium, Maaeluministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium, Riigikantselei, Eesti Pank, Terviseamet, Eesti Kohtuekspertiisi Instituut, Tervise Arengu Instituut, Haigekassa, Maksu- ja Tolliamet, Riigi Infosüsteemi Amet, Veterinaar- ja Toiduamet, Transpordiamet, Välisluureamet, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Riigi Infosüsteemide Keskus, Vanglateenistus, Prokuratuur, Rahapesu Andmebüroo, Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutus, Kaitsevägi, Kaitseleit, Finantsinspeksioon, Ravimiamet, Registrate ja Infosüsteemide Keskus, Andmekaitse Inspeksioon, Integratsiooni Sihtasutus, Eesti Vedelkütusevaru Agentuur, Kaitseväe Akadeemia, Keskkonnaamet, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Sotsiaalkindlustusamet, Eesti Töötukassa, Tööinspeksioon, SA Archimedes, SA Innove, Startup Estonia, kohaliku omavalitsuse üksused ja nende koostööorganid (eeskätt maakondlikud arendusorganisatsioonid)</p> <p>Kolmas sektor: küla- ja asumiseltsid, siseturvalisusega tegelevad ühingud (Eesti Abipolitseinike Kogu, Päästeliit, Eesti Vabatahtlik Mere- ja Järvepääste MTÜ, Saaremaa Vabatahtlike Merepääste Selts MTÜ, Naabrivalve, Eesti Turvaettevõtete Liit, Eesti Päästeala Töötajate Ametiühing MTÜ). Töötajate, tööandjate jm katusorganisatsioonid, õppeasutused jm välismaalastega kokku puutuvad esindusorganisatsioonid ning teised rahvastikuhalduse teema sotsiaalpartnerid</p> <p>Erasektor: elutähtsat teenust ja veebi majutust osutavad ettevõtjad, kindlustusseltsid, tuleohutusettevõtted, turvaettevõtted</p>

Programmis keskendutakse inimeste teadlikkuse suurendamisele, vajaduse korral hoiakute ja käitumise turvalisemaks muutmisele ja kinnistamisele, et vähendada riskide avaldumise tõenäosust, õnnetusi ja vajadust tegeleda õnnetuste tagajärgedega. Samuti tegeletakse reageerimisvõimekuse kindlustamise ja tugevdamisega, et vajaduse korral tagada kiire ja asjatundlik abi. Programmiga aidatakse kaasa, et riskide avaldumisel oldaks valmis võimalikult palju vähendama nende negatiivseid mõjusid nii riigi, kohalike omavalitsuste, ettevõtjate kui ka elanike kaasabil. **Programmi eesmärgi täitmiseks on kavandatud viis meetet:**

Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine

Kiire ja asjatundlik abi

Kindel sisejulgeolek

Tõhus rahvastikuhaldus¹

Tark ja innovaatiline siseturvalisus

¹ Alates 2022. aastast „Eesti arengut toetav kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika“.

SISUKORD

1. PROGRAMMI EESMÄRK JA MÕÕDIKUD	5
2. OLUKORRA ANALÜÜS	7
3. MEETMED JA PROGRAMMI TEGEVUSED	11

MEEDE 1. ENNETAVA JA TURVALISE ELUKESKKONNA KUJUNDAMINE

12

Kokkuvõte	12
Meetme mõõdikud	13
Olukorra analüüs	13

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 1.1. TERVIKLIKUM JA IGAÜHE PANUSEL PÕHINEV ENNETUSTÖÖ TURVALISUSE TAGAMISEKS

19

Võimekus 1.1.1. Valdkondadeülese ennetuse tõhustamine	20
Võimekus 1.1.2. Siseturvalisuse vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste mitmekesistamine	22

ALAMEEDE, EHK PROGRAMMI TEGEVUS 1.2. VÄHEM INIMKANNATANUTEGA ÕNNETUSI

24

Võimekus 1.2.1. Ohtude ennetamine ning tervist ja elu säästva käitumise kujundamine	25
--	----

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 1.3. VÄHEM VÄGIVALDA

28

Võimekus 1.3.1. Vägivalda ennetamine ja selle riski varajane märkamine	28
Võimekus 1.3.2. Vägivalda eest kaitstud kannatanud	31

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 1.4. TURVALISEM AVALIK RUUM

33

Võimekus 1.4.1. Inimeste oskuste edendamine avalikus kohas ohtusid ennetada ja märgata ning nende ilmnemisel käituda	34
Võimekus 1.4.2. Avaliku ruumi kujundamine ohutut ja turvalist käitumist soodustavaks	34
Võimekus 1.4.3. Asutuste suutlikkus ennetavalt toetada korra tagamist avalikus ruumis	35

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 1.5. KAITSTUM VARA, OHUTUM KESKKOND

36

Võimekus 1.5.1. Isikute ja ettevõtjate teadmiste ja oskuste parendamine oma vara kaitsmiseks varguse, lõhkumise ja õnnetuse eest	37
---	----

MEEDE 2. KIIRE JA ASJATUNDLIK ABI

39

Kokkuvõte	39
Meetme mõõdikud	40
Olukorra analüüs	40

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.1. AVALIKU KORRA TAGAMISE JA PÄASTE VALMISOLEKU PLANEERIMINE

46

Võimekus 2.1.1. Avaliku korra ja ohtude seisundi seire	46
---	----

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.2. TEADETE KIIRE VASTUVÕTMINE, ABIVAJADUSE TÄPNE VÄLJASELGITAMINE JA ABI VÄLJASAATMINE

48

Võimekus 2.2.1. Hädaabiteadete menetlemine	49
Võimekus 2.2.2. Operatiivressursside ja operatiivinfo juhtimine	50
Võimekus 2.2.3. Abi- ja infoteadete vastuvõtmine ja töötlemine	51

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.3. REAGEERIMINE ÕNNETUSTELE JA OHTUDELE

52

Võimekus 2.3.1. Avaliku korra tagamine	53
Võimekus 2.3.2. CBRN sündmused	54
Võimekus 2.3.3. Demineerimine	55
Võimekus 2.3.4. Päästmine maismaal	56
Võimekus 2.3.5. Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel	57

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.4. SÜNDMUSTE LAHENDAMINE

58

Võimekus 2.4.1. Järelevalve automatiseerimine	58
Võimekus 2.4.2. Menetluste digiteerimine	59
Võimekus 2.4.3. Abitus seisundis isikute abistamine	60
Võimekus 2.4.4. Isikute kinnipidamine	61

MEEDE 3. KINDEL SISEJULGEOLEK

62

Kokkuvõte	62
Meetme mõõdikud	63
Olukorra analüüs	64

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.1. PÕHISEADUSLIKU KORRA TAGAMINE

76

Võimekus 3.1.1. Majandusjulgeoleku suurendamine	76
Võimekus 3.1.2. Radikaliseerumise ennetamine ja tõkestamine	77
Võimekus 3.1.3. Terrorismivastane võitlus	78

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.2. RASKE JA ORGANISEERITUD KURITEGEVUSE VASTANE VÕITLUS

80

Võimekus 3.2.1. Küberkuritegevuse vastane võitlus	81
Võimekus 3.2.2. Narkokuritegevuse vastane võitlus	83
Võimekus 3.2.3. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine	84

Võimekus 3.2.4. Korruptsiooni tõkestamine ja ennetamine	86
Võimekus 3.2.5. Majanduskuritegevuse vastane võitlus	87
Võimekus 3.2.6. Kriminaaltulu tuvastamise ja konfiskeerimise võimekus	88
Võimekus 3.2.7. Inimkaubanduse tõkestamine	89
Võimekus 3.2.8. Kriminallistika arendamine	90

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.3. KRIISIDEKS VALMISOLEK JA NENDE LAHENDAMINE 92

Võimekus 3.3.1. Ohtude tuvastamine ja riskide maandamine	92
Võimekus 3.3.2. Kriisideks valmistumine	93
Võimekus 3.3.3. Kriisijärgne taastamine	95

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.4. PIIRIHALDUS 97

Võimekus 3.4.1. Piirikontroll, riigipiiri valvamine ja kaitse, piiriolukorra info haldamine ning operatiivkoostöö	98
--	----

MEEDE 4. TÕHUS RAHVASTIKUHALDUS 101

Kokkuvõte	101
Meetme mõõdikud	102
Olukorra analüüs	102

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 4.1. TASAKAALUSTATUD RÄNDPOLIITIKA 112

Võimekus 4.1.1. Eesti arenguvajadustest lähtuva tasakaalustatud sisserändepoliitika kujundamine	112
Võimekus 4.1.2. Sisserändepoliitika tõhus ja kliendikeskne elluviimine	113
Võimekus 4.1.3. Eestist kui sihtriigist ja Eesti sisserändepoliitikast teadlikkuse suurendamine	114
Võimekus 4.1.4. Avalikkuse teavitamine rändeteemadel	115
Võimekus 4.1.5. Tõhusa migratsioonijärelevalve elluviimine	116
Võimekus 4.1.6. Põhiõigusi järgiva tagasisaatmispoliitika elluviimine	117
Võimekus 4.1.7. Rahvusvahelise kaitse menetlemine	118
Võimekus 4.1.8. Rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate vastuvõtusüsteemi arendamine	119
Võimekus 4.1.9. Uuississerändajate kohanemist toetavate sihtrühmapõhiste (tugi-)teenuste pakkumine	120

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 4.2. TASAKAALUSTATUD KODAKONDSUSPOLIITIKA 121

Võimekus 4.2.1. Eesti kodakondsuse saamise valmiduse suurendamine ja kodanikustaatus väärtustamine	121
---	-----

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 4.3. USALDUSVÄÄRNE JA TURVALINE IDENTITEEDIHALDUSPOLIITIKA 123

Võimekus 4.3.1. Identiteedihaldusvaldkonna stabiilsuse tagamine ning turvaline ja tõsikindel isikutuvastus	124
Võimekus 4.3.2. Identiteedihaldusvaldkonna turvaline ja nutikas arendamine	125
Võimekus 4.3.3. Isikut tõendavate dokumentide ja identiteedihalduspoliitika valdkonna rahvusvaheline koostöö ning Eesti kui eduka e-riigi kuvandi jätkuvuse tagamine	126
Võimekus 4.3.4. Identiteedihalduspoliitika valdkonna tõhus juhtimine, haldamine ning koostöö	127

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 4.4. TÕHUS RAHVASTIKUTOIMINGUTE POLIITIKA 128

Võimekus 4.4.1. Kvaliteetsete rahvastikuandmete tagamine	128
---	-----

MEEDE 5. TARK JA INNOVAATILINE SISSETURVALISUS 129

Kokkuvõte	129
Meetme mõõdikud	130
Olukorra analüüs	130

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 5.1. INIMESTE HOIDMINE JA ARENDAMINE 134

Võimekus 5.1.1. Arendava ja paindliku tööelu pakkumine	135
Võimekus 5.1.2. Targad ja inspireerivad juhid	137
Võimekus 5.1.3. Pühendumust toetava organisatsioonikultuuri kujundamine	138
Võimekus 5.1.4. Hinnatud tööandja kuvandi kujundamine	140

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 5.2. INNOVATSIOONI JA TÕENDUSPÕHISE POLIITIKAKUJUNDAMISE EDENDAMINE 141

Võimekus 5.2.1. Käitumisteaduslikult ja tehnoloogiliselt nutikate uuendustega katsetamine	142
Võimekus 5.2.2. Teadus- ja tõenduspõhise poliitikakujundamise toetamine	143

4. PROGRAMMI JUHTIMISKORRALDUS 145

1. Programmi eesmärk ja mõõdikud

Programmi eesmärk

Eesti inimesed tunnevad, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igaihe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.

Programmi mõõdikud

	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Eestit turvaliseks riigiks hindavate elanike osakaal	94%	92% (92%)	≥ 92%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	Siseministerium, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peavad riigi peamiseks mureks Eestis	3%	≤ 3% (1%)	≤ 3%	≤ 3%	≤ 3%	≤ 3%	≤ 3%	Standard Eurobaromeeter
- kuritegevust,	12%	≤ 12% (15%)	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	
- sissērännet, - terrorismi	1%	≤ 1% (0%)	≤ 1%	≤ 1%	≤ 1%	≤ 1%	≤ 1%	
Siseturvalisuse tagamise kaasatud elanike osakaal	-	17% (17%)	> 17%	≥ 20%	≥ 20%	≥ 25%	≥ 25%	Siseministerium, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Siseturvalisuse asutuste usaldusväärsus:								Turu-uuringute institutsioonide usaldusväärsuse uuring
- Politsei- ja Piirivalveamet	89%	≥ 89% (91%)	≥ 89%	≥ 89%	≥ 89%	≥ 89%	≥ 89%	
- Päästeamet	97%	≥ 97% (95%)	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	
- Häirekeskus	94%	≥ 94% (93%)	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	
Vigastussurmade arv ²	687	< 680 (andmed juunis)	< 670	< 660	< 650	< 640	< 630	Statistikaamet

² „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“ ja selle programmiga „Siseturvalisus“ mõjutatakse otseselt uppunute, tulekahjus hukkunute, sõidukiõnnetustes hukkunute, tapmiste ja mõrvade tagajärjel ning uimasti üledoosi tagajärjel hukkunute arve, kuid kaudset mõju avaldavad meetmed ka teistele vigastuste liikidele nagu enesetappudele, kukkumistele, külmumistele. Seetõttu kajastatakse üldeesmärgi mõõdikuna vigastustest põhjustatud suremust kõikide vigastussurmade liikide osas. Antud mõõdik on nimetatud „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“ mõõdikute saavutamise ühe eeldusena. Sotsiaalministerium on ka alates 2015. aastast vigastuste ennetamise valdkonna üldkoordineerija. Sõidukiõnnetustes hukkunute arvu vähendamise abinõud on käsitletud liiklusohutusprogrammis.

Nimekiri programmi olulisema mõjuga tegevustest

- 1. Inimeste kaasamine ja kogukondade võimestamine.** Tulemuslikumaks ennetustööks suurendatakse kogukondlikke võimalusi turvalisuse tagamisel, luuakse püsivaid kogukonnakeskseid koostöövorme ja lepatakse kokku vastutajad kohalikul ja riiklikul tasandil ennetuse tegevuste kavandamiseks, läbiviimiseks, tulemuste mõõtmiseks. Piirkondlikul ja kogukonna tasandil määratakse kindlaks ennetuse eest vastutav valdkondadeülese mandaadiga koordinaator ja koostöövõrgustik, kuhu kuuluvad kõigi poolte esindajad (sh Sotsiaalkindlustusamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet). **Jätkatakse sihistatud ennetustegevustega. Selle jaoks viiakse nt ellu tõendus- või teadmispõhiseid ennetusprogramme, et vähendada elu-, tervise- ja varakahjusid.**
- 2. Luuakse eeldusi, et hoida korrakaitseorganite ja päästevõrgustiku reageerimissuutlikkus ohtudele vastaval tasemel.** Näiteks laiendatakse õnnetustele ja ohtudele reageerimise võrgustikku, tihendatakse koostööd võrgustiku eri osaliste vahel. Samuti suurendatakse avaliku korra tagajate hulka, kaasates turvaettevõtteid ja teisi selleks ettevalmistatud ja volitatud ühinguid ja asutusi senisest enam avaliku korra tagamiseks. Jätakuvalt toetatakse ka üleriigilisi ja kohalikke siseturvalisuse vabatahtlike ühinguid nii reageerimisvõime suurendamiseks kui ennetustöö laiendamiseks.
- 3. Piisaval arvil töötajate tagamiseks jätkatakse ka taseme- ja täiendusõppe paindlikumaks muutmise ja e-õppevormide arendamisega.** Eesmärk on muuta õppevormid paindlikumaks, sh kombineerida tasemeõpet töökohapõhise õppega, arendada välja kvaliteetne e-õppekeskkond. Jätkatakse ka tegevustega, et muuta SKA pakutav päästekorraldaja õpe töökohapõhiseks õppeks, uuendatakse politsei haridusmudelit. Muudetakse üha paindlikumaks siseturvalisuse töötajate ümberõppe võimalusi.
- 4. Parandatakse kriisideks valmisolekut.** Kavas on tööle rakendada **politsei- ja piirivalve kriisireserv**, mis oleks võimeline tegutsema ka võimalike ulatuslike riigikaitse kriiside korral. Koostatakse terviklik **ohu- ja riskipilt** ning selle koostamise meetodika ja korraldus. Ühtlustatakse hädaolukordadeks ja riigikaitse kriisideks valmistumise ning **kriisiaegse juhtimise ja koostöö korraldust**. Viiakse ellu erinevaid tegevusi, et parandada asutuste, elutähtsate teenuste osutajate, **elutähtsate teenuste toimepidevust** korraldavate asutuste ja sh KOVide kriisideks valmisolekut ja nende lahendamist. Luuakse senisest paremad eeldused **elanike hakkamasaamiseks** kriisiolukordades (nt teavitustegevused, riskikommunikatsioon).
- 5. Kasvatatakse ja säilitatakse IKT võimekust ning parandatakse siseturvalisuse valdkonna tehnilist valmisolekut.** Mitmed olulised infosüsteemid riigis on vanad ja teenuste kvaliteetseks jätkamiseks on vaja neid uuendada. Uuendatakse valdkonna tehnikat, et politseinikud ja päästjad saaks oma tööd hästi teha.

2. Olukorra analüüs

Elanike hinnangud turvalisusele

Eesti elanikud on andnud turvalisusele kõrge hinnangu. **Eestit elamiseks turvaliseks riigiks pidavate elanike arv on viimastel aastatel suurenenud**, sealjuures on oluliselt suurenenud nende hulk, kes nõustuvad selle väitega täielikult. 2015. aasta Eurobaromeetri uuringu järgi leidis 92% vastanuid, et Eesti on elamiseks turvaline riik. **2018. aastal tehtud siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringu järgi pidas Eestit elamiseks turvaliseks riigiks koguni 94% vastanuid ja 2020. aastal 92%.**

Oma kodu ümbruskonda turvaliseks pidavate elanike osakaal on püsinud stabiilselt kõrgena (2015. aastal 92% ja 2018. aastal 96% ja 2020. aastal 92%). Väärrib märkimist, et Kirde-Eesti elanike hinnangud Eesti turvalisusele on madalamad (2020. aastal 82%), kuid kodupiirkonna kohta antud hinnang teiste vastanute omast märkimisväärselt ei erinenud (2020. aastal 88%). Peale Kirde-Eesti elanike hindavad Eesti riiki pisut vähem turvaliseks elukohaks muust rahvusest inimesed (82% hindab turvaliseks), suurlinnade elanikud (91% hindab turvaliseks) ning inimesed vanuses 35–44 (86% hindab turvaliseks). Neile küsimustele vastamisel on ilmselt tähtis piirkonna sotsiaalmajanduslik olukord laiemalt, mitte üksnes rahvus, ja vähendades piirkondlikke erinevusi vähenevad ka erinevused vastustes.

Võrreldes Euroopa keskmisega peavad eestlased Eurobaromeetri uuringu järgi oma riiki turvalisemaks – 28 riigi pingereas 7. koht.³ Euroopas keskmiselt on turvalisusele antud hinnangud püsinud samal tasemel. Küll on võrreldes 2015. aastaga vähenenud eurooplaste, sh eestlaste veendumus, et Euroopa on elamiseks turvaline koht. Toimunud terroriaktid ei ole mitte niivõrd mõjutanud seda, kuidas inimesed tajuvad oma isiklikku turvalisust, vaid need on rohkem mõjutanud Euroopa üldise turvalisuse tajumist.

2020. aasta siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringule vastanute hinnangul suurendavad turvalisust kõige enam kuulumine NATO-sse ja Euroopa liitu (vastavalt 63% ja 54%). Inimeste arvates vähendavad Eesti turvalisust põgenike sissevoolust tingitud olukord Euroopa Liidus (77%) ning üldine vaesus ja sotsiaalne tõrjutus (73%). Neli kõige olulisemat kodukoha turvalisust väga palju suurendavat tegurit on inimeste hinnangul valvekaamerad avalikes kohtades (55%), politseipatrullid tänavatel (48%), kogukonna suurem sidusus ehk see, et naabrid tunnevad üksteist (44%) ning kohaliku omavalitsuse tegevus turvalise keskkonna kujundamisel (38%).

Kuigi Eesti elanikud hindavad Eesti siseturvalisust väga heaks juba praegu, tuleb sellele tähelepanu pöörata ka edaspidi. Programmi elluviimisel on eesmärk hoida elanike hinnang siseturvalisusele samal tasemel või seda mõnevõrra suurendada. Programmiga elluviidavad meetmed avaldavad positiivset mõju Eesti turvalisusele, kuid samas on väliskeskkonna tingimused ebastabiilsed ja võivad elanike hinnangut mõjutada negatiivses suunas.

Elanike hinnangud olulisematele probleemidele riigis ja Euroopa Liidus

Kuritegevus oli Eesti elanike arvates aastatel 2004–2008 pidevalt peamiste mureteemade hulgas, seda pidas 2006. aastal põhiprobleemiks koguni 48% vastanuid⁴. Alates 2009. aastast ei ole kuritegevus olnud riigi ees seisva kolme peamise mure hulgas. Aastatel 2009–2010 vähenes näitaja 10%-le ja järgmistel aastatel vähenemine jätkus, 2019. aastal pidas kuritegevust riigi olulisimaks probleemiks vaid 3% elanikke ja 2020. aastal 1%. Taustaks võib välja tuua, et registreeritud kuritegude arv on 15 aastat olnud langustrendis, kuid 2018. aastal suurenes 0,5% ja 2019. aastal 0,2%⁵. Kuritegevuse struktuuris on varavastaste kuritegude

³ Eurobaromeeter. Special Eurobarometer 464b (2017) Europeans' attitudes towards security. Kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/yearFrom/1974/yearTo/2017/surveyKy/1569> (22.03.2018)

⁴ Uuringut on tehtud alates 2004. aastast, kui Eesti liitus Euroopa Liiduga. Aastatel 2004–2008 oli kuritegevus esimese kolme probleemi hulgas.

⁵ Justiitsministeerium. Kuritegevus Eestis 2019. Kättesaadav internetis aadressil <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevuse-statistika/> (20.04.2020).

osakaal vähenenud ja üldise trendina on suurenenud isikuvastaste kuritegude arv⁶. Üldjoontes kinnitab ametlikku statistikat ohvriuuring ehk inimeste küsitlus⁷.

2015. aastal kerkis Euroopa rändekriisi mõjul Eesti elanike arvates kõige tähtsamaks probleemiks, millega Eesti riik vastamisi seisab, sisseränne. Mure sisserände pärast vähenes 2016. aastal märkimisväärselt (45%-lt 19%-ni), 2017. aastal veelgi (19%-lt 14%-ni) ja 2019. aastal pidas seda riigi peamiseks mureks 12%⁸ ja 2020. aastal 15%, ehk viimase kahe aasta võrdluses erilist erinevust ei ole, kuid mõnevõrra võib seda seletada nt teema kajastatusega.

Eestis on terrorismioht väike. Seda tajuvad ka Eesti elanikud, sest terrorismi pidas 2019. aastal Eesti riigi põhimureks 1% elanikke ja 2020. aastal 0%. Samas peame arvestama Euroopas ja mujal toimuvate relvakonfliktide, äärmusluse leviku ja rändetrendidega, sest need võivad mõjutada ka meie riigi julgeolekut. Samuti on Eesti elanike puhul kasvanud oht sattuda välismaal terrorirünnaku piirkonda. Samas on Eesti elanikud arvamusel, et terrorism (20% vastajaid) ja sisseränne (52% vastajaid) on kõige olulisemad teemad, millega Euroopa Liidu tasandil tegeleda (2019 a.).

Möödiku näitajad on soovitud väikesed ja sõltuvad paljudest teguritest. Pingestunud väliskeskkonna tõttu on vaja programmi meetmete kavandamisel ja elluviimisel vaeva näha, et ei kasvaks nende elanike osakaal, kes peavad kuritegevust, sisserännet ja terrorismi riigi peamiseks murekohaks. Silmas tuleb pidada ka erinevat statistikat nende teemade kohta ja esilekerkivate probleemidega aegsasti tegeleda. Möödiku hoidmisele ja parandamisele aitavad kaasa kõige enam meetmed „Ennetav ja turvaline elukeskkond“, „Tõhus rahvastikuhaldus“ ja „Kindel sisejulgeolek“.

Elanike valmisolek panustada siseturvalisuse valdkonda

Siseturvalisuse arengukava üks olulisi eesmärke on suurendada igapäevast panust turvalisuse tagamisel. Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringu järgi on 17% elanikest viimase aasta jooksul osalenud mõnes turvalisusega seotud vabatahtlikus tegevuses⁹. Samas, siseturvalisuse vabatahtlikke on 2020. aastal võrreldes 2014. aastaga rohkem: abipolitseinike arv on 884-lt suurenenud 1236-ni, vabatahtlike päästjate arv 1768-lt 2163-ni ja vabatahtlike merepäästjate arv 237-lt 444-ni. Peamiseks takistuseks turvalisusega seotud vabatahtlikus tegevuses osalemisel nimetati ebasobivat vanust (40%), muid kohustusi ja vähest vaba aega (37%) ning füüsilistele võimetele esitatavaid nõudeid (29%). Arengukava elluviimisel püütakse elanike kaasatust siseturvalisuse tagamisse parandada. **On olemas tugevad eeldused suurendada elanike panust enda ja kodukoha turvalisuse parandamisel: inimesed on enamasti veendunud, et peaksid ise aktiivselt osalema omaenda ja kodukoha turvalisuse tagamisel (88%).** Turvalisusega seotud vabatahtlikus tegevuses osalemise suurendamisel on samuti potentsiaali. Seda ilmestab inimeste valmisolek panustada vabatahtlikusse tegevusse: naabrivalves on osalenud 6% elanikke, samas kui 47% vastanuid on valmis selles edaspidi samuti osalema; abipolitseinike ja päästjate töös on osalenud vaid 1% vastanuid, kuid iga viies 15–49-aastane Eesti elanik on huvitatud abipolitseinikuks või vabatahtlikuks päästjaks hakkamisest. **Kõige olulisemaks motiveerijaks peetakse soovi muuta oma kodukoht turvalisemaks¹⁰.** Programmi elluviimisel on vaja luua selliseid võimalusi ja kavandada sobivaid teavitustegevusi, et elanike panus omaenda kodukoha turvalisusesse ja kaasatus siseturvalisuse tagamisse suureneks. Eelkõige on selle jaoks suunatud meede „Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine“.

⁶ Justiitsministeerium. Kuritegevus Eestis 2018. Kättesaadav internetis aadressil https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevus_eestis_2018_viidetega_lisadele.pdf

⁷ Justiitsministeerium. Kuritegevus Eestis 2018.

⁸ Standard Eurobaromeeter 92. Rahvuslik aruanne. Avalik arvamus Euroopa Liidus, Eesti sügis 2019. Kättesaadav internetis aadressil https://ec.europa.eu/estonia/sites/estonia/files/docs/st92-report-repee_v2.pdf

⁹ Elanike kaasatus siseturvalisuse tagamisse näitab, kui suur osakaal vastanutest on viimase 12 kuu jooksul osa võtnud ühest või mitmest järgmisest tegevusest: turvalisusega seotud õppused või kursused; naabrivalve; korraldanud või aidanud läbi viia üritusi või arutelusid turvalisuse teemal; turvalisusega seotud talgud (õnnetuse tagajärgede likvideerimine, keskkonna turvalisemaks tegemine); osalenud mõne siseturvalisuse valdkonna organisatsiooni tegevuses; osalenud abipolitseinike, vabatahtlike päästjate või merepäästjate töös.

¹⁰ Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2018.

Usaldus siseturvalisusesse panustavate asutuste ja vabatahtlike suhtes

Usaldus vabatahtlike organisatsioonide vastu on suur (2020. aastal 75–84%). Samuti püsib endiselt suur elanike usaldus siseturvalisust tagavate asutuste vastu – Päästeametit usaldas 2020. aastal 95%, Häirekeskust 93% ning Politsei- ja Piirivalveametit 91% küsitlusele vastanutest. Siseturvalisuse asutuste personali professionaalsus on oluline, kuid samas on asutuste legitiimsuse ja töö tulemuslikkuse jaoks vajalik, et neid ühiskonnas usaldataks. Kuna nimetatud näitajaid on igal mitu aastat olnud võrdlemisi suured, on sihiks seatud praeguse taseme hoidmine või kasvatamine. Siinjuures on oluline välja tuua, et lähiaastatel võib siseturvalisuse teenuste pakkumine olla senisest suurema surve all rahvastiku vananemise ja tööturule sisenevate noorte arvu vähenemise, samuti suure hulga eriteenistujate pensionile siirdumise tõttu. Siseturvalisuse teenuste nutika ja mõjusa pakkumise, sh tehnoloogia ja innovaatiliste lahenduste arendamiseks on eelkõige mõeldud meetmed „Kiire ja asjatundlik abi“ ja „Tark ja innovaatiline siseturvalisus“.

Tõsised inimkahjud

Vigastussurmade arv on aastate 2007 ja 2019 võrdluses üle 40% vähenenud¹¹. Vigastustest, mürgitustest tingitud suremuse vähenemisele on aidanud kaasa peamiselt liiklus-, tule- ja uppumissurmade vähenemine. Sellegipoolest on Eestis EL-i keskmisest tasemest lähtudes võimalik säästa aastas veel umbes 300 inimest¹². Oluline probleem, millega arvestada on ka meeste ja naiste surmajuhtude erinevus, mis on aastate jooksul püsinud samal tasemel: arvestades rahvaarvu hakkub mehi vigastuste tõttu igal aastal ligi neli korda rohkem.¹³ Oluline roll ohtude märkamisel ja nende ennetamisel on inimeste teadmistel, hoiakutel, oskustel ja käitumisel. Kuigi hoiakute näol on olemas eeldused kahjude ärahoidmiseks (2018. aasta siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringu järgi 95% vastanuid nõustus või pigem nõustus, et peavad oluliseks käituda ohte ennetavalt ja 2020. aasta uuringu järgi arvasid 92%, et igaüks vastutab ise ohutusnõuete täitmise eest oma kodus), on vaja suuremat ennetustööd käitumuslikest teguritest tingitud õnnetuste ja vigastussurmade vähendamiseks. Vigastussurmade hulk on vähenenud vaid neis valdkondades, kus tehakse süsteemset ennetustööd, mistõttu on vaja sellele endiselt tähelepanu pöörata nii siseturvalisuse, rahvatervise kui ka teistes valdkondades. Ennetamisele ja inimeste käitumise ja hoiakute mõjutamisele on suunatud meede „Ennetav ja turvaline elukeskkond“, kuid inimkahjude ärahoidmisele on suunatud ka meede „Kiire ja asjatundlik abi“ ja „Kindel sisejulgeolek“.

Põhimõtted, millega arvestada programmi tegevuste kavandamisel ja elluviimisel

- 1. Turvalisus algab igaühest endast.** Igaühe üksteisest hooliv käitumine loob võimalused ühiskonna turvalisuse säilitamiseks ja suurendamiseks. Turvalisust saab suurendada igaüks, kui parendab enda ja oma lähedaste käitumist. Hädasolija päästmine ei ole pelgalt tema enda asi. Siiski teeb abivajaja teadlikkus ja ettevalmistus, kuidas hädaolukorras toime tulla, tema päästmise kergemaks. Vajaduse korral peab osutama abi ise või edastama teabe õnnetusest professionaalidele. Tähtis on aidata kaasa selle mõtteviisi juurdumisele ning parendada elanike teadmisi ja oskuseid.
- 2. Turvalisuse tagamine on terviklik ja eeldab eri poolte jõupingutusi.** Turvalisus nõuab paljude asutuste ja inimeste ühist panust. Parima tulemuse selle tagamisel annab eri poolte tähelepanu ja pingutus – Siseministeeriumi valitsemisala asutuste asjatundlik tegutsemine, teiste valitsemisalade asjakohane panus, kohalike omavalitsuste, vabaühenduste, erasektori ja kogukonnaliikmete sammud oma piirkonnas siseturvalisuse suurendamiseks. See võib tähendada näiteks vabatahtlike, politseinike ja päästjate tööd, elutähtsate teenuste toimepidevust korraldavate asutuste rolli, aga ka inimeste endi valmisolekut

¹¹ „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“ ja selle programmiga „Siseturvalisus“ mõjutatakse uppunute, tulekahjus hukkunute, sõidukiõnnetustes hukkunute, tapmiste ja mõrvade tagajärjel ning mürgistuste tagajärjel hukkunute arvu, kuid kaudset mõju avaldavad need meetmed ka teistele vigastuste liikidele, nagu enesetapud, kukkumised, külmumised. See mõõdik on nimetatud „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“ mõõdikute saavutamise ühe eeldusena. 2021. aasta bigastussurmade täpne statistika avaldatakse juunis.

¹² Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030. Tallinn: Sotsiaalministeerium. Kättesaadav aadressil https://www.sm.ee/sites/default/files/rta_2020-2030_22.01_visioonidokument.pdf (28.06.2019).

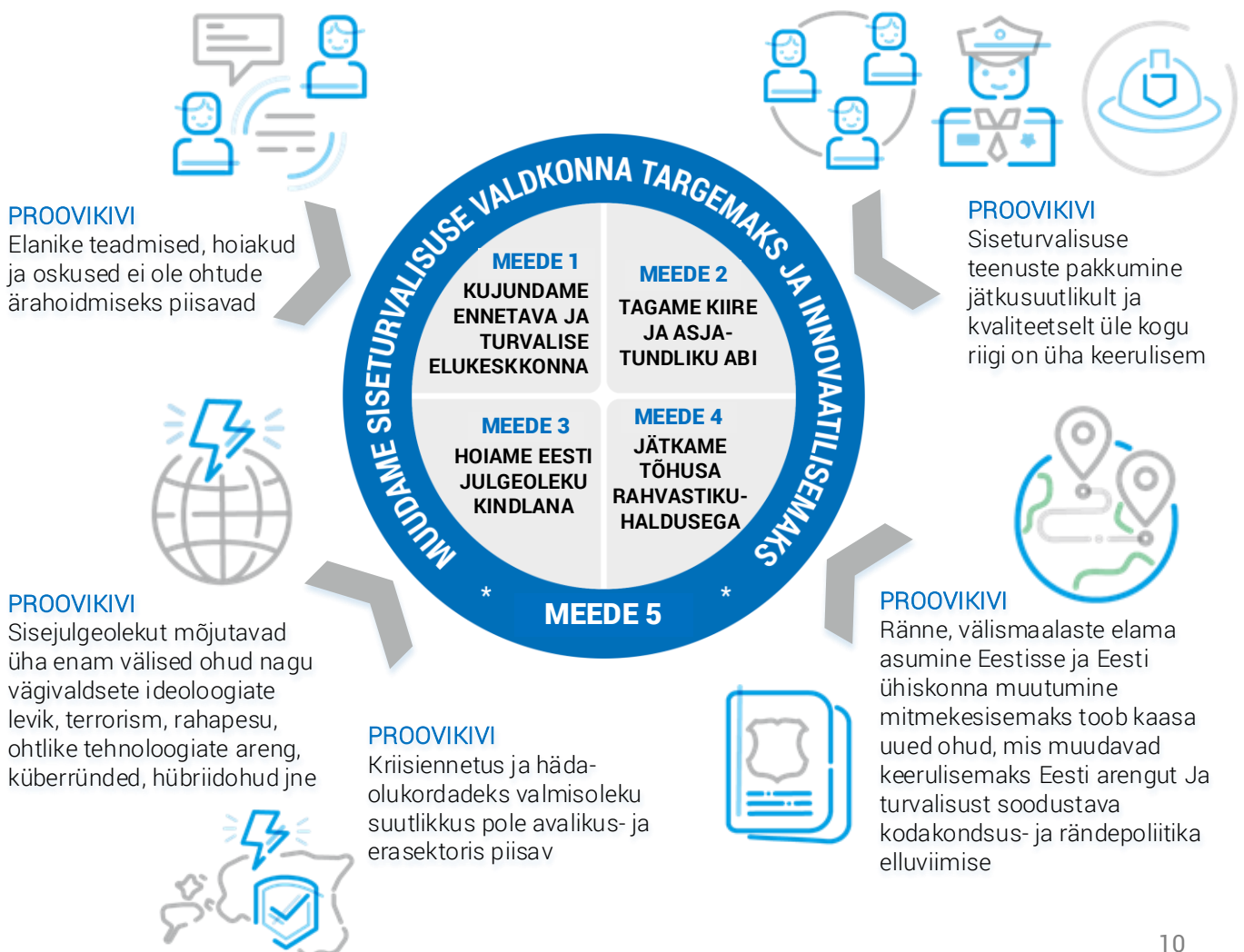
¹³ Vigastused Eestis 2017. Tervise Arengu Instituut. Kättesaadav aadressil https://intra.tai.ee/images/prints/documents/15385597148_Vigastused%20Eestis_2017.pdf

võimalikeks hädaolukordadeks jne. Vaja on välja selgitada takistused eesmärkide saavutamisel ja leida, kuidas neid ühiselt kõrvaldada nii siseturvalisuse valdkonna kui ka teiste valdkondade eesmärkide elluviimise abil.

- 3. Kõige mõistlikum on ohte ennetada.** Turvalisuse tagamisel on korraldajatel ja päästjatel oluline roll ja neilt oodatakse vajaduse korral kiiret ja oskuslikku sekkumist. Siiski tuleb meeles pidada, et õnnetuse korral on kahju inimese elule, tervisele, varale või loodusele juba sündinud. Vaja on saavutada turvalisem ühiskond, kus kogukondlik elu ja keskkond oleksid korraldatud viisil, mis vähendaks kuritegevuse, sõltuvuste, vägivalda ja muude negatiivsete nähtuste tekkimise juba eos. Tähtis eeldus on kujundada selleks sobivad hoiakud ja oskused, aga ka keskkond, mis soodustaks positiivseid valikuid ja arenguvõimalusi.
- 4. Oluline on jõuda teadmispõhiselt probleemide põhjusteni ja need koostöös lahendada.** Siseturvalisuse tagamisel on vaja välja selgitada probleemide tegelikud põhjused, sh miks ei tunne inimesed endid turvaliselt või miks nad käituvad riskialtalt ega arvesta võimalikku ohtu.
- 5. Probleemide lahendamisel kasutatakse ajakohaseid, mõjusaid, nutikaid ja optimaalseid lahendusi.** Turvalisuse tagamisel ja probleemide lahendamiseks on vajalik leida tõhusaid ja nutikaid lahendusi, kuidas inimeste tööpanust hästi kasutada ja selle kõrval rakendada uuenduslikku tehnoloogiat. Kasutatavate lahenduste mõjususe ja asjakohasuse kriteeriumiks on ka mõistmine, kuidas leida sihtrühmale sobilik lahendus. Selle jaoks tuleb programmi elluviimisel hinnata erinevate tegevuste sobivust sihtrühmadele ja kohandada tegevusi selliselt, et need avaldaks soovitud mõju. Näiteks on eriti oluline tähelepanu pöörata valdkondadele, mille mõõdikute seirel on näha, et sihtrühmade vahel on olulised erinevused (nt meeste ja naiste surmajuhtude erinevus) ja viia ellu tegevusi, mis avaldaksid suurimat mõju.

Kesksed lahendamist vajavad probleemid ja meetmed

Siseturvalisuse arengukava kavandamisel tuvastati viis keskselt probleemi, mis mõjutavad oluliselt üldeesmärgi saavutamist. Probleemide lahendamiseks on kavandatud viis meetet.

3. MEETMED JA PROGRAMMI TEGEVUSED

Programm: siseturvalisus

Eesmärk: Eesti inimesed tunnevad, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igäihe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Koostöös parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.

Meede 1: Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine	Meede 2: Kiire ja asjatundlik abi	Meede 3: Kindel sisejulgeolek	Meede 4: Tõhus rahvastikuhooldus
<p>Eesmärk: Eesti on ohutu elukeskkonna ja turvaliste kogukondadega ühiskond, kus elanikud oskavad turvalisusriske märgata, neid vältida ja vajadusel neile adekvaatselt reageerida. Tehakse mitmekesist ennetustööd, mida iseloomustab valdkondadeüleline, kogukonnakesksus ja eri partnerite koostöö. Igäihe kaasatus ja panus iseenda ning kogukonna turvalisusesse vähendab ohtu elule, tervisele, keskkonnale ja varale.</p>	<p>Eesmärk: Inimesed tunnevad ennast kaitstuna ja avalikus kohas turvaliselt. Ohtu sattumisel on abi saamine ja osutamine kiire ja asjatundlik. Suurendatud on võimekust paljude kaasabil ohule reageerida ja leevendada ohu realiseerumisel tekitatud kahju. Järelevalvet avaliku ruumi üle ja sündmuste lahendamist toetavad vähem bürookraatlik õiguskeskkond ning jätkusuutlikud innovaatilised infotehnoloogia- ja sidelahendused.</p>	<p>Eesmärk: Eesti sisejulgeolek on kindel ning seda ohustavad tegurid on hästi teadvustatud ja maandatud mitmesuguste riigisiseste tegevuste ja rahvusvahelise koostöö kaudu. Eesti elanikud ning avalik, kolmas ja erasektor on valmis tulema toime erinevate Eestit ohustavate kriisidega.</p>	<p>Eesmärk: Eesti kodakondsus, rände- ja identiteedihalduspoliitika ning rahvastikutoimingud on usaldusväärsed, innovaatilised ja inimesekesksed, toetades Eesti arengut, ühiskonna sidusust ja toimimist ning tagades siseturvalisust.</p>
<p>Alameede/programmi tegevus 1.1: Terviklikum ja igäihe panusel põhinev ennetustöö turvalisuse tagamiseks</p>	<p>Alameede/programmi tegevus 2.1: Avaliku korra tagamise ja pääste valmisoleku planeerimine</p>	<p>Alameede/programmi tegevus 3.1: Põhiseadusliku korra tagamine</p>	<p>Alameede/programmi tegevus 4.1: Tasakaalustatud rändepoliitika</p>
<p>Alameede/programmi tegevus 1.2: Vähem inimkannatanutega õnnetusi</p>	<p>Alameede/programmi tegevus 2.2: Teadete kiire vastuvõtmine, abivajaduse täpne väljaselgitamine ja abi väljasaatmine</p>	<p>Alameede/programmi tegevus 3.2: Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus</p>	<p>Alameede/programmi tegevus 4.2: Tasakaalustatud kodakondsuspoliitika</p>
<p>Alameede/programmi tegevus 1.3: Vähem vägivalda</p>	<p>Alameede/programmi tegevus 2.3: Reageerimine õnnetustele ja ohtudele</p>	<p>Alameede/programmi tegevus 3.3: Kriisideks valmisolek ja nende lahendamine</p>	<p>Alameede/programmi tegevus 4.3: Usaldusväärne ja turvaline identiteedihalduspoliitika</p>
<p>Alameede/programmi tegevus 1.4: Turvalisem avalik ruum</p>	<p>Alameede/programmi tegevus 2.4: Sündmuste lahendamine</p>	<p>Alameede/programmi tegevus 3.4: Piirihaldus</p>	<p>Alameede/programmi tegevus 4.4: Tõhus rahvastikutoimingute poliitika</p>
<p>Alameede/programmi tegevus 1.5: Kaitstum vara, ohutum keskkond</p>			

Meede 5: Tark ja innovaativne siseturvalisus

Eesmärk: siseturvalisuse asutused on atraktiivsed tööandjad ja inimesed teevad tähendusrikast tööd. Siseturvalisuse valdkonnas tegutsevad asjatundlikud, võimekad ja pühendunud inimesed. Siseturvalisuse tagamisel ollakse uuendusmeelsed, kasutatakse tarku ja innovaatilisi lahendusi.

Alameede/programmi tegevus 5.1: Inimeste hoidmine ja arendamine

Alameede/programmi tegevus 5.2: Innovatsiooni ja tõenduspõhise poliitikakujundamise edendamine

MEEDE 1. ENNETAVA JA TURVALISE ELUKESKKONNA KUJUNDAMINE

EESMÄRK: Eesti on ohutu elukeskkonna ja turvaliste kogukondadega ühiskond, kus elanikud oskavad turvalisusriske märgata, neid vältida ja vajadusel neile adekvaatselt reageerida. Tehakse mitmekesist ennetustööd, mida iseloomustab valdkondade-ülesus, kogukonnakesksus ja eri partnerite koostöö. Igäihe kaasatus ja panus iseenda ning kogukonna turvalisusesse vähendab ohtu elule, tervisele, keskkonnale ja varale.

Kokkuvõte

Peavastutaja	Siseministeerium				
Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes	Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Häirekeskus, Sisekaitseakadeemia, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus				
Kaasvastutajad või programmi eesmärkide saavutamisse panustajad, kes ei planeeri oma teenuste raha selles meetmes <i>Nimetatud pooltega seonduv on lisatud dokumenti informatsiooniks, et anda valdkonnast terviklikum ülevaade, kuid nende tegevused, teenused ja raha on kavandatud mujal.</i>	Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium, Kultuuriministeerium, Maaeluministeerium, Maksu- ja Tolliamet, Sotsiaalkindlustusamet, Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutus, Keskkonnaamet, Tervise Arengu Instituut, Terviseamet, Transpordiamet, Riigi Infosüsteemi Amet, Veterinaar- ja Toiduamet, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve amet, Eesti Pank, kohaliku omavalitsuse üksused ja nende koostööorganid (eestkätt maakondlikud arendusorganisatsioonid), vabatahtlikud ühendused, Eesti Haigekassa, Kaitseleit, kindlustusseltsid, tuleohutusettevõtted, turvaettevõtted				
Meetme lühikokkuvõte	<p>Meede on suunatud turvalise elukeskkonna kujundamisele ja inimeste teadmiste, oskuste, hoiakute ja käitumise mõjutamisele, et vähendada sellega ohte, ohtu sattumist, ning luua eeldused turvalisuseks ja sh turvatundeks.</p> <p>Selleks kujundatakse eri poolte oskusi ja hoiakuid, võimestatakse inimesi ja kogukondi, täpsustatakse eri asutuste, ühingute ja kogukondade rolle ja arendatakse nende vahel koostööd.</p> <p>Meede koosneb viiest alameetmest ehk programmi tegevusest:</p> <table border="1"><tr><td>Vähem inimkannatanutega õnnetusi</td><td>Vähem vägivalda</td><td>Turvalisem avalik ruum</td><td>Kaitstum vara, ohutum keskkond</td></tr></table> <p>Terviklikuma ja igäihe panusel põhinev ennetustöö turvalisuse tagamiseks</p>	Vähem inimkannatanutega õnnetusi	Vähem vägivalda	Turvalisem avalik ruum	Kaitstum vara, ohutum keskkond
Vähem inimkannatanutega õnnetusi	Vähem vägivalda	Turvalisem avalik ruum	Kaitstum vara, ohutum keskkond		

Meetme mõõdikud

Meetme mõõdikud	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Oma elukohta turvaliseks hindavate elanike osakaal	96%	≥ 96% (92%)	≥ 96%	≥ 96%	≥ 96%	≥ 96%	≥ 96%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes hindavad oma oskusi ennast ja teisi õnnetuse korral aidata piisavaks	61%	> 61% (61%)	> 61%	> 61%	≥ 65%	≥ 66%	≥ 66%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Siseturvalisuse vabatahtlike arv								
- vabatahtlikud päästjad	1938	≥ 2250 (2163)	≥ 2400	≥ 2550	≥ 2700	≥ 2700	≥ 2700	SIM
- vabatahtlikud merepäästjad	511	≥ 575 (444)	≥ 500	≥ 550	≥ 600	≥ 600	≥ 750	
- abipolitseinikud	1038	≥ 1100 (1236)	≥ 1200	≥ 1400	≥ 1600	≥ 1800	≥ 1800	
Elanike osakaal, kel on valmidus hakata vabatahtlikuks								
- naabrivalves	56%	> 56% (47%)	> 56%	> 56%	> 56%	> 56%	> 56%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- abipolitseinikuna	13%	> 13% (13%)	> 13%	> 13%	> 13%	> 13%	> 15%	
- vabatahtliku päästjana	15%	> 15% (17%)	> 15%	> 15%	> 15%	> 15%	> 17%	
Siseturvalisuse vabatahtlike usaldusväärsus								
- naabrivalve	78%	≥ 78% (77%)	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- abipolitsei	78%	≥ 78% (75%)	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 80%	
- vabatahtlik pääste	87%	≥ 87% (84%)	≥ 87%	≥ 87%	≥ 87%	≥ 87%	≥ 90%	

Olukorra analüüs

Inimeste teadmistel, hoiakutel, oskustel ja käitumisel on oluline roll ohtude märkamisel ja nende ennetamisel ning turvalise elukeskkonna kujundamisel. **Elanike praegused teadmised, hoiakud, oskused ja neist tingitud käitumine ei aita piisavalt ära hoida ohtusid elule, tervisele ja varale.** Alaprogrammis „Ennetav ja turvaline elukeskkond“ keskendutakse ennetus- ja sealhulgas teavitustööle, et parandada inimeste suutlikkust ja hoiakuid, mis aitaksid hoida ära erinevaid ohtusid elule, tervisele ja varale. Eelkõige on tähelepanu all vigastuste ja vigastussurmade (täpsemini liikluses¹⁴, tulekahjus, uppumise, mürgistuste, sh gaasimürgistuste ning tapmist ja mõrvade tagajärjel hukkunud või vigastatud), varavastaste süütegude, avaliku korra rikkumiste ja hädaolukordade kahjude ärahoidmine. Samuti käsitletakse vägivalda ennetamist laiemalt.¹⁵

Elu, tervise ja vara kahjud ning süsteemse ennetustöö olulisus

Vigastussurmade arv on aastate 2007 ja 2017 võrdluses üle 40% vähenenud¹⁶. Vigastustest, mürgitustest tingitud suremuse vähenemisele on aidanud kaasa peamiselt liiklus-, tule- ja uppumissurmade vähenemine.

¹⁴ Liiklusohutuse valdkonna tegevused on üksikasjalikult kokku lepitud dokumendis „Liiklusohutusprogramm 2016–2025“.

¹⁵ Vägivalla teema oli siiani olnud käsitletud Justiitsministeeriumi kureeritavas vägivalda ennetamise strateegias. Teemat käsitletakse mitmes arengudokumendis.

¹⁶ „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“ ja selle programmiga „Siseturvalisus“ mõjutatakse uppunute, tulekahjus hukkunute, sõidukiõnnetustes hukkunute, tapmist ja mõrvade tagajärjel ning mürgistuste tagajärjel hukkunute arvu, kuid kaudset mõju avaldavad

Sellegipoolest on Eestis EL-i keskmisest tasemest lähtudes võimalik säästa aastas veel umbes 300 inimest¹⁷. Oluline probleem, millega arvestada on ka meeste ja naiste surmajuhtude erinevus, mis on aastate jooksul püsinud samal tasemel: arvestades rahvaarvu hakkub mehi vigastuste tõttu igal aastal ligi neli korda rohkem¹⁸.

Liiklusohutusprogrammi täitmise perioodil (2012–2018) on liiklusõnnetustes hukkunute arv olnud langustrendis. 2018. aastal see langus peatus, kui hukkus 83 inimest, 2020. a esialgsetel andmetel on liiklusõnnetustes hukkunuid 52¹⁹. Viimased aastad näitavad, et muutused liiklusolukorras võivad olla ootamatud ja raskesti põhjendatavad. Veeõnnetustes uppunute arv on alates 2010. aastast, mil alustati süsteemse ennetustööga, vähenenud umbes kaks korda (2010. aastal 90 uppunut ja 2018. aastal 43 uppunut). 2020. aastal oli uppunuid aga viimase viie aasta võrdluses rohkem (kokku 60). Kusjuures enamus tule- ja veeõnnetustes uppunutest olid mehed, üle pooled olid joores. Võib arvata, et uppunute arvu suurus on mõjutanud alkohol, oma mõju on olnud ilmastikul ja isolatsiooniperioodil. Samuti on üha rohkem uppunutest eakad, kusjuures 2019. a kui oli kampaania eakatele, hukkus eakaid veeõnnetustes vähem kui sellele eelnenud kolmel aastal. Alates 2006. aastast, kui alustati tulesurmade süsteemse ennetamisega on tulesurmade arv vähenenud üle kolme korra (2005. aastal 164, 2018. aastal 50, 2020. aastal 36).

2020. aastal registreeriti perevägivaldalla kuritegusid võrreldes 2019. aastaga 3 % vähem, kuid murettekitav on, et perevägivaldalla seotud tapmisi ja mõrvu (või nende katseid) oli 14 ehk üle kahe korra enam kui 2019. aastal.²⁰ 2017. aastal alustati Pärnu maakonnas lähisuhtevägivaldalla katseprojektiga, mille eesmärk oli vägivallatseja kodust ära viia ja juhtunu võimalikult kiiresti lahendada. Järgmistel aastatel on vaja leida lahendused, et juurutada kogu Eestis projektis katsetatud koostöötegevusi, ning leida teisi mõjusaid lahendused vägivaldalla vähendamiseks.

Tapmiste ja mõrvade tagajärjel hukkunute arvu vähenemine peatus 2019. aastal (2015. aastal 45, 2017. aastal 33 ja 2018. aastal 26²¹, kuid 2019. aastal oli neid 34 ja 2020. aastal 50). Tapmistest ja mõrvadest ligi 90% pandi 2020. a. toime alkoholijoobes. Üle poole vägivallategudest pandi toime eluruumides, kusjuures avalikus kohas pandi toime 14% vähem vägivallategusid kui varasemal aastal – seda saab selgitada COVID-19 viiruse tõkestamiseks kehtestatud piirangute mõjuga.

Murettekitavad on ka teised vigastussurmud, näiteks narkosurmud, enesetapud ja kukkumised, kuid nende, nagu ka teiste vigastussurmade ennetamine ei ole võimalik üksnes siseturvalisuse valdkonna meetmetega.²² Enesetappude arv on viimasel aastal suurenenud (Tervise Arengu Instituudi andmetel oli 2015. aastal 203, 2016. aastal 186 ja 2017. aastal 226 surmajuhtumit esialgsetel andmetel)²³. Viimaste aastate jooksul ei ole vähenenud ka kukkumiste tõttu juhtunud õnnetussurmud. 2017. aastal vajas vigastuste tõttu ravi 156 400 Eesti elanikku, neist ligi pooled kukkumise tagajärjel. Surmasid oli 111 ja kukkumine leidis 70% juhtudest aset kodus²⁴. Narkootikumide tarvitamise ja väikeses koguses omamisega seotud juhtude arv on ajavahemikul 2014–2017 kasvanud kolmandiku võrra (2014. aastal 2723 ja 2017. aastal 4180 juhtu). Mõjutusvahendina kasutatakse peamiselt rahatrahvi. Narkosurmud on sellel sajandil olnud püsivalt kasvutrendis (keskmiselt 100 juhtu aastas: kõige vähem oli neid 2000. aastal, kui oli 35 juhtu, ja kõige enam 2012. aastal, kui oli 170

need meetmed ka teistele vigastuste liikidele, nagu enesetapud, kukkumised, külmumised. See mõõdik on nimetatud „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“ mõõdikute saavutamise ühe eeldusena.

¹⁷ Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030. Tallinn: Sotsiaalministeerium. Kättesaadav aadressil https://www.sm.ee/sites/default/files/rta_2020-2030_22.01_visioonidokument.pdf (28.06.2019).

¹⁸ Vigastused Eestis 2017. Tervise Arengu Instituut. Kättesaadav aadressil https://intra.tai.ee/images/prints/documents/15385597148_Vigastused%20Eestis_2017.pdf

¹⁹ Surma põhjuste register 22.06.2019, PPA

²⁰ Kuritegevus Eestis 2020.

²¹ Kuritegevus Eestis 2017. Kättesaadav aadressil

http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevuseestis_2017_veebi01.pdf (10.09.2018).

Kuritegevus Eestis 2018. Kättesaadav aadressil <https://www.kriminaalpoliitika.ee/et/kuritegevus-eesis-2018> (28.02.2019).

²² Narkosurmade, enesetappude ja kukkumiste vähendamist puudutavat käsitletakse dokumendis „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“.

²³ TAI tervisestatistika ja terviseuringute andmebaas. Kättesaadav aadressil

http://pxweb.tai.ee/PXWeb2015/pxweb/et/01Rahvastik/01Rahvastik_04Surmad/SD21.px/table/tableViewLayout/?rxid=ee518c7b-95a3-4c1c-a7e7-06fd09a034d0 (10.09.2018).

²⁴ Tervise Arengu Instituut

juhtu). 2018. aastal oli narkootikumidest põhjustatud surmade arv viimaste aastate väiksem (esialgsete andmete kohaselt 34). Seega, kui Eesti oli narkosurmade poolest Euroopas veel 2016. aastal esirinnas – 2016. aastal oli EL-is miljoni elaniku kohta keskmiselt 21 surmajuhtu üledoosi tõttu, kuid Eestis 103²⁵ –, siis 2018. aastal oli miljoni elaniku kohta surmajuhtumeid mitu korda vähem²⁶. **Tänu politsei jõupingutustele**

vähenes 2017. aastal uimastite pakkumine märgatavalt ja sellega võib seletada ka narkosurmade vähenemist. Samas, oluliselt ei kasvanud ravi ja sotsiaalteenuste saamiseks pöördunud sõltlaste arv. Sõltlastel takistab abi otsimist ja ravile jõudmist ühiskonna stigmatiseeriv hoiak uimasteid tarvitavate isikute suhtes, aga ka narkorehabilitatsiooniteenuste kättesaadavus. Puudusi esineb ka asutuste koostöös ja infovahetuses ning teenuste sidususes, mille tulemuseks on uimastitarvitajatest õigusrikkujatele karistamisele alternatiivsete meetmete (ravi, rehabilitatsioon, kahjude vähendamine, nõustamine jm terviseteeused) vähene kasutamine. Uimastiprobleemide, vaimse tervise probleemide, koolist puudumiste ja õigusrikkumiste põhjused on sageli samad, mistõttu tuleb ennetusse panustada eri valdkondadega seotud asutuste koostöös.

Vigastussurmade hulk on vähenenud vaid nende teemade puhul, kus tehakse süsteemset tõenduspõhist ennetustööd, mistõttu on vaja sellele jätkuvalt tähelepanu pöörata nii siseturvalisuse, rahvatervise kui ka teistes valdkondades.

Õnnetusjuhtumite kõrval on ohuks inimeste varale erinevate varavastaste süütegude toimepanemine. Nende arv on alates 2010. aastast olnud langustrendis – 2020. aastal oli varavastaseid süütegusid 18 954, mis on üle 50% väiksem kui 2010. aastal. Varavastaste süütegude vähenemise üheks põhjuseks võib pidada muutusi väliskeskkonnas. Näiteks, tööpuuduse vähenemine ja üldine majandusareng vähendavad süütegusid, kuna inimestel on toimetulekuks enam seaduslikke võimalusi. Teisalt on oluline politsei töö tulemuslikkus ühe või teise süüteoliigi või konkreetse toimepanijate rühmaga ning inimeste endi tegevus turvalise elukeskkonna loomiseks. 2020. aastal oli mõju kahtlemata kevadisel eriolukorral, ning suveperioodil, kui nt rahvarohkeid üritusi toimus vähem.

Inimeste teadmised, hoiakud ja käitumine kahjude ärahoidmisel

Inimeste teadmistel, hoiakutel ja käitumisel on oluline roll, et hoida ära elu, tervise ja vara kahjustamist. Hoiakute poolest on eeldused kahjude ärahoidmiseks suuresti olemas. 2018. aastal tehtud avaliku arvamuse uuringu järgi 95% vastanuid nõustus või pigem nõustus, et peavad oluliseks käituda ohte ennetavalt. Viimase nelja aasta jooksul on inimesed ka ise astunud rohkem samme turvalise elukeskkonna loomiseks. Sealhulgas on kasvanud suitsuanduri (2016. a 90% ja 2020. a 95%), vingugaasianduri (2016. a 13% ja 2020. a 25%) ning enda paigaldatud valveseadmete (2016. a 9% ja 2020. a 18%) omanike osakaal. 49%-l vastajatest on turvauks või -lukk ja 44%-l tulekustuti ja/või tulekustutustekk (kuid ainult 28% mitte-eestlastel). 24% elanikest arutanud naabritega oma ümbruskonna turvalisuse teemadel ja 11% on teinud turvalisusega seotud ettepanekuid kohalikule omavalitsusele. Riik ja kohalik omavalitsus omakorda peaksid aga märkama ja abistama neid inimesi, kellel puudub raha oma kodu turvaliseks muutmisel, näiteks teha korda küttekolle või elektrisüsteemid. Aastatel 2018–2019 juhtis Päästeamet projekti „500 kodu tuleohutuks“, kus jagati omavalitsuste vahel 1,5 miljonit eurot, et korda teha riskikodude küttekolded ja elektrisüsteemid. Abi vajavate kodude ülesleidmisel on olulisel kohal koostöö ametite vahel.

Suur osa õnnetustest ja vigastussurmadest juhtub aga siiski käitumuslike tegurite tõttu, sh alkoholi liigtarvitamine, hooletu suitsetamine. Näiteks 2020. aastal olid enamus tule- ja veeõnnetustes hukkunustest joobes, tapmistest ja mõrvadest pandi 2020. aastal ligi 90% toime joobes.

Alkoholi tarvitanud mootorsõidukijuhtide põhjustatud inimkannatanuga liiklusõnnetusi oli 2020. aastal pisut vähem kui 2019. aastal (2019. a. 131 ja 2020. a. 123). Liiklusolukorra parandamiseks on vaja eri valdkondade koostöös leida senisest mõjusamad lahendused liiklusohutuse suurendamiseks ja liiklusjärelvalve korraldamiseks. Näiteks oleks vaja üle vaadata liiklusõnnetuste komisjoni pädevused, tõhustada trahvimenetlusi, anda kohalikule omavalitsusele võimalus paigaldada kohalikele teedele kiiruskaameraid, võtta

²⁵ The European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Kättesaadav aadressil <http://www.emcdda.europa.eu/> (10.09.2018).

²⁶ Uuem võrdlus Euroopa riikidega puudub.

kasutusele mobiilseid kiiruskaameraid, leida lahendused kõrvaliste tegevuste automaatseks fikseerimiseks, võtta kasutusele sissetulekupõhised trahvid ja veapunktiüsteem, tagada kvaliteetne sõidukoolitus ja teehooldus jpm²⁷. Ennetava ja turvalise elukeskkonna parandamiseks on vaja eri valdkondade koostöös leida senisest mõjusamad lahendused.

Kuigi enamus inimesi peab oluliseks ohtude ennetamist (95%), siis tunduvalt vähem on neid, kes peavad piisavaks enda valmisolekut ennast või teisi õnnetuse korral aidata (61%)²⁸. Seega tasub ka edaspidi panustada ennetus- ja teavitustegevustesse, mille puhul on oluline sihtgrupipõhine lähenemine (nt lapsed, erivajadusega inimesed, teise emakeelega inimesed jm).

Sarnasesse suurusjärku hinnanguga end või teisi õnnetuse korral aidata jääb hinnang hädaolukorraks valmistumise kohta: 67% leiab, et on valmistunud hädaolukordades toimetulekuks. Päästeameti uuringute järgi on elanike teadlikkus ning oskused hädaolukorraks valmistumisel ja selle korral tegutsemiseks vähesed^{29,30}. Hädaolukordade tekkimist ei peeta tõenäoliseks ning vaid veidi enam kui veerand elanikest on hinnanud, kas ja millised hädaolukorrad võivad neid ja nende kodu ohustada. Kuigi 42% elanikke teab, mis on esmatähtsad varud ja vahendid, on nendega varustatus siiski puudulik – vaid igas kümnendas leibkonnas on olemas hädaolukorraks olulisim vajaminev. Probleemi süvendab linnastumine. Linnaelanikud ei ole hädaolukordadeks nii hästi valmistunud. Viimast võib selgitada sellega, et tõenäoliselt on suuremate linnade elanikud kindlamad, et kui midagi juhtub, on igasugune abi (sh naabrite abi) lähedal³¹.

Siseturvalisuse vabatahtliku tegevuse soodustamine on oluline eeldus mõjusaks ennetuseks ja paremaks reageerimiseks³²

Kutseliste teenistujate kõrval on oluline vabatahtlike panus. „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ elluviimise ajavahemikul on suurenenud siseturvalisuse tagamisse kaasatud vabatahtlike arv, samuti on suurendatud vabatahtlikele mõeldud toetusi. **Vabatahtliku tegevuse jätkusuutlikkuse tagamiseks peab vabatahtlike tegevust senisest enam toetama nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil.** Samuti on vaja jätkata vabatahtlike tegevuse rahastamisega. Inimeste valmisolek siseturvalisuse vabatahtlikes tegevustes osalemiseks tunduvalt suurem võrreldes tegeliku osalemisega. See näitab, et vabatahtliku tegevuse edendamiseks on palju arenguruumi. Inimeste informeeritus võimalustest osaleda vabatahtlikuna on aga pigem väike. Väga heaks või heaks pidas oma informeerituse taset naabrivalves osalemise kohta 33%, abipolitseinikuna osalemise kohta 16%, vabatahtliku päästjana osalemise kohta 15%, vabatahtliku merepäästjana osalemise kohta 10%³³. **Vabatahtlike potentsiaali ei kasutata praegu täielikult – vabatahtlikud panustavad pigem reageerimisse. Vabatahtlike tegevust oleks võimalik aga mitmekesistada, näiteks luua enam võimalusi panustada ennetustegevustesse ja teisi paindlikke võimalusi. Samuti oleks võimalik vabatahtlike päästjate ja abipolitseinike abil tagada parem valmisolek siseturvalisuse ülesannete täitmiseks kriiside korral.** Vabatahtlike tegevuse planeerimisel võib esineda probleeme, kui ei arvestata jätkuvalt sellega, et on inimesi, kes on mitme vabatahtliku tegevusega seotud (näiteks tegutsemas nii abipolitseiniku kui vabatahtliku päästjana).

Teised eeldused turvalise elukeskkonna kujundamiseks ja kahjude vähendamiseks

Elanike teadmiste, hoiakute ja tegevuste kõrval on kahjude vähendamise ja turvalise elukeskkonna kujundamise eelduseks õnnetusi ja süütegusid ennetav ruumikujundus. Samuti on olulised kohalike omavalitsuste, asutuste, ettevõtete ja vabatahtlike piisav suutlikkus ja võimalused turvalisust toetavale elukeskkonnale ja ennetusele kaasa aidata ning teadlikkus kuhu oma tegevusi ja teenuseid suunata. Mitmeid tegevusi nii avaliku ruumi turvalisemaks muutmiseks, vara kaitsmiseks kui ka keskkonna ohutumaks muutmiseks on aasta-aastalt ellu viidud, kuid on võimalusi muuta need mõjusamaks. Sealhulgas on vaja ka edaspidi tegeleda kogukonnakeskse

²⁷ Liiklusohutuse teemadega seonduvad tegevused on planeeritud dokumendis „Liiklusohutusprogramm 2016–2025“.

²⁸ Siseministerium, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2016., 2018. ja 2020.

²⁹ Elanikkonna kriisikäitumisealase teadlikkuse uuring 2016. Kättesaadav aadressil <https://www.rescue.ee/files/2018-09/aruanne-elanikkonna-kriisikaitumine-2016.pdf?539400d666> (15.05.2019).

³⁰ Elanikkonna hädaolukorraks valmisoleku alase teadlikkuse indeksuuring 2017. Kättesaadav aadressil <https://www.rescue.ee/dotAsset/6d114dfb-2c3f-4505-9d63-1b1a339650d4.pdf> (10.09.2018).

³¹ Elanikkonna hädaolukorraks valmisoleku alase teadlikkuse indeksuuring 2017.

³² Reageerimist puudutav on kajastatud programmis „Kiire ja asjatundlik abi“

³³ „Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2018“

turvalisuse³⁴ juurutamise ja tugevdamisega. On vaja arvestada, et turvalisusprobleemide lahendamine eeldab eri osaliste koostööd, sh eri teenuste koordineeritud osutamist. Näiteks, läbimõeldud noorsootöö, noorte vabaajavõimaluste mitmekesistamine aitab vähendada noorte sattumist kuritegelikule teele. Kindlasti aitab laste teadlikkuse kasvule kaasa ohutuse ja tervise teema asjakohasem käsitlus meie lasteaedades ja üldhariduskoolides. Samas mõjutavad rahvastikutrendid, linnastumine ning peale nende ka elanikkonna mõningane mitmekesistumine ja individualistliku elulaadi suurem esiletõus kogukonnakeskset lähenemist, eeskätt **kogukonna mõiste muutumise kaudu**. Jättes loetletud suundumused arvestamata, võivad need pärssida turvalise elukeskkonna loomiseks vajalike tugevate kogukondade teket.

Olulisemad lahendamist vajavad küsimused

1 Kuidas arendada terviklikku, süsteemset ja teadmispõhist ennetustegevust, sh katsetada Eesti oludesse sobivaid uusi lähenemisviise ohutuks käitumiseks ja riskide vähendamiseks?

2 Kuidas siseturvalisuse vabatahtlike võrgustikku terviklikumalt kujundada, vabatahtlikku tegevust mitmekesistada ja tugevdada vabatahtlike kaasamist?

3 Kuidas kujundada hoiakuid ja soodustada käitumist end ja teisi abistada, ohtudest hoiduda ja neile reageerida?

4 Kuidas suurendada elanike teadlikkust ja parandada oskusi hädaolukorra ohtusid puudutava käitumise kohta?

6 Kuidas tagada erasektori asjatundjate poolt pakutavate turva ja ohutusteenuste kvaliteet?

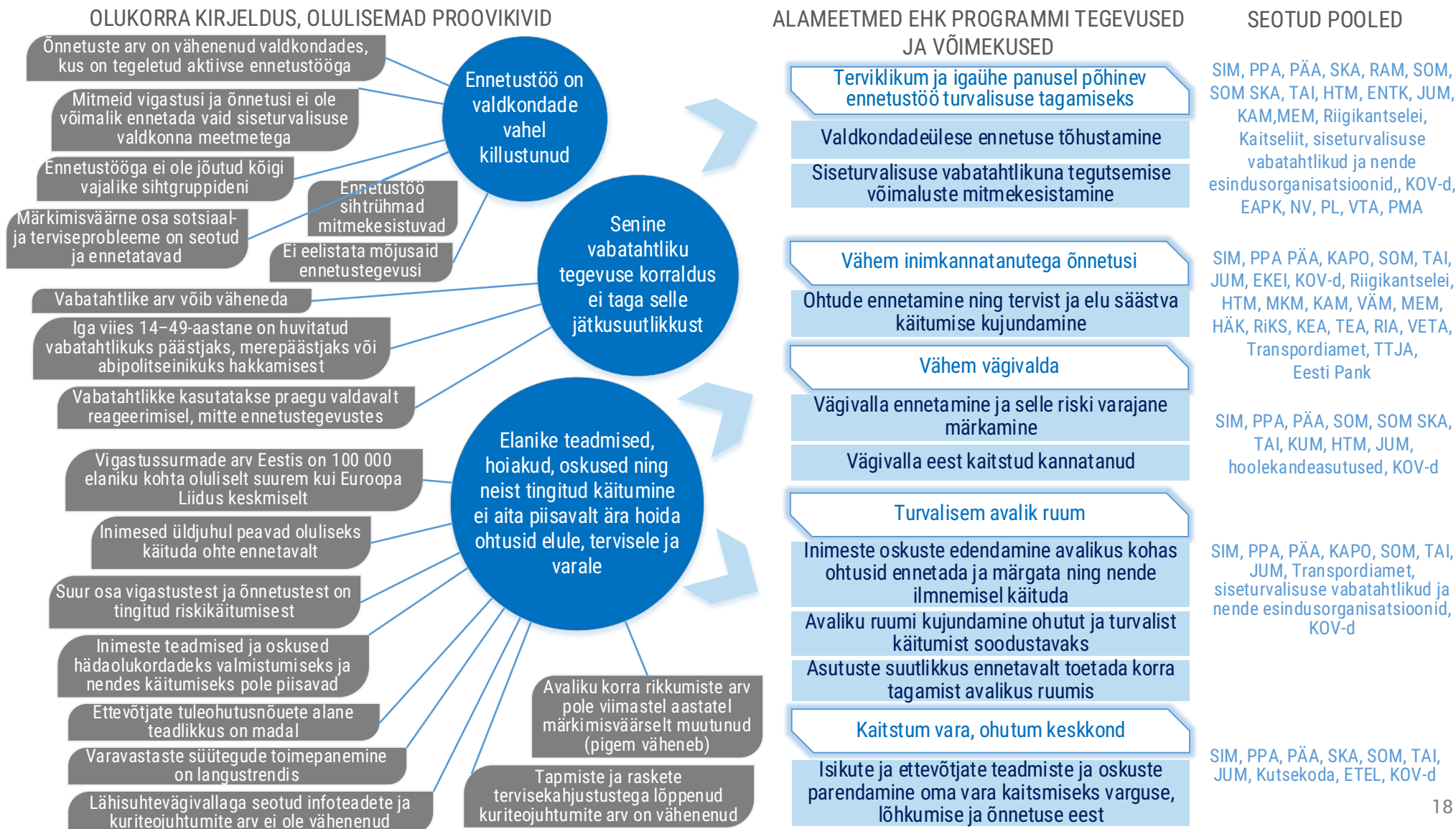
Negatiivne mõju, mis võib kaasna, kui küsimuste lahendamisega ei tegeleta

- Inimeste turvatunne väheneb.
- Suureneb kulu reageerimisele.
- Suureneb inimeste elu, tervist ja vara ning keskkonda ohustavatele sündmusele reageerijate tööõnnetuste arv.
- Ennetustöö sihtgruppideni ei jõuta või jõutakse liiga hilja ning selle tulemusel võivad suurened nii inimesi kui varakahjud. Sh suureneb riskikäitumine, süvenevad tervisehädad, suureneb süütegude, õnnetuste ja sealhulgas vigastuste ja vigastussurmade arv.
- Ennetust mõistetakse valdkonniti erinevalt ning oma rolli ei täheldata ja seetõttu on tegevus kaootiline, ebatõhus. Juhtumitega tegelemist seostatakse ennetusega. Ennetustegevus on asutuste vahel killustunud, esineb nii dubleerimist kui puudusi. Sealjuures pole valdkondadeülest tervikpilti tervest ennetuse süsteemist ega mandaati selle koordineerimiseks.
- Väheneb inimeste ühiskondlik aktiivsus ja panus turvalisusesse. Sealhulgas vähenev Siseturvalisuse vabatahtlike arv vähendab asutuste võimekust teenuste osutamisel.
- Inimeste hakkamasaamine suurõnnetusse sattumise korral on ebapiisav, mis võib endaga kaasa tuua inim-, keskkonna- ja varakahju.
- Vägivaldsed inimesed ei saa karistada ega abi ja vägivald jätkub.
- Vägivallaohvrid ei lõpeta vägivaldset suhet ning selle tagajärjel vägivald kordub.
- Vägivalla keskel kasvanud lapsed jätkavad vägivallamustrit.

³⁴ Kogukonnakeskne lähenemine on arusaam ja tööviis, mille kohaselt selgitatakse probleeme välja ja leitakse neile lahendus koos nende rühmadega (kogukondadega), kes on enim puudutatud. Keskkel kohal on kogukondade tunnustamine oluliste osalistena ja nende võimestamine aktiivselt osalema ning elu- ja toimekeskkonda kujundama.

Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamist mõjutavad olulisemad suundumused, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks

Alameede ehk programmi tegevus 1.1. Terviklikum ja igaihe panusel põhinev ennetustöö turvalisuse tagamiseks

Eesmärk

Ennetustöö on terviklik ja mõjus ning aitab kujundada inimestes hoiakut, et turvalisus ja ohutus algab eelkõige nende endi käitumisest, märkamisest, hoolimisest ja tegutsemisest. Asutused kavandavad ja viivad ennetustegevusi ellu süsteemselt ning teadus- ja tõenduspõhiselt, tegevustesse panustavad ka vabaihendused ja erasektor. Vabatahtlikel on oluline roll siseturvalisuse tagamisel ja eeskätt ennetustöös. Võimalused osaleda vabatahtlikus tegevuses on mitmekesised, kaasajad on professionaalsed ning olemas on sobiv vabatahtlike koolitamis- ja tunnustamissüsteem.

Möödikud

Möödiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Elanike osakaal, kes nõustuvad, et inimesed peaksid ise aktiivselt osalema omaenda ja kodukoha turvalisuse tagamisel	93%	≥ 93% (88%)	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Riiklikult rahastatud tõenduspõhiste ennetusprogrammide arv	Alg- ja sihttasemed määratakse aastal 2021							Tervise Arengu Instituut.
KOV-de osakaal, kelle arengukavas on turvalisuse eesmärgistatud	Alg- ja sihttasemed määratakse aastal 2021							SIM, RaM
KOV-de osakaal, kes toetavad siseturvalisuse vabatahtlikke	Alg- ja sihttasemed määratakse aastal 2021							SIM, RaM
Siseturvalisuse vabatahtlike arv								PÄA, PPA
- vabatahtlike päästjate arv	1938	≥ 2250 (2163)	≥ 2400	≥ 2550	≥ 2700	≥ 2700	≥ 2700	
- abipolitseinike arv	1038	≥ 1200 (1236)	≥ 1400	≥ 1600	≥ 1800	≥ 1800	≥ 1800	
- vabatahtlike merepäästjate arv	511	≥ 575 (444)	≥ 500	≥ 550	≥ 600	≥ 600	≥ 750	
Elanike osakaal, kes peavad informeeritust siseturvalisuse vabatahtlike tegevustest heaks	-	34% (34%)	> 34%	> 40%	> 40%	> 50%	> 50%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring

Võimekus 1.1.1. Valdkondadeülese ennetuse tõhustamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Loodud on püsivad kogukonnakesksel lähenemisel ja võrgustikel põhinevad koostöövõrgud ja kokku on lepitud selged vastutajad kohalikul ja riiklikul tasandil ennetuse tegevuste kavandamiseks, elluviimiseks ja tulemuste mõõtmiseks.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, HTM, ENTK, JUM, KOVd, MTÜ-d, haridusasutused, erasektor, ELVL, RAM

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ³⁵
1.1. Ennetustöö valdkondadeülese tervikpildi haldamiseks riiklikul tasandil on uuendatud tööjaotust, sh määratud valitsuskomisjon (nt täienduseks või edasiarenduseks juba tegutsevale lastekaitse nõukogule, süüteoennetuse nõukogule või uimastiennetuse valitsuskomisjonile).	SIM/SOM/JUM /HTM	TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA	2021	RE, lisavajadus / välisvahendid	„Siseturvalisus“, „Tervist toetavad valikud“
1.2. Riiklikul tasandil on kokku lepitud kompetentsikeskus, kes toetab ennetuse eesmärkide seadmist ja tulemuste saavutamist valdkondadeülesele ning tagab eelduse, et süsteem on korraldatud strateegiliselt ja seda koordineeritakse, tuginedes pidevalt ja süsteemselt kogutavale infole. Kompetentsikeskus jälgib olukorda nii piirkonniti kui ka kogu riigis ning tagab, et vajalik info jõuab vastutavale valitsuskomisjonile.	SIM/SOM/JUM /HTM	TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA	2021	RE, lisavajadus / välisvahendid	„Siseturvalisus“, „Tervist toetavad valikud“
1.3. Piirkondlikul ja kogukonna tasandil on määratud ennetuse eest vastutav valdkondadeülese mandaadiga koordinaator ja koostöövõrgustik, kuhu kuuluvad kõigi poolte esindajad (sh Sotsiaalkindlustusameti, Politsei- ja Piirivalveameti, Päästeameti), kelle töö mõjutab otseselt piirkonnas elavate inimeste heaolu. Koostöövõrgustik on moodustatud täienduseks või edasiarenduseks maakonna tervise- ja turvalisuse nõukogudele. Võrgustik lähtub ennetuse eesmärkidest ja standarditest, keskendudes vajaliku ja piisava tegevuse, sh sekkumise tagamisele igale piirkonnas elavale inimesele, ennekõike lastele ja noortele.	SIM/SOM/JUM/ HTM	TAI, ENTK, PPA, PÄA, HÄK, SOM SKA	2020– 2023	RE, lisavajadus / välisvahendid	„Siseturvalisus“, „Tervist toetavad valikud“

³⁵ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääks käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.4. Koostatud on metoodika ja juhend kohalikul ja piirkondlikul tasandil siseturvalisuse kavandamiseks, kohalike kogukondade kaasamiseks ja võimendamiseks.	SIM	maakondlikud arendusorganisatsioonid, ELVL, RAM	2020	välisvahendid (ESF)	„Siseturvalisus“
--	-----	---	------	---------------------	------------------

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

2. Rakendatud on ennetustegevused kooli, kogukonna ning perekonna tasandil. Tegevuste elluviimisel eelistatakse toimivaid sekkumisi ning panustakse sekkumiste mõju hindamisse. Loobutud on ennetustegevustest, mis ei anna tulemusi. Elanike teadmised, oskused ja hoiakud riskikäitumise ennetamisel on paranenud.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, SOM SKA, TAI, HTM, ENTK, JUM, KOVD, MTÜ-d, haridusasutused, erasektor
	Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Asutused võivad ellu viia ka muid täiendavaid tegevusi, mis vajalikud.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. Ellu on viidud tõendatud mõjuga sekkumised ³⁶ ennetustöö tõhustamiseks kooli, kogukonna ja perekonna tasemel. Tagatud on vajadusel uute sekkumiste Eestisse toomine, nende mõju hindamine ja kvaliteedi tagamine.	SOM/SIM/JUM/HTM	TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA	2020–2023	RE, lisavajadus / välisvahendid	„Siseturvalisus“, „Tervist toetavad valikud“ ³³
2.2. Elanikele on kättesaadavad infomaterjalid ja juhendid riskikäitumise ning muude tervist kahjustavate tegurite ennetamiseks ja vältimiseks. Asutused tegelevad aktiivselt elanike teadmiste, oskuste ja hoiakute kujundamisega (nt infopäevad, kampaaniad, avalikud arutelud) ning tegevusi planeeritakse ja viiakse ellu koostöös.	SOM	SIM, HTM, JUM, TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA	2020–2030	RE, lisavajadus / välisvahendid	RTA „Tervist toetavad valikud“ ³³
2.3. Põhikoolis ja gümnaasiumis on läbiva teema „Tervis ja ohutus“ raames alustatud muu hulgas ka kriisiolukordadeks valmisoleku lõimitult õpetamist.	HTM	SKA, SIM, PPA, KAM, RK, SOM SKA	2020	RE	täpsustatakse aastal 2021
2.4. Kooli õppekavas läbiva teema „Tervis ja ohutus“ õpetamist ja õppimist toetavad tegevused (nt KEAT) on terviklikult analüüsitud ja vajaduse korral arendatud uuele tasemele.	SIM	SOM, HTM, JUM, TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA	2022	RE, lisavajadus / välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021
2.5. Läbiva teema „Tervis ja ohutus“ käsitlemiseks on ellu kutsutud õpetajate täienduskoolitus, kus muu hulgas käsitletakse ka kriisiolukordadeks valmisolekut.	SKA	SIM, HTM, KAM, RK, SOM SKA	2022	RE	täpsustatakse aastal 2021
2.6. Kokku on lepitud riiklikult rahastatud ennetussekkumiste katsetamise, rakendamise, laienemise, rahastamise ja mõjude hindamise põhimõtted, standardid ning tõenduspõhisuse määramise käsitlus.	SOM/SIM/JUM/HTM	TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA	2021–2023	RE, lisavajadus / välisvahendid	„Siseturvalisus“, RTA „Tervist toetavad valikud“ ³³

³⁶ Sekkumisena mõistetakse tegevuste kogumit (sh teenus, toetus, protsess, programm, praktika, poliitika, strateegia), mille eesmärk on suurendada heaolu ja positiivseid tulemusi.

2.7. Välja on töötatud ja kokku lepitud indikaatorites, millega mõõdetakse ennetuse olukorda ja vajadusi. Nende indikaatorite hulka peavad kuuluma nii kaitse- kui ka riskitegurite näitajaid.	SOM	SIM, HTM, JUM, TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA	2021–2023	RE, lisavajadus / välisvahendid	„Siseturvalisus“, RTA „Tervist toetavad valikud“ ³³
2.8. Välja on töötatud ennetustööga seotud personali nüüdisaegsete ja asjakohaste teadmiste ja oskuste tagamiseks väljaõppe (baasõppe) ja täiendusõppe materjalid ning koolitussüsteem. Asjaomaste kõrgkoolide õppekavadesse on integreeritud ennetusteadmiste ja oskuste omandamine ning regulaarselt tehakse täienduskoolitusi.	SOM	SIM, HTM, JUM, TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA	2021–2023	RE, lisavajadus / välisvahendid	RTA „Tervist toetavad valikud“ ³³
2.9. Alaealiste riskikäitumise ja õigusrikkumiste ennetamiseks ja korduvuse vähendamiseks rakendatakse taastava õiguse praktikaid ning mittekaristuslikke mõjutusmeetodeid. Praktikate juurutamiseks on välja töötatud abivahendid ja koolitused spetsialistidele.	PPA	SIM, JUM, SIM SKA, SOM SKA, HTM, SOM	2022	RE/ välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021

Võimekus 1.1.2. Siseturvalisuse vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste mitmekesistamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Turvalise elukeskkonna kujundamist iseloomustab inimeste osavõtlikkus, mis väljendub erinevates vormides ja tegevustes osalevates vabatahtlikes ning üldises hoolivas ja märkavas hoiakus turvalise ja ohutu käitumisena.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVD, KAM, Kaitseliit Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid
--	--

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. On tehtud teavitustööd, et suurendada inimeste teadlikkust siseturvalisuse vabatahtlikuna kaasalöömise võimalustest ja kasvatada huvi astuda vabatahtlikuks. Vabatahtliku töö väärtustamiseks on senisest enam keskendunud lastele- ja noortele.	SIM	PPA, PÄA	2021	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“
1.2. Vabatahtlikke on vääriliselt tunnustatud.	SIM	PPA, PÄA	pidev		„Siseturvalisus“
1.3. Vabatahtlikuna tegutsemist siseturvalisuse valdkonnas on mõtestatud senisest laiemini. Suurendatud on vabatahtlikuna osalemine võimalusi nii asutuste kui ka vabaühenduste tegevustes.	SIM	PPA, PÄA	2024	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“
1.4. Suurendatud on asutuste ja ühingute võimekust kaasata vabatahtlikke nii eri piirkondades kui ka sihtrühmades.	SIM	PPA, PÄA	2024	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“

1.5. Uuendatud on vabatahtlike väljaõpet, sh rakendatud erinevaid õppeviise.	SIM	PPA, PÄA	2024	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“
1.6. Vabatahtlike sotsiaalsete tagatiste süsteem on uuendatud, võttes arvesse erinevaid vabatahtlikuna siseturvalisuse valdkonda panustamise võimalusi ja viise.	SIM	PPA, PÄA	2024	RE	„Siseturvalisus“
1.7. Analüüsitud on õigusakte ja võimalusi, millisel kujul on otstarbekas reguleerida vabatahtlike ja tema tööandja õiguslikke suhteid.	SIM	PÄA, PPA	2024	RE	„Siseturvalisus“
1.8. Vabatahtlikele on jätkusuutlikuks tegevuseks tagatud neile vajalikud toetused, töövahendid ja varustus ning töökeskkond.	SIM	PPA, PÄA	2029	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“

Alameede, ehk programmi tegevus 1.2. Vähem inimkannatanutega õnnetusi

Eesmärk

Vähenenud on raske tervisekahjustuse või surmaga lõppenud õnnetuste arv. Tõhusa teavitus- ja ennetustöö tulemusel on paranenud inimeste oskused hinnata erinevaid ohte, neid ennetada ja neile reageerida. Suurenenud on inimeste valmisolek mitmesuguste kriiside ajal kõrvalise abita toime tulla.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Eluhoonete tulekahjude arv	731	< 720 (595)	< 720	< 720	< 700	< 700	< 700	PÄA
Siseveekogudel toimunud õnnetuste arv	249	< 249 (341)	< 249	< 249	< 200	< 200	< 200	PÄA
Eesti merealal toimunud otsingu ja päästetööde arv	286	-(259)	< 250	< 250	< 250	< 250	< 250	PPA
Eesti merealal hukkunud inimeste arv	9	4	< 4	< 4	< 4	< 4	< 4	PPA
Tuleohutusosalase teadlikkuse indeks	59 (2019)	-	-	67	-	≥ 71	-	PÄA
Veeohutuse alase teadlikkuse indeks	67 (2019)	-	≥ 70	-	≥ 72	-	≥ 80	PÄA
Elanike hädaolukordadeks valmisoleku indeks	45 (2019)	-	≥ 50	-	≥ 57	-	≥ 65	PÄA
Tules hukkunute arv	50	< 50 (36)	< 28	< 24	< 20	< 16	< 12	PÄA
Veeõnnetustes hukkunute arv	43	< 37 (58)	< 34	< 31	< 28	< 24	< 20	PÄA

Võimekus 1.2.1. Ohtude ennetamine ning tervist ja elu säästva käitumise kujundamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Inimeste hinnang enda turva- ja ohutusnõuete tundmisele ja nende järgimisele on paranenud ning ennetusabinõude kasutamine on suurenenud.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, JUM, MKM, TTJA, KOVD			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus			
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i>					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Koduste riskide käsitlemiseks avalikkuses on loodud terviklik lähenemine.	SIM	SOM, PÄA, PPA	2021	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“
1.2. Kogukondade (vabaühenduste ja vabatahtlike) eestvedajaid on koolitatud ja teavitatud liikluse, vingugaasi-, tule-, vee-, plahvatus- ja kukkumisohtudest, võimalustest neid märgata ja ennetada ning osata nende ilmumise korral käituda. Samuti on loodud võrgustik, mis toetab nende teadmiste edasiandmist.	PÄA, PPA	vabaühendused	2023	RE	„Siseturvalisus“
1.3. Tagatud on võimalused hooneomanikel, sh korteriühistutel saada asjakohast infot- ja nõustamist, et tõhustada vajalikke ohutusalaseid teadmisi ja oskusi.	PÄA, TTJA	SIM, MKM, vabaühendused	2023	RE	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
2. Inimesed oskavad ise ja oma lähedasi aidata, ennetamaks äraeksimist, traagiliste tagajärgedega kadumist, ning soodustada äraeksimise korral tervist ja elusäästvat käitumist.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVD			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus			
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i>					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. Hooldekodude ja teiste hooldusteenuste pakkujate juures on töötatud välja meetmed, mis ennetavad inimese kadumist ning soodustavad varajast märkamist ja teadaandmist.	SOM	KOVd, vabaühendused	2023	RE	täpsustatakse aastal 2021

2.2. Inimeste toetamiseks ja suunamiseks äraeksimise ja eluolulike tagajärgede ennetamisel on kujundatud erinevate asutuste ja ühingute koostöö.	PPA	KOVd, vabaühendused	2023	RE	„Siseturvalisus“
2.3. Lastevanematele ja eakate omastele on tagatud vajalik info, ennetamiseks oma lähedase kadumist ja äraeksimist.	PPA	KOVd, vabaühendused	2025	RE	„Siseturvalisus“

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

3. Loodud on paremad eeldused elanike käitumiseks kriisilukordades.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, HÄK, Riigikantselei, HTM, MKM, KAM, VÄM, MEM, RiKS, Riigiasutused, kellele valitsus on pannud riskikommunikatsiooni ülesande (PPA, PÄA, KeA, TEA, RIA, VeTa, KAPO), elutähtsat teenust korraldavad asutused, kes on määratud seaduses (MKM, Eesti Pank, SOM ja KOVd, kus on üle 10 000 elaniku)

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
3.1. Suurendatakse elanikkonna ohuteadlikkust. Loodud on veebikeskkond kriisilukordade käitumisjuhiste levitamiseks elanikele.	SIM	HOS-i alusel määratud asutused, kes vastutavad riskikommunikatsiooni eest, VÄM	2020	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“,
3.2. Riigikaitseõpetuse ja sisekaitseõpetuse valikkursuste raames on loodud seosed, mis lähtuvad laiapindsest riigikaitsest tulenevalt riigikaitse- ja sisekaitseõpetuse kontseptsiooni ettepanekutest.	HTM	KAM, SIM	2020	Sisaldub koolide tööjõukuludes	täpsustatakse aastal 2021
3.3. Riigikaitseõpetuse raames on koostatud elanikkonnakaitsealaste teadmiste andmiseks vajalikud õppematerjalid ja tehtud riigikaitseõpetajate täienduskoolitus.	KAM	SIM, HTM	2020	RE, lisavajadus	täpsustatakse aastal 2021
3.4. Elanikkonnakaitse kommunikatsiooni-strateegias esitatud põhimõtted ja põhisõnumid on võetud kasutusele asutuste riskikommunikatsiooni korraldamisel.		HOS-i alusel määratud asutused, kes vastutavad riskikommunikatsiooni eest	2020	RE, lisavajadus	täpsustatakse aastal 2021

3.5. Avalikkusele on antud soovitusel soetada vähemalt ühenädalaseks iseseisvaks hakkamasaamiseks koju vajalikud varud ja abivahendid ning teha iseseisvaks hakkamasaamiseks vajalikud ettevalmistused.	HOS-i alusel määratud asutused, kes vastutavad riskikommunikatsiooni eest	SIM, RK, KAM, MKM, MEM, vabaihendused	2020	RE, lisavajadus	täpsustatakse aastal 2021
3.6. Elanikkonna kriisivalmiduse ja -teadlikkuse hindamiseks on perioodiliselt tehtud seireuuringuid.	PÄA	RK, SIM, KAM, HOS-i alusel määratud asutused, kes vastutavad riskikommunikatsiooni eest	pidev	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse aastal 2021
3.7. Kriisiolukordadeks valmisoleku suurendamiseks on koostatud vajalikud teavitus- ja koolitusmaterjalid ning need on tehtud kättesaadavaks sobivates kanalites.	SIM, HOS-i alusel määratud asutused, kes vastutavad riskikommunikatsiooni eest	RK, VÄM, KAM	pidev	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse aastal 2021

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

4. Loodud on riskide seire- ja hindamiskorraldus, mis võimaldab igas ohuliigis ja nende üleselt selgitada välja riskid, et kavandada nende ennetamise ja maandamise meetmeid.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, TTJA, EKEI, Transpordiamet, KEM, KOVD

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
4.1. Vajaduse korral on muudetud infosüsteemide põhimääruseid, et tõhustada nende andmete liikumist eri asutuste vahel, mis aitavad selgitada välja inimkannatanutega õnnetuste, korrarikkumiste ja kuritegude põhjused ning selle abil ennetustegevuste kavandamist.	SIM	JUM, Transpordiamet, PPA, PÄA, EKEI	pidev	RE	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse aastal 2021
4.2. Gaasi-, elektri- ja kemikaaliohu ja tagajärgede ennetamiseks on uuendatud asutuste koostööd ennetuse ja järelevalve osas ning suurendatud on koostööd erasektoriga.	PÄA, TTJA	SIM, SOM, KEM, MKM	pidev	RE	sama
4.3. Kukkumiste ennetamiseks (koduses keskkonnas) on uuendatud asutuste ja ühingute vahelise koostöö korraldust, millega täpsustatakse ja suurendatakse Päästeameti rolli ennetustegevuse korraldamisel.	SIM, SOM	PÄA, PPA, KOV-d	2023	RE, välisvahendid	sama

Alameede ehk programmi tegevus 1.3. Vähem vägivalda

Eesmärk

Eesmärk. Vaimne ja füüsiline vägivald on vähenenud. Inimesed on vägivalda suhtes sallimatud, oskavad vägivalda märgata ja julgevad sellele asjakohaselt reageerida, sh vägivallast teavitada. Vägivalla vastu võideldakse ennetustegevusega ning hoiakute ja väärtuste kujundamisega. Kõigile vägivallateadetele reageeritakse ja kõik vägivallaohvrid saavad abi.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Koolikiusamist kogenud 11–15-aastaste õpilaste osakaal	35%	< 30% (ei hinnata)	< 30%	< 30%	< 30%	< 30%	< 28	kooliõpilaste tervisekäitumise uuring
Lapskannatanutega registreeritud seksuaalkuriteod ³⁷	505	≥ 505 (479)	≥ 505	≥ 505	> 505	> 505	> 505	JUM
Perevägivalla tõttu hukkunute arv	10	< 10 (16)	< 10	< 10	< 10	< 10	< 5	JUM
Korduva lähisuhtevägivalla ohvrite osakaal registreeritud lähisuhtevägivalla kuritegudes	20%	< 20% (26%)	< 20%	< 20%	< 15%	< 10%	< 10	PPA

Võimekus 1.3.1. Vägivalla ennetamine ja selle riski varajane märkamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Inimeste teadlikkus vägivalla vormidest, esinemisest ja müütidest on suurenenud ja selle tulemusel on inimeste hoiakud ja käitumine on muutunud, nad tunnevad ära vägivaldse käitumise ega salli seda, oskavad asjakohaselt reageerida ja vägivallast teavitada.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, HTM, SOM SKA, KUM, KOVD, vabaühendused, noortekeskused, haridusasutused, tervishoiuasutused

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

³⁷ See on väga varjatud kuriteoliik, mistõttu on esmalt eesmärk avastada neid rohkem.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Vägivalla ennetamiseks, täiskasvanute, sh lapsevanemate, teadlikkuse suurendamiseks ja oskuste parandamiseks, on kasutusele võetud ja ellu viidud tõendus- või teadmispõhiseid tegevusi ning toimivaid lahendusi toetatakse järjepidevalt.	SIM, , SOM	SOM SKA, PPA, TAI, KOV-id, JUM	2020–2024	RE, lisavajadus / välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse aastal 2021
1.2. Edendatud on avalikku arutelu ja debatti vägivalla teemal, et suurendada inimeste oskust märgata vägivalda ning vähendada erinevate negatiivsete stereotüüpide ja müütide mõju.	SIM, SOM	PPA, JUM	2024	lisavajadus / välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse aastal 2021
1.3. Küberkiusamise ja interneti vahendusel toime pandava laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamiseks on välja töötatud ja rakendatud tegevused laste teadlikkuse ja digioskuste suurendamiseks ning spetsialistide oskuste arendamiseks.	SIM, JUM, SOM	HTM, PPA, SOM SKA, KOV-id, vabauhendused	2020–2024	RE, lisavajadus / välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse aastal 2021
1.4. Haridusasutuste tegevus aitab senisest enam kaasa laste sotsiaalsetele ja suhtlemisoskustele, muu hulgas ka vägivalla ennetusele.	HTM	SIM, SOM, KOV-d, vabauhendused	2030	RE, lisavajadus / välisvahendid	sama

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

2. Avalik arutelu (eriti sotsiaalmeedias) on rahulikum ja selles ei anna tooni vihane ja ärritunud esinemine, ning nende ilmnemisel oskavad osalised ja arutelu areenide eest vastutavad isikud ja organisatsioonid ennetavalt ja leevendavalt sekkuda.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVD

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. Avalike arutelude korraldajate ning arutelu areenide eest vastutajate (sh veebikeskkonnas) toetamiseks on loodud vastav nõustamissüsteem ja tehtud koolitused.	SIM	JUM, PPA, KOV-d, vabauhendused, meediaettevõtted	2025	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2022–2025“, muu täpsustatakse aastal 2021

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

3. Inimeste teadlikkus vägivaldsetest ideoloogiatest, radikaliseerumisest ja selle põhjustest ja tundemärkidest on suurenenud ning spetsialistide oskused nendega seotud riske maandada on kasvanud. Radikaliseerumist ennetavaid ja tõkestavaid tegevusi planeeritakse ja korraldatakse üle riigi, süsteemselt ja laiapindselt.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, SOM SKA, TAI, JUM, KOVd, noortekeskused, haridusasutused, kolmas sektor

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
3.1. Radikaliseerumise ennetamine on lõimitud kohalikku noorsoo- ja sotsiaaltöösse ning hariduskorraldusse. Selle korraldamiseks on loodud asjakohased valdkondlikud ja valdkondade-üleised võrgustikud. Tegutsetakse analüüsipõhiselt ja koordineeritult PPA valdkonnaekspertidega.	KOV	PPA, koolid noortekeskused, kolmas sektor, SOM, HTM, KUM, SKA	2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Noortevaldkonna programm”, „Siseturvalisus“
3.2. Usuäärmluse leviku ennetamiseks ja tõkestamiseks on tegeletud usunõustamise ja usukogukondade lõimimisega ning sellega seotud tegevusi on arendatud ja muudetud süsteemsemaks.	SIM	SKA, PPA, KOV-d, kolmas sektor	Pidev tegevus	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“
3.3. Koostöös religioonekspertidega ja teiste valdkondade ekspertidega on arendatud deradikaliseerimist ja eemaldumist soodustavaid suuniseid.	SIM/SOM	Sotsiaalkindlustusamet, PPA, KOV-d, SKA, kolmas sektor	2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse aastal 2021
3.4. Radikaliseerumise ennetamiseks ja varajaseks märkamiseks on Politsei- ja Piirivalveametis ning tema siseriiklikes partnerasutustes kõigil tasanditel olemas koolitatud spetsialistid. Koolitused on süsteemsed ja sihtrühmapõhised.	SKA	PPA, SKA, KOV-d, haridusasutused, noortekeskused, kolmas sektor	2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“

Võimekus 1.3.2. Vägivalla eest kaitstud kannatanud

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

<p>1. Inimesed on teadlikud abi saamise võimalustest ja tõusnud on teadlikkus kannatanu õigustest.</p>	<p>Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVd</p> <p>Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid</p>
--	---

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
<p>1.1. Lähisuhtevägivalla teemaline koordineeritud ja strateegiliselt läbi mõeldud kommunikatsioon toimub järjepidevalt. Selleks on loodud valdkondadeülene ekspertrühm, mille tegevustesse kaasatakse vägivaldse suhte seljatanud kannatanuid.</p>	SIM	JUM, SOM, PPA, SOM SKA, Riigiprokuratuur, kolmas sektor	pidev	RE	„Siseturvalisus“, muu täpsustub

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

<p>2. Kõiki vägivallaohvreid abistatakse terviklikult, lähtudes individuaalsetest vajadustest, inimväärkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtetest. Spetsialistide vahelises koostöös on keskmes kannatanu heaolu ja turvalisus.</p>	<p>Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, SOM SKA, TAI, JUM, KOVd, tervishoiuasutused</p> <p>Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid</p>
---	--

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
<p>2.1. Loodud ja korrastatud on IKT-lahendused, et parandada infovahetust, teabe kvaliteeti, asutuste analüüsivõimekust, et ennetada vägivalla süütegude (sh lastevastase vägivalla küberruumis) toimepanemist.</p>	SIM	PPA	2024	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“
<p>2.2. Parandatud on asjaomaste spetsialistide oskusi abivajajatest ja hädaohtu sattunud lastest ja täiskasvanutest teavitada, neid märgata ja reageerida. Tegevuse tulemusel osatakse hinnata vägivalla märke ja riske ning saadakse ühtemoodi aru vägivalla olemusest. Välditakse kannatanute taasohvristamist.</p>	SOM, Sotsiaal-kindlustusamet	PPA, Prokuratuur, KOV-d	2021	RE, lisavajadus, välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021

2.3. Vägivallaohvrit aidatakse kannatanu ja spetsialistide koostöös ning selleks on juurutatud erinevaid lähenemisi ja loodud võrgustikke. Võrgustiku koostöös reageeritakse kiiresti, jõutakse probleemide põhjusteni ja leitakse ühiselt lahendusi.	SOM, Sotsiaal-kindlustusamet	PPA, Prokuratuur, KOV-d,	2021	RE, lisavajadus, välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021
2.4. Juurutatud on põhimõtte, et vägivalla ohvriks sattunud lastele abi andmisel lähtutakse lapsele parimast.	SOM Sotsiaal-kindlustusamet	PPA, Prokuratuur, KOV-d	2021	RE, lisavajadus	täpsustatakse aastal 2021
2.5. Valdav osa menetlejaid on läbinud kannatanute kohtlemise parima praktika koolituse, mis tagab menetlejate paremad suhtlemisoskused ning teisese ohvristumise ennetamise.	PPA	SIM, JUM, SIM SKA	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
2.6. Kannatanute tõhusamaks kaitsmiseks ja turvatunde tagamiseks on kasutusele võetud häirenuputeenus	PPA	SIM, SMIT, HÄK	2021–2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

3. Välja on töötatud ja ellu rakendatud lahendused vägivallatsete käitumise muutmiseks, et vägivalla korduvust vähendada.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):
SIM, PPA, PÄA, SOM, SOM SKA, TAI, JUM, KOVd

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid:
RE, lisavajadus, välisvahendid

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
3.1. Kõigis kohalikes omavalitsustes on tagatud teenus, mis ennetab ja vähendab vägivaldset käitumist ja vägivalla kordumist.	SOM SKA	PPA, prokuratuur, KOVd	2021	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
3.2. Kriminaalhoolduse töökorraldust on uuendatud nii, et senisest paremini on tagatud vägivaldsele kalduva isiku ja vägivalda kasutanud isiku (sh laste vastu vägivaldse käitumisega) järelevalve ning toetatakse tema õiguskuulekat käitumist.	JUM	SIM, PPA, SOM, SOM SKA	2023		„Siseturvalisus“, muu täpsustub
3.3. Kinnipeetud vägivalda kasutanud inimestega viiakse läbi vestlusi, millega suunatakse vägivalla toimepanijaid suuremat vastutust võtma ning motiveeritakse muutuma.	PPA	SIM, Prokuratuur, SOM SKA.	2022		„Siseturvalisus“, muu täpsustub
3.4. Varasem juhtumipõhine sekkumine õigusrikkujate peres kasvavate laste kaitseks, et vältida nende kuritegelikule teele asumist.	SOM	KOVid, JUM	2024		„Siseturvalisus“, muu täpsustub

Alameede ehk programmi tegevus 1.4. Turvalisem avalik ruum

Eesmärk

Avalik ruum on kujundatud turvalisust soodustavaks. Inimesed tunnevad end avalikus kohas turvaliselt, oskavad ohte ennetada ja teavad, kuidas nende ilmnenemise korral käituda. Inimesed lahendavad väiksemad häirivad juhtumid rahumeelselt, korrakaitseasutuste sekkumiseta.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Elanike osakaal, kes peavad turvaliseks oma linnas või vallas toimuvatel üritustel osalemist	90%	> 90% (87%)	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peab turvaliseks öösel oma ümbruskonnas liikumist	82%	> 82% (82%)	> 82%	> 82%	> 82%	> 82%	> 82%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peab kodukohas suureks probleemiks avalikus kohas alkoholi ja narkootikumide tarbimist	12%	< 15% (10%)	< 15%	< 15%	< 15%	< 15%	< 15%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peab kodukohas kodu ümbruses suureks probleemiks heakorramata avalikku ruumi	9%	< 10% (7%)	< 10%	< 10%	< 10%	< 10%	< 10%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Turvalise ruumiloome sh CPTED ³⁸ põhimõtteid rakendavate kohalike omavalitsuste arv	Algtase ja sihttasemed määratakse aastal 2021.							täpsustamisel
Inimeste osakaal, kes lahendavad väiksemaid häirivaid juhtumeid iseseisvalt	Mõõdik töötatakse välja aastal 2020.	73% (73%)	> 73%	> 73%	> 73%	> 73%	> 73%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring

³⁸ CPTED (ingl crime prevention through environmental design) – kuritegude ennetamine keskkonna kujundamise teel

Võimekus 1.4.1. Inimeste oskuste edendamine avalikus kohas ohtusid ennetada ja märgata ning nende ilmnemisel käituda

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Suurenenud on teadlikkus avalikus kohas, sh naabruskonnas, käitumise nõuetest ning inimesed oskavad kasutada vajalike ennetus- ja kaitseabinõusid, sh lahendada ilma korrakaitseasutuste sekkumiseta rahumeelselt väiksemaid häirivaid juhtumeid.
- Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):
SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVd
- Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Ellu on viidud teavitustegevusi avaliku ruumi ohtudest ja ohutust käitumisest.	PPA	PPA, PÄA, Transpordiamet, KOV-d	2023	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
1.2. Avalikus ruumis on tähistatud ohupotentsiaaliga kohad. Tähistus suunab inimesi ohutumalt käituma.	KOV-d	PPA, Transpordiamet, PÄA	pidev	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“, muu täpsustub

Võimekus 1.4.2. Avaliku ruumi kujundamine ohutut ja turvalist käitumist soodustavaks

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Süütegusid ja õnnetusi ennetava turvalise ruumiloome põhimõtted (nt CPTED) on juurutatud kõigi kohalike omavalitsuste planeerimistegevuses.
- Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):
SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVd, EKSL
- Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Avalikus ruumis on ohupotentsiaaliga kohtade hulka vähendatud.	KOV-d	PPA, Transpordiamet, PÄA	2020–2023		„Siseturvalisus“, muu täpsustub
1.2. Loodud on planeerimispõhimõtteid järgivate ehitajate ja rajatise omanike tunnustamise süsteem (nt CPTED).	KOV-d	PPA, PÄA	2025	RE	sama

1.3. Ohutu hoone kontseptsioon on seotud kindlustussoodustustega.	PPA	KOV-id, PÄA, EKSL ³⁹	2025	RE	sama
1.4. Igas kohalikus omavalitsuses on turvalise ruumiloome põhimõtteid (nt CPTED) tundev spetsialist ja valdkonnas töötavate koolitatud spetsialistide arv on kasvanud..	KOV-d	PPA, PÄA	2030	RE, lisavajadus	sama

Võimekus 1.4.3. Asutuste suutlikkus ennetavalt toetada korra tagamist avalikus ruumis

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Julgustamaks turvalist käitumist ja heidutamaks korrariikumisi on laiendatud avaliku korra tagajate ring, ja sellesse on kaasatud turvaettevõtted ja teised selleks ettevalmistatud ja volitatud ühingud ja asutused.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):

SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVd

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Kohalikele omavalitsustele on loodud lisavõimalused, et panustada avaliku korra tagamisse.	SIM		2021	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“
1.2. Kohalikele omavalitsustele on loodud võimalused kaasata avaliku korra tagamisse turvaettevõtteid ja teisi organisatsioone.	SIM		2021	RE	„Siseturvalisus“
1.3. Korrariikumiste ennetamiseks on tagatud piisav korrakaitsjate nähtavus, sh abipolitseinike võrgustikku laiendades.	PPA		2024	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“
1.4. Loodud on piirkondlikud valvekaamerate ja muude valveseadmete võrgud, mis vajaduse korral on ühendatud asjaomaste asutustega.	PPA	KOV-d, PÄA, HÄK, PPA	2030	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“

³⁹ Eesti Kindlustusseltside Liit

Alameede ehk programmi tegevus 1.5. Kaitstum vara, ohutum keskkond

Eesmärk

Eesmärk. Teadmiste ja oskuste suurendamine ning hindamis-, nõustamis- ja järelevalvekorraldus ning erasektori pakutavad teenused aitavad kaasa, et varakahju tekitanud varguseid, vara lõhkumist ning vee-, tule-, elektri- või gaasiõnnetusi on vähem. Elanikud, sealhulgas ettevõtjad, kasutavad senisest enam ennetusabinõusid oma vara kaitsmiseks varguse, lõhkumise ja õnnetuste eest.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Registreeritud varavastaste kuritegude arv	10 490	< 10 400 (9955)	< 10 000	< 10 000	< 10 000	< 10 000	< 10 000	JUM
Registreeritud varguste arv	7403	< 7400 (6863)	< 7000	< 7000	< 7000	< 7000	< 7000	JUM
Naabrivalvega liitunud piirkondade arv	554	> 590 (andmed puudu)	> 630	> 650	> 700	> 700	> 700	Eesti Naabrivalve
Valdkondlike kutsetunnistuste arv:	81	≥ 81 (102)	≥ 81	≥ 81	≥ 81	≥ 81	≥ 81	Kutsekoda
- tuleohutuseksperit ja -spetsialist	806	≥ 806 (875)	≥ 806	≥ 806	≥ 806	≥ 806	≥ 806	Kutsekoda
- korstnapühkija, pottsepp	732	≥ 732 (805)	≥ 732	≥ 732	≥ 732	≥ 732	≥ 732	Kutsekoda
- turvasüsteemide projekteerija ja tehnik	92	≥ 92 (56)	≥ 92	≥ 92	≥ 92	≥ 92	≥ 92	Kutsekoda
- vetelpäästja								
Heas tuleohutusosalases seisukorras olevate ehitiste osakaal kontrollitud ehitistest	21%	≥ 31% (48%)	≥ 36%	≥ 41%	≥ 46%	≥ 51%	≥ 56%	PÄA
Tuleohutusosalaselt kontrollitud ehitiste arv	6756	≥ 7200 (6460)	≥ 8000	≥ 8900	≥ 10000	≥ 10000	≥ 10000	PÄA
Tulekahjude varakahju	13 117 132	< 13 117 132 (6 708 797)	< 13 117 132	< 13 117 132	< 11 000 000	< 11 000 000	< 11 000 000	PÄA
Omaniku või valdaja rahulolu (ohutus)teenuse pakujaga	Algtase ja sihttasemed määratakse aastal 2022, kui teenuse osutamine algab							PÄA
Inimeste osakaal, kes on viimase aasta jooksul kasutanud ennetusabinõusid oma vara kaitsmiseks varguse, lõhkumise ja õnnetuste eest.	Algtase ja sihttasemed määratakse aastal 2020	75% (75%)	> 75%	> 75%	> 75%	> 75%	> 75%	SIM, siseturvalisuse, avaliku arvamuse uuring

Võimekus 1.5.1. Isikute ja ettevõtjate teadmiste ja oskuste parendamine oma vara kaitsmiseks varguse, lõhkumise ja õnnetuse eest

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Rohkem inimesi hindab oma oskusi kasutada ennetusabinõusid piisavaks, et vähendada vargusest, lõhkumistest, õnnetustest tulenevaid varakahjusid.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, JUM, KOV-d

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Loodud on terviklik, oma vara eeskujulikult kaitsvate isikute ja ettevõtjate tunnustamise süsteem nii kohalikul kui ka riiklikul tasandil.	SIM	PPA, PÄA, KOV-d	2021	RE	„Siseturvalisus“
1.2. Loodud on elanikkonnale arusaadavad juhised ohuolukordade äratundmiseks ja vältimiseks.	PPA, PÄA	vabaiühendused	pidev	RE	„Siseturvalisus“
1.3. Varguste, lõhkumiste ja õnnetuste ennetamiseks on laiendatud ja koolitatud erinevaid vabatahtlikul tegevusel põhinevaid võrgustikke, sh naabrivalvet, korteriühistuid.	PPA, PPÄ	naabrivalve, korteriühistuid	2024	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

2. Loodud on hindamis-, nõustamis- ja järelevalvekorraldus, mis võimaldab vara valve, kaitse ja ohutusega seotud riske välja selgitada, et leida nende riskide ennetamise ja maandamise meetmed, sh osutada ja tellida vajalikke teenuseid.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVd

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. Varguste ennetamiseks on kujundatud politsei jt asutuste, ettevõtete ja vabaiühenduste tööjaotus elanike teavitamiseks ja nõustamiseks.	PPA	naabrivalve, vabaiühendused, turvaettevõtjad, kindlustusettevõtted	2023	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“

2.2. Uuendatud on relvaomanikuks saamise korda ja relvade käitlemise järelevalvet, lähtudes eraomandi puutumatuses ja relvaomaniku vastutusel põhinevast relvakultuurist.	SIM	PPA	2023	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“
2.3. Kasutusele on võetud uuendatud hindamis-, nõustamis- ja järelevalvekorraldus, mis tagab, et ka kindlustusettevõtjad tajuvad oma rolli ohutuse kujundajatena ja et pakutavad teenused võimaldaksid sisulisemat kontrolli objektide ohutuse üle.	SIM		2023	RE	„Siseturvalisus“
2.4. Ellu on viidud tegevusi, aitamaks kaasa, et turul oleks piisav hulk teenuseosutajaid, kes pakuvad eraisikutele tuge nende vara kaitsmiseks, ohutuse kontrollimiseks ja seadmete hooldamiseks.	SKA, ETEL	SIM, PÄA, PPA	pidev	RE	„Siseturvalisus“
2.5. Turvalisuse ja ohutusega seotud teenuste pakkujad on kontrollitud, et tagada nende asjatundlikkus ning teenuste pakkumine ühtsetel ja kvaliteetsetel alustel.	PÄA, PPA	SIM, PÄA, PPA, SKA, kutsekoda, ETEL	pidev	RE	„Siseturvalisus“

MEEDE 2. KIIRE JA ASJATUNDLIK ABI

EESMÄRK: Inimesed tunnevad ennast kaitstuna ja avalikus kohas turvaliselt. Ohtu sattumisel on abi saamine ja osutamine kiire ja asjatundlik. Suurendatud on võimekust paljude kaasabil ohule reageerida ja leevendada ohu realiseerumisel tekitatud kahju. Järelevalvet avaliku ruumi üle ja sündmuste lahendamist toetavad vähem bürookraatlik õiguskeskkond ning jätkusuutlikud innovaatilised infotehnoloogia- ja sidelahendused.

Kokkuvõte

Peavastutaja	Siseministeerium				
Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes	Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Häirekeskus, Sisekaitseakadeemia, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus				
Kaasvastutajad või programmi eesmärkide saavutamisse panustajad, kes ei planeeri oma teenuste raha selles meetmes	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (Transpordiamet, Riigi Infosüsteemi Amet, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Lennuliiklusteenindus), Justiitsministeerium (Registrite ja Infosüsteemide Keskus), Keskkonnaministeerium (Keskkonnaagentuur), Maaeluministeerium, Välisministeerium, Kultuuriministeerium, Sotsiaalministeerium (Terviseamet, Haigekassa), Rahandusministeerium, Riigikantselei, Kaitseministeerium, Kaitsevägi (Merevägi, Õhuvägi), Kaitseliit, kohalikud omavalitsused ning küla- ja asumiseltsid, siseturvalisusega tegelevad ühingud (Eesti Abipolitseinike Kogu, Päästeliit, Eesti Vabatahtlik Mere- ja Järvepääste MTÜ, Saaremaa Vabatahtlik Merepääste Selts MTÜ, Naabrivalve, Eesti Turvaettevõtete Liit, Eesti Päästeala Töötajate Ametiühing MTÜ)				
<i>Nimetatud pooltega seonduv on lisatud dokumenti informatsiooniks, et anda valdkonnast terviklikum ülevaade, kuid nende tegevused, teenused ja raha on kavandatud mujal.</i>					
Meetme lühikokkuvõte	<p>Kiire ja asjatundliku abi meede keskendub avaliku korra kaitsmisele, ühiskonnas aktsepteeritud käitumisest kõrvalekalletele reageerimisele ja abi osutamisele vees, õhus ja maismaal, eelkõige nendes olukordades, kus on ohus inimese elu ja tervis. Reageerib asjakohase pädevusega kutseline või vabatahtlik. Abi saamine ja osutamine on kiire ja vahetu. Sündmuseid lahendavad professionaalid, keda toetavad vabatahtlikud, ja teised, kellel on võimekus lahendada avaliku korda kaitsvat ülesannet.</p> <p>Meede koosneb neljast alameetmest ehk programmi tegevusest:</p> <table border="1"><tr><td>Avaliku korra tagamise ja pääste valmisoleku planeerimine</td><td>Teadete kiire vastuvõtmine, abivajaduse täpne väljaselgitamine ja abi väljasaatmine</td><td>Reageerimine õnnetustele ja ohtudele</td><td>Sündmuste lahendamine</td></tr></table>	Avaliku korra tagamise ja pääste valmisoleku planeerimine	Teadete kiire vastuvõtmine, abivajaduse täpne väljaselgitamine ja abi väljasaatmine	Reageerimine õnnetustele ja ohtudele	Sündmuste lahendamine
Avaliku korra tagamise ja pääste valmisoleku planeerimine	Teadete kiire vastuvõtmine, abivajaduse täpne väljaselgitamine ja abi väljasaatmine	Reageerimine õnnetustele ja ohtudele	Sündmuste lahendamine		

Meetme mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Avaliku korra raskete rikkumiste arv	1777	< 1777 (1405)	< 1777	< 1777	< 1777	< 1777	< 1777	PPA
Elanike teadlikkus hädaabinumbri 112 - pääste	93%	≥ 95% (92%)	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	HÄK
- kiirabi	95%	≥ 95% (92%)	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	
- politsei	84%	≥ 87% (89%)	≥ 90%	≥ 93%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	
Elanike rahulolu hädaabiteadete menetlemisega	94%	≥ 95% (97%)	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	HÄK
Elanike rahulolu päästesündmuste lahendamise ⁴⁰	-	≥ 85% (93%)	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	PÄA
Elanike rahulolu politsei tööga	82% (2019)	≥ 82% (85%)	≥ 82%	≥ 82%	≥ 82%	≥ 82%	≥ 82%	PPA, Eesti elanikkonna turvalisuse uuring

Olukorra analüüs

Nõudlus siseturvalisuse teenuste järele ei vähene

Eesti elanikud peavad Eestis elamist väga turvaliseks. 2020. aastal arvas, et Eesti on elamiseks turvaline riik koguni 92% vastanuid⁴¹. Õnnetustes hukkunute ja avaliku korra rikkumiste arv on aasta-aastalt vähenenud⁴². Elanike kõrge hinnang Eesti turvalisusele ja juhtumite langustrend ei tähenda aga, et arengukava kehtivuse perioodil väheneks oluliselt nõudlus siseturvalisuse teenuste järele. Igal juhul on vaja tagada valmisolek reageerida. Juhtumite arvu vähenemine võib siiski kaasa aidata, et reageerimise aeg lüheneb ja kvaliteedinäitajad paranevad. Alaprogramm „Kiire ja asjatundlik abi“ ongi peamiselt suunatud sellele, et tagada kiire, vahetu ja asjatundliku abi osutamine.

Üha raskem on teenuseid jätkusuutlikult ja kvaliteetselt üle riigi pakkuda

Rahvastiku vananemine, sh tööjõuturule sisenevate noorte arvu vähenemine ja eriteenistujate siirdumine pensionile toovad kaasa **raskusi siseturvalisuse teenuste pakkumiseks vajalike teenistujate leidmisel**. Asutustevaheline konkurents ja kandidaatidele esitatavad kõrged nõuded süvendavad tööjõunappusest põhjustatud probleeme. **Kutseliste teenistujate kõrval on tähtis ka vabatahtlike panus, mis on aasta-aastalt suurenenud**. Edaspidi on vaja vabatahtlike tegevust mitmekesistada, näiteks luues enam võimalusi ennetustegevustesse panustamisel ja teisi paindlikke võimalusi, kuid vabatahtlike roll reageerimisel jääb kindlasti oluliseks⁴³. Rahvastikutrendid võivad muuta keerukamaks vabatahtlike võrgustiku jätkusuutlikkuse tagamise. Näiteks, Eesti maapiirkondades (kus asub üle 65% vabatahtlikest päästekomandodest) peavad ka vabatahtlikud päästekomandod oma edaspidise tegevuse kavandamisel arvestama elanike ja järelkult ka potentsiaalsete vabatahtlike arvu võimaliku vähenemisega. Alaprogrammis tuleb tegevussuundade planeerimisel pöörata tähelepanu, et korrakaitseorganid, kohalikud omavalitsused ja vabatahtlikud oleks nii koos kui ka eraldi valmis reageerima õnnetusele või ohule senisest paremini.

Vanemaealiste inimeste osakaalu suurenemine ühiskonnas võib tuua kahetise riski. Ühest küljest ei pruugi vanemaealised olla võimelised panustama turvalisusesse, teisalt aga vajatakse senisest enam

⁴⁰ Õnnetusse sattunud isikute kontaktijärgne küsitlus soovitusindeksi meetodil.

⁴¹ Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2020. aastal.

⁴² „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“ koostamise ettepanek.

⁴³ Vabatahtlike tegevuse mitmekesistamise ja süsteemi jätkusuutlikkuse teema on avatud programmis „Ennetav ja turvaline elukeskkond“.

reageerimisteenust õnnetusjuhtumite korral. Kuid vananeva rahvastikuga võib kaasneda ka positiivne suundumus: vanemaealised kalduvad vähem korrarikkumistele. Vananevas ühiskonnas võib muutuda isikute arusaamine turvalisusest ehk muutub see, mis kedagi häirib avalikus ruumis, kuidas inimesed tajuvad turvalisust ja kuidas mõtestavad korrarikkumisi.

Lisaks eeltoodule mõjutab siseturvalisuse teenuste pakkumist üha enam rahvastiku jätkuv koondumine linnadesse, linnade lähiümbrusesse, samuti elanike riigisisene mobiilsus, sh pendelränne. Inimeste liikumine eri elukohtade vahel võib kaasa tuua suurema nõudluse turvaturul, sest suureneb oht, et valveta ja kasutuseta vara ei ole piisavalt kaitstud: mida rohkem on kohti, kus iga päev ei elata, seda rohkem on vaja neid valvata ja sh tagada reageerimisvalmisolek. Samuti tekitab pendelränne vajaduse ühes või teises piirkonnas politsei võimekust perioodiliselt suurendada.

Rahvastikutrendid suunavad aastatel 2020–2030 leidma lahendusi, mis senisest paremini arvestavad piirkonna eripärade ja vajadustega ega süvenda regionaalseid erisusi negatiivses mõttes.

Vähene valmisolek reageerida ootamatustele

Tulevikus tõenäoliselt sagenevad äärmuslikud ilmastikuolud ja tormid, mis võivad kaasa tuua raskete tagajärgedega loodusõnnetused. Selleks on vajalik päästetöö **varustuse hankimine ja arendamine, et olla valmis lahendama kliimamuutuste tagajärjel tekkivaid hädaolukordi**. Tulevikus suureneb tõenäosus sündmusteks, mille lahendamine nõuab koostööd teiste ametkondadega. Oluline on koostööd korraldada nii tsiviil- kui ka militaarasutuste ja nii erasektori kui ka riigiasutuste vahel.

Lennu- ja merepääste ning reostuse avastamise ja likvideerimise võimekuse planeerimisel peab arvestama sellega, et viimastel aastatel on suurenenud Eestis veesõidukite arv, laevaliikluse intensiivsus Läänemeresel kui ka lennu- ja merepäästesündmuste arv. Arvestada tuleb ka sellega, et Eestil puudub reageerimise võimekus võimalikele keemiaõnnetustele merealadel ning abi tuleb vajaduse korral paluda naaberriikidelt.

Viimase kümne aastaga on meretransport Läänemeresel püsivalt näidanud kasvutrendi. Igal hetkel seilab Läänemeresel keskmiselt 2 000 veesõidukit, millest umbes 200 on naftatankerid või muud ohtlikku kaupa vedavad veesõidukid. Kõige ohtlikumateks kohtadeks peetakse Läänemeresel laevateede ristumiskohtasid, kus on tõenäosus suuremateks laevaõnnetusteks, mis puudutavad kahte või enam laeva. Eesti päästepiirkonna kõige suurema õnnetusriskiga kohad asuvad Soome lahe keskel, kus ristuvad Helsingi-Tallinna reisilaevaliiklus ja ida-lääne suunaline kaubalaeva ning vedellastis tankerite liiklus. Ohtlikud on ka Väinamere ja Riia lahe kitsad laevateed.

Piirkondlike ohtude alla võib paigutada ka **naftatooteid käitlevate sadamate lähipiirkondades tekkiva ohukontsentratsiooni, kus sadamasse saabuvate ja sealt lahkuvate tankerite kokkupõrke ja madalikule sõitmise tõenäosus on kordades suurem kui muudel merealadel**. Samuti on uue ohuna merereostuse vaates tõstatumas merepõhjas lebavad I ja II maailmasõja aegsed vrakid, mille olukord halveneb iga aastaga. Eesti vetes lebab sadu vrakke, millest ca 500 teadaolevast 28 vrakki kujutab potentsiaalset ohtu keskkonnale.

Kõige tõsisemate tagajärgedega õnnetuseks on hinnatud reisilaeva ja tankeri kokkupõrget, millega kaasneks suur hulk kannatanuid, tõenäoliselt ulatuslik keskkonnareostus merel ja rannikul ning oluline varakahju. Samuti võib sellise õnnetusega kaasneda ka tulekahju õnnetuslaevadel. Sellise õnnetuse kogumaksumuseks on hinnatud kuni 4 miljardit dollarit. **Merereostusjuhtumite puhul on kriitilise tähtsusega kiire reageerimine ning likvideerimisega alustamine, sest reostuslaik suureneb iga tunniga ca 10 korda. Läänemeresse sattunud naftareostus jõuab rannaalale keskmiselt kolme ööpäeva jooksul.**

Aastas on Eesti merealadel ja piiriveekogudel keskmiselt 250 otsingu- ja päästetööde (SAR) juhtumit. Hätta satub aastas ca 500 inimest. Hinnanguliselt üle poole miljoni II maailmasõja aegset lõhkekeha on ikka veel pinnases ja need võivad ehitus-, metsandus- või põllumajandustegevuse käigus välja tulla. **Hoogustunud ehitustegevus ja metsaraie suurendavad võimalust lõhkematerjaliga kokku puutuda. Plaaniliste demineerimistööde maht on ebapiisav, et tagada ohutum keskkond ja maandada julgeolekuriske.** Vajalik on tagada piisaval arvul vajaliku kaitsetasemega lõhkamiskohtade olemasolu elanikkonna ohutuse tagamiseks ja keskkonna säästmiseks. Lõhkamiskohad vähendavad plahvatusega tekkivate kildude laialilendu ja lööklaine levikut. Lõhkamiskohaga saab välistada, et inimesed ei saa juhuslikult vigastada ega saastata ümbritsevat keskkonda.

CBRN⁴⁴ sündmusteks valmisolek vajab senisest suuremat tähelepanu, arvestades muutunud ohupilti Euroopas ja mujal maailmas. CBRN sündmuste lahendamine on KAPO pädevuses. Terrorismiohust tuleneb võimalus, et rünnakutes kasutatakse järjest sagedamini CBRN aineid. CBRN sündmuste tekkimise tõenäosust suurendab ka suurenenud ebaseaduslik e-kaubandus, sh ohtlike ainete sissevedu. Muutunud ohupilt rõhutab vajadust tõhustada valmisolekut CBRN sündmuste lahendamiseks. Valmisoleku tõhustamine eeldab juhtivasutuse võimekuse tõstmist ning CBRN sündmustele kaasatavate asutuste senisest suuremat koostööd, sh on vaja arendada rahvusvahelist koostööd. Säilitada tuleb ka olemasolev valmisolek ohtlike ainete (HAZMAT⁴⁵) juhtumite lahendamiseks ehk õnnetustele ja ohtlike ainete leidudele reageerimiseks.

Tuleviku kogukonnad vajavad uusi lahendusi reageerimises: suureneb surve muuta teenuseid mõjusamaks ning töötajatele ja elanikele mugavamaks, kasutades võimaluse korral tehnilisi ja innovaatilisi lahendusi.

Juba praegu kehtiva arengukava raames on alustatud siseturvalisuse teenuste muutmist optimaalsemaks, mõjusamaks ja nii valdkonna töötajatele kui ka elanikele võimalikult vähekoormavaks, kuid endistviisi on arenguvõimalusi. Näiteks ei ole politseiressursi kasutamine optimaalne, kuna politsei täidab mitut kohustust, mis ei eelda politseilist väljaõpet või sekkumist. See omakorda vähendab suutlikkust reageerida elanike seisukohalt tähtsamatele probleemidele. Samuti pole kõigi teenuste pakkumisel kasutatud kõige ökonoomsemaid lahendusi, mis tähendab, et ei kasutata infoühiskonna võimalusi, vältimaks asjatut bürokraatiat.

Reageerimiseks vajaliku taristu ja tehnoloogia tagamine on ülitähtis edutegur, et pakkuda kvaliteetseid siseturvalisuse teenuseid⁴⁶. Näiteks, selleks et politsei, pääste ja kiirabi jõuaksid inimesteni kiiresti ja täpselt, on vaja toimivaid side ja IT-teenuseid, mis tagaksid info kiire kättesaadavuse. Selle jaoks on vajalik asukohast sõltumata kiire sideühendus ja toimivad andmebaasid ning süsteemide koostalitlusvõime Euroopa Liidu süsteemidega. Siseministeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse suutlikkus teenuseid pakkuda sõltub suurel määral IKT-taristu, tarkvara ja infoturbe nüüdisaegsusest ja tänapäeva nõuetele vastavusest. Tegutsemine piiratud ressursside tingimustes on viinud olukorrani, kus ei ole piisavalt võimalusi, et teenuseid korrastada. Uued vajadused siseturvalisuse valdkonnas toovad aga kaasa senisest suuremad nõudmised IKT-teenuste kättesaadavuse, arendamise ja infoturbe järele. Seetõttu on peale praeguste teenuste hulga ja taseme hoidmise vajalik edasi arendada suutlikkust IKT-teenuseid kvaliteetselt pakkuda ja luua ka uusi võimeid. Näiteks praegu puuduvad vajalikud IT-vahendid, mida kasutada avaliku korra ja reageerimist vajavate sündmuste eel ja mõjude täielikuks hindamiseks, visualiseerimiseks ja planeerimiseks. Piirkondlikud ohutegurid muutuvad kiiresti ning ametid peavad selleks, et osutada kiiret ja professionaalset abi, olema suutelised operatiivselt koostama ja visualiseerima võrgustiku projektsioone või stsenaariumeid ning hindama piirkondlike ohutegurite mõjualasid.

Teenuste rahastamise senine tase peab olema jätkusuutlik, et hoida alal kõik praegused IT-teenused. Tehnika ja varustuse kasutuse lõppemine ei tohi kaasa tuua teenuste pikaajalist katkemist.

Tuleb võtta kasutusele uued infosüsteemid ja -lahendused ning uuendada olemasolevaid, et toetada püstitatud eesmärkide saavutamist – infosüsteemide väljatöötamisel on vaja arvestada lahenduste optimaalsusega, mis tähendab ühtlasi, et uute süsteemide kasutuselevõtul peaks arvestama üha väheneva tööjõuga. Samuti on edaspidigi vajalik tagada nende süsteemide suur töökindlus ja turvalisus ning koostalitlusvõime. Kuna tööjõudu (ja muud ressursi) on vähe, on vajalik järjest enam kasutusele võtta neid süsteeme, mis on võimelised tegema järelevalvelisi tegevusi, kus inimesel ei ole vaja otseselt sekkuda. Lahenduseks võib olla nii seiresüsteemide, kaamerasüsteemide arendamine kui mehitamata lennumasinat kasutuselevõtt.

⁴⁴ CBRN (inglisekeeles *Chemical, Biological, Radiological and Nuclear threats*) – rahvusvaheliselt levinud lühend tähistamaks keemiliste, bioloogiliste, radioaktiivsete ja tuumamaterjalide kuritahtlikust väärkasutamisest põhjustatud ohte. CBRN sündmuste lahendamine (sh menetlemine) on KAPO pädevuses. Eesti keeles kasutatakse ka lühendit KBRT.

⁴⁵ HAZMAT (inglisekeeles *Hazardous Material*) – rahvusvaheliselt levinud lühend, mis tähendab ohtlikke aineid või ohtlikke materjale. HAZMAT sündmus on õnnetusjuhtum, mis on tekkinud inimlikust eksimusest, loodusõnnetusest või tehnoloogilise protsessi tagajärjel.

⁴⁶ Siseturvalisuse teenused on kasutatud üldmõistena katmaks ohutuse ja turvalisuse tagamisega tegelevaid asutusi, vabariiklikke ja kohalike omavalitsuste teenuseid.

Elanike ootuste ja kiiresti areneva tehnoloogiaga tuleb arvestada ka hädaabiteadete korralduse juures. Elanikele on riigi usaldusvääruse üks olulisi näitajaid kindlustunne, et ohu ilmnemisel või ohtu sattumisel saavad nad loota riigi abile ning abi on võimalik kutsuda igal ajal ja igas kohas. Inimesele on tähtis, et hädaabiteade võetakse vastu kiirelt ja professionaalselt ning edastatakse lahendamiseks õigetele abiandjatele. Senised rahulolu-uuringud on näidanud, et inimesed, kes on helistanud hädaabinumbri 112 on pigem või väga rahul olnud selle kogemusega⁴⁷. 2015. aastal toimunud ühtsele hädaabinumbri üleminek vastas elanike ootustele ja parandas hädaabinumbri kättesaadavust. Samas tõi esile ka uusi probleeme, mille lahendamine nõuab jätkuvat arendustööd ning asutuste jõupingutusi, et elanikke kaitsta ja ohtusid tõrjuda. See tähendab, et kuigi enamik hädaabiteateid edastatakse praegu telefoni teel, sunnib info- ja kommunikatsioonitehnoloogia areng arvestama elanike kasvavate ootustega menetleda hädaabiteateid, mis on edastatud muude teabeedastusviiside ja -vahendite abil.

Kõik teated ei vaja kohest sekkumist ja appi tõttamist, aga ka nendega tuleb tegeleda ning luua selleks toimiv tugisüsteem. Inimesed vajavad infot riigi toimimise kohta. Selleks, et info saamine oleks võimalikult mugav, on oluline ühe kontaktpunkti loomine. Ühest kontaktpunktist saab infot nii igapäevaselt kui ka kriiside ajal, mil ühiskonna infovajadus on oluliselt suurenenud. On oluline, et infot saaks hankida erinevaid sidevahendeid kasutades. 2020.a loodud ja edaspidi arendatav riigiinfo telefon 1247 on üks võimalustest, kus saab infot riigi toimimise kohta nii igapäevaselt kui ka kriiside ajal.

Olulisemad negatiivsed mõjud, mis võivad kaasneda, kui eeltoodud teemadega tegeleta ning meetme eesmärgid ei saavutata

- Väheneb inimeste turvatunne.
- Olukordade puuduliku seire tõttu võib reageerimine hilineda ja see toob endaga kaasa rohkem kahjusid.
- Kui inimestel puudub üks ja kindel kontakt mittekiirete teadete edastamiseks, võib 112 olla ülekoormatud mitteasjakohaste kõnedega.
- Kui hädaabiteadete vastu võtmisel ei kasutata eri kanaleid ja ei arvestata tehnoloogia arengutega, siis ei suudeta kõiki ohte kiirelt hinnata ja kõik abivajajad ei saa vajalikku abi.
- Kui tänast praeguse päästevõrgustiku võimekust ei tagata, siis hukkunute arv suureneb, samuti majanduslikud ja sotsiaalsed kahjud ning riigi sise- ja rahvusvaheline usaldusväärus väheneb.
- Sattudes CBRN keskkonda ei ole esma-reageerijad tuvastusseadmete puudulikkuse tõttu võimelised ohte tuvastama.
- CBRN juhtumite ennetamine, avastamine, uurimine ning dekontamineerimine korraldatakse ebaefektiivselt või puuduliku turvarustusega ning ohtu satuvad ka reageerijad. Sündmuse lahendamine venib ning ohvrite arv suureneb.
- HAZMAT juhtumite ennetamine, päästetööd ja dekontamineerimine korraldatakse ebaefektiivselt või puuduliku turva-varustusega ning ohtu satuvad ka reageerijad. Sündmuse lahendamine venib ning potentsiaalsete ohvrite arv suureneb.
- Reageerijate puudulik tegutsemine CBRN sündmuskohal hävitab asitõendid ning vajalike laborivõimekuste puudulikkus raskendab süüdlaste väljaselgitamist ja kurjategijate kohtu ette toomist.
- Kui järelevalvet automaatseks ei muudeta, siis pole piisavalt töötajaid, et vajalikul tasemel teenuseid osutada.
- Abitus seisundis isiku asukoha aeglane tuvastamine nõuab rohkem ressursi otsingutel ning seab isiku ohu.
- Eesti merealadel liikumine ei ole ohutu ja turvaline, on risk merereostuste ja laevaõnnetuste tekkeks.
- Otsingu- ja päästetööde ning merereostuse juhtumite puhul ei ole tagatud kiirem abi ning suuremahulise mere- ja rannikureostuse ärahoidmine.
- Keemiaõnnetustele reageerimiseks Eesti merealal ei ole riiklikke ressursse.

⁴⁷ 2018.a läbiviidud hädaabiteadete menetlemise rahulolu-uuringu põhjal on 94% viimase aasta jooksul 112-le helistanutest rahul selle kogemusega

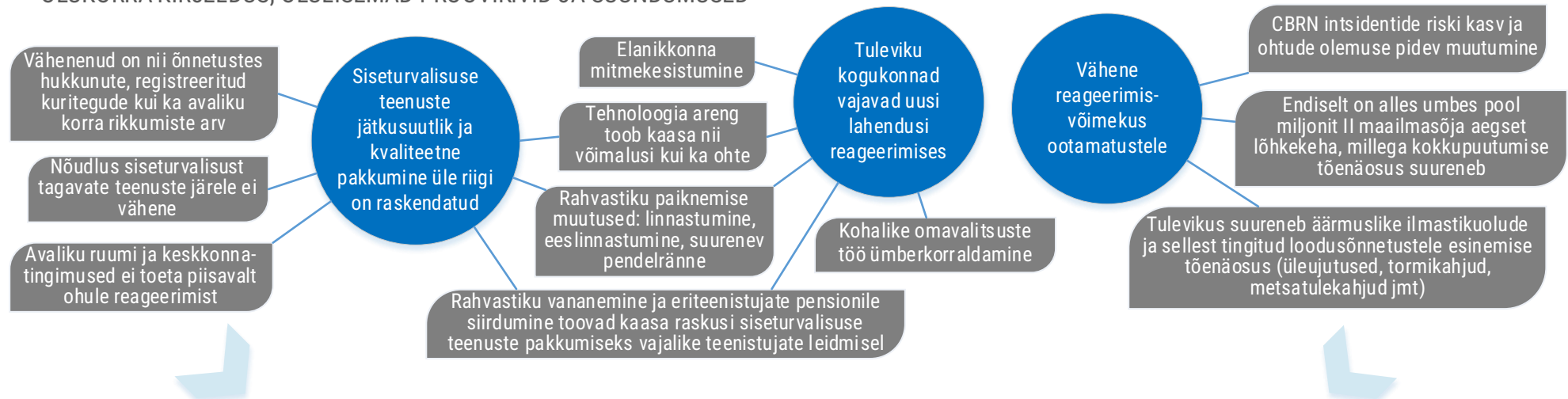
Meetmes keskendutakse järgmiste küsimuste lahendamisele

- 1 Kuidas ja mis tasemel abi ja reageerimist on vaja turvalise Eesti loomiseks?
- 2 Kes peavad reageerima ja millele on vaja reageerida? Kas keegi saaks veel reageerida, kes?
- 3 Kuidas muuta teenuseid mõjusamaks ning töötajatele ja elanikele mugavamaks, kasutades võimaluse korral tehnilisi ja innovaatilisi lahendusi, sh tööprotsesside automatiseerimist?
- 4 Kuidas tagada reageerimiseks ja süütegude lahendamiseks vajalik taristu, seadmed, sõidukid ja tehnoloogia ning neid arendada?
- 5 Kuidas ennetada Eesti merealal toimuvaid õnnetusi, parandada otsingu- ja päästetöödele ning merereostussündmustele reageerimist ja kiirendada nendega seotud hädaabikõnede töötlemist?
- 6 Kuidas hoida ära laevavrakkidest tulenevat reostusohu Eesti mereala keskkonnale?
- 7 Kuidas mitmekesistada võimalusi hädaabiteadete edastamiseks?
- 8 Kuidas tagada inimestele info riigi toimimise kohta nii igapäevaselt kui ka kriiside ajal?

Kiire ja asjatundliku abi pakkumist mõjutavad olulisemad suundumused, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks

OLUKORRA KIRJELDUS, OLULISEMAD PROOVIKIVID JA SUUNDUMUSED

ALAMEETMED EHK PROGRAMMI TEGEVUSED JA VÕIMEKUSED

Avaliku korra tagamise ja pääste valmisoleku planeerimine

Avaliku korra ja ohtude seisundi seire

Teadete kiire vastuvõtmine, abivajaduse täpne väljaselgitamine ja abi väljasaatmine

Hädaabiteadete menetlemine

Operatiivressursside ja operatiivinfo juhtimine

Abi- ja infoteadete vastuvõtmine ja töötlemine

SEOTUD POOLED

SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, SOM, Transpordiamet, KAM, JUM, Terviseamet, KAUR, KOV

SIM, HÄK, PPA, PÄA, SMIT, SOM, MKM, RIKS, KAM, KEM, KEA, JUM, Riigikantselei, KOV

ALAMEETMED EHK PROGRAMMI TEGEVUSED JA VÕIMEKUSED

Reageerimine õnnetustele ja ohtudele

Avaliku korra tagamine

Demineerimine

CBRN sündmused

Päästmine maismaal

Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel

Sündmuste lahendamine

Järelevalve automatiseerimine

Menetluste digiteerimine

Abitus seisundis isikute abistamine

Isikute kinnipidamine

SEOTUD POOLED

SIM, PPA, PÄA, HÄK, KAPO, SMIT, RAM, JUM, KAM, SOM, KEM, MKM, MEM, MTA, VÄM, siseturvalisuse vabatahtlikud ja nende esindusorganisatsioonid, KOV

SIM, HÄK, PPA, SMIT, JUM, SOM, siseturvalisuse vabatahtlikud ja nende esindusorganisatsioonid, KOV

Alameede ehk programmi tegevus 2.1. Avaliku korra tagamise ja pääste valmisoleku planeerimine

Eesmärk

Ohuolukordade teket avalikus ruumis osatakse hinnata varakult. Ohtude ja õnnetuste toimumise tõenäosust ja asukohti seiratakse pidevalt ning ollakse valmis sobival viisil reageerima. Riskipõhine valmisolek vähendab ohuolukordade teket.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Hinnang tegevuste tulemuslikkusele eesmärgi saavutamisel	Tegevused on suures osas teostatud ja vastavad seatud eesmärkidele.	sama	sama	sama	sama	sama	SIM

Võimekus 2.1.1. Avaliku korra ja ohtude seisundi seire

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik						
1. Seiratakse avaliku korra seisundit ja ohtudele reageerimise vajaduse tõenäosust ning riskipõhise valmisolekuga julgustatakse turvalist käitumist ja heidutatakse korrariikumisi.			Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, TEA, SOM			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid						
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i>						
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁴⁸	
1.1. Analüüsitud on politseipatrullide minimaalne vajadus ja ohule reageerimiseks otstarbekas aeg alates teate saamisest.	PPA	SIM	2020	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“	

⁴⁸ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.2. Analüüsitud on pääste, sh vabatahtlike ja kiirabivõrgustiku koostoime võimalusi ja esitatud koostöö tõhustamise ettepanekud.	PÄA	TEA/ SOM/SIM	2022	RE / välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
1.3. Analüüsitud on elanikele parema päästeteenuse osutamiseks sobiva komandovõrgustiku paiknemist (sh tarkvaralahendust komandovõrgustiku dünaamiliseks modelleerimiseks).	PÄA	SIM	2023	RE / välisvahendid	sama

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

2. Reageerimise valmisoleku tagamiseks valmistatakse, korraldatakse ühisõppuseid, koostööharjutusi ja tugevdatakse koordineerimist asutuste vahel.
- Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, KAM, VA, Terviseamet, Keskkonnaagentuur
- Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel.

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

3. Olukorrateadlikkus ohtudest on kasvanud, mh tänu avaliku korra ja ohtude seirel rakendatavate tehnilistele eel- ja järelevalve seiretehnilistele lahendustele.
- Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, JUM, VA, KOVd
- Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁴⁹
3.1. Loodud on ühtne piirkondlike valvekaamerate ja muude valveseadmestike võrgustik.	PPA	KOVd, HÄK	2020	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
3.2. Välja on arendatud situatsioonipildi analüüsilahendus ja päringukeskus.	PPA, SMIT, PÄA	SIM/JUM	2022	RE / välisvahendid	sama
3.3. Rakendatud on merevalvekeskuse varuasukoht.	PPA		2023	RE / välisvahendid	sama
3.4. Arendatud on tehisintellekti ja satelliitsüsteemide kasutamise võimalusi.	PPA, PÄA	SIM, RIKS	pidev	RE / välisvahendid	sama

⁴⁹ (vt eelmine kommentaar)

Alameede ehk programmi tegevus 2.2. Teadete kiire vastuvõtmine, abivajaduse täpne väljaselgitamine ja abi väljasaatmine

Eesmärk

Inimeste abiküsimise teated on vastu võetud ja abivajadus välja selgitatud. Igale abivajadusele reageeritakse, ohule ja sündmusele antakse asjakohane hinnang ning abiosutaja saadetakse õigel ajal välja. Kogu ööpäeva hoitakse töös eri suhtluskanalid, tagades suhtlemise nii abivajajaga kui ka erinevate abiosutajate endi vahel.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Nende kõnede osatähtsus protsentides, millele on vastatud 10 sekundi jooksul.	92%	≥ 92% (90%)	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	HÄK
Teadete, milles sisaldub oht elule ja tervisele, menetlemise kiirus (minutites)	2,24	≤ 2 min 15 sek (2 min 18 sek)	≤ 2 min 15 sek	≤ 2 min 15 sek	≤ 2 min 15 sek	≤ 2 min 15 sek	≤ 2 min 15 sek	HÄK
Koostööpartnerite rahulolu Häirekeskusega (PPA, PÄA, kiirabi)	70%	≥ 75% (68%)	≥ 76%	≥ 78%	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	HÄK
Elanike teadlikkus riigiinfotelefonist 1247	Alg- ja sihttasemed määratakse aastal 2021.							HÄK
Otsingu- ja päästetööde hädaabiteadete menetlemise ja merepääste ressursi esmase alarmeerimise aeg (minutites)	-	≥ 8	≤ 4	≤ 4	≤ 4	≤ 4	≤ 4	PPA

Võimekus 2.2.1. Hädaabiteadete menetlemine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Katkematult võetakse vastu ja töödeldakse erinevate kanalite vahendusel saabunud hädaabiteateid.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, HÄK, PPA, PÄA, SMIT, SOM, MKM, Terviseamet			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid			
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i>					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁵⁰
1.1. Arvestades tehnoloogia arengut ja inimeste kommunikatsiooniharjumusi on analüüsitud hädaabiteadete vastuvõtmise ja menetlemise kanaleid ning vajaduse korral tehtud ettepanekuid rakendada uusi jätkusuutlikke lahendusi.	SIM	HÄK, PPA, MKM	2022	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.2. Rakendatud on uusi jätkusuutlikke lahendusi hädaabiteadete vastuvõtmiseks ja menetlemiseks.	SIM	HÄK, SMIT, PPA	2021–2022	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.3. Loodud on lahendused, mis tagavad kõigile abivajajatele võrdse juurdepääsu abi saamiseks hädaabinumbri 112.	SIM	HÄK, PPA, SOM, PÄA, SMIT	2021–2025	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.4. Ohtude hindamiseks ja abi andmiseks on vajalikud juhised välja töötatud ja neid on uuendatud, lähtudes väliskeskkonna muutustest.	SIM	HÄK, SOM, PPA, PÄA	2021	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.5. Tagatud on hädaabiteadete menetlemise toimepidevus.	SIM	HÄK, PPA, SMIT	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.6. Elanike teadlikkust on suurendatud ennetustöö ja kommunikatsiooni abil, et inimesed teaksid, kuidas ohuolukorras käituda, millal hädaabikõne teha Eesti ainsale hädaabinumbri 112 ja millistelt numbritelt on peale 112 võimalik abi saada.	SIM	HÄK, PPA, PÄA, SOM	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“

⁵⁰ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääks käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 2.2.2. Operatiivressursside ja operatiivinfo juhtimine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Kiirabi, pääste ja politsei abiosutajate logistikat korraldatakse ja operatiivinfot vahetatakse katkematult kogu ööpäeva.
 - Sidepidamine abiosutajate vahel on jätkusuutlik ja välja on töötatud alternatiivsed lahendused.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, HÄK, PPA, PÄA, SMIT, MKM, KAM, JUM, RIKS, Terviseamet

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid:

RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Rakendatud on uusi jätkusuutlikke lahendusi abiandjate väljasaatmiseks ning operatiivinfo vahendamiseks.	SIM	HÄK, SMIT, PPA, PÄA, SOM	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.2. Loodud on Häirekeskuse üleriigiline olukorrateadlikkuse suutlikkus.	SIM	HÄK, SMIT	2021	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.3. Kokku on lepitud ja rakendatud abi väljasaatmiseks ühesugune töökorraldus.	SIM	HÄK, PPA	2023	RE/välisvahendid	sama
1.4. Rakendatud on asukohapõhine kiire ohuteavitus.	HÄK	SIM, SMIT, MKM	2022	RE/välisvahendid	sama
1.5. Tagatud on vabatahtlike alarmeerimine SMS-põhise teavitussüsteemi kaudu.	HÄK	PÄA, SMIT	2020	RE/välisvahendid	sama
1.6. Riigiside kontseptsioon on välja töötatud.	RIKS	SIM, MKM, KAM, JUM, RAM, SMIT	2020	RE	täpsustatakse aastal 2021
1.7. Arendatud on toimepidevat, turvalist ja kättesaadavat riigisidet ⁵¹ , et tagada abiosutajatele side nii häda- kui kriisiolukorras ka siis, kui erasektori teenused ei toimi.	RIKS	SIM, MKM, KAM, JUM, RAM, SMIT	2022–2024	Lisavajadus	täpsustatakse aastal 2021

⁵¹ Operatiivne raadioside, mereside ja muu kriitilise tähtsusega side valitsusasutustele sh satelliitside, turvaline mobiiltelefon, lauafonid, ohuteavituse süsteem.

Võimekus 2.2.3. Abi- ja infoteadete vastuvõtmine ja töötlemine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Välja on arendatud riiki, kohalikke omavalitsusi ja elanikke ühendav teabe vahendamise keskus ning sidekanalid teadete vastu võtmiseks.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, HÄK, SMIT, PPA, PÄA, SOM, KOV-id

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid:

RE, lisavajadus/välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Siseturvalisuse valdkonnaga seotud riiklikud abi- ja infotelefonid on koondatud ühte keskusesse.	SIM	HÄK	2025	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.2. Kohalike omavalitsuste abi- ja infotelefonid on konsolideeritud.	SIM	HÄK, KOV-id	2025	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.3. Välja on arendatud erinevate kanalite kaudu abi- ja infoteadete vastuvõtmise suutlikkus.	SIM	HÄK, SMIT	2022	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.4. Kriisiinfo teenuse osutamiseks on sõlmitud kokulepped kõigi potentsiaalsete teenuse kasutajatega	SIM	HÄK	2025	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“

Alameede ehk programmi tegevus 2.3. Reageerimine õnnetustele ja ohtudele

Eesmärk

Kiire ja asjakohane reageerimine õnnetustele ja ohtudele on vähendanud nii inim-, vara- kui ka keskkonnakahju. Õnnetuste või ohtude korral reageeritakse esmajärjekorras sündmustele, kus on ohus inimeste elu või tervis. Korrakaitseorganid, kohalikud omavalitsused ja vabatahtlikud on nii koos kui ka eraldi valmis reageerima õnnetusele või ohule senisest paremini.

Möödikud

Möödiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Politseipatrullide keskmine väljapanek	86	≥ 86 (93%)	≥ 86	≥ 86	≥ 86	≥ 86	≥ 86	PPA
Tihe-/hajaasustusega alal elu ja tervist ohustavale sündmusele piirajaga reageerimiste osakaal	Möödik töötatakse välja aastaks 2020	99% 12min/ 95% 21min (85% 12 min / 76% 21 min)	99% 11,5min/ 95% 20,5min	99% 11min/ 95% 20min	99% 10,5min/ 95% 19,5min	99% 10min/ 95% 19min	99% 10min/ 95% 19min	PPA
Elupäästevõimekusega päästekomando keskmine kohalejõudmise aeg elupääste-sündmusele (minutites)	9,29	< 10 (9,11)	< 10	< 10	< 10	< 10	< 10	PÄA
Eesti elanike osakaal, kellele on 15 min jooksul tagatud kutseliste-või/ja vabatahtlike päästemeeskondade poolt abi osutamine		(92,4%)	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	PÄA
Reageerimisvõimekusega vabatahtlike abipolitseinike arv	1038	> 1038 (1208)	> 1038	> 1038	1400	1400	1400	PPA
Reageerimise aeg õhusõidukiga sündmuskohale Eesti päästepiirkonnas (tundides)	≤ 2	≤ 2 (1 h 8 min)	≤ 2	≤ 2	≤ 2	≤ 2	≤ 2	PPA
Reageerimise aeg veesõidukiga sündmuskohale piiriveekogudel (tundides)	≤ 1	≤ 1 (25 min)	≤ 1	≤ 1	≤ 1	≤ 1	≤ 1	PPA
Reageerimise aeg veesõidukiga sündmuskohale Eesti merealadel (tundides)	≤ 2	≤ 2 (44 min)	≤ 2	≤ 2	≤ 1	≤ 1	≤ 1	PPA
Võimekus alustada reostustõrjeoperatsiooni (tundides)	≤ 6	≤ 6 (5 h)	≤ 6	≤ 6	≤ 6	≤ 6	≤ 4,5	PPA
Pommi- ja plahvatusohu korral on mandril tagatud demineerijate kohalejõudmine 90 min jooksul	100%	100% (100%)	100%	100%	100%	100%	100%	PÄA

Võimekus 2.3.1. Avaliku korra tagamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Avaliku korra ülesannet täidavad korrakaitseorganid lähtudes ohust ja korrarikkumise liigist. Igale sündmusele reageeritakse optimaalsete jõududega korrarikkumise lõpetamiseks. Inimeste elu ja tervist ohustavatele sündmustele reageeritakse esmajärjekorras, et võimalik tagajärg oleks minimaalne.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):

SIM, PPA, HÄK, RAM, KOV-id, JUM

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid:

RE/välisvahendid, lisavajadus

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁵²
1.1. Eesti suuremates omavalitsustes on loodud suutlikus reageerida avaliku korda ohustavatele väiksematele ohtudele.	KOV	PPA	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.2. Erikorrakaitseorganitel on loodud õiguslikud võimalused lahendada neile pandud ülesandeid.	SIM, KOV, RAM		pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
1.3. Korrakaitseõiguses on loodud korrakaitseorganitele võimalused avaliku korra ülesannete iseseisvaks lahendamiseks.	SIM	JUM	2021	RE/välisvahendid	
1.4. Loodud on õiguslikud lahendused, et võimaldada turvaettevõtteid kaasata avaliku korra ülesande lahendamisel ja avaliku korra kaitsel.	SIM	HÄK	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.5. Kasutusele on võetud ajakohased ja tehnoloogia arenguga vastavuses olevad varustus ja vahendid.	SIM	HÄK, PPA	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“

⁵² Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 2.3.2. CBRN⁵³ sündmused

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Reageerivate asutuste valmisolek CBRN sündmusteks tagatakse ühise tegutsemis- ja koostöövõime arendamise ning rahvusvahelise tugivõrgustiku toel.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): KAPO, PÄA, PPA, HÄK, KEM, KEA, MKM, MTA, RAM, SOM, TEA, KaM, RK			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE/lisavajadus/välisvahendid					
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁵⁴
1.1. Loodud on riigiülene koostööformaad CBRN/HazMat valdkonna kui terviku koostöö juhtimiseks ja arengu suunamiseks, sh rahvusvahelise koostöö kujundamiseks. Korraldatakse ühisharjutusi ja õppuseid.	KAPO/PäA	KAPO, KAM, SOM, KEM, MKM, RAM, MEM, VÄM, PPA, PÄA, TA, TTJA	2020	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
1.2. Hinnatud on CBRN ja HazMat ⁵⁵ valdkonna vajadused rahvusvaheliste tugivõrgustike kaasamiseks ja lepitud kokku võimalikud koostööformaadid.	KAPO/PäA	KAPO, KAM, SOM, KEM, MKM, RAM, MEM, VÄM, PPA, PÄA	2020	RE/lisavajadus/välisvahendid	sama
1.3. Arendatakse CBRN juhtasutuse valmisolekut ja reageerimisvõimekust tegutseda CBRN sündmuse korral.	KAPO, SIM, KAM, RK	PÄA, PPA, KEA, TEA, HÄK, MTA,	Pidev tegevus	RE/lisavajadus/välisvahendid	sama
1.4. CBRN/HazMat ohuga sündmustele reageerivatele spetsialistidele on tagatud erialane taseme- ja täiendõpe. Suurendatakse esmareageerijate ohutust.	SIM	SOM, PÄA, PPA, KAPO, KEA, MTA	Pidev tegevus	RE/lisavajadus/välisvahendid	sama
1.5. Koostatud on CBRN sündmuse lahendamise plaan.	KAPO	PÄA, PPA, HÄK, KEM, KEA, MKM, MTA, RAM, SOM, TEA, KaM, RK	2022		sama

⁵³ CBRN (inglisekeeles Chemical, Biological, Radiological and Nuclear threats) – rahvusvaheliselt levinud lühend tähistamaks keemiliste, bioloogiliste, radioaktiivsete ja tuumamaterjalide kuritahtlikust väärkasutamisest põhjustatud ohte. CBRN sündmuste lahendamine (sh menetlemine) on KAPO pädevuses. Eesti keeles kasutatakse ka lühendit KBRT.

⁵⁴ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 2.3.3. Demineerimine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Demineerimisvõimekuse ja ohtlike ainetega toimunud õnnetustele ja võimalikele terroriaktidele reageerimise tagamiseks ning tagajärgede likvideerimisel kasutatakse kaasaegseid tehnoloogiavõimalusi ja maksimaalseid ohutusmeetmeid vähendamaks ohtusid demineerijatele ning õnnetusse sattunutele.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PÄA, SIM, KAPO, KOVD			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE/välisvahendid, lisavajadus			
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Analüüsitud on demineerimistöodele kaasatud isikute ülesandeid ja selleks tööks vajalikke kutseoskuseid ja esitatakse ettepanekuid õigusruumi muutmiseks.	PÄA	SIM, KAPO	2021	RE	„Siseturvalisus“
1.2. Loodud on viis nüüdisaegsetele ohutusnõuetele vastavat kinnist lõhkamiskohta.	SIM	PÄA	2025	Lisavajadus/ välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.3. Tagatud on aastas kahe plaanilise demineerimistöö tegemine.	PÄA	KAPO, PPA	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.4. Demineerijatele on tagatud tänapäevaste töö-, eri- ja isikukaitsevahendite olemasolu ja nende ajakohastamine.	SIM	PÄA	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.5. Arendatud ja rakendatud on lõhkamismeetodeid sündmuskohal lõhkamiseks ja lõhkematerjali transpordivõimalusi.	PÄA		pidev	RE/välisvahendid/ lisavajadus	„Siseturvalisus“
1.6. Tagatud on demineerijate erialane taseme- ja täiendusõpe.	PÄA	SIM	Pidev	RE/välisvahendid/ lisavajadus	„Siseturvalisus“

Võimekus 2.3.4. Päästmine maismaal

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Päästmiseks maismaal säilitatakse elupäästevõimekus 66 riiklikus päästekomandos ning koostöös vabatahtlike päästjatega luuakse Eestile tõhus päästevõimekus, lisaks tagatakse vajalikud tingimused ja eeldused päästetööde läbiviimiseks.			Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PÄA, SIM, KOVD		
			Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus		
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Tagatud on päästetööde tegemiseks vajalike veevõtukohtade planeerimine.	SIM	RAM, PÄA	2020	RE	„Siseturvalisus“
1.2. Koostatud on veevõtukohtade määrus (projekteerimine, ehitamine, hooldamine, teabe vahetamine).	SIM	KEM, MKM, PÄA	2020	RE	„Siseturvalisus“
1.3. Jätkuvad toetusmeetmed KOV-idele veevõtukohtade rajamiseks.	RAM, KEM	SIM	pidev	RE/välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021
1.4. Analüüsitud on veevõtukohtade mudeldamiseks vajalikud algandmed ja võimalusel loodud on veevõtukohtade planeerimist hõlbustav töövahend (veevõtukohtade planeerimise programm).	PÄA	RAM, KEM, MKM, SIM	2025	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
1.5. Päästevõrgustiku ⁵⁶ väljaõppesüsteemi on täiendatud, et osataks kasutada uut tehnikat ja minimeerida tehnoloogiaga seotud ohtusid, arvesse on võetud parimat välispraktikat (arendame koolitusvõimalusi väljaspool Eestit – praktika ja kursused).	SIM	PÄA	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.6. Suurendatud on päästetöö suutlikkust (kliimamuutustega seoses) üleujutustele ja varingutele reageerida, tormikahjustusi likvideerida ja metsatulekahjusid kustutada.	SIM	PÄA, RAM	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.7. Laiendatud on ühisvalveteenistuse võimalusi kõigis kutselistes päästekomandodes.	SIM	PÄA	pidev	RE/lisavahendid	„Siseturvalisus“
1.8. Päästevõrgustikule on tagatud päästetöödeks vajalik nüüdisaegne tehnika ja varustus. Sh on võimalusel kasutatud ja töökorras päästetehnika antud vabatahtlikele päästjatele.	SIM	PÄA	pidev	RE/lisavahendid/välisvahendid	„Siseturvalisus“

⁵⁶ Päästevõrgustik on ühtset päästeteenust osutav võrgustik, mille moodustavad kutselised ja vabatahtlikud päästekomandod.

Võimekus 2.3.5. Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Eesti merealal ja piiriveekogudel: toimuvatele sündmustele reageeritakse lähtudes kiirema abi tagamise põhimõttest; on tagatud valmisolek reageerida kõikidele reostussündmustele või õnnetustele. Tagatud on nii vee pealsete kui vee aluste reostusohutude ja juhtudele reageerimine ning nende likvideerimine kogu Eesti merealal. Igasuguste merel juhtuvate õnnetuste korral on merereostusest põhjustatud keskkonnohtude jõudmine rannikule minimeeritud.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PÄA, HÄK, SMIT, KOVD, partnerid

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid,

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁵⁷
1.1. Merealadel ja piiriveekogudel teostatakse pidevat reostusseiret.	PPA	Partnerid	pidev	RE/lisavajadus /välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.2. Suurendatud on mere- ja lennupääste ning reostusseire- ja tõrje suutlikkust.	PPA	SiM, PÄA, RAM, partnerid	pidev	RE/lisavajadus /välisvahendid	sama
1.3. Laiendatud on ühisvalveteenistuste võimalusi.	PPA	PÄA, Partnerid	pidev	RE/lisavajadus /välisvahendid	sama
1.4. Tagatud on keemiaõnnetuste lahendamise suutlikkus.	PPA	SiM, PÄA, partnerid	pidev	RE/lisavajadus /välisvahendid	sama
1.5. Tagatud on valmisolek reageerida mass(pääste) õnnetustele.	PPA	SiM, PÄA, partnerid	pidev	RE/lisavajadus /välisvahendid	sama
1.6. Otsingu- ja päästetöödeks on tagatud nüüdisaegne tehnika ja varustus. Sh on võimalusel kasutatud ja töökorras varustus antud vabatahtlikele merepäästjatele.	PPA	SiM, PÄA, partnerid	pidev	RE/lisavajadus /välisvahendid	sama
1.7. Tagatud on ennetavad tegevused võimalike õnnetuste ära hoidmiseks või õnnetustele kiireks reageerimiseks Eesti merealal (tehnilised lahendused).	PPA	SiM, partnerid	pidev	RE/lisavajadus /välisvahendid	sama
1.8. Suurendatud on mere- ja lennupääste ning merereostuse alast koostööd.	PPA	SiM, PÄA, partnerid	pidev		sama
1.9. Suurendatud on õhu- ja mereressursside valmisolekut ning kohalolu Eesti merealal.	PPA	Partnerid	pidev	RE/lisavajadus /välisvahendid	sama

⁵⁷ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Alameede ehk programmi tegevus 2.4. Sündmuste lahendamine

Eesmärk

Ohuolukord või korrariikumine lõpetatakse ning avalik kord taastatakse, valides lahendused, mis vähendavad nii inim-, vara- kui ka keskkonnakahju. Korrakaitseorganid, kohalikud omavalitsused ja vabatahtlikud on nii koos kui ka eraldi valmis sündmusi lahendama senisest paremini. Sündmuste lahendamist ja korrariikumiste lõpetamist toetavad digilahendused ja automaatsed järelevalvesüsteemid.

Möödikud

Möödiku nimi	Algtase (2018)	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Hinnang tegevuste tulemuslikkusele eesmärgi täitmisel	Töötatakse välja aastal 2020.	Tegevused on teostatud ja vastavad seatud eesmärkidele	Sama	Sama	Sama	Sama	Sama	SIM

Võimekus 2.4.1. Järelevalve automatiseerimine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

- Võetakse kasutusele automaatsed järelevalvesüsteemid nende ülesannete täitmisel, kus inimese sekkumine ei ole vajalik.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, HÄK, PÄA, SMIT, PPA

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Kasutusele on võetud automaatsed järelevalvesüsteemid nende ülesannete täitmisel, kus inimese sekkumine ei ole vajalik.	PPA	SIM, SMIT, PÄA	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.2. Loodud on suutlikkus võtta korrariikumiste kohta vastu audiovisuaalset materjali.	PPA	HÄK, PPA, PÄA	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.3. Välja on arendatud üleriigiline avaliku ruumi näo- ja numbrituvastust toetav kaamerate võrk mida on võimalik igal ajahetkel kasutada korrariikumise lahendamiseks.	SIM	PPA, HÄK, SMIT	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“

1.4. Loodud on eeldused automatiseeritud infovahetuseks teiste EL-i liikmesriikide ja rahvusvaheliste koostööpartneritega korrarikumiste lahendamisel, süütegude avastamisel ja tõkestamisel.	PPA	SMIT	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.5. Kasutusele on võetud digitaalne relvaluba ja välja töötatud uus relvaregister, mis toetab järelevalve pädevuste jagamist.	PPA	SMIT	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“

Võimekus 2.4.2. Menetluste digiteerimine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Kasutusele võetavad lahendused on paberivabad ja olemasolevad menetlused digiteeritakse.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):
SIM, HÄK, PPA, PÄA, JUM

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁵⁸
1.1. Menetlused on muudetud elektroonilisteks, menetluste tegemist toetavad mobiilne töökoht ja IT-lahendused.	SIM	PPA, PÄA, SMIT	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.2. Loodud on võimalus kasutada inimese digitaalset asukohta ⁵⁹ , et hõlbustada suhtlemist nii elektroonilises menetluses kui ka riigiga	SIM	PPA, PÄA, SMIT	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.3. Tõlkimist toetatakse digilahendustega.	SIM	PPA	2023	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.4. Nii väärteo-, kriminaal- kui ka haldusmenetlus on digiteeritud.	JUM	SIM	2025	RE/välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021

⁵⁸ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

⁵⁹ Digitaalne asukoht tähendab, et inimene annab riigile ühe digitaalse aadressi, mille vahendusel ta ametiasutustega suhtleb. Selleks võib olla nii isiklik e-posti aadress või mõni elektrooniline keskkond, näiteks internetipank või eesti.ee keskkond. Sinna saadetud dokumendid loetakse inimesele kättetoimetatuks 30 päeva möödumisel saatmisest.

Võimekus 2.4.3. Abitus seisundis isikute abistamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik						
1. Abitus seisundis isikute asukoha väljaselgitamine on saagenud (teadmata kadunud abitus seisundis isikute asukohad on enam tuvastatud)		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, HÄK, JUM				
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus						
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i>						
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁶⁰	
1.1. Teadmata kadunute asukoha väljaselgitamiseks on korrastatud asutuste sisemised töökorrad.	PPA	SIM	2021	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“	
1.2. Vastutusosalad on korrektselt jaotatud.	SIM		2021	RE	„Siseturvalisus“	
1.3. Loodud on täiendavad õiguslikud võimalused teadmata kadunute asukoha väljaselgitamiseks, et veenduda nende ohutuses.	SIM	JUM	2023	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“	
1.4. Kogu riigis on teadmata kadunu asukoha väljaselgitamiseks kasutusele võetud asukoha määramise ühene lähenemine.	SIM, JUM	PPA, HÄK	2023	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub	
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik						
2. Süüteomenetluses keskendutakse ohvrikesksusele.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, JUM				
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus						
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel.</i>						
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse	
2.1. Rakendatakse kannatanu abivajaduse hindamise mudelit, tema õiguste teabelehte ning tehakse kannatanute kohtlemise ja taastava õiguse koolitusi.	JUM	SIM	2023	RE/välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021	

⁶⁰ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 2.4.4. Isikute kinnipidamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Arestimajades kohaldatakse isikute lühiajalist kinnipidamist. Kohalikel omavalitsustel on võimekus joobeseisundis isikuid kainenema toimetada ja kainenemas hoida.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):
SIM, JUM, SOM, KOVd

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁶¹
1.1. Lähisuhtevägivallatsetele on loodud tingimused ajutiseks eemalolekuks elukohast.	SIM, JUM	KOVd	2021	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
1.2. Kinnipidamisasutustes on korraldatud ühetaoline meditsiiniteenus, mis on tavameditsiini korralduse osa.	SOM	SIM, JUM	2023	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
1.3. Isikute kinnipidamisteenuse osutamine on korrastatud ja selle dubleerimist Politsei- ja Piirivalveameti ja vanglateenistuse vahel on vähendatud.	PPA, JUM	SIM	2024	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
1.4. Suurematel kohalikel omavalitsustel on suutlikkus pidada kainestusmaja.	KOVd	SIM/JUM	2028	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub

⁶¹ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

MEEDE 3. KINDEL SISEJULGEOLEK

EESMÄRK: Eesti sisejulgeolek on kindel ning seda ohustavad tegurid on hästi teadvustatud ja maandatud mitmesuguste riigisiseste tegevuste ja rahvusvahelise koostöö kaudu. Eesti elanikud ning avalik, kolmas ja erasektor on valmis tulema toime erinevate Eestit ohustavate kriisidega.

Kokkuvõte

Peavastutaja	Siseministeerium				
Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes	Kaitsepolitseiamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Häirekeskus, Sisekaitseakadeemia, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus				
Kaasvastutajad või programmi eesmärkide saavutamisse panustajad, kes ei planeeri oma teenuste raha selles meetmes	Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Keskkonnaministeerium, Kultuuriministeerium, Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, Maaeluministeerium, Rahandusministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium, Riigikantselei, Eesti Pank, Eesti Kohtuekspertiisi Instituut, Maksu- ja Tolliamet, Riigi Infosüsteemi Amet, Veterinaar- ja Toiduamet, Välisluureamet, Finantsinspeksioon, Eesti Pangaliit, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Transpordiamet, Kaitsevägi, Kaitseliit, Terviseamet, Tervise Arengu Instituut, Rahapesu Andmehüüroo, Ravimiamet, Keskkonnaamet, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Vanglateenistus, Prokuratuur, Registrateerimine ja Infosüsteemide Keskus, Sotsiaalkindlustusamet, Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutus, Andmekaitse Inspeksioon, Integratsiooni Sihtasutus, Eesti Vedelkütusevaru Agentuur, Kaitseväge Akadeemia, elutähtsat teenust ja veebisisu majutust osutavad ettevõtjad, hädaolukorra riskianalüüside koostamisega seotud asutused, kohalikud omavalitsused				
<i>Nimetatud pooltega seonduv on lisatud dokumenti informatsiooniks, et anda valdkonnast terviklikum ülevaade, kuid nende tegevused, teenused ja raha on kavandatud mujal</i>					
Meetme lühikokkuvõte	<p>Meetmes keskendutakse põhiseadusliku korra kaitsele, Eesti riigi vastu suunatud luuretegevuse ja lõhestuspoliitika tõkestamisele, riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitsele, sisejulgeoleku tagamiseks vajaliku teabe ja olukorrateadlikkuse tagamisele, terrorismi ja vägivaldse äärmusluse ennetamisele ja tõkestamisele, kriisideks ja ressursimahukateks sündmusteks (sh terroriaktideks ja hübriidkriisideks) valmisolekule ning reageerimisele, elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamisele, riigipiiri kontrollile, valvamisele ja kaitsmisele ning riigi julgeolekut enim ohustava raske ja organiseeritud kuritegevuse ennetamisele ja tõkestamisele (korruptsioon, majanduskuritegevus ja rahapesu, organiseeritud kuritegevus, terrorismi rahastamine, küberkuritegevus, narkokuritegevus, inimkaubandus).</p> <p>Meetmel on avalik ja salajane osa.</p> <p>Meede koosneb neljast alameetmest ehk programmi tegevusest:</p>				
	<table><tr><td>Põhiseadusliku korra tagamine</td><td>Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus</td><td>Kriisideks valmisolek ja nende lahendamine</td><td>Piirihaldus</td></tr></table>	Põhiseadusliku korra tagamine	Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus	Kriisideks valmisolek ja nende lahendamine	Piirihaldus
Põhiseadusliku korra tagamine	Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus	Kriisideks valmisolek ja nende lahendamine	Piirihaldus		

Meetme mõõdikud

	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Elanike osakaal, kes hindab heaks Eesti valmisolekut tulla toime terroriaktiga, kui see peaks juhtuma	45%	≥ 45% (40%)	≥45%	≥45%	≥45%	≥45%	≥45%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes hindab Eesti valmisolekut tulla toime välisriigi mõjutustegevuse kasvuga heaks	57%	≥ 57% (37%)	≥ 57%	≥ 57%	60%	60%	60%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kelle hinnangul on Eesti välispiir hästi kaitstud	61%	≥ 60% (64%)	≥ 62%	≥ 63%	≥ 64%	≥ 65%	≥ 65%	Riigikaitse avaliku arvamuse uuring; KAM
Merepiiri kaetus tehnilise seirega	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	PPA
Maismaapiiri kaetus tehnilise seirega (sh Peipsi järv, Narva jõgi)	52%	≥ 52% (52%)	≥ 52%	≥ 52%	≥ 52%	≥ 52%	≥ 65%	PPA
Elanike osakaal, kes hindavad oma teadlikkust küberkuritegevusega seotud riskidest heaks	52%	58% (58%)	58%	≥ 59%	≥ 59%	≥ 60%	≥ 60%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peavad narkootikumede kergelt kättesaadavaks:								Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- kanep		(24%)		≤ 24%		≤ 24%	≤ 24%	
- amfetamiin		(10%)		≤ 10%		≤ 10%	≤ 10%	
- rahusti/uinuti arsti korralduseta		(12%)		≤ 12%		≤ 12%	≤ 12%	
- ecstasy		(10%)		≤ 10%		≤ 10%	≤ 10%	
- kokaiin		(7%)		≤ 7%		≤ 7%	≤ 7%	
- dopingained		(7%)		≤ 7%		≤ 7%	≤ 7%	
Elanike osakaal, kes hindavad heaks Eesti valmisolekut tulla toime erinevate kriisidega		(56%)	-	≥ 56%	-	≥ 60%	-	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
FATF-i ⁶² /MONEYVAL-i hinnang rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse kohta	Soovitused olid peamiselt täidetud (2015).	-	-	-	Soovitused on täidetud	Soovitused on täidetud.		FATF-i / MONEYVAL-i hindamisraport
Korruptsioonitajumise indeks ⁶³ (punktides)	73	75	≥ 76	≥ 77	≥ 78	≥ 79	≥ 80	Transparency International

⁶² FATF (ingl Financial Action Task Force) ehk rahapesuvastane rakkerühm on demokraatlike riikide valitsustevaheline organ, mis töötab välja rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse standardeid ja meetodeid ning edendab sellealast poliitikat.

⁶³ Indeks koondab eri allikate andmeid ärivaldkonna ja riigiekspertide hinnangust avaliku sektori korruptsiooni tajumisele skaalal 1–100 punkti, kus 100 tähistab tajutava korruptsiooni puudumist.

Olukorra analüüs⁶⁴

Eesti sisejulgeolekut mõjutavad mitmed välis- ja sisetegurid ning suundumused. Olulisemaid välismõjutajaid on üldine julgeolekuolukord regioonis ja maailmas (sh jagatud julgeoleku ohupilt ja sellest lähtuv riikide huvi teha koostööd), julgeolekuohtude muutumine asümmeetrilisemaks ja vähemennustatavaks, äärmusluse ja populismi levik maailmas ja Euroopas, suurriikide välispoliitilised eesmärgid, EL-i ja NATO tugevus ja sisemine ühtsus, üha laiem digiteerumine, automatiseerumine ja sõltuvus IKT-st, kliimamuutused, rände hoogustumine jpt.

Riigisiseste teguritena on olulised sisejulgeoleku mõjutajad rahvastiku vähenemine ja vananemine, Eesti eri piirkondade ebaühtlane sotsiaalmajanduslik areng, uussisserändajate kohanemise ja lõimumise ning pikaajaliste vähelõimunud püsielanike ühiskonnastumise soodustamine. Lisaks mõjutab sisejulgeoleku olukorda ühiskonna sotsiaalne sidusus, korrupsiooni tase, Eesti elanike usaldus ja toetus riigiinstitutsioonide vastu, ettevõtjate koostöövalmidus riigi turvalisuse ja julgeoleku kindlustamiseks, ühiskonda pingestavate ja potentsiaalselt lõhestavate teemade konstruktiivne maandamine. Kindlasti omab mõju erinevate tegevusvaldkondade digitaliseerimine, e-teenuste levik ja tehnoloogia arenemine, mis omakorda suurendab vajadust parendada julgeoleku- ja siseturvalisuse asutuste kasutada olevaid ressursse (sh on üks olulisemaid piiri turvalisus ja riikliku järelevalve tõhusus, mis aitab ennetada ja tõkestada väga erinevaid julgeolekuohte ja eri liiki kuritegevust).

Riikide julgeolekut mõjutavad tegurid on sageli sarnased, eeldades seetõttu igakülgset tõhusat rahvusvahelist koostööd. Samavõrd oluline on riigisisene koostöö erinevate avaliku, era- ja kolmanda sektori esindajate vahel.

Edasises on kirjeldatud sisejulgeoleku meetmes käsitletud teemade olukorra lühianalüüsi detailsemalt.

Põhiseadusliku korra kaitse

Eesti julgeolekuasutuste hinnangu⁶⁵ järgi mõjutavad Eesti põhiseaduslikku korda kõige tõenäolisemalt ja tõsisemalt Venemaa välispoliitilised eesmärgid ning nende saavutamiseks kasutatavad vahendid. Venemaa püüab lõhestada NATO ja EL-i riike, üritades laiahaardelise mõjutustegevuse kaudu võimendada nende riikide sisemisi probleeme, õõnestada rahvusvaheliste organisatsioonide usaldusväarsust, polariseerida ühiskondi ning õhutada vastuolusid riikide ja rahvaste vahel.

Eesti suunalüritab Venemaa nimetatud eesmäärke saavutada eelkõige venekeelse vähemusega manipuleerides. Erilist tähelepanu pööratakse vene emakeelega noortele, kelle igapäevaelu ja lõimumisega seonduvat kasutatakse poliitiliste manipulatsioonide vahendina. Mõjutustegevuse oluline eesmärk on säilitada kogukondade eraldatust (nn paralleelühiskonnad) ja takistada lõimumist. Selleks levitatakse eri meediakanalite kaudu eksitavat ja vastandumist tekitavat Vene imperialistlikku narratiivi, mis on segatud natsismisüüdistuste ja nõukogude võimu kuritegude õigustamisega. Samuti tehakse katseid siduda Vene diasporaa õiguslikult Venemaa Föderatsiooniga (näiteks lihtsustatud korras kodakondsuse, viisa, tööloa andmine; reisimise, töötamise, õppimise soodustamine jms). Lisaks otsitakse ja püütakse desinformatsiooni abil võimendada Eesti ühiskonna valupunkte ja rahvusvahelisi kriise (eelkõige rändega seotud võõraviha) ning õõnestada selle kaudu usaldust nii Eesti Vabariigi kui ka tema liitlaste (EL ja NATO) vastu. Rahastatakse ka Venemaa huvisid edendavat propagandavõrgustikku (nt erinevad mittetulundusühingud ja propagandaportaalid), mis kasutavad desinformatsiooni levitamiseks muu hulgas ära rahvusvahelisi organisatsioone, üritades eri raportite kaudu Balti riike seostada natsismi või rahvusvähemuste diskrimineerimisega⁶⁶. Taas on aktiivsemalt hakatud levitama Venemaale sobivaid ajalookäsitusi ja selleks üritatakse ära kasutada ka lääneriikide teadlasi, nt kaasates neid asjakohase teemaga konverentsidele või muule koostööle⁶⁷. Tehnoloogia areng ja paljude sotsiaalvõrgustike populaarsus loovad soodsa platvormi desinformatsiooni kiireks levikuks.

Kahetsusväärset on jätkuvalt vaenuliku propaganda mõjusfääris kohalikud vene emakeelega noored, keda püütakse mõjutada mh Venemaa rahastuse ja ametkondade abiga korraldatavate koostatuste ja noortelaagrite

⁶⁴ Osa analüüsi on kajastatud programmi salajases osas.

⁶⁵ [Kaitsepolitsei aastaraamat 2017](#). Tallinn: Kaitsepolitsei amet.

[Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2018](#). Tallinn: Välisluureamet.

⁶⁶ [Kaitsepolitsei ameti aastaraamat 2018](#). Tallinn: Kaitsepolitsei amet.

⁶⁷ [Kaitsepolitsei ameti aastaraamat 2018](#). Tallinn: Kaitsepolitsei amet.

kaudu. Noorte kaasamise tegelik eesmärk on propageerida nende seas nn Vene maailma ideoloogiat, välispoliitilisi valikuid ja ajalookäsitust, tõkestada nende lõimumist Eesti kultuuri- ja väärtusruumi ning leida nende seast protestimeelseid ja kergesti manipuleeritavaid inimesi.

Eelkirjeldatud mõjutustegevuse tõkestamine nõuab senisest enam nii riigisisest kui ka rahvusvahelist teadlikkust mõjutuskatsetest, -viisidest ja -kanalitest ja sellega kaasnevatest ohtudest, kui ka oskust mõjutustegevust ära tunda ja ohtude eskaleerumist ennetada. Lõhestuspoliitika vastuvõtlikkuse vähendamisel on oluline roll haridus- ja lõimumispoliitikal, mille kaudu toetatakse ühiskonna eri rühmade paremat lõimitust (sh haridussüsteemis), omavahelist head läbikäimist, riigikeele oskuse paranemist, ühise informatsiooni laiendamist ja jagatud tugeva riigiidentiteedi tekkimist.

Meedia, reklaami ja teiste kanalite kaudu püütakse mõjutada inimeste hoiakuid, tarbimist ja käitumist. Oluline on osata eristada negatiivseid mõjutuskatseid ja vältida kahjulikke, sh äärmuslikke hoiakuid. Tuleb suurendada Eesti noorte ning täiskasvanute meediateadlikkust, allikakriitilisust infotarbimisel ning usaldust riigiinstitutsioonide edastatava info suhtes. See on eriti oluline tegutsemisjuhiste edastamisel elanikkonnale võimalike kriisilukordade puhul.

Klassikaline vasak- ja paremäärmuslus Eesti riigi julgeolekule märkimisväärset ohtu ei kujuta⁶⁸. Samas, arvestades Eesti heaolutaseme tõusu, täiendavate töökohtade vajadust ning mitme teise EL-i riigi kogemust, on rände hoogustumisel väga oluline jätkata hästi läbimõeldud rände-, kohanemis- ja lõimumispoliitikat. Ühtlasi tuleb arendada strateegilist kommunikatsiooni, et vältida sisepingete, võõraviha ja vaenukasvatuse kasvu ühiskonnas, sisserändajate kapseldumist, sotsiaalset tõrjutust, haavatavust ning selle tõttu potentsiaalsete äärmusliikumiste tugevnemist⁶⁹.

Sotsiaalmajanduslik ja regionaalne ebavõrdsus loovad soodsa pinnase ühiskondlike pingete ja lõhede tekkimiseks, mis võivad suurendada populistlike ja äärmuslike ideede levikut ning leida kasutust lõhestuspoliitikas. Seetõttu on oluline aidata kaasa Ida-Virumaa ning suurematest keskustest eemal asuvate piirkondade sotsiaalmajanduslikule arengule ning võimestada kohalikke omavalitsusi. Samuti tuleb järjepidevalt toetada haavatavamate elanikerühmade toimetulekut.

Põhiseaduslikku korda ohustava tegevuse ennetamiseks ja tõkestamiseks tuleb tugevdada Kaitsepolitsei ameti võimekust koguda ja töödelda asjakohast teavet, et tõkestada vaenulikkude luuretegevust, maandada korrupsiooniriski ja terrorismiohtu, kaitsta majandusjulgeolekut ja riigisaladust ning tõhusalt korraldada nii riigisisest kui ka rahvusvahelist koostööd.

Vägivaldse äärmusluse ennetamine ja tõkestamine ning terrorismivastane võitlus

Sisejulgeoleku seisukohalt on riigile potentsiaalseks ohuks igasugune vägivaldne äärmuslus. Äärmuslikud vaated, ehk radikaliseerumine ei teki üleöö ja selle õigeaegne märkamine ja riskikäitumise ennetamine ja tõkestamine ei ole vaid õiguskaitseasutuste töö. On üllatav, kui mõjus võib vägivaldse äärmusluse ennetamisel ja ohtude maandamisel olla ühiskonna sidusus ja ühtekuuluvusetunne. - sõbra, naabri, lapsevanema, õpetaja või treeneri turvaline ja õiguskonfliktivaba käitumine ning tähelepanelikkus - märkamaks perevägivalda, ajupesust, ekstremistlikku propagandat, vaenu, kiusamist või tõrjumist.

Riigil on oluline koolitada esmatasandi ametnikke ja spetsialiste, aga ka laiemat avalikkust olema mõistlikud ja allikakriitilised, märkama radikaliseerumise esmaseid tunnuseid, oskama hinnata riske ja tegutseda olukorrale vastavalt, arvestades isikute põhiõigusi. Radikaliseerumise ennetamisel on muu hulgas oluline koostöö Sotsiaalministeeriumiga ja Sotsiaalkindlustusametiga uus-sisserändajate kohanemise korraldamisel ning sellega seotud esmatasandi ametnike tegevus ning nende vaheline tõhus infovahetus. Radikaliseerumise märkamine ja riskikäitumise ennetamine ja tõkestamine on lisatud politsei ametnike baasõppesse. Sisekaitseakadeemia baasil korraldatakse PPA kaasabil täiendkoolitusi ka muude valdkondade esmatasandi ametnikele, sh vanglateenistuse ametnikele. Edaspidi on kavas läheneda koolituste süsteemsemalt ning arendada välja valdkonnaspetsiifilised koolitusprogrammid ja e-õppe keskkond, mida saavad kasutada erinevad sihtrühmad, näiteks lapsevanemad, hariduse-, noortevaldkonna töötajad jt. Kavas

⁶⁸ [Kaitsepolitsei ameti aastaraamat 2016](#). Tallinn: Kaitsepolitsei amet.

⁶⁹ Samuti annab see ainek Venemaa lõhestuspoliitika elluviimiseks.

on jätkata erinevate valdkonnaspetsialistide asjatundlikkuse kasvatamist ka rahvusvaheliste võrgustike toel, nagu RAN⁷⁰ ja ESCN⁷¹, ning tutvuda partnerriikide praktikatega.

Tähtis ennetusmeede on ka vanglast vabanevate inimeste tõhusam taasühiskonnastamine. Märksõnadeks on siin vanglaametnike teadlikkuse ja individuaalse riskihindamise meetodikate laiem rakendamine ning vabanemisyärgsete teenuste arendamine.

Kuigi terrorismi ja vägivaldse äärmusluse ohutase Euroopas on jätkuvalt kõrge ja rünnakud on jõudnud ka meie naaberriikidesse, on terrorismioht Eestis seni püsinud madal. Suures plaanis on oluliseks ohuks iseradikaliseerunud isikud (sh internetipõhise mõjutustegevuse kaudu) ning Euroopa riikidesse naasvad terroristlikud välisvõitlejad ja nende pereliikmed. Muutunud on ka ohupilt – lisaks külmrelvadele ja sõidukitele tunnevad terroristid huvi droonide ning keemiliste ja bioloogiliste relvade vastu. 2019. aastal pandi ELi territooriumil toime, aga ka tõkestati ja ennetati Euroopas kokku 119 terrorirünnakut. Rünnakutes hukkus 10 isikut ja vähemalt 27 said vigastada. Rünnakute peamised ohvrid olid tsiviilelanikud, kuid ohvrite hulgas oli ka vormikandjaid. 2020. aastal rünnakute arv võrreldes varasemaga vähenes – tõkestati, sooritati ja ennetati kokku 127 rünnakut, millest omakorda jihadistlikel ajenditel sooritati 10 (23 ennetati), kus hukkus kokku 62 isikut. 2020. a rünnakute arvu vähenemise taga on eelkõige COVIDi piirangute mõju ning julgeoleku- ja luureasutuste edukas ennetustöö ja reageerimine. Üldine terrorismioht on endiselt suur ja jätkuvalt on islamiäärmuslusest tulenev terrorism kõige suurem julgeolekuoht Euroopas.

Kuigi meedia vahendab terrorismi osas rohkem Daeshi tegevust, säilib endiselt terrorismioht ka Al Qaeda ja teistelt rühmitustelt, sh separatistidelt, parem- ja vasakäärmuslastelt ning ekstremistlike vaadetega radikaliseerunud isikutelt.

Mõned konfliktipiirkondadesse siirdunud välisvõitlejad on kasutanud Eestit transiidiriigina teel konfliktipiirkonda või tagasi Euroopasse. Seepärast on piiriturvalisuse suurendamine, biomeetriliste andmete laialdasem kasutuselevõtt ja nn Schengeni kompensatsioonimeetmete rakendamine (sh PNR⁷²-süsteem) tähtsad ka terrorismiohu maandamisel.

Terrorismivastases võitluses on Eesti õiguskaitseasutustele toeks rahvusvaheline koostöö ELis, julgeoleku- ja luureteenistuste terrorismivastase võitluse grupp - CTG, Europoli juures tegutsev Euroopa terrorismivastane keskus (ECTC) infovahetus Interpoliga, ÜRO, NATO, Euroopa Nõukogu ja OSCE terrorismivastane koostöö ning kahepoolsed suhted partnerriikidega. Eesti panustab ka edaspidi relvakonfliktide rahumeelsetesse lahendustesse ja konfliktipiirkondades olukorra stabiliseerimisse. Eestil on oluline panus rahvusvahelistes tsiviil- ja militaarmissioonides ning humanitaarabi doonorriigina. Kõik see aitab maandada vägivaldse äärmusluse riske ning suurendab kindlustunnet, et ohu korral on partnerriigid üksteisele toeks ning ohte tõrjutakse üheskoos, kiiresti ja tõhusalt. Tähtsad arenguvajadused on ELi-ülese kiirreageerimisvõimekuse arendamine, sh EL-i eriuksuste võrgustiku ATLAS kaudu, avaliku ruumi kaitse ning CBRN⁷³ ohtude maandamine ja esmareageerijate pädevuste ja ohutuse tagamine. CBRN ohtude tuvastamiseks ja reageerimiseks ning uurimistoimingute korraldamiseks tuleb suurendada riigisisest avalikkuse ohuteadlikkust ning arendada valdkonnaspetsialistide ning esmareageerijate – politseiametnike, meditsiinitöötajate ja päästjate koolitusvõimalusi ning tehnilist võimekust.

Oluline on arendada koostöös teiste asjaomaste asutustega riigikaitseobjektide turvameetmeid (nt tõsta lennujaamade ja sadamate turvalisust). Samuti tuleb rakendada meetmeid lõhkeainete kättesaadavuse piiramiseks.

Terrorismiga seotud hädaolukordade lahendamisel ja uurimisel on juhtroll Kaitsepolitseiametil, kuid tähtis on, et kõik asjaomased ametid ja muud osapooled oleksid koos tegutsedes maksimaalselt efektiivsed, ning seda

⁷⁰ Radicalisation Awareness Network (RAN) – Euroopa Liidu radikaliseerumise vastane võrgustik, mis muude tegevuste hulgas toetab spetsialistide ekspediteadmiste kasvatamist, et tõhusamini võidelda radikaliseerumisega.

⁷¹ European Strategic Communication Network (ESCN) – Euroopa strateegilise teabevahetuse võrgustik, mis muu hulgas arendab vastunarratiive vägivaldsete ja vaenulike ideoloogiate vastu

⁷² lennureisijate endi esitatud isikuandmed ehk broneeringuinfo (ingl *passenger name record*, PNR).

⁷³ CBRN (ingliskeeles *Chemical, Biological, Radiological and Nuclear threats*) – rahvusvaheliselt levinud lühend tähistamaks keemiliste, bioloogiliste, radioaktiivsete ja tuumamaterjalide kuritahtlikust väärkasutamist põhjustatud ohte. CBRN sündmuste lahendamine (sh menetlemine) on KAPO pädevuses. Eesti keeles kasutatakse ka lühendit KBRT.

ka ohu realiseerumisel tagajärgede minimeerimisel. Tähtis on regulaarselt korraldada ühisharjutusi ja õppuseid ning arendada juhendmaterjale. Oluline roll asutuste ülese valdkondliku koostöö tõhustamisel on Vabariigi Valitsuse julgeolekukomisjoni terrorismivastase võitluse nõukogul.

Terrorismi rahastamise tõkestamisel vajab suuremat järelevalvet virtuaalvaluuta(de) kasutamine (nt *bitcoin*). Terrorismi toetatakse sageli rahast, mis on hangitud teiste kuriteoliikide kaudu, nagu inimkaubandus, ebaseaduslik relvaäri, narkoäri jne. Samas, terrorismi varjatud rahastamine äri- ja annetustegevuse kaudu on tõenäoliselt kasvutrendis seoses ISISe territooriumi kaotusega Süürias ja Iraagis. Seega tuleb järjekindlalt arendada terrorismi rahastamise tõkestamise eest vastutavate ametkondade võimekust, et tuvastada terrorismi toetavad vahendid ja tõkestada terroristide ligipääs ressurssidele.

On tähtis, et kõik süüteod saaksid võimalikult operatiivselt menetletud ning pädevatel asutustel oleks õigustatud ligipääs vajalikele riigisisestele ja rahvusvahelistele andmekogudele. Selleks tuleb arendada asjakohaste infosüsteemide ja andmebaaside riskasutamist ning nende koostalitlusvõimet, arvestades infoturbemeetmeid ja kindlustades tõhusad järelevalve- ja õiguskaitsemeetmed, nt FATF-i reeglite ja MONEYVAL-i⁷⁴ märkuste ja soovitude rakendamise kaudu. Oluline roll on tõhusal infovahetusel erasektori finantsinstitutsioonidega ning selgetel ja tõhusatel tugiregulatsioonidel.

Terrorirühmituste oluliseks töövahendiks on saanud internet, mille kaudu levitatakse propagandat ning mõjutatakse, värvatakse ja juhendatakse terroristide käsilasi. Radikaliseerumine mõjutustegevuse tõttu internetis on muutunud järjest sagedasemaks. Peab olema tagatud, et terroristlikud materjalid, aga ka muu ebaseaduslik sisu, saaksid internetis kiiresti tuvastatud ja maha võetud. Tähelepanu tuleb pöörata inglise-, vene-, prantsuse- ning araabiakeelsetele materjalidele. Selleks tuleb arendada järjekindlalt Kaitsepolitsei ameti ja internetiteenustega seotud riiklike järelevalveasutuste⁷⁵ võimekust ning koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Kultuuriministeeriumi, Politsei- ja Piirivalveametiga, Maksu- ja Tolliametiga, Tarbijakaitse- ja tehnilise järelevalve ametiga arendada koostöös erasektoriga internetiturvalisust. Tähtsaks toeks on avalikkuse suurem ohuteadlikkus ja võimalused teavitada süsteemiadministraatoreid kodulehtedel loodud ebaseaduslikust veebisisust. Ühtlasi tuleb suurendada inimeste teadlikkust tegutseda olukorras, kus neile saab teatavaks info, mille sisuks on oht inimelu(de)le või avalikule ruumile.

Majandusjulgeolek

Majandusjulgeolek on riigi võime teostada enda vabalt valitud majanduspoliitikat rahvusliku majanduse arendamiseks ja suutlikkus seista vastu majanduslikule survele (nii välisriikidest lähtuval kui ka riigi enda täiesti suveräänsetest otsustest tulenevale). Eesti on väike, avatud majandusega riik ning osa Euroopa ja maailma majandusest. Seega mõjutavad Eesti majandust nii peamiste ekspordipartnerite majanduse olukord (s.t euroala ja Skandinaavia riigid) kui ka üleilmsed majandusarengud, samuti see, mis toimub finantssüsteemis ning energia ja toorme valdkonnas.

Eesti majandusjulgeolekule on suurim risk välisriikide majanduslik surve ja riigi strateegiliste majandushuvide ebapiisav kaitse. Surve võib päädida riiklikul tasemel kehtestatud sanktsioonidena Eesti ettevõtete vastu. Tugev ja pikaajaline surve kahjustab ettevõtteid ning mõjutab negatiivselt Eesti majanduse käekäiku ja kodanike heaolu. Majanduslikku survet kasutavad erinevate poliitiliste eesmärkide saavutamiseks peamiselt Venemaa ja Hiina. Riskide maandamiseks on eelkõige vajalik suurendada Eesti ettevõtete ning laiemalt ka avaliku sektori asutuste teadlikkust majandusjulgeoleku valdkonna võimalikest riskidest.

Julgeoleku aspektist vaadatuna on Eesti strateegiliseks majandushuviks strateegilise transporditaristu sõltumatus EL-i välistest riikidest, energiaallikate varustuskindlus, vaba konkurents majanduses, toimiv tollikontroll EL-i välispiiril, finantssüsteemi stabiilsus ning elektroonilise side ja teiste elutähtsate teenuste pakkumiseks vajaliku taristu hea tehniline seisukord ja sõltumatus EL-i välistest riikidest. Suurimaks ohuks Eesti riigi strateegilistele majandushuvidele on korrupsioon, rahapesu, küberrünnakud, võõrriikide

⁷⁴ MONEYVAL (ingl Committee of Experts on the Evaluation of Anti Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism) on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmeid hindav eksperdikomitee.

⁷⁵ FATF (ingl Financial Action Task Force) on rahapesuvastane rakkerühm, demokraatlike riikide valitsustevaheline organ, mis töötab välja rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse standardeid ja meetodeid ning edendab sellealast poliitikat.

eriteenistuste tegevus, tööstusspionaaž, julgeolekut või avalikku korda ohustavad investeeringud kolmandatest riikidest, välistööjõu ärakasutamine jne.

Oluline on teadvustada Eestis laiemalt (s.t nii riigiasutuste, riigi- ja eraettevõtete kui ka elanike tasemel) riske, mis võivad kaasneda EL-i väliste riikide ja nende ettevõtetega koostööd tehes või välistööjõu kasutamisega (renditööjõud, inimeste kohanemine ja Eestisse jäämine jne). Oluline on analüüsida strateegilistesse valdkondadesse kavandatavaid investeeringuid ja nende päritolu. Peab arvestama tööstusspionaažiga ja riskide maandamiseks töstma ettevõtjate teadlikkust. Samuti tuleb suurendada ettevõtjate teadlikkust rahvusvaheliste sanktsioonide rakendamisest.

Organiseeritud kuritegevuse, majanduskuritegevuse ja rahapesu vastane võitlus

Organiseeritud kuritegevuse, sh rahapesu skeemide laialdane ulatus ja kiire ülemaailmne levik ohustavad sisejulgeolekut ja finantssüsteemide usaldusväarsust. Kuritegevus on selgelt muutumas üha enam projektipõhiseks: see tähendab, et organiseeritud kuritegevusel on väga erinevaid väljendusvorme (nt narkokuriteod, inimkaubandus, rahapesu, küberkuriteod). Kurjategijad tegelevad ennekõike valdkondadega, mis hetkel kõige rohkem tulu toovad ning seetõttu orienteerutakse vajadusel korral kiiresti ümber, et teenida rohkem kriminaaltulu – ühel päeval tegeletakse narkootikumide vahendamisega, mõne aja pärast inimkaubandusega seotud kuritegudega (sh kupeldamine) ja siis juba millegi uuega.

Kuritegevus tasub endiselt ära ning Europoli andmetel on ELis ringleva kriminaaltulu maht võrreldav kõige edukamate äriühingute kasumiga. Uuringud on näidanud, et hinnanguliselt toodab ebaseaduslik turg EL-is 110 miljardit eurot, mis on ca 1% ELi sisemajanduse kogutoodangust ning mille põhjal on alust eeldada, et 98,9% kriminaaltulust ei ole konfiskeeritud⁷⁶. Ainuüksi need näitajad annavad põhjust kahelda, kas täna kasutusel olevad mehhanismid kriminaaltulu tuvastamiseks on piisavad.

Rahapesu on üheks peamiseks organiseeritud kuritegevuse mootoriks: sellest rahastatakse suuremat osa raskest ja organiseeritud kuritegevusest. Europoli hinnangul on kõige ohtlikumad organiseeritud kuritegevusega tegelevad grupeeringud need, kes paigutavad märkimisväärse osa kriminaaltulust legaalsesse majandustegevusse ning kindlustavad sellega oma tegevuse jätkumise ja kuritegevuse laienemise. See omakorda ohustab riigi finantssüsteemi järjepidavat usaldusväarsust. Seega on jätkuv vajadus kriminaaltulu konfiskeerimise ning raskete majanduskuritegude avastamise ja uurimise võimekuste arendamiseks.

Korruptsioon

Korruptsioonikuritegude avastamine, tõkestamine ja ennetamine on riiklikult oluline prioriteet, kuna see võib mõjutada riigi ja põhiseaduslike institutsioonide sõltumatust ja otsustamisvabadust ning selle kaudu ka sisejulgeolekut. 2018. aastal oli Eesti Transparency Internationali korruptsioonitajumise indeksi järgi Kesk- ja Ida-Euroopa riikidest madalaima korruptsioonitasemega, EL-i riikide võrdluses aga keskmisel kohal.

Õiguskaitseasutuste töö ja teavitustegevus korruptsioonivastases võitluses on aastate jooksul muutunud edukamaks. 2017. aastal registreeriti Eestis 288 korruptsioonikuritegu, see on viimase viie aasta madalaim tase ning 48% väiksem kui 2016. aastal. Üheselt ei saa siiski järeldada, et kogu Eestis on korruptsioon vähenenud. Nii menetlusvõimekuse suurenemist kui ka juhtumite sagedust ilmestab asjaolu, et kriminaalasjade arv on siiski suurenenud.

Ka edaspidi tuleb keskenduda suurt mõju omavate korruptsioonijuhtumite avastamisele. Tegeleda tuleb avaliku sektori, sh kohalike omavalitsuste korruptsiooni ennetamisega, riigihangete läbiviimisel omakasuliste otsuste tuvastamisega, meditsiini ja tervishoiusektoris omakasulist lähenemist kandvate põhimõtete tõttu ebaseaduslike tegevuste avastamisega ning erinevate sihtrühmade teadlikkuse suurendamisega korruptsiooni vähendamiseks. Ennetavate tegevuste kaudu tuleb eelkõige keskenduda erasektorile, et kasutusele võetaks ja igapäevase tegevuse osaks muutuks vastutustundliku ettevõtluse põhimõtete järgimine, pettuse- ja korruptsiooniriskide hindamine ja maandamine. Kuna korruptsioon esineb Eestis üha peidetumal kujul, on seetõttu vajalik spetsialiseerumine ning süstemaatiline teabe kogumine ja analüüsimine, mille tulemusel oleks

⁷⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb kriminaaltulu arestimist ja konfiskeerimist Euroopa Liidus, eelnõu seletuskiri. Veebis kättesaadav aadressil <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0178+0+DOC+XML+V0//ET#title2> (24.04.2017).

võimalik taolisi kuritegusid paremini avastada ja vastavaid isikuid vastutusele võtta. Korruptsioonikuritegude uurimisel, samamoodi küberkuritegude ja teiste peitkuritegude uurimisega, on vajalik tagada töövahendid ja kutseoskused vaatluseks, suures mahus elektroonilise teabe hõivamiseks ja tõendite analüüsimiseks.

Narkokuritegevus

Narkootikumide üledoosist tingitud surmajuhtude arv oli langustrendis kuni 2016. aasta detsembrini, mil turule tulid uued opioidid (fentanüülid). Uued ja kangemad ained tõid kaasa mitu üledoseerimise juhtu ja 2017. aastal narkosurmade arv kasvas. Kui varasemal aastal juhtus enamik narkosurmasid Tallinnas, siis 2017. aastal suurenes Ida-Virumaa osakaal. Põhjuseks on fentanüülist mitu korda kangema karfentanüüli üledoseerimine.

2016. aastal oli ELis keskmiselt 21 üledoosi surmajuhtu miljoni elaniku kohta, Eestis viis korda rohkem. Süstivate narkomaanide arvuks Eestis arvatakse olevat 9000 inimest, kuid see hinnang tugineb 2009. aastal tehtud uuringule⁷⁷. Narkootikumide tarvitamise tõttu surnud isikute keskmine vanus on Euroopas kasvanud. Eestiski on võrreldes 2002. aastaga keskmine vanus kasvanud umbes 10 aasta võrra, olles 2017. aastal 35 eluaastat.

Aastaid on suurem osa kuritegudest olnud seotud just suure koguse narkootilise aine ebaseadusliku käitlemisega. Turvalisema elukeskkonna tagamiseks peab politsei hoolitsema selle eest, et illegaalseid narkootilisi ja psühhotroopseid aineid sisse ei toodaks ega pakutaks. See tähendab sihtmärgipõhist tegevust, mille käigus keskendutakse ennekõike narkokuritegevuse organisatoritele. Samas pööratakse endiselt tähelepanu narkootilise aine tarvitajate tabamisele ning võitlusele tänavadiilerlusega. 2017. aastal on politsei narkokurjategijatelt kätte saanud umbes kümme kilo fentanüüli, mis on erakordselt suur kogus eelkõige tänu eesti esimese fentanüülilabori avastamisele. Hoolimata sellest ei olnud sellele järgnenud kuudel narkosurmasid vähem. Narkootilise aine tellimine posti teel on kasvav trend⁷⁸.

Narkovastasele võitlusele spetsialiseerunud struktuuriüksuste suurused ei ole oluliselt muutunud. Narkootikumidega seotud süütegude puhul peegeldab väärtegade arv ja avastatud narkootikumide tarvitajate arv avalikku korda tagavate politseinike aktiivsust, Politseiametnike (eelkõige patrullpolitseinikke) koolitades pannakse varasemast rohkem rõhku nii narkootiliste ainete kui ka narkootilise aine tarvitamisele viitavate tunnuste äratundmisele ning seetõttu on mitmel pool Eestis narkoväärtegade ning narkokuritegude avastamine viimastel aastatel kasvanud. Seevastu on Põhja prefektuur keskendunud just diilerite, mitte tarvitajate avastamisele ning ühtlustatuna on narkosüüteod saavutanud püsiva langustrendi.

Narkosurmade vähendamiseks teeb PPA koostööd mitme asutusega. Ennetustegevusega on mõjutatud paljusid sihtrühmi ja sellega jätkamine on narkovastases võitluses otsustava tähtsusega. Oluline prioriteet on suunata narkootikumide tarvitavad süütegijad karistusmeetmete asemel saama tervise- või sotsiaalteenuseid (nõustamine, ravi, asendusravi, tugiisiku teenus jms). Näiteks on Justiitsministeerium, prokuratuur ja Tervise Arengu Instituut loonud reaalselt toimiva lahenduse, kuidas narkokuritegude eest kahtlustatavate, kellel on ravitav või kontrollitav sõltuvus, osas kohaldada kriminaalmenetluse tingimusliku lõpetamist, suunates isikud sotsiaalprogrammi, ravivajaduse hindamisele ja vajadusel ravile. Vaja on lihtsustada asendusmeetmete määramist politsei ja prokuratuuri poolt ning teenuste kättesaadavust ja laiendada nende valikut.

Küberkuritegevus

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia areng on toonud kaasa muutused inimeste harjumustes ja hoiakutes. Sellega koos muutuvad kuritegelikud trendid ja kuritegelike organisatsioonide tegutsemisviisid. Kurjategijad kasutavad oskuslikult ära arvutisüsteemide turvanõrkusi, interneti anonüümsust, andmete ja info kättesaadavust, inimeste vähest ohuteadlikkust ja liigset usaldavust. 2017. aasta uuringu kohaselt kasutab Eestis umbes 90% 16–74-aastasi inimesi interneti iga päev⁷⁹, mis näitab, et inimesed sõltuvad oma tegevuses internetist üha enam. Lisaks on digitaalsetest lahendustest sõltuvad nii riigiasutused kui ka ettevõtted.

Politsei registreeritud arvutikelmuste arv on viimase nelja aasta jooksul kasvanud ligi 50%. Ekspertide hinnangul on tõusvas joones ka latentsete küberkuritegude arv, mis statistikas ei kajastu, kuid mille vastu tuleb

⁷⁷Uus analüüs, mis hindab narkootikumide süstivate inimeste arvu eri andmebaaside põhjal, peaks valmima Tervise Arengu Instituudi ja Tartu Ülikooli koostöös 2018. aastal.

⁷⁸ 2017. aastal oli teadaolevate juhtumite korral tellitud fentanüüli Hiinast.

⁷⁹ Eesti statistika. <https://blog.stat.ee/2017/10/26/noored-it-seadmete-ja-interneti-maailmas/>

süsteemselt tegeleda olukorrapildi parandamisega. Eestis selliseid uuringuid tehtud ei ole, ent rahvusvaheliselt pakutakse küberkuritegevusega kaasneva majanduskahju suuruseks 0,8% ülemaailmsest SKT-st⁸⁰. Selle suurusjärguga asetub küberkuritegevus narkokuritegevuse ja korrupsiooni järel kolmandale kohale. Võib eeldada, et küberkuritegevuse kasv jätkub ka tulevikus ning tehnoloogia abil pannakse toime järjest suurem hulk kuritegusid.

Kuna digitaalajastuga on paratamatult kaasnenud toimepandavate kuritegude hulga suurenemine küberruumis, nõuab tulemuslik võitlus taoliste kuritegude vastu mentaliteedi muutust riigis ja tõhusat eesmärgistatud tegutsemist. Erinevad andmevargused ja andmelekked, lunavaranõuded ja internetimaksete pettused on muutunud igapäevasteks probleemideks. Kodanikel, ettevõtetal ja riigiasutustel tuleb info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaga kaasnevaid ohte teadvustada ning soovida ja osata end nende eest kaitsta. Sealhulgas peab jõudsalt arenema politsei suutlikkus küberkeskkonnas toimepandud kuritegude uurimiseks, tuvastamiseks ja käitlemiseks ning oma töös digitaalsete tööandite kasutamiseks. Küberkuritegude uurimine nõuab väga spetsiifilisi teadmisi ning seetõttu tuleb riigil tagada selleks vajalikud kompetentsid, töövahendid ja inimressursid. Sektori kiiret arengut arvestades on ekspertide pädevuse suurendamiseks vajalik teha igakülgset koostööd era- ja riigisektori partneritega ning ülikoolidega. Lisaks on küberkuritegevus iseloomult piiriülene, mistõttu on väga oluline roll ka rahvusvahelisel koostööl, seda nii poliitilisel, seadusandlikul kui ka operatiivkoostöö tasandil.

Kriisideks valmisolek ja nende lahendamine

Hädaolukordadeks ja põhiseaduslikku korda ähvardavateks kriisideks valmisolek ning elutähtsate teenuste toimepidevus on riigi julgeoleku ja turvalisuse seisukohalt tähtis valdkond, mille laiem eesmärk on tugevdada riigi stabiilsust ja arengut. Eesti julgeolekukeskkond on osa rahvusvahelisest julgeolekust, kus üleilmastumisega kaasnevad suundumused ning rahvusvahelised kriisid ja konfliktid mõjutavad meid üha vahetumalt.

Erinevateks kriisideks valmisolek hõlmab nii ennetamist, valmistumist, lahendamist kui ka tekkinud kahjude kõrvaldamist (taastamist). Neis tegevustes tuleb senisest rohkem pöörata tähelepanu kriiside ärahoidmisele ja nende tagajärgede leevendamisele. Selleks on riigi, kohalike omavalitsuste, ettevõtete ning elanike suurem koostöö. Olgu et kriisireguleerimise üks aluspõhimõtteid on lähimus, ei tohiks siinkohal unustada rahvusvahelise koostöö tähtsust. ÜRO raames on Eesti jaoks oluline Sendai raamistiku ülemaailmsete eesmärkide saavutamine. Euroopa Liidu sisene koostöö hõlmab EL elanikkonnakaitse mehhanismi, mille kaudu on võimalik nii abi anda kui seda vajaduse korral küsida. Tugev koostöövõrgustik ei sünni aga üleöö, mistõttu tuleb rahvusvahelist suhtlust tõhustada, jagades teiste riikidega oma parimaid praktikaid, osaledes aktiivselt rahvusvahelise abi andmisel, kriisireguleerimisõppustel ning juhindudes mh ka rahvusvaheliste organisatsioonide nagu OECD soovitusel poliitikakujundamisel. Riik peab tegema täiendavaid jõupingutusi, et elanike hoiakud toetaksid paremat hakkamasaamist kriisidega ning et nende teadlikkus ja oskus kriisiolukordades käituda paraneksid. Elanike iseseisva valmisoleku toetamiseks on vaja arendada ka riiklikke kanaleid, mis võimaldaksid kriisiolukordades elanikele kiireloomulist teavet või juhiseid edastada või muul moel vajalikku nõu anda.⁸¹

Et elanikud tõhusamalt kriisideks valmisolekusse hõlmata, on tähtis arvestada ka piirkondlike riskide ja eripäradega. See eeldab tõhusamat koostööd kohalikul tasandil toimijatega. Vaatamata asjaolule, et aastakümnete jooksul on omavalitsuste roll kriiside lahendamisel märkimisväärselt vähenenud, on praeguseni säilinud nende keskne roll sotsiaalsete kriisiabi teenuste pakkumisel ning kohalike planeeringute kavandamisel, sh kriisileevendusmeetmete rakendamisel. Riigiasutuste kohus on edendada ja toetada omavalitsuste suutlikkuse parandamist.

Suur osa elutähtsatest teenustest ja muudest ühiskonnale olulistest teenustest toetub ka erasektorile, mistõttu ei ole võimalik ilma erasektorit kaasamata riigi julgeolekut ja turvalisust tagada. On ülioluline, et elutähtsate teenuste toimepidevuse suurendamiseks tugevdatakse koostööd erasektoriga. Selleks on vaja teha tööd erasektori kriisialase kompetentsi suurendamiseks ja koolitussüsteemide loomiseks. Lisaks on tähtis, et riik ja omavalitsused arvestaksid senisest enam elutähtsa teenuse osutajate ettepanekutega regulatsioonide

⁸⁰ McAfee, *Economic Impact of Cybercrime*, 2018. <https://www.mcafee.com/enterprise/en-us/solutions/lp/economics-cybercrime.html>

⁸¹ Elanike teadmiste ja oskuste teemaga seonduv on planeeritud täpsemalt alaprogrammis „Ennetav ja turvaline elukeskkond“.

loomisel, taastetegevuste prioriseerimisel ja nõuete ühtlustamisel. Elutähtsate teenuste arendamise kõrval ei tohi tähelepanuta jääda ka riigile ja ühiskonnale suure mõjuga olulised teenused ja kriitilised sektorid (nt toidukaubad, esmatarbekaubad, ravimid jne), mis peavad tagama toime- ja varustuskindluse mistahes kriisi korral ning rakendama selleks vajalikke meetmeid.

Paralleelselt kriiside ennetustegevuste ja tagajärgede leevendamisega tuleb arendada ka võimet kriise lahendada. Vastutavate asutuste oluliseks väljakutseks on kriiside varajane äratundmine ja olukorrateadlikkuse kiire saavutamine, mis aitab vähendada kriisi võimalikku eskalatsiooni ning kahjusid. Samuti on oluline pöörata tähelepanu ametkondade ja asutuste koostööle, selgetele ja täpsetele tegevusjuhistele ning infovahetusele rahvusvaheliste partneritega. Selle kõige toetamiseks on tähtis ajakohastada olemasolevaid infotehnoloogilisi süsteeme ja vajaduse korral arendada välja uusi lahendusi. Peale selle on inimestele tähtis tagada varajane ja asjakohane info iseseisvaks kriisideks valmistumiseks ning kriisiaegne teave, mis minimeeriks suurõnnetuste tagajärjel tekkivaid kahjusid.

Piirihaldus

Schengeni ruumi liikmena annab Eesti olulise panuse EL-i turvalisuse tagamisel. Pikaajalise prognoosi järgi piiriliiklus kasvab (eeldatav aastane juurdekasv 5–10%), mida muu hulgas mõjutavad muutused väliskeskkonnas. Suureneva piiriliikluse, ebaseadusliku rände ja piiriülese kuritegevuse ja salakaubaveoga toimetulek vajab investeerimist välispiiri, kordonite ja piiripunktide taristusse, valve- ja seiretehnikasse ning varustusse, uute tehnoloogiate arendamist ja kasutuselevõttu, infosüsteemide, kontrolltehnika ja protseduuride arendamist ning personali täiendavat koolitamist ning lisapersonali värbamist.

Euroopas on hakatud arendama uusi infosüsteeme ning on tähtis tagada, et nende arendamistel võetaks arvesse Eesti huve ja Eesti infosüsteemide arendusloogikat. Projektid hõlmavad siseturvalisusega seotud andmete paremat kogumist ja haldamist, et teha kvaliteetsemaid otsuseid ja liikmesriikide vahel andmeid vahetada. Olulisi investeeringuid on vaja teha eri infosüsteemide koostalitlusvõime loomisesse.

Hästi valvatud ja kaitstud välispiir on osa riigi julgeolekust ja riigikaitsest. Välispiiril on püsiv ebaseadusliku sisserände ja salakaubaveo ja muu organiseeritud kuritegevuse surve: mille ohjeldamiseks on vaja välispiir valmis ehitada ja varustada see kogu ulatuses tehnilise valvega ning suurendada kordonite ja piiripunktide reageerimisvõimet sh valmisolekut piirikaitseks koostöös partneritega.

Piirihalduse üks oluline osa on riiklik mereseiresüsteem, mis loodi aastatel 2002–2006 eesmärgiga suurendada teadlikkust merel toimuvast tegevusest, hoida valve all Eesti sise- ja territoriaalmerd, kontrollida tegevust majandusvööndis, täita efektiivsemalt Eesti kohustusi tulenevalt liitumisest NATO-ga, tagada kalanduskontroll ja õiguskord merealadel, päästetööde koordineerimine ja meresõidu ohutus. Mereseiresüsteem on riigiülene võimekus, sest mereseiret teostavad erinevatel eesmärkidel ja ulatusega peamiselt kolm asutust: PPA, Transpordiamet ja Kaitsevägi. Selle andmeid kasutavad Keskkonnaamet, Maksu- ja Tolliamet, Muinsuskaitseamet, teised julgeolekuasutused ja erinevad rahvusvahelised partnerid.

Vajalik on uuendada mereseiresüsteem, et **Eesti merepiir, mis on ühtlasi Euroopa Liidu välispiir, oleks valvatud ja kaitstud, Eesti mereala ja päästepiirkond oleks ohutud ja turvalised, potentsiaalete õnnetuste riskid maandatud ning oleks tagatud kõrgetasemeline järelevalve ja reageerimine võimalikele õnnetustele ja/või erinevatele rikkumistele merealal.** Ohutuse seisukohalt on väga oluline merealade olukorrateadlikkus, valmisolek reageerida ja osutada abi.

Meetmes keskendutakse järgmiste küsimuste lahendamisele

- 1 Kuidas **suurendada vastupanuvõimet** põhiseaduslikku korda ohustavate tegevuste, hübriidohtude ja vaenuliku mõjutustegevuse suhtes?
- 2 Kuidas **ennetada radikaliseerumist, vägivaldset ekstremismi ja terrorismi** ning suurendada valmisolekut võimalikke ohte tõrjuda ja nende mõju minimeerida? Kuidas korraldada riigisisene ennetustöö süsteemselt, tagada senisest parem riigisisene ja rahvusvaheline koostöö, et **maandada eri julgeolekuohte ja tõhusalt neile reageerida**?
- 3 Kuidas arendada **integreeritud piirihaldust** ja seda tõhusalt rakendada (sh riigipiiri valmisenhitamine ning selle valvamise ja kaitsmise suutlikkuse suurendamine), et tulla paremini toime püsiva ebaseadusliku sissetände ja salakaubaveo-, suureneva piiriliikluse ning illegaalse immigratsiooni ja piiriülese kuritegevuse survega?
- 4 Kuidas tagada **mereseiresüsteemi jätkusuutlikkus** aastast 2025?
- 5 Kuidas täiendada ja rakendada **organiseeritud kuritegevuse** vastase võitluse meetmeid?
- 6 Kuidas täiendada ja rakendada **küberkuritegevuse vastase** võitluse meetmeid, selleks et
a) suurendada suutlikkust reageerida tehnoloogia arenguga kaasnevatele siseturvalisuse valdkonna väljakutsetele; b) luua olukorrapilt siseturvalisuse kübervaldkonnast ja intsidentidest; c) parandada suutlikkust illegaalse info kõrvaldamiseks internetist; d) tagada piisav heidutus küberkuritegude ja pahatahtliku kübertegevuse vastu?
- 7 Kuidas suurendada riigasutuste, elutähtsa teenuse osutajate ja kohalike omavalitsuste **valmisolekut kriisideks**?
- 8 Milline on **jätkusuutlik kriisireguleerimismudel** ja kuidas seda rakendada?
- 9 Kuidas suurendada kohalike omavalitsuste ja elutähtsa teenuse osutajate **toimepidevust**, et rahuldada inimeste esmavajadusi ning tagada riigi ja erasektori toimimine kriisides?

Olulisim negatiivne mõju, mis võib kaasneda, kui küsimuste lahendamisega ei tegeleta ning meetme eesmärged ei saavutata

- Väheneb riigi ja ühiskonna vastupanuvõime hübriidohtudele, sh Venemaa mõjutustegevusele, ning see võib ohustada Eesti põhiseaduslikku korda.
- Väheneb riigi suutlikkus toime tulla eskaleeruva kriisiga ning vastasel tekib võimalus kasutada käimasolevat kriisi enda poliitiliste eesmärkide saavutamiseks.
- Raskused uus-sissetändajate kohanemisel suurendavad immigratsioonivastaste, populistlike ja paremäärmuslike liikumiste teket, mis tekitavad ühiskonnas pingeid ja lõhesid. Viimane on soodsaks pinnaseks ka Venemaa mõjutustegevusele ning lõhestuspoliitikale.
- Vähese lõimimise tõttu võib tekkida segregatsioon, mille tulemusena võib tekkida radikaliseerumine.
- Ebapiisav piirikontroll või puudulik siseturvalisuse valdkonna võimekus võimaldab terroristlike rühmituste liikmetel kasutada Eestit varjatud liikumiseks Schengeni viisavabas ruumis või kasutada Eestit Euroopa Liitu sisenemiseks või siit lahkumiseks.

- Veebipõhise terroristliku vägivaldse ekstremismiga seotud propaganda leviku tõkestamise madala võimekuse tõttu kasvab Eestis radikaliseerunute hulk ja suureneb rünnaku risk.
- Terrorismi ennetuse väljaõppe puudulikkuse tõttu ei tuvastata radikaliseerunud isikuid õigeaegselt.
- Radikaliseerunud isikute tõkestamata tegevus loob uue radikaalide põlvkonna sisserännanute kogukonna ja eesti alaliste elanike hulgas.
- Eesti majandusruumi kasutamine terrorismi rahastamiseks kahjustab oluliselt Eesti mainet ja majanduskeskkonna usaldusväärust.
- Puudulik kriitilise infrastruktuuri kaitse arendamine suurendab haavatavust rünnakutele.
- Rahapesu, majanduskuritegevuse ning korrupsiooni riskide jätkumisel langevad riigi maine ja finantsvõimekus.
- Korrupsiooni tõttu väheneb riigi ja põhiseaduslike institutsioonide usaldusväärsus, mis omakorda kahjustab majanduskeskkonda, demokraatia toimimist ja riigi mainet.
- Korrupsioon vähendab välisinvestorite soovi investeerida Eesti majanduskeskkonnas, mis omakorda vähendab Eesti majanduse konkurentsivõimet.
- Korruptiivne majanduskeskkond suurendab majanduslikku ja poliitilist ebastabiilsust, ebavõrdsust ühiskonnas ning taastoodab vaesust.
- Kriminaaltulu teenimine püsib atraktiivne ning võimaldab rahastada kõiki raske ja organiseeritud kuritegevuse liike, sh terrorismi.
- Suutmatuse muuta ühiskond küberohtudest ja -pettustest teadlikumaks, kurjategijaid heidutada ning kiirelt ja tulemuslikult küberkuritegusid menetleda, tekitab suurt rahalist kahju nii eraisikutele, ettevõtetele kui riigiasutustele.
- Vahelejäämise ja süüdimõistmiseta lõppevad andmevargused, lunavaranõuded ja otsesed rahalised kaotused läbi internetipettuste toovad kaasa ühiskondliku turvatunde vähenemise ning usalduse languse õiguskaitseasutuste vastu.
- Küberkurjategijate tegevus suurendab asutuste ja ettevõtete turvakulutusi.
- Küberkuritegevus võib omada pikaajaseid tagajärgi ning tekitada ebatavalise tunde igapäevases asjaajamises. See võib põhjustada inimeste skeptilisust infotehnoloogiliste lahenduste suhtes, millele on Eesti riigi toimimine suures osas üle ehitatud.
- Suureneb elanike narkootikumide tarvitamine ning sellest tingitud süüteoed (sh avaliku korra rikkumised, narkojoobes sõiduki juhtimised jne), surmad ja tervisekahjustused ning narkootikumide müügist teenitud illegaalset tulu kasutatakse ära teiste kuriteoliikide edendamiseks (nt relvakaubandus, inimkaubandus).
- Narkootikumidega seonduvate kuritegude viis (nn *modus operandi*) muutub ning sellega peab arenema õiguskaitseasutuste võimekus narkootikumide levikut tõkestada. Oluliseks ohukohaks on internetikaubanduse arenemisel uute tehnikate ja tehnoloogiate kasutuselevõtt kurjategijate poolt, millele õiguskaitseasutused ei ole hetkel valmis reageerima.
- Inimkaubanduse mittetõkestamisel ohvrite arv kasvab ning ohvreid on omakorda keeruline taasühiskonnastada.
- Kriminallistika teenuse areng peatub ning seetõttu avastatakse ja lahendatakse vähem kuritegusid.
- Vähene planeerimine kriisideks valmisolekuks võib päädida ebapiisava toimetulekuga kriisisituatsioonides ning läbimõtleмата hädaolukorra lahendamise plaan kohalikul tasandil võib elanikes tekitada asjatut paanikat. Kui ei suudeta tagada eluks vajaminevat, sh elutähtsaid teenuseid, võib väheneda inimeste usaldus nii riigi, KOVide kui ka kohaliku tasandi ettevõtete suhtes. Elanike usalduse kadumine kriisiga kaasnevates ebakindlates oludes võib omakorda mõjutada demokraatliku riigikorra püsimist ning ka majandust.
- Suureneb piiriületuseks kuluv aeg ja väheneb piiriületajate rahulolu. Aeglasema piiriületusega kaasneb ka negatiivne majanduslik mõju kaubavahetuse ja turismi kaudu.

- Suureneb oht, et Eestit kasutatakse transiitriigina inimkaubanduseks ja isikute smugeldamiseks teistesse EL riikidesse, samuti võib kasvada muu piiriülene kuritegevus.
- Kui mereseiresüsteemi ei ajakohastata aastatel 2024-2025 tekkivad selle töös katkestused, kuna radaritele pole enam varuosi saada:
 - a. Puudub ülevaade merepiiril toimuvast.
 - b. Kõik osapooled jäävad ilma olukorrateadlikkusest merealal, mis on vajalik neile pandud riiklike ülesannete täitmiseks.
 - c. Eesti merealal suureneb oht laevaõnnetuseks ja sellega kaasnevale keskkonnareostusele (sh rannikureostus).
 - d. Puudub kontroll tegevuste üle, mis toimuvad laevateedel, tiheda laevaliiklusega piirkondades, sadamates ja ankrualadel.
 - e. Olukorrateadlikkuse tagamiseks on vajalik suurendada PPA laevastiku laevade ja lennusalga õhusõidukite merepatrullide mahtu.
 - f. Pikeneb reageerimise aeg tuvastamistele ja sündmustele ning väheneb otsingu- ja päästetööde ning merereostustõrje teenuse kättesaadavus Eesti vastutusallas.
 - g. Ei ole võimalik tuvastada süüdlasi ehk õnnetuse põhjustajaid (nt sündmuskohalt lahkumine, ebaseaduslik kalapüük, reostus merealal, veealuse taristu häirimine, muinsuskaitse all vrakkidele sukeldumine jms).

Kindla sisejulgeoleku tagamist mõjutavad olulisemad suundumused, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks

OLUKORRA KIRJELDUS, SUUNDUMUSED, OLULISEMAD PROOVIKIVID

Kasutatakse järjest ründavamaid ja varjatumaid võtteid, sh desinfo levitamine, riikide siseprobleemide võimendamine, rahvusvaheliste organisaatsioonide usaldusväärsuse õonestamine, ühiskonna polariseerimine

Terroristlike välisvõitlejate naasmine Euroopasse mõjutab julgeolekuolukorda

Üksikründajate, sh iseseisvalt radikaliseerunud isikute arvu kasv

Terrorismi toetatakse sageli teiste kuriteoliikide kaudu hangitud rahaga, sh kasutades virtuaalvaluutat

Radikaliseerumine interneti teel on muutunud sagedasemaks, sh terroristide värbamine internetist ja vaenuliku info levitamine internetis muutuvad aina levinumaks

Suurim oht Eesti riigi strateegilistele majandushuvidele on korrupsioon, rahapesu, küberrünnakud, võõrriikide eriteenistuste tegevus, tööstusspionaaž, julgeolekut ohustavad investeringud jne.

Organiseeritud kuritegevuse, sh rahapesu kiire ülemaailmne levik

Kuritegevus on üha projektipõhsem: kurjategijad orienteeruvad kiiresti ümber vähem tulusalt valdkonnalt tulusamale

Uued tehnoloogiad mitmekesistavad kurjategijate võimalusi

Küberkuritegevuse osatähtsuse pidev kasv kuritegude hulgas

Organiseeritud kuritegevusel on senisest palju rohkem avaldumisvorme

Seni on enamik narkokuritegusid seotud aine ebaseadusliku käitlemisega

Üledoosist tingitud surmasid on Eestis viis korda rohkem kui Euroopa Liidu keskmiselt

Rahvusvahelised kriisid ja konfliktid mõjutavad üha vahetumalt

Ühiskonnale oluliste teenuste toimepidevus sõltub nii riigi- kui erasektorist

Eestil kui Euroopa Liidu välispiiri kontrollijal on tähtis roll Schengeni ruumi turvalisuse tagamisel

Püsiv ebaseadusliku rände, piiriülese kuritegevuse, salakaubaveo surve

Hübrid-
ohtude ja
mõjutus-
tegevuse
kasv

Idelooigilise ja
religioosse
äärmusluse
jätkuv levik
maailmas

Majanduslik
surve välisriikide
poolt,
strateegiliste
majandushuvide
ebapiisav
kaitstus

Raske ja
organiseeritud
kuritegevuse
olemuse muutumine

Suurenev surve
kriisiennetuseks ja
hädaolukordadeks
valmisoleku
suutlikkuse
parandamiseks

Suurenenud
surve
piirihaldusele

ALAMEETMED EHK PROGRAMMI TEGEVUSED JA VÕIMEKUSED

Põhiseadusliku korra tagamine

Majandusjulgeoleku suurendamine
Radikaliseerumise ennetamine ja
tõkestamine
Terrorismivastane võitlus

Raske ja organiseeritud kuritegevuse
vastane võitlus

Küberkuritegevuse vastane võitlus
Narkokuritegevuse vastane võitlus
Rahapesu ja terrorismi rahastamise
tõkestamine

Korrupsiooni tõkestamine ja
ennetamine

Majanduskuritegevuse vastane võitlus
Kriminaaltulu tuvastamise ja
konfiskeerimise võimekus
Inimkaubanduse tõkestamine
Kriminalistika arendamine

Kriisideks valmisolek ja nende
lahendamine

Ohtude tuvastamine
Kriisideks valmistumine
Kriisijärgne taastamine

Piirihaldus

Piirikontroll, riigipiiri valvamine ja
kaitse, piiriolukorra info haldamine
ning operatiivkoostöö

SEOTUD POOLED

SIM, KAPO, PPA, Pää, SKA, SMIT, HÄK, MKM, EAS, RIA, TTJA, VÄM, HTM, KUM, JUM, RAM, SOM, Terviseamet, SKA, KaM, VLA, KV, Riigikantselei, INSA, KOV-id, ettevõtlusega seotud organisatsioonid, erasektor, kolmas sektor, meedia

SIM, PPA, SMIT, KAPO, SKA, KUM, HTM, JUM, EKEI, Prokuratuur, Vanglateenistus, MKM, RIA, RAM, MTA, SOM, Sotsiaalkindlustusamet, TAI, Ravimiamet, Finantsinspeksioon, INSA, Eesti Pank, Pangaliit

Kõik ministriumid, Riigikantselei, ETO-d, hädaolukorra riskianalüüside koostamisega seotud asutused (PÄA, PPA, RIA, VTA, TEA, KEA, KAPO), KOV-id, HÄK, SKA, SMIT, RiKS, Eesti Pank, OSPA, SKA, KVA, SMIT, Kaitseliit, Kaitseressursside Amet, hädaolukordi juhtivad asutused, siseturvalisuse vabatahtlikud ja nende esindusorganisatsioonid

SIM, PPA, KAPO, SMIT, RAM, MTA, VÄM, KL, KV, Transpordiamet

Alameede ehk programmi tegevus 3.1. Põhiseadusliku korra tagamine

Eesmärk

Eesti põhiseaduslik kord on tagatud ning seda ohustavad tegurid on hästi teadvustatud, ennetatud ja maandatud

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Elanike osakaal, kes hindab heaks Eesti valmisolekut tulla toime terroriaktiga, kui see peaks juhtuma	45%	≥ 45% (40%)	≥ 45%	≥ 45%	≥ 45%	≥ 45%	≥ 45%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes hindab Eesti valmisolekut tulla toime välisriigi mõjutustegevuse kasvuga heaks	57%	≥ 57% (37%)	≥ 57%	≥ 57%	60%	60%	60%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring

Võimekus 3.1.1. Majandusjulgeoleku suurendamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik						
1. Majandusjulgeolekut puudutavad riskid on eri sihtrühmade seas rohkem teadvustatud ja loodud on paremad eeldused nende riskide maandamiseks.			Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, KAPO, PPA, JUM, MKM, VÄM, RAM, VLA, EAS ja muud ettevõtlusega seotud organisatsioonid			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus						
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused, kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i>						
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁸²	
1.1. Arendatud on võimekust avaliku ja erasektori teadlikkuse suurendamiseks majandusjulgeoleku riskidest.	SIM	MKM, KAPO, VLA, PPA, EAS, VÄM	2020–2023	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“, muu täpsustub	
1.2. Koostatud on majandusjulgeoleku riskide analüüs ja nende maandamise ettepanekud.	SIM	KAPO, PPA, MKM	2020	RE	sama	
1.3. Välja on töötatud ja rakendatud välisinvesteeringute sõelumise mehhanism.	MKM	SIM, RAM, JUM, VÄM, KAPO, VLA, PPA	2020–2023	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, muu täpsustub	

⁸² Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.4. Rakendatud on tegevusi ettevõtjate teadlikkuse suurendamiseks rahvusvahelistest sanktsioonidest.	VÄM	MKM, KAPO, SIM, RAM	2020–2023	RE	sama
---	-----	---------------------	-----------	----	------

Võimekus 3.1.2. Radikaliseerumise ennetamine ja tõkestamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Paranenud on esmatasandi, sh õiguskaitse ametnike ja laiema avalikkuse ohuteadlikkus, teadmised radikaliseerumise põhjustest ja tundemärkidest ning suurenenud on oskused riske maandada. Tegevust radikaliseerumise vastu planeeritakse ja korraldatakse üle riigi, süsteemselt ja laiapindset.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused

(planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):

SIM, PPA, KAPO, KAM, HTM, KUM, JUM, SOM, VÄM, MKM, RK, RIA, Vanglateenistus, TTJA, KOVID, SOM SKA, SKA, INSA, erasektor, meediaettevõtted ja veebisisu majutamisteenust osutavad ettevõtted, kolmas sektor

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Radikaliseerumist ennetavad meetmed on planeeritud erinevatesse valdkondlikesse ja asutuste strateegilistesse dokumentidesse (nt lõimumiskava, Sisekaitseakadeemia arengukava jne).	SIM	SOM, SOM SKA, KUM, JUM, HTM, SKA	2020–2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
1.2. On koostatud täiendõppe koolituskava esmatasandi ametnikele (politseiametnikud, piirivalvurid, migratsiooniametnikud, sotsiaaltöötajad, haridustöötajad, konsulaarametnikud, vanglaametnikud, KOVIDe personal jt), et osata radikaliseerumist vara märgata, hinnata individuaalseid riske ning korraldada erineva kultuurilise ja usulise taustaga inimeste senisest tõhusam kaasamine.	SKA	SIM, HTM, VÄM, KUM, SOM, SOM SKA, PPA, KAPO, JUM, Vanglateenistus, INSA	2022	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
1.3. Radikaliseerumise riski hindamiseks ja maandamiseks on esmatasandi ametnikele koostatud juhendid. Analüüsitud on laiapindse e-õppe keskkonna loomist (SKA baasil).	PPA	SIM, HTM, VÄM, KUM, SOM, PPA, KAPO, SOM SKA, JUM, Vanglateenistus, INSA	2020–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
1.4. Välja on töötatud meetmesüsteem isikute individuaalseks radikaliseerumisest eemaldamiseks (ingl <i>disengagement</i>).	SOM SKA	SIM, PPA, KAPO, HTM, JUM, Vanglateenistus, SKA	2022	RE, välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021
1.5. Loodud on paremad eeldused tõhusamaks radikaliseerumise tõkestamiseks vanglates, kinnipidamiskeskuses ja rahvusvahelise kaitse taotlejate majutuskeskuses.	JUM, SOM, SIM	SKA, PPA, KAPO, Vanglateenistus, SOM SKA	2020–2023	välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021

1.6. Arendatud on rahvusvahelist koostööd ja infovahetust ning valdkonnaspetsialistide ja esmatasandi ametnike eksperdivõimekust.	SIM, SKA, VÄM, KAM, MKM, RK, SOM, KUM	PPA, KAPO, RIA, SOM SKA, KOVID, erasektor, kolmas sektor	2020–2023	RE, välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021
1.7. Parandatud on tehnilist võimekust ja ekspertiisi tuvastamiseks ja tõkestamiseks ekstremistliku ja terroristliku sisuga materjalide levitamist veebis ja meedias.	SIM,KAPO	MKM, RK, PPA, RIA, TTJA, meediaettevõtted, veebisisu majutamisteenust pakkuvad ettevõtted	2021	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub

Võimekus 3.1.3. Terrorismivastane võitlus

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1.1 Arendatud on riigiülest suutlikkust terrorismiga seotud riskide tuvastamiseks, ohtude ennetamiseks ja tõkestamiseks ja nende tagajärgede minimeerimiseks. Terrorismiga seotud ohtudele reageeritakse kiirelt ja tõhusalt.	<p>Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, KAPO, PPA, PÄA, SMIT, HÄK, SKA, KUM, JUM, KAM, VÄM, MKM, SOM, RAB, RIA, TTJA, RK, KV, VLA, EKEI, MTA, AKI, TEA, LA, Vanglateenistus, KOVID, erasektor, meedia.</p> <p>Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid</p>				
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Arendatud on riigisisest ja rahvusvahelist koostööd ning infovahetust terrorismivastase võitluse tõhustamiseks. Järjekindlalt panustatakse rahvusvaheliste terrorismivastaste koostööformaatide tegevusse (CTG, EL, EN, NATO, ÜRO, OSCE jt).	SIM, KAPO VÄM, KAM, JUM, RK	PPA, SMIT, PÄA, SKA, MKM, SOM	Pidev tegevus	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
1.2. Arendatud on nn Schengeni kompensatsioonimeetmeid – biomeetriliste andmete laiemat kasutamist turvalisuses, reisijate broneeringuinfosüsteemi (PNR) ning muid rahvusvahelisi ja riigisiseseid infovahetussüsteeme (sh majutusteenuste kasutajate register). Parendatud on infosüsteemide koostalitlusvõimet.	SIM, MKM	PPA, KAPO, EKEI, SMIT, MTA, RIA, AKI, JUM	2021–2024	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
1.3. Lähtudes ohupildist on analüüsitud ja arendatud Kaitsepolitsei ameti võimekust ennetada, tuvastada ja tõkestada terrorismiga seotud tegevust, sh veebis. Suurendatakse tehnilist võimekust ja arendatakse personali.	KAPO	SIM, RAB	Pidev tegevus	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama
1.4. Asjaomased asutused on esitanud ülevaate oma tegevustest terrorismivastase võitlusega seotud valdkondades. Selle põhjal on loodud paremad eeldused riigi üldise võimekuse hindamiseks, meetmete tõhusamaks planeerimiseks ja eesmärkide püstitamiseks.	SIM	KAPO, PPA, RAB, PÄA, VLA, MKM, JUM, RIA, SOM,	2021	RE	sama

		VÄM, KAM, KV, HTM			
1.5. Arendatud on ohtude maandamist toetavat õigusloomet ja regulatsioone.	JUM	SIM, SOM, VÄM, MKM, KAM, KAPO, PPA	Pidev tegevus	RE, välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021
1.6. Jätkatud on panustamist rahvusvaheliste konfliktide rahumeelsesesse lahendamisse. Osaletakse rahvusvahelistes rahuvalve missioonides ja jätkatakse humanitaarabi (sh elanikkonnakaitse-/kriisialase abi) andmist konfliktipiirkondades.	VÄM, KAM, SIM	RK, PPA, KAPO, KV, PÄA	Pidev tegevus	RE	täpsustatakse aastal 2021
1.7. Koostöös riigi- ja erasektoriga on arendatud võimekust ühiselt reageerida terrorismiga seotud hädaolukordadele: täiendatud on vajalikke regulatsioone, korraldatud on ühisharjutusi ja õppuseid (sh inimohvrite tuvastamiseks). Eritähelepanu on pööratud strateegilise kommunikatsiooni korraldamisele ja avalikkuse teadlikkuse suurendamisele terrorismi puudutava riski- ja kriisikommunikatsiooni kohta. Tehakse süsteemsemat koostööd rahvusvaheliste partneritega.	KAPO, SIM	RK, PPA, PÄA, TEA, Vanglateenistus, RIA, HÄK, EKEI, MKM, TTJA, RIA	2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.8. Parandatud on terrorismi ja vägivaldse ekstremismi juhtumite lahendamise tegevate esmareageerijate ohuteadlikkust, ohutust ja varustust.	KAPO	PPA, PÄA, Vanglateenistus	Pidev tegevus	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.9. SKA baasil arendatavas sisejulgeoleku kompetentsikeskuses on loodud radikaliseerumise ja terrorismi vastane arendussuund, mille kaudu toetatakse teadusuuringute ja analüüside ning koolituskompetentsi toel valdkonna planeerimist ja strateegilist arendamist. Loodud on süsteemsed täienduskoolituse võimalused terrorismivastase võitlusega seotud alateemades.	SKA	SIM, PPA, KAPO, PÄA, Vanglateenistus, MTA	2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	Täpsustatakse aastal 2021
1.10. Loodud on paremad eeldused, et Häirekeskuse ja Päästeameti ametnikud oskaksid tegutseda olukorras, kus neile laekub info ekstremismi või terrorismiga seotud juhtumi kohta.	HÄK, PÄA	SIM, KAPO, PPA	2021	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.11. Loodud on lisavõimekus koostöös riigiasutuste, omavalitsuste ja erasektoriga hinnata ja maandada ohte (sh CBRN ohte) avalikus ruumis, sh kriitilise infrastruktuuri objektide kaitsemeetmete kaudu. Täiendatud on strateegilise tähtsusega objektide riskianalüüsi ja turvaplaane. Eritähelepanu on pööratud lennundusjulgeolekule ning rahvusvahelisele laeva- ja rongiliiklusele.	SIM, KAPO	KAM, PÄA, MKM, LA, KOVID, erasektor	2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub

Alameede ehk programmi tegevus 3.2. Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus

Eesmärk

Eestis on vähenenud raske ja organiseeritud kuritegevus. Õiguskaitseasutustele on loodud paremad eeldused ja tehakse tulemuslikku koostööd, pöörates seejuures tähelepanu kogu menetlusahela ühtlaselt kõrge võimekuse arendamisele.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Elanike osakaal, kes hindavad oma teadlikkust küberkuritegevusega seotud riskidest heaks	52%	58% (58%)	≥ 58%	≥ 59%	≥ 59%	≥ 60%	≥ 60%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peavad narkootikume kergelt kättesaadavaks:								Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- Kanep	-	(24%)	-	≤ 24%	-	≤ 24%	-	
- Amfetamiin	-	(10%)	-	≤ 10%	-	≤ 10%	-	
- rahusti/uinuti arsti korralduseta	-	(12%)	-	≤ 12%	-	≤ 12%	-	
- ecstasy	-	(10%)	-	≤ 10%	-	≤ 10%	-	
- kokaiin	-	(7%)	-	≤ 7%	-	≤ 7%	-	
- dopinguaained	-	(7%)	-	≤ 7%	-	≤ 7%	-	
FATFi / MONEYVAL-i ehk rahapesuvastase komitee hinnang rahapesu vastase võitluse kohta	Soovitused olid peamiselt täidetud (2015).	-	-	-	Soovitused on täidetud	Soovitused on täidetud	Soovitused on täidetud	FATF-i / MONEYVAL-i hindamisraport
Korruptsioonitajumise indeks ⁸³ (punktides)	73	75	≥ 76	≥ 77	≥ 78	≥ 79	≥ 80	Transparency International

⁸³ Indeks koondab eri allikate andmeid ärivaldkonna ja riigieksperide hinnangust avaliku sektori korruptsiooni tajumisele skaalal 1–100 punkti, kus 100 tähistab tajutava korruptsiooni puudumist.

Võimekus 3.2.1. Küberkuritegevuse vastane võitlus

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Parandatud on eeldusi koondada küberkuritegevusest tervikpilt, et oleks võimalik paremini hinnata küberkuritegevuse olukorda, ulatust, saada ülevaade tulevikusuundumustest, planeerida ennetuslikke ja menetluslikke tegevusi ja seada küberkuritegevuse vastases võitluses analüüsil põhinevaid eesmärke.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, EKEI, JUM, MKM, RIA, Prokuratuur

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Kaardistatud on olulise statistilise ja menetlusinfo kogumiseks vajalikud partnerid (Eestis ja väljaspool Eestit), loodud on kontaktivõrgustik; kindlaks on määratud ootused partneritele; läbi on räägitud koostöökohad ja vastutusala; kõige olulisemate partneritega on sõlmitud koostöökokulepped. Samuti on ellu viidud tegevusi erasektori teadlikkuse suurendamiseks sellest, mis infot politsei vajab, mis on politsei mured ja miks on oluline politseiga koostööd teha.	PPA	SIM	2020–2022	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.2. Valminud on IKT arengut ja kuritegevuse tulevikutrende kajastav uuring.	SIM	PPA	2020	RE	
1.3. PPA-s on arendatud võimekust küberkuritegevuse keskkonna ja tulevikutrendide järjepidevaks analüüsimiseks.	PPA		2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

2. Vähemalt kümnendiku võrra on kasvanud Eesti elanike hulk, kes arvavad, et teavad küberkuritegevusega seotud ohtusid ja oskavad end nende eest kaitsta. Selle alusel on võimalik eeldada, et inimesed teavad, kuidas hoiduda küberkuritegevuse ohvriks langemast.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, RIA, MKM

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. PPA on RIA-le andnud küberkuritegevuse ennetamist puudutava teabe tervikliku küberohtude ennetamise tegevuskava koostamiseks.	PPA	SIM, MKM, RIA	2020–2021	RE	„Siseturvalisus“

2.2. Loodud on tänapäevased ja lihtsad võimalused edastada PPA-le infot küberkuritegevuse kohta. Koostatud on seotud asutustega kooskõlastatud kommunikatsiooniplaan avalikkuse teavitamiseks sellest, et politsei ootab teateid küberkuritegude või -kuriteokatsete kohta.	PPA	RIA	2021	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“
2.3. PPA on koostanud küberkelmuste ennetamise plaani.	PPA	SIM	2022	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

3. Küberkuriteo avastamise ja selle toimepanija tuvastamise tõenäosus on kasvanud ning küberkuritegude menetlemine muutunud tõhusamaks. Viie aasta keskmine Prokuratuurile saadetud juhtumite arv on suurenenud või jäänud vähemalt samale tasemele.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SKA, EKEI, JUM, Prokuratuur

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
3.1. Analüüsitud on politseiametnike digikriminalistika ja IKT teadmisi ning kindlaks on määratud täienduskoolituste teemad, lähtudes töövaldkondade vajadustest rühmade kaupa (patrull, digikriminalist, menetleja, prokurör jt).	PPA, EKEI	SIM, JUM, prokuratuur	2022	RE	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
3.2. Koostatud on täiendusõppe koolituskavad.	PPA	SKA	2022	RE	„Siseturvalisus“
3.3. Tehtud on esimesed süsteemsed koolitused sihtrühmadele.	PPA	SKA	2023	RE, välisvahendid	sama
3.4. Välja on töötatud ühtne menetluspraktika rahvusvahelise mõõtmega küberkuritegude menetlemiseks.	PPA		2023	RE, välisvahendid	sama
3.5. Küberõpe on lõimitud Sisekaitseakadeemia kadettide baasõppekavasse.	SKA	PPA	2020	RE	sama
3.6. Analüüsitud on politsei struktuuri, et leida lahendusi, kuidas kõige säästlikumalt ja mõjusamalt küberkuritegudega tegeleda.	PPA		2023	RE	sama
3.7. Analüüsitud on küberkuritegude uurijate lisavajadust ja Siseministeeriumile on esitatud sellest lähtudes ettepanekud.	PPA		2022	RE	sama
3.8. Arendatud on andmeanalüüsi, tehnilise analüüsi ja dekrüptimise suutlikkust.	PPA	EKEI	2021–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
3.9. Arendatud on küberkuritegevuse menetlusvõimekust prefektuurides	PPA		2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“

Võimekus 3.2.2. Narkokuritegevuse vastane võitlus

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Parandatud on eeldusi narkootikumide pakkumise ja kättesaadavuse vähendamiseks Eestis, sh interneti vahendusel. Narkootikumide kätte-saadavus on kooliõpilaste ja täiskasvanud elanikkonna hinnangul vähenenud.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SKA, SMIT, EKEI, JUM, SOM, MTA, TAI, Prokuratuur, RA, Vanglateenistus, teenusepakkujad Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid
--	---

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel.

Alatulemus	Vastutaja	Kaasvastutaja	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Narkootikumide pakkumise vähendamise süsteemi tehnoloogilised ja tehnilised vajadused on koondatud. Selle alusel on regulaarselt tänapäevastatud tehnilisi seadmeid, tehtud ühishankeid ja tagatud tehnika riskasutamine asutuste vahel.	PPA	MTA, RA, EKEI, Prokuratuur	2020–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
1.2. Olemas on optimaalne kogus narkootikumide avastamiseks ja narkojoobe tuvastamiseks vajalikke seadmeid.	PPA	MTA, RA, EKEI, Prokuratuur	2020–2023	RE, välisvahendid	sama
1.3. Narkootikumide pakkumise vähendamisega seotud personali väljaõpet ja täiendusõpet on arendatud süsteemsemaks ja regulaarsemaks, et tagada tänapäevaste teadmiste ja oskuste olemasolu (sh iga-aastased teabevahetuse ja koostöö tõhustamise täienduskoolitused Sisekaitseakadeemias, regulaarne osalemine nii Eestis toimuvatel kui ka rahvusvahelistel koolitustel, seminaridel, konverentsidel ning muudel üritustel).	SKA	PPA, MTA, RA, EKEI, Prokuratuur, Vanglateenistus	2020–2023	RE, välisvahendid	sama
1.4. Arendatud on rahvusvahelist koostööd rahvusvaheliste organisatsioonide (Europol, Interpol, CEPOL, EMCDDA, UNODC, DEA jt) ja teiste riikide õiguskaitseasutustega.	PPA	SIM, MTA, Prokuratuur	2020–2023	RE, välisvahendid	sama
1.5. Välja on töötatud narkosüütegude kohta andmete kogumise süsteem (sh süüteoga seotud ained, toimepanija sotsiaal-demograafiline profiil, määratud karistused või alternatiivsed meetmed karistusele ning informatsioon nende täitmise kohta). Andmebaasid on arendatud sellisena, et eri asutuste andmed on riskasutatavad ja nende andmete põhjal on võimalik koostada ohuhinnanguid, hinnata karistuspoliitika mõju ja teha muud analüütilist tööd.	JUM	PPA, SKA, MTA, RA, EKEI, Prokuratuur, Vanglateenistus, SMIT	2020–2023	RE, välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021
1.6. Loodud on võimalused suunata narkootikumide tarvitavad süütegijad karistusmeetmete rakendamise asemel tervise- või sotsiaalteenustele (nõustamine, ravi, asendusravi, tugiisiku teenus jt)	PPA	SIM, MTA, Prokuratuur, SOM, TAI, teenusepakkujad	2020–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
1.7. Arendatud on õiguskaitseasutuste suutlikkust küberkeskkonnas (sh internetis ja tumeveebis) toimepandud narkokuritegusid uurida, tuvastada ja menetleda ning kasutada oma töös digitoendeid.	PPA	SKA, MTA, Prokuratuur, EKEI	2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub

Võimekus 3.2.3. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Rahapesu vastase strateegilise analüüsi võimekus on tõusnud tasemele, mis võimaldab märgata ja operatiivselt reageerida tegevuste koondumistele või ümberjaotumistele, eesmärgiga tuvastada võimalikud rahapesuskeemid ja -kanalid.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, SIM, RAM, RAB, Prokuratuur, FI, JUM, Eesti Pank, MTA			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid					
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Loodud on võimekus riiki sisenevate ja väljuvate rahavoogude monitoorimiseks.	RAB	RAM, Eesti Pank	2021	RE, välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021
1.2. Esitatud on ettepanek Rahapesu Andmebüroole ligipääsu tagamiseks Eesti Panga ja Finantsinspektsiooni finantsjärelevalve infole.	PPA, SIM	FI, RAM, Eesti Pank	2020	RE	„Siseturvalisus“
1.3. Arendatud on IT-süsteem, mis võimaldab Rahapesu Andmebüroo olemasolevaid andmeid strateegilise analüüsi jaoks töödelda.	RAB	SIM, Eesti Pank	2023	RE, välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021
1.4. Välja on töötatud seadusemuudatused, millega strateegilise analüüsi funktsioonikandja saaks ligipääsu eri ametiasutustelt andmete pärimiseks.	RAM, RAB,	SIM, JUM, PPA, FI, Eesti Pank, MTA, Prokuratuur	2023	RE	täpsustatakse aastal 2021
1.5. Suuremate riskidega, Rahapesu Andmebüroo järelevalvesektorisse kuuluvatele asutustele (äriühinguteenusepakkujad, finantseerimisasutused, virtuaalvääringu teenusepakkujad), on kehtestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks aruandekohustuslikkus ning nende esitamiseks on kasutusel asjakohane portaal.	RAB	SIM, RAM	2023	RE, välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021
1.6. Rahvusvaheliste rahapesu tüpoloogiate temaatilised analüüsid on koostatud.	RAB		2021–2023	RE	täpsustatakse aastal 2021
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
2. PPA rahapesu andmebüroo (alates 2021. a. Rahapesu Andmebüroo)Rahapesu Andmebüroo pädevust ja võimekust rahapesu- ja finantssanktsioonide järelevalves on parendatud. Suurenenud on järelevalve maht kohustatud subjektide üle.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA RAB (kuni 2021), SIM (kuni 2021), RAM, RAB			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse

2.1. Rahapesu Andmebüroo järelevalve maht rahapesu- ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses loetletud subjektide üle on kasvanud.	PPA (kuni 2021), RAB	SIM (kuni 2021), RAM	pidev	RE	täpsustatakse aastal 2021
--	----------------------	----------------------	-------	----	---------------------------

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

3. Arendatud on õiguskaitseasutuste võimekust avastada ja tõkestada rahapesu kuritegusid.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA RAB (kuni 2021), SIM, SMIT, RAB, Prokuratuur, JUM, FI, RAM, MTA, Eesti Pangaliit, RIK				
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE					

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
3.1.. Uurimisasutused saavad teostada automaatpäringuid elektrooniline infopäringute ja arestide vahendamise süsteemi (e-arest) vahendusel.	RAM, SIM, JUM	PPA, Pangaliit, RIK, SMIT	2021–2024	RE	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
3.2. Analüüsitakse seadusemuudatuse esitamise vajadust, millega piiratakse rahapesu kahtlusega vara käsutamist.	RAM, SIM, JUM	PPA	2023	RE	sama

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

4. Paranenud on kohustatud subjektide teadlikkus rahapesu riskidest.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): RAB, FI, RAM				
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus					

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
4.1. Koostatud on seadusmuudatused äriühinguteenusepakkujate tegevuses rakendatavate täpsemate hoolsusmeetmete kohta.	RAM	RAB	2021–2023	RE	täpsustatakse aastal 2021

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

5. Arendatud on eeldusi terrorismi rahastamise tõkestamiseks, sh sellega seotud ametkondade võimekust.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, KAPO, RAB				
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis ei ole praegu kokku lepitud täiendavaid alategevusi.

Võimekus 3.2.4. Korruptsiooni tõkestamine ja ennetamine⁸⁴

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Korruptsiooni tõkestamise võimekus on suur. See väljendub PPA ja Prokuratuuri senise menetlusvõimekuse taseme hoidmises, pöörates enam tähelepanu suure mõjuga korruptsioonijuhtumite avastamisele.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, JUM, Prokuratuur			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis ei ole praegu kokku lepitud täiendavaid alategevusi.</i>					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Seosed programmidega
1.1 Politseis on lisavahendite saamisel tõstetud erasektori korruptsiooni uurimise alast võimekust.	PPA	SIM	2022–2025	RE	„Siseturvalisus“, ja programmid „Korruptsioonivastase tegevuskava 2021–2025“ elluviimiseks
1.2 Osaletud on koolitustel ja tutvutud teiste riikide korruptsioonikuritegude menetlemise parima praktikaga.	PPA	SIM	2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.3 Läbi on viidud korruptsioonivaldkonna uuringuid (lisavahendite saamisel).	PPA	SIM	2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
2. Suurendatud on ennetavate tegevuste mõju korruptsioonivastases võitluses, mis väljendub era- ja avaliku sektori teadlikkuse kasvus korruptsiooni vältida.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, JUM, Prokuratuur			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis ei ole praegu kokku lepitud täiendavaid alategevusi.</i>					
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
3. Suurendatud on ennetustegevuste mõju korruptsiooniriskide maandamisel.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, JUM, Prokuratuur, RAM, kõik ministriumid oma vastutusvaldkonnas			

⁸⁴ Korruptsiooni tõkestamise ja ennetamise teemad on terviklikult kajastatud JUM koordineeritud dokumendis „Korruptsioonivastane tegevuskava 2021–2025“, siseturvalisuse programmis on ennekõike Siseministeriumi vastutusega tegevuste ülevaade.

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Seosed programmidega
3.1. Politsei- ja Piirivalveameti korrupsiooniennetuse reeglid on analüüsitud ja koondatud.	PPA		2020	RE	„Siseturvalisus“
3.2. Koostatud on Politsei- ja Piirivalveameti rotatsiooni puudutav personalipoliitika, pidades silmas korrupsiooniriske ametikohtadel.	SIM, PPA		2023	RE	„Siseturvalisus“
3.3. Huvide konfliktist tulenevad riskid on maandatud.	PPA, SIM, JUM	kõik ministeeriumid oma vastutuvaldkonnas	2020–2025	RE	Siseturvalisus“, ja programmid „Korrupsiooni-vastase tegevuskava 2021–2025“ elluviimiseks
3.4. Suurendatud on rikkumisest teavitajate kaitset ja parandatud sellekohast teadlikkust.	JUM, SIM, RAM	PPA	2020–2023	RE, välisvahendid	sama
3.5. Koostatud ja kasutusele võetud on pettuste ja korrupsiooniriskide maandamise meetodikad.	JUM	SIM, PPA, kõik ministeeriumid oma vastutus-valdkonnas, Prokuratuur	2023	RE, välisvahendid	sama

Võimekus 3.2.5. Majanduskuritegevuse vastane võitlus

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

- Majanduskuritegude uurimises keskendutakse eelkõige majanduskeskkonda enim mõjutavate kuritegude toimepanemisele spetsialiseerunud isikute tuvastamiseks ja nende toimepandud kuritegude menetlemisele. Selle tulemusel on selliste kuritegude kohtusse saatmise arv suurenenud.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, Prokuratuur, MTA

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. ELi finantshuve kahjustavate kuritegude uurimisvõimekust on arendatud	PPA, Prokuratuur, SIM, JUM		2020–2023	RE	Siseturvalisus“, muu selgub

Võimekus 3.2.6. Kriminaaltulu tuvastamise ja konfiskeerimise võimekus

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik						
1. Kuritegelikul teel saadud tulu arestimine ja konfiskeerimine on kasvanud.		<p>Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SKA, JUM, Prokuratuur, MTA</p> <p>Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid</p> <p><i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i></p>				
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse	
1.1. Koostatud on ülevaade kriminaaltulu hinnangulisest ulatusest võrdluses arestitud ja konfiskeeritud vara osakaaluga.	PPA, Prokuratuur SIM, JUM	SKA	2020– 2023	RE	„Siseturvalisus“, muu selgub	
1.2. Arendatud on eeldusi kriminaaltulu tuvastamise ja tagamise suurenemiseks kriminaalasjades.	PPA, Prokuratuur	SIM, JUM	2020– 2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama	
1.3. Rakendatud on tegevusi menetlejate teadlikkuse suurendamiseks kriminaaltulu tuvastamise kohta.	PPA, Prokuratuur	SKA SIM, JUM	2020– 2023	RE, välisvahendid	sama	
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik						
2. Loodud on riigiülene võimekus koguda ja analüüsida teavet kriminaaltulu piirangute ja konfiskeerimise kohta.		<p>Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, JUM, Prokuratuur, MTA</p> <p>Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid</p> <p><i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i></p>				
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse	
2.1 Loodud on riiklik andmebaas, kus on esitatud kriminaaltulu kasutamisele seatud piirangud ja selle konfiskeerimise juhud.	SIM, JUM	PPA, MTA, Prokuratuur	2023	RE, välis- vahendid	„Siseturvalisus“, muu selgub	

Võimekus 3.2.7. Inimkaubanduse tõkestamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Suurenenud on inimkaubanduse ohvrite tuvastamise ja inimkaubanduse kuritegude menetlemisega tegelevate spetsialistide teadlikkus.		<p>Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, Prokuratuur, SOM, JUM</p> <p>Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid</p>			
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i>					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Inimkaubanduse ohvrite tuvastamise ja kohtlemise juhendi kasutajaid koolitatakse ja juhendit kasutatakse igapäevatoos.	JUM, SOM	SIM, PPA, Prokuratuur	2020–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu selgub
1.2. Raskeid isikuvastaseid, sh inimkaubanduse kuritegusid menetlevad ametnikud osalevad töönõustamisel.	PPA, Prokuratuur		2020–2023	RE	sama
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
2. Inimkaubanduse kuritegude menetluses rakendatakse kuritegeliku vara konfiskeerimist.		<p>Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, Prokuratuur</p> <p>Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus</p>			
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis ei ole praegu kokku lepitud täiendavaid alategevusi.</i>					
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
3. Paranenud on kriminaalmenetluste alane koostöö välismaalaste päritolumaa riikidega.		<p>Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA</p> <p>Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus</p>			
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis ei ole praegu kokku lepitud täiendavaid alategevusi.</i>					

Võimekus 3.2.8. Krimalistika arendamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Kohtuekspertiisi ja krimalistika suutlikkust on arendatud. Loodud on riigiülene võimekus koguda ja analüüsida krimalistika ja kohtuekspertiisi valdkonna teavet.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): <i>EKEI, PPA, JUM, SIM</i>			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid					
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i>					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Tagatud on investeeringud krimalistika (ja kohtuekspertiisi) teenuse osutamiseks vajalike sõidukite soetamiseks, sündmuskohal teenistujate turvalisuse tagamise vahenditeks, krimalistika (ja kohtuekspertiisi) eriistvara ja tööks vajalike teiste vahendite soetamiseks ning kriminaalmenetlust ja krimalistikalist tegevust riiklikus ekspertiisiasutuses toetavate IKT-süsteemide arendamiseks.	PPA, EKEI	SIM, JUM	2021	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu selgub
1.2. Tagatakse regulaarne tehniliste seadmete nüüdisajastamine ja personali väljaõppe korraldamine ning IKT-süsteemide liidestatus ja koostalitlusvõime (sealhulgas ministeeriumide valitsemisalade üleselt) arendamine.	PPA, EKEI	SIM, JUM	2020–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu selgub
1.3. Arendatud on IT-süsteem, mis võimaldab koguda ja analüüsida krimalistika ja kohtuekspertiisi valdkonna teavet.	PPA, EKEI	SIM, JUM	2022	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu selgub
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
2. Digitaalkrimalistika alaste vaatluste järjekorra pikkus on lühenenud vähemalt kahe kuuni. Selleks arendatakse süsteemselt digitaalkrimalistika teenust (suurendatud on kulutõhusust, lühendatud vaatlusjärjekordi, parendatud eksperditeadmiste taset). Digitaaltõendite alusel tehtavad kohtuekspertiisid valmivad vähem kui kahe kuuga.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): <i>SIM, PPA, SMIT, EKEI, JUM</i>			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid					
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i>					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse

2.1. Loodud on digitaalkriminalistika kompetentsikeskus ja digitaalkriminalistika teenuse protsess on standarditud.	PPA, EKEI	SIM, JUM	2020	RE, välis- vahendid	„Siseturvalisus“, muu selgub
2.2. Loodud on digitaalkriminalistika serveripõhine kaughallatav vaatlustarkvara.	PPA, SMIT	SIM, JUM	2023	RE, välis- vahendid	sama
2.3. Alustatud on kriminalistikavaldkonna kvaliteedisüsteemi väljatöötamise ja meetodite akrediteerimisega, et tagada tõendite usaldusväärsus.	PPA, EKEI	SIM, JUM	2023	Välis- vahendid	sama
2.4. Asitõendeid hallatakse infosüsteemide kaudu ja paberivabalt.	PPA, SMIT	SIM, JUM	2023	RE, välis- vahendid	sama

Alameede ehk programmi tegevus 3.3. Kriisideks valmisolek ja nende lahendamine

Eesmärk

Eesti on valmis toime tulema erinevate kriisidega. Elutähtsate teenuste toimimine on tagatud igal ajal. Loodud on senisest paremad eeldused, et kriisidest põhjustatud kahjud oleksid riigile ja elanikele võimalikult väikesed.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Hädaolukorraks valmisoleku indeks	Indeks on väljatöötamisel, alg- ja sihttasemed määratakse aastal 2022.							SIM
Elanike osakaal, kes hindavad heaks Eesti valmisolekut tulla toime erinevate kriisidega		(56%)	-	≥ 56%	-	≥ 60%	-	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring

Võimekus 3.3.1. Ohtude tuvastamine ja riskide maandamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
<p>1. Riigiasutustel, omavalitsustel ja elutähtsa teenuse osutajatel on olemas terviklik ülevaade ja teadmised võimalikest ohtudest, mis on aluseks riskide analüüsimisel, maandamisel ning kriisideks valmistumisel.</p>		<p>Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, SKA, RK, HTM, hädaolukorra riskianalüüside koostamisega seotud asutused (PÄA, PPA, RIA, VTA, TEA, KEA, KAPO), elutähtsa teenuse osutajad (ETO), elutähtsat teenust korraldavad asutused (ETKA), kohalikud omavalitsused</p> <p>Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE</p>			
<p><i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i></p>					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Koostatud on terviklik ohu- ja riskipilt ning selle koostamise meetodika ja korraldus.	RK	Ministeeriumid	2023	Välisvahendid	täpsustub 2021
1.2. Koostatud on elutähtsate teenuste ristsõltuvuste ja haavatavuste ülevaade ning selle koostamise meetodika ja korraldus.	RK	Ministeeriumid	2024	RE/välisvahendid	täpsustub 2021
1.3. Ajakohastatud on elutähtsate teenuste loetelu ja selle uuendamise korraldus.	RK	Ministeeriumid	2025	RE	täpsustub 2021

1.4. Täiendatud on hädaolukorra riskide maandamis- ja leevendusmeetmete otsustusprotsessi ja on rakendatud meetmeid, et andmepõhiselt planeerida investeeringuid ja tegevusi või võtta kaalutletud riske.	RK	Ministeeriumid	2024	RE/välisvahendid	täpsustub 2021
---	----	----------------	------	------------------	----------------

Võimekus 3.3.2. Kriisideks valmistumine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Tagatud on elutähtsate teenuste ja riigi kriitiliste funktsioonide toimepidevus.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused

(planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):

SIM, MKM, SOM, Eesti Pank, KAM, RAM, KEM, SKA, OSPA, omavalitsused (ETKA) ja elutähtsa teenuse osutajad (ETO), ministeeriumid

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Elektroonilise side kaudu toimiv asukohapõhine kiire ohuteavituse süsteem on kasutusele võetud.	HÄK, HOS-i alusel määratud kriisikommunikatsioonid on eest vastutavad asutused	SIM, KAM, VÄM, RK	2021	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“
1.2. Loodud on valmisolek üleriigilise kriisiinfotelefoni kasutuselevõtmiseks.	HÄK, HOS-i alusel määratud kriisikommunikatsioonid on eest vastutavad asutused	SIM, MKM, KEM	2021	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“
1.3. Ühtlustatud on KOV üksuste ülesanded elutähtsate teenuste korraldamisel.	RK		2022	RE	täpsustub 2021
1.4. Rakendatud on meetmeid elutähtsate teenuste osutajate ja avaliku sektori vahelise infovahetuse ning koostöö kindlustamiseks.			Pidev	RE/välisvahendid	täpsustub 2021
1.5. Rakendatud on meetmeid esmatähtsate kaupade varustuskindluse ja oluliste teenuste toimepidevuse kindlustamiseks.			Pidev	RE/välisvahendid	täpsustub 2021
1.6. Suurendatud on avaliku sektori toimepidevust.			Pidev	RE/välisvahendid	täpsustub 2021
1.7. Loodud on võimekus seirata ja prognoosida elutähtsate teenuste ning riigi kriitiliste funktsioonide kriisiaegset toimimist.	RK		2025	RE/välisvahendid	täpsustub 2021

1.8. Välja on töötatud põhimõtted kohalike omavalitsuste toimepidevuse nõuete ühtlustamiseks, sh on hinnatud võimalusi neid standardida.	SIM	MKM, SOM, KOV-id, Eesti Pank, ETO-d	2020	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“
1.9. Välja on töötatud üldised sideteenuse osutamise tasemed ja põhimõtted kriiside ajal.	MKM	SIM, sidevaldkonna ETO-D	2020	RE	MKM programm

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

2. Riik on valmistunud hädaolukordade lahendamiseks ja lahendamise võimekus vastab ähvardavatele ohtudele.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused

(planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):

SIM, RK, SOM, PPA, PÄA, ministeeriumid, täidesaatva riigivõimu asutused, omavalitsused

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
2.1. Koostatud on riigi kriisideks valmisoleku aruanne (sh kriisivõimekuste ülevaade) ning selle koostamise meetodika ja korraldus.	RK		2025		täpsustub 2021
2.2. Ühtlustatud on hädaolukordadeks ja riigikaitse kriisideks valmistumise ning kriisiaegse juhtimise ja koostöö korraldus.	RK		2023		täpsustub 2021
2.3. Suurendatud on asutuste valmisolekut kriiside lahendamiseks.			pidev		täpsustub 2021
2.4. Suurendatud on varjumise ja ulatusliku evakuatsiooni elluviimise ning evakuatsioonikohtades elanike majutamise võimekust.	PÄA	KOV, PPA	2024		täpsustub 2021
2.5. Suurendatud on võimekust kriisides massiliselt hukkunutega tegutsemisel.	SIM		2024		täpsustub 2021
2.6. Korraldatud on üleriigiline kriisireguleerimisõppus.	RK		2023		täpsustub 2021
2.7. Suurendatud on psühhosotsiaalse kriisiabi võimekust ning sätestatud selle korraldus.	SOM		2024		täpsustub 2021
2.8. Tehtud on ettepanekud riigikaitse ja kriisireguleerimisega seotud komisjonide töö korraldamiseks regioonide ja KOV tasandil.	RK, SIM	PÄA, KOV-id, ministeeriumid	2021–2022	RE	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
2.9. Välja on töötatud õppuste korraldamise meetodika eri liiki õppuste (aruteluõppus, lauaõppus, staabiõppus, väliõppus ja kompleksõppus) tulemuslikuks korraldamiseks.	SKA	SIM, KAM, KVA, RK, HO-d juhtivad asutused	2021	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“
2.10. Määratud on juhtasutus, kelle vastutada on CBRN valdkonna hädaolukorra lahendamine ning hädaolukorra riskianalüüsi ja lahendamise plaani koostamine.	SIM	KEM, SOM, MEM, KAPO, PPA, PÄA, TEA, KEA, VETA	2020	RE	„Siseturvalisus“

2.11. Tsiviiltoetuse registris on loodud ressursside planeerimise ja broneerimise võimalus, et täita asutuste elanikkonnakaitse ülesandeid, ning laiendatud on registri kasutust ka rahuaegsetele hädaolukordadele, sh on välja töötatud tsiviiltoetuse registri kasutamise põhimõtted, mis võimaldavad arvestada ressursivajaduse prioriteetsust eri kriisiolukordades.	KRA	KAM, SIM, RK, HO-d juhtivad asutused	2020	RE	KAM programm
2.12. Analüüsitakse hädaolukordi lahendavate asutuste olukorratähtsuse ja kriisijuhtimise tõhustamiseks sobiliku IT lahenduse välja töötamist ning vajadusel alustatakse tegevusi selle kasutusele võtmiseks.	RK, SIM	SMIT, HO-d juhtivad asutused	2021	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“
2.13. Ühtsete teadmiste tekkimiseks riigikaitse ja kriisireguleerimise toimimispõhimõtetest on välja töötatud koolitusmaterjalid ja õppekavad ning loodud eeldused õppeaine õpetamiseks Sisekaitseakadeemias.	SIM	SKA	2020	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

3. Loodud on valmisolek abipolitseinike rakendamiseks riigi julgeolekut ja põhiseaduslikku korda ohustavate kriiside lahendamisel. (Riigikaitset puudutav osa sh üksuse moodustamine kavandatakse täpsemini uues riigikaitse arengukavas (RKAK))

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, SIM, SKA, KAPO, SMIT, HÄK, KAM, KV, KRA

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
3.1. Õigusruumi on muudetud, et see võimaldaks abipolitseinike rakendada kriisirolli täitmisel.	SIM		2021	lisavajadus	„Siseturvalisus“
3.2. Abipolitseinike massiohje kriisirolli õppekava on välja töötatud.	SKA	PPA, PäA, SMIT, HÄK, KAPO, KAM, KV	2020	lisavajadus	„Siseturvalisus“
3.3. Soetatud on vajalik varustus abipolitseinikele kriisirolli täitmiseks.	PPA		2021–2023	lisavajadus	„Siseturvalisus“ ja alates 2022 RKAK

Võimekus 3.3.3. Kriisijärgne taastamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Kriisijärgsete kahjude leevendamiseks on riigiasutused, omavalitsused ja ettevõtted paremini valmistunud.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):

SIM, RAM, KEM, SOM, KOV-id, Eesti Pank, RK, HO-d juhtivad asutused, ETO-d, ministriumid

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Koostatud on kriisijärgsete taastamistegevuste põhimõtted ja korraldus.	RK	ministriumid, ETO-d, KOV-id, Eesti Pank, HO-d juhtivad asutused	2023	RE	täpsustub 2021
1.2. Koostatud on kriisikahjude hindamise meetodika ja korraldus.	RK	RAM, HO-d juhtivad asutused	2023	RE, lisavajadus	täpsustub 2021
1.3. Loodud on kriisiolukordades peavarjuta jäänud suure hulga inimeste abistamise võimekus.	SOM		2025		täpsustub 2021

Alameede ehk programmi tegevus 3.4. Piirihaldus

Eesmärk

Eesti piir kui Euroopa Liidu välispiir on valvatud ja kaitstud ning see on piisav julgeoleku tagamiseks. Tõkestatud on piiri ebaseaduslik ületamine, ebaseaduslikud toimingud piiri lähedal, inimkaubandus ja salakaubavedu. Eesti piiril on tagatud reisijasõbralik piirikontroll, mis vastab Schengeni ühtse viisaruumi nõuetele.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Elanike osakaal, kelle hinnangul on Eesti välispiir hästi kaitstud	61%	≥ 60% (64%)	≥ 62%	≥ 63%	≥ 64%	≥ 65%	≥ 65%	Riigikaitse avaliku arvamuse uuring; KAM
Merepiiri kaetus tehnilise seirega	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	PPA
Maismaapiiri (sh Peipsi järv ja Narva jõgi) kaetus tehnilise seirega	52%	≥ 52% (52%)	≥ 52%	≥ 52%	≥ 52%	≥ 52%	≥ 65%	PPA

Võimekus 3.4.1. Piirikontroll, riigipiiri valvamine ja kaitse, piiriolukorra info haldamine ning operatiivkoostöö

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Suurendatud on piiri valvamise ja kaitsmise ning piiride seire kvaliteeti, et tõkestada ebaseaduslikku piiriületust, inimkaubandust ning salakaubavedu Eestisse piiripunktide kaudu ja piiripunktide vahelisel alal. Piirihalduses kasutatakse võimalikult innovaatilisi lahendusi, tagatud on infosüsteemide arendused, koostalitlusvõime ning jätkusuutlik arendamine.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, SIM, SMIT, MTA, KV, KL			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Loodud on eraldi eelarvega piirivalve struktuurüksus Politsei- ja Piirivalveametis, millele on tagatud asjakohase relvastus ja muu varustus.	SIM	PPA	2021	lisavajadus	
1.2. Valmis on ehitatud Idapiiri maismaaosa taristu ja tehniline seiresüsteem ning korraldatud on selle hooldus.	PPA	SIM, SMIT	2020–2026	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.3. Parendatud on maismaa- ja merepiiri seirevõimet ning on tagatud seiresüsteemide koostalitlusvõime ja infovahetus.	PPA, SMIT	SIM	2020–2026	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.4. Suurendatud on öövaatluse võimekust.	PPA		2020–2023	RE, välisvahendid	sama
1.5. Parendatud on suutlikkust reageerida piiriintsidentidele.	PPA		2020–2023	RE, välisvahendid	sama
1.6. Tagatud on maismaa-, õhu- ja veesõidukite alaline valmisolek.	PPA	SIM	2020–2023	RE, välisvahendid	sama
1.7. Tagatud on valmisolek Schengeni sisepiiridel kontrolli taastamiseks ja välispiiril kontrolli tugevdamiseks.	PPA, SMIT	SIM, KV, KL, MTA	2020–2023	RE	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse
1.8. Tõhustatud on ebaseadusliku immigratsiooni tõkestamist ka põhja- ja lõunapiiril.	SIM	KAM, KEM, MEM, MKM, RAM, VÄM	2022	RE	sama
1.9. Mereseiresüsteemi taristu on uuendatud.	PPA	SIM	2021–2022	RE	„Siseturvalisus“
1.10. Mereseiresüsteemi radarid on uuendatud ning tagatud on mereseiresüsteemi jätkusuutlikkus ja toimepidavus.	PPA	SIM, KAM, KEM, MKM, RAM, MEM	2024–2025	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

2. Piirikontroll vastab Schengeni õigustiku nõuetele, arvestab piiriliikluse mahtu ja intensiivsust ning on reisijasõbralik.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, SIM, SMIT, SKA, VÄM, RAM, MKM, MTA, KV, VTA

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
2.1. Luhamaa ja Koidula piiripunkti taristut on arendatud ja tehnoskeeme muudetud.	RAM, SIM, MKM	PPA, MTA	2020–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse
2.2. PPA ja MTA vahel on laiendatud koostööd piiri- ja tollikontrolli tegemisel.	PPA, MTA	SIM, RAM	2020–2023	RE, välisvahendid	sama
2.3. Tagatud on piisav isikkoosseis piirihalduse korraldamiseks, sh isikkoosseisu pidev koolitamine.	PPA, MTA	SIM, RAM	2020–2023	RE, välisvahendid	sama
2.4. Suurendatud on automaatse piirikontrolli osatähtsust. Välja on töötatud ja/või kasutusele võetud innovaatilisi IT-lahendusi ning tagatud nende jätkusuutlikkus.	PPA, SMIT	SIM	2020–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“
2.5. Tagatud on piiriületajate põhiõiguste tagamine, rõhuasetusega isikuandmete kaitsel, rahvusvahelise kaitse taotlejate, haavatavate isikute ja saatjate alaealiste õiguste kaitsel.	PPA, MTA	SIM	2020–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse
2.6. Osaletakse Euroopa Liidu Piiri- ja Rannikuvalve Ameti operatsioonidel, koolitustel jm.	SIM	PPA, SKA	2020–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“
2.7. Arendatud on piirihalduseks vajalikke infosüsteeme, tagatud koostalitlusvõime ning jätkusuutlikkus, sh EL sisenemise ja väljumise süsteem, EL-i reisilubade süsteem.	PPA, SMIT	SIM, MTA, RAM, VTA, KV, VÄM	2020–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse
2.8. Piirikontrollis on kasutusele võetud biomeetrilistel andmetel põhinev isikute tuvastamine.	PPA, SMIT	SIM	2020–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“
2.9. Tõhustatud on koostööd vedajatega.	PPA	SIM, RAM	2020–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

3. Parendatud on välispiiri olukorrapildi analüüsimise ja info vahetamise suutlikkust, et tagada piisav teave sündmuste ennetamiseks, neile reageerimiseks ja koostöö korraldamiseks.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: PPA, SIM, SMIT, MTA, VÄM, VTA, KV

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
3.1. Koostatud on piirihalduseks vajalikke analüüse ning arendatud tooteid ja analüütilist võimekust.	PPA	SIM, SMIT	2020–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“
3.2. Korraldatud on regulaarselt õppusi, testitud valmisolekut ja arendatud kriisiplaane.	PPA	SIM, SMIT	2020–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“
3.3. Tagatud on teabe automaatne töötlemine ja kasutamine teenistuse planeerimisel.	PPA, SMIT	SIM	2020–2023	RE, välisvahendid	Sama
3.4. Koostöös partneritega on tagatud teadlikkus piiriolukorrast.	PPA, SMIT	SIM, MTA, VTA, KV, VÄM	2020–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustub
3.5. Tõhustatud on koostööd naaberriikidega, sh piiriesinduse tegevuses.	PPA	SIM, VÄM	2020–2023	RE, välisvahendid	sama
3.6. Tõhustatud on koostööd sisserände lähteriikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega	PPA	SIM, VÄM	2020–2023	RE, välisvahendid	sama
3.7. Sisepiiridel on tõhustatud Schengeni kompensatsioonimeetmete rakendamist.	PPA	SIM, MTA	2020–2023	RE, välisvahendid	sama

MEEDE 4. TÕHUS RAHVASTIKUHALDUS

EESMÄRK: Eesti kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika on usaldusväärne, innovaatilised ja inimesekeskne, toetades Eesti arengut, ühiskonna sidusust ja toimimist ning tagades siseturvalisust.

Kokkuvõte

Peavastutaja	Siseministerium			
Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes	Politsei- ja Piirivalveamet, Kaitsepolitseiamet, Siseministeriumi Info-tehnoloogia- ja arenduskeskus, Sisekaitseakadeemia			
Kaasvastutajad või programmi eesmärkide saavutamisse panustajad, kes ei planeeri oma teenuste raha selles meetmes	Kultuuriministerium, Rahandusministerium, Haridus- ja Teadusministerium, Välisministerium, Justiitsministerium, Riigikantselei, Sotsiaalministerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium <i>Nimetatud pooltega seonduv on lisatud dokumenti informatiivselt, et anda valdkonnast terviklikum ülevaade, kuid nende täpsemad tegevused, teenused ja raha on kavandatud mujal.</i>			
Meetme lühikokkuvõte	<p>Meetmes keskendutakse kodakondsuspoliitika, Eestisse elama asumise ja Eestis ajutise viibimise poliitika, varjupaigapoliitika, migratsioonijärelevalve ja tagasisaatmispoliitika kujundamisele ja elluviimisele. Samuti käsitletakse programmis rahvastikuhalduse seisukohalt põhitähtsusega identiteedihaldus- ning isikut tõendavate dokumentide poliitika kujundamist ja elluviimist.</p> <p>Meede koosneb kolmest alameetmest ehk programmi tegevusest:</p> <table border="1"><tr><td>Tasakaalustatud rändepoliitika</td><td>Tasakaalustatud kodakondsus-poliitika</td><td>Usaldusväärne ja turvaline identiteedihaldus-poliitika</td></tr></table>	Tasakaalustatud rändepoliitika	Tasakaalustatud kodakondsus-poliitika	Usaldusväärne ja turvaline identiteedihaldus-poliitika
Tasakaalustatud rändepoliitika	Tasakaalustatud kodakondsus-poliitika	Usaldusväärne ja turvaline identiteedihaldus-poliitika		

Meetme mõõdikud

	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Elanike osakaal, kes peavad s is ser ä nn e t riigi peamiseks mureks	12%	≤ 12% (15%)	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 10%	Standard Eurobaromeeter
Teistest rahvustest isikute hulgas tugeva ja keskmise riigiidentiteediga isikute osakaal	39%/ 47% ⁸⁵ (2017)	≥ 40%/ 55%	≥ 40% /55%	≥ 40%/ 55%	≥ 40%/ 55%	≥ 40%/ 55%	≥ 40%/ 55%	integratsiooni monitoring
Elanike osakaal, kes hindavad Eesti valmisolekut tulla toime ulatusliku p õ genike s is ser ä ndega heaks	36% (2018)	≥ 36% (37%)	≥ 36%	≥ 36%	≥ 36%	≥ 36%	≥ 40%	STU
Turvalist identiteeti kasutavate inimeste osakaal elektroonilist identiteeti (eID-d) ⁸⁶ omavatest isikutest	70%	≥ 70% (65%)	≥ 70%	≥ 70%	≥ 70%	≥ 70%	≥ 74%	„Eesti info ü hiskonna arengukava 2020“ m õ õdik
E-taotluskeskkonnas taotletavate toiminguliikide osakaal k õ ikidest identiteedi- ja r ä ndevaldkonna toiminguliikidest		(33%)	≥ 45%	≥ 50%	≥ 50%	≥ 50%	≥ 50%	PPA
Rahulolu Eesti kodaniku isikut t õ endava dokumendi taotlemise e-teenusega		(91%)	≥ 85%	≥ 85%	≥ 85%	≥ 85%	≥ 85%	PPA
Rahvastikuregistris olevate elukohaandmete osakaal tegelikkusele vastavatest andmetest	75%	> 75% (75%)	>75%	> 75%	> 75%	> 75%	> 75%	Statistikaamet

Olukorra analüüs

Eesti kodakondsus-, identiteedihaldus- ja rändepoliitika valdkonnad on seotud maailmas viimase kümnendi jooksul esile kerkinud mitme trendiga, mis suure tõenõosusega jätkuvad ning süvenevad ka tulevikus. Nendest tulenevad võimalused kui ka riskid mõjutavad nii otseselt kui ka kaudselt tõhusa rahvastikuhalduse meetmes kirjeldatud valdkondade poliitikate kujundamist ja elluviimist.

Statistikaameti rahvastikuprognõosi alusel väheneb seniste trendide jätkumisel Eesti rahvaarv järgmise ligi 30 aasta jooksul negatiivse loomuliku iibe ja välisrände saldo tõttu 125 000 inimese võrra ning 2040. aastal elab Eestis 1 195 000 inimest⁸⁷. Lisaks vähenemisele on suundumuseks ka rahvastiku vananemine. Tõeealiste osakaal rahvastikus väheneb järk-järgult: kui 2015. aasta alguses oli umbes 800 000 tõeealist inimest (vanuses 20–64), siis 2040. aastaks on see vähenenud 160 000 inimese võrra. Samamoodi väheneb

⁸⁵ tugev identiteet 39%, keskmine identiteet 47%

⁸⁶ Kasutajaks loetakse viimase aasta jooksul vähemalt ühe korra eID-teenuse kasutaja (kasutamise all peetakse silmas nii autentimist kui ka allkirjastamist).

⁸⁷ Statistikaamet. Veebis kättesaadav aadressil <https://www.stat.ee/pressiteade-2014-022>.

vananemise tõttu Euroopa Liidu liikmesriikide rahvastik, mis toob kaasa vajaduse tööjõu kättesaadavuse suurendamiseks ning siin konkureerivad liikmesriigid nii teiste maailma riikide kui üksteisega.

Samas tuleb arvesse võtta, et kodakondsus- ja rändepoliitika valdkondade seadusandlikku ja poliitilist keskkonda mõjutavad otseselt nii Vabariigi Valitsuse (sh valimistsükli) ja Euroopa Liidu prioriteedid (sh valimistsükli) liikmesriikides kui ka EL-i institutsioonides), kui ka Eesti ja teiste EL naaberriikide stabiilsus. Samuti on meetme „Tõhus rahvastikuhaldus“ valdkonnad seotud üleilmsete riikide vaheliste kokkulepetega, näiteks globaalse pagulasraamistiku⁸⁸ ning ränderaamistikuga⁸⁹. Sisserände lähteriikide (eelkõige Aafrika ja Aasia, sh Lähis-Ida riikide) nõrk poliitiline stabiilsus ning majanduslik olukord, samuti looduskeskkonna elamiskõlblikkuse vähenemine, riikide vaheline konkurents loodusressursside (vesi, viljakas maa) pärast ja looduskatastroofide sagenemine mõjutavad nii rändevõogusid kui lähte-, transiit- ja vastuvõtivate riikide poliitika. Rändetrendidele, sh sellele millise profiiliga inimesed rändavad ja millist tuge nad sihtriikides vajavad, avaldavad otsest mõju ka rahvaarvu ja noorte osakaalu kasv paljudes riikides, eeskätt Aafrika ja Aasia riikides.

Konfliktid Euroopa naabruses ning kehvad majanduslikud tingimused mitmes Aafrika, Lähis-Ida ja Aasia riigis võimaldavad ühest küljest seadusliku rände soodustamist, et vähendada tööealise rahvastiku vähenemisest tingitud puudujääke tööturul. Teisalt on eri konfliktide tõttu sunnitud oma kodudest lahkuma ja varjupaika otsima rekordiline hulk rahvusvahelise kaitse taotlejaid, kes enamasti vajavad iseseisvaks toimetulekuks läbimõeldud teenuseid ja tuge. Samuti võib Euroopa lähiümbruses valitsevast ebastabiilsusest lähtudes suureneda ebaseaduslik sisseränne Eestisse ja EL-i ning halvimal juhul korduda suurte sõjaliste konfliktide tõttu 2015. aastal eskaleerinud rändekriis. Arvestades kõikide nende arenguhoontega, tuleb nii võimaluste realiseerimiseks kui ka riskide ennetamiseks ja maandamiseks tegutseda juba praegu.

Maailma Turismiorganisatsiooni⁹⁰ andmete kohaselt kasvab piiriüleste reisijate arv 1,2 miljardilt inimeselt 2030. aastaks 1,8 miljardini. Kui praegu saab Euroopa Liidus viisavabalt reisida umbes 1,4 miljardit inimest ligikaudu 60 maailma riigist, siis 2020. aastaks kasvab Schengeni piiri ületavate viisavabalt reisivate kolmandate riikide kodanike arv üle 30%. Ühest küljest toetab see majanduse arengut, teisalt aga toob kaasa suurema surve rändekontrolli süsteemidele ja järelevalve tegemisele.

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (edaspidi *IKT*) mõju riikide majanduse konkurentsivõimele, ühiskondlikule heolule ja riigivalitsemisele on raske üle hinnata. Uuringufirma McKinsey andmetel annab ainuüksi internet 21% sisemajanduse kogutoodangu kasvust, kusjuures 75% sellest traditsioonilistes majandusharudes. Arengufondi analüüsi järgi võib sel kümnendil IKT-sektori loodav majanduskasv olla Eestis 0,9–1,3%. IKT suurenev roll majanduse arengus võimaldab muuta nii identiteedihalduse kui ka muude valdkondade teenuste pakkumise peaaegu paberivabaks. Järjest enam suureneb nende teenuste arv, kus inimesel on vaja end tõsikindlalt identifitseerida. See omakorda tähendab, et üha enam tekib eraettevõtjaid, kes identiteedihalduse võimalusi arendama või kasutama hakkavad.

Isikut tõendavate dokumentide ja identiteedihaldusvaldkonda mõjutavad ülemaailmsed trendid, nagu internetiühenduse ning mobiilside kättesaadavuse ja kasutamise kasv, tahvelarvutite ja nutiseadmete levik ning IKT kasutamise oskused ja võimalused (tehisintellekt, pilvetehnoloogia, suurandmed, plokiahela tehnoloogia), majanduse ja äritegevuse üleilmastumine, inimeste mobiilsus ja ränne. Sealhulgas on üha levinumad asukohast sõltumatud töökohad ning suurenev vajadus teha toiminguid e-keskkonnas, sh end digitaalselt autentida ja digitaalne allkiri anda. Teenuste üldist pakkumist mõjutab Euroopa ühtne digiturg. Kuritegevuse surve, sealhulgas küberkuritegevuse kasv⁹¹ ning selle ja identiteedivarguste levik maailmas, loovad aga vajaduse tagada turvalised tehnoloogilised lahendused, toimetulek võimalike ohtude ja riskidega ning tõsikindel identiteedihaldus.

⁸⁸ Lisateave: <https://refugeesmigrants.un.org/refugees-compact>

⁸⁹ Lisateave: <https://refugeesmigrants.un.org/migration-compact>

⁹⁰ World Tourism Barometer

⁹¹ McAfee ja Washingtoni Strateegiliste ja Rahvusvaheliste Uuringute Keskuse (CSIS) koostatud raportis on leitud, et küberrünnakute põhjustatud kulu on alates 2014. aastast kasvanud. Toona hinnati kahjudeks 445 miljardit dollarit aastas. Praegu läheb üle kogu maailma see maksma 600 miljardit dollarit aastas. Küberintsendidest teatamise arv on järsult kasvanud ka Eestis.

Samuti tuleb isikut tõendavate dokumentide ja identiteedihaldusvaldkonna poliitikakujundamises arvestada rahvusvaheliste, sh EL-i kohustustega (näiteks e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste ehk eIDAS määrus). Poliitikakujundamisega luuakse aluspõhimõtted, kohustused ja tingimused ülepiiriliste e-teenuste kasutamiseks ja digitaalallkirja tunnustamiseks ning vastavus rahvusvahelistele standarditele ja normidele. Nii Eesti isikut tõendavate dokumentide kasutajate kui ka e-riigi ja selle süsteemis olevate andmebaaside (sh on üks vanemaid andmebaase Eesti rahvastikuregister) seisukohalt on oluline, et viimase kümne aasta jooksul muutunud ja jätkuvalt muutumas ootused ja nõudlus igapäevatoimetuste tegemiseks mugavate ja kliendisõbralike e-kanalite kaudu.

Eestis kasutatakse elektroonset ID-d harukordselt palju, mis muudab igapäevase asjaajamise oluliselt lihtsamaks⁹², aga teisalt tekitab surve erinevate süsteemide (isikut tõendavate dokumentide väljaandmine, identiteedihaldus, sh amortiseerunud ja iganenud andmebaasid) toimimise tagamiseks⁹³, kuivõrd ilma digitaalset dokumenti kasutamata oleks riigi erinevate valdkondade toimimine ohus, kui mitte võimatu.

Rändeprotsessid ja identiteedihaldusega seotud arengusuundumused on ülemaailmsed ja seetõttu on tõhusa rahvastikuhalduse meetme alavaldkondade peamised väljakutseid saavutada eesmärgid pidevalt muutavas keskkonnas, arvestades maailmas, EL-is ja Eestis toimuvat. Kuigi enamik meetmes kokkulepitud tegevusi on jätkutegevused „Siseturvalisuse arengukavast 2015–2020“, on olulised uued märksõnad vajadus ja soov leida innovaatilisi ja kliendikeskseid lähenemisi, et soodustada kvalifitseeritud sisserännet, luua olemasolevate ja uute siseturvalisuse valdkonna andmebaaside koostalitusvõime kui ka arendada ja ajakohastada IKT valdkonda. Kõik see on vajalik, et soodustada seaduslikku rännet, optimeerida menetluskoormust, tagada e-riigi jätkusuutlikkus, pakkuda kliendikesksemaid teenuseid, kuid ka selleks, et ennetada ja avastada ebaseadusliku rände juhtusid ning tagada avalik kord ja julgeolek.

Ränne

Eesti sisserändepoliitika põhieesmärk on soodustada nende välismaalaste Eestisse tulekut, kes annavad ühiskonnale kõrget lisandväärtust ning kelle siinviibimine on kooskõlas avalike huvide, EL-i õiguse ja põhivabadustega. Teiseks on vaja ära hoida ebaseaduslikku rännet ja korraldada riigis seadusliku aluseta viibivate välismaalaste kiire tagasisaatmine, et tagada turvalisus, avalik kord ja riigi julgeolek.

Majanduses viimastel aastatel toimunud muutused: ekspordi osatähtsus ettevõtluses on senisest suurem, kvalifitseeritud töötajaid eeldavate töökohtade arv on kasvanud ning riigi eesmärk suurendada konkurentsivõimeliste, lisandväärtust loovate ning teadus- ja arendustegevusel põhinevate ettevõtete osakaalu, on tinginud suurema nõudluse kõrgelt kvalifitseeritud välistöajõu järele. Kui töajõupuudust on teatud määral võimalik leevendada tootmisprotsesside automatiseerimise ja mehhaniseerimisega, ei ole ainuüksi töajõu kasutamise ja töörollide ümbervaatamine piisav lahendus, arvestades, et tööealiste elanike arv väheneb ka edaspidi.

Järgmiste aastate oluline märksõna on ka **töajõu mobiilsus**. Kvalifitseeritud töajõud on järjest mobiilsem ja nende ränne ei toimi klassikalisel punktist A punkti B põhimõttel. Traditsioonilised töötamise reeglid ei pruugi töajõu mobiilsusele vastata. Kuna kvalifitseeritud töajõude pärast konkureerivad kõik maailma riigid, peab Eesti leidma viise neid siia meelitada. Eri tasanditel võetud sammud on suurendanud Eesti atraktiivsust tippspetsialistide silmis ning parandanud nende võimalusi Eestisse elama, õppima ja tööle asuda. Muutused maailmas ja tööturul on tinginud olukorra, kus kehtiv regulatsioon seab tippspetsialistide meelitamisele ning nende siin hoidmisele olulised piirangud. Tasakaalustamiseks Eesti rahvaarvu vähenemist, tuleb soodustada ka Eesti majandusele kõrget lisandväärtust loovate välismaalaste, nagu tehnikateaduste spetsialistide, ettevõtlusega tegelevate e residentide ja investorite püsivat Eestisse elama asumist. Peale tippspetsialistide on suurenenud Eestis vajadus ka suurt lisandväärtust loova oskustöajõu järele. Neid võib olla vaja nii hooajaliselt kui ka püsivalt. Samaaegselt tuleb aga tagada Eesti töajõuturu jätkusuutlikkus ja konkurentsivõime ning vältida tuleb välismaise odavtöajõu massilist ärakasutamist. Nende teemade edendamisel on mh oluline, et praegu ettevalmistamisel olevas arengukavas „Rahvastik ja sidus ühiskond“ pöörataks tähelepanu kohanemise toetamisele, mis on vajalik nii lühikest kui pikka aega Eestis viibivate

⁹² Nii kodanikud kui ka ettevõtjad leiavad, et avalikud e-teenused aitavad neil säästa raha ja aega ning avalike teenustega ollakse üldiselt rahul. 2012. aastal väljendas e-teenustega rahulolu 76% ettevõtjatest ja 67% kodanikest

⁹³ Elektrooniline isikutuvastus ning digitaalallkirja andmine on elutähtis teenus (hädaolukorra seaduse § 36, lõige 1 punkt 8).

sisserändajate puhul. Pikemaks ajaks Eestisse elama asujate puhul tarvis senisest enam läbi mõelda süsteemsed lõimumistegevused, sest nad mõjutavad Eesti püsielanikkonna koosseisu pikemas perspektiivis. Teistest enam peab tähelepanu pöörama nendele sisserändajatele, kelle tugistruktuurid Eestisse saabumisel on nõrgemad, näiteks pererändega saabujad. Oluline on kaasata tööjõuturule needki inimesed, kes on Eestis omandanud kõrghariduse ning seetõttu juba enne tööle asumist teatud määral kohanenud ja ühiskonda lõimunud. Lisaks eelnevale peab arvestama ka järjest suureneva välismaal elavate Eesti kodanike tagasipöördumisega⁹⁴.

Rahvusvahelise kaitse taotlejad ja saajad

Rahvusvaheliste kohustuste täitmiseks on Eesti viimaste aastate jooksul vastu võtnud 213 rahvusvahelise kaitse saajat ümberasustamise ja -paigutamise kaudu. Seega on suurenenud nende inimeste hulk, kel on pärast Eestisse jõudmist vaja pikaajalisi süsteemseid kohanemist ja sotsiaalmajanduslikku lõimumist toetavaid teenuseid, mis arvestavad nende mitmesuguseid eripärasid ja aitavad Eestis iseseisvalt toime tulla. Kohanemist puudutavat käsitletakse praegu koostamisel olevas arengukavas „Rahvastik ja sidus ühiskond“:

Rahvusvahelise kaitse taotlejate ja selle saanud inimeste arvu suurenemine ning ümberasustamine ja -paigutamine on olnud uus kogemus Eesti riigile ja ühiskonnale. Kuna järgmise kümne aasta prognoos näitab, et nii nagu mujal Euroopas, suureneb lisaks rahvusvahelise kaitse taotlejate arvule ning erinevatele ümberasustamise ja -paigutamise algatustele, ka haavatavate inimeste hulk nii kaitse taotlejate kui ka selle saajate hulgas. Samuti sisserändajate profiil mitmekesistub, mistõttu tuleb ka edaspidi olla valmis järgmisteks tegevusteks:

1. tagada menetluste väga hea kvaliteet, avalik kord, julgeolek ning Eesti valmisolek täita EL-i ja rahvusvahelisest õigusest tulenevaid kohustusi, muu hulgas avastada võimalikke varjupaigasüsteemi väärkasutamise juhtumeid.
2. olla valmis rahvusvahelise kaitse saajatele tagama vajalikud vastuvõtutingimused, et toetada nende iseseisvat toimetulekut, kohanemist, hilisemat lõimumist, sh kindlustada lastele kohustuslik kooliharidus, ja panustamist Eesti ühiskonda, vältimaks territoriaalselt isoleeritud kogukondade tekkimist (neid tegevusi käsitletakse täpsemini arengukavas „Rahvastik ja sidus ühiskond“).

Veel on tähtis suurendada valmisolekut võimalikuks suurenenud rändesurveks Eestis ja võtta EL-i ühtse varjupaigasüsteemi reform üle Eesti õigusesse.

Eesti inimeste vastuvõtlikkus sisserändesse on mitmesuguste hirmude ja eelarvamuste tõttu vähene, mistõttu on muutunud keeruliseks soodustada nii välismaiste tippspetsialistide värbamist, rahvusvahelise kaitse saajate vastuvõtmist ja muude eri sisseränderühmade Eestisse saabumist, nt välistudengid. Vastuvõtva ühiskonna avatus sisserändajate suhtes mõjutab aga oluliselt kvalifitseeritud välisspetsialistide soovi siia elama asuda. Samuti on avatud suhtumisega ühiskondades uussisserändajatel kergem kohaneda ja lõimuda ning pingete tekkimise risk ühiskonna eri gruppide vahel on väiksem⁹⁵.

Ebaseadusliku rände tõkestamine

Eesti ühiskonda panustavate inimeste sisserände tingimuste lihtsustamise kõrval on viimastel aastatel suurenenud oht välismaalaste ebaseaduslikuks Eestis viibimiseks, viisade ja elamislubade väärkasutamiseks ning siin ebaseaduslikuks töötamiseks. Suurenenud nõudlus välistööjõu järele on rohkendanud välismaalaste ebaseadusliku Eestis töötamise juhtusid ja olukordi, kus hoitakse kõrvale Eesti tööturu kaitse mehhanismidest lähtuvast tegevusest ja tööjõumaksude tasumisest. Seega on oluline jätkata ebaseadusliku töötamise ennetamiseks ja tõkestamiseks vajalike tegevuste elluviimisega.

Tõhus migratsioonijärelevalve (sh välismaalaste ebaseadusliku töötamise ennetamine) eeldab usalduslikke partnerlussuhteid isikutega, kes peavad kontrollima välismaalase riigis viibimise seaduslikkust, ning teiste

⁹⁴ Kohanemise, lõimumise ja tagasipöördumise teemasid käsitletakse praegu koostamisel olevas arengukavas „Rahvastik ja sidus ühiskond“. Eestisse tagasipöördujate teemaga tegeletakse Eestis praegu rahvuskaaslaste programmi raames. „Rahvuskaaslaste programm 2014–2020“ on veebis kättesaadav aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/rahvuskaaslaste_programm_2014_2020.pdf (30.05.2019).

⁹⁵ Neid teemasid käsitletakse arengukavas „Rahvastik ja sidus ühiskond“.

liikmesriikidega, kust välismaalane võib Eestisse saabuda. Tähtis on motiveerida välismaalastega kokkupuutuvaid partnereid ja teisi EL-i liikmesriike koostööle, et leida ühiselt lahendused teabevahetuse ja teadlikkuse suurendamiseks.

Ebaseaduslikku rännet mõjutab tagasisaatmispoliitika tõhusus. Tagasisaatmine on üldjuhul eri menetluste (nt kriminaalmenetluse, elamisloamenetluse, rahvusvahelise kaitse menetluse) lõppaste. Kui aeg välismaalase viibimisõiguse lõpetamise ning reaalse tagasisaatmise vahel venib pikaks, on praktikas keerukam tagasisaatmisotsuseid täide viia. Seetõttu tuleb leida viisid riigis seadusliku aluseta viibivate välismaalaste kiireks lahkumiseks, selle tõhustamisele aitavad kaasa inimese kohta korrektse info olemasolu nii Eesti kui ka rahvusvahelistes infosüsteemides ning aktiivne välissuhtlus ja koostöö teiste riikidega.

Järgmistel aastatel on oluline jõuda terviklähenedamiseni inimese teekonnale eri rändeliikide kaupa nii Eesti atraktiivsuse, õigusraamistiku kui ka vajalike teenuste vaates, arvestades sisserändajate järjest mitmekesisemaid profile ja tänapäevaseid töötamise, õppimise ja teaduse tegemise viise, ning üldist eesmärki tagada turvalisus, avalik kord ja julgeolek.

Kokkuvõttes on sisserände reguleerimisel lähiaastate suurimad proovikivid järgmised:

- tööturu lühi- ja pikaajaliste arenguvajadustega arvestamine;
- seadusliku viibimise võimaluste väärkasutuste ennetamine ja avastamine ning tagasisaatmispoliitika elluviimise tõhustamine;
- sisserändajate kohanemise ja lõimumise toetamine;
- lõimumisvõimekuse ja julgeolekukaalutluste tasakaalustamine.

Nende proovikivide tõttu on üha enam tarvis lõimida rändevaldkonna eri alavaldkondi, rändepoliitika senisest paremini ühildada majandus-, teadus-, haridus-, lõimumis- ja välispoliitikaga ning loetletud teemasid senisest tõhusamini avalikkusele kommunikeerida.

Rändepoliitika rakendamisel on lähituleviku proovikivi rändevaldkonna andmebaaside kaasaminek digitaliseerumisega, milles seni ei ole olnud märgatavat edasiminekut. Arendustööde tegemise kiirus ja maht ei ole olnud piisav. Seni on olnud puudulik näiteks andmebaaside arendussuutlikkus, elektrooniliste ja innovaatiliste menetluste ja teenuste pakkumine ning andmebaaside koostalitlusvõime ja ühilduvus EL-i sisekõiguste valdkonna andmebaasidega.

Kodakondsus

Kodakondsuse kaudu määratakse kindlaks isiku õiguste ja kohustuste ulatus ning tema seos kindla riigiga. Igal riigil on suveräänne õigus kujundada oma kodakondsuspoliitikat ja otsustada, milliseid isikuid ja mis tingimustel ta oma kodanikeks peab. Samas on EL-i iga liikmesriigi kodakondsuspoliitikal märkimisväärne mõju teistele riikidele. Liikmesriigi kodanik on EL-i kodanik – ta võib valida elukohaks mistahes liikmesriigi.

Kuna kodakondsus on suurim hüve, mida riik saab isikule anda, on riik kehtestanud enne selle andmist kohustuse kontrollida kodakondsust taotleva isiku õiguskuulekust. Seetõttu on kodakondsuspoliitikal tähtis roll siseturvalisuse ja -julgeoleku tagamisel.

Eesti Vabariigi põhiseaduse kohaselt on Eesti iseseisev ja sõltumatu demokraatlik vabariik, kus kõrgeim riigivõimu kandja on rahvas ehk Eesti Vabariigi kodanikud. Seega on kodanike olemasolu riigi toimimise ja laiemalt ka ühiskonna turvalisuse tugisammas. Demokraatlikku riigi identiteeti toetava kodakondsuspoliitika põhiküsimus on soodustada nii seadusandlike kui ka pehmete meetmetega (tunnustamine, keeleõpe, sh keeleõppe lepingud, kodanikuharidus) kodakondsuse taotlemist ja selle väärtustamist.

Kodakondsuse alused, sealhulgas selle omandamise tingimused, kodakondsuse saamine, äravõtmine ja kodakondsusest loobumine, on põhiosas reguleeritud Eesti õigusega. Samas on inimeste piiriülese liikumise suurenemine ning mitmes kohas elamine ja tegutsemine loonud eri riikide vahel tihedad seosed ning vajaduse teha koostööd infovahetuse, andmehalduse ja registripidamise valdkonnas. Üha levinumad on ka juhud, kus inimene on peale sünnijärgse Eesti kodakondsuse omandanud ka mõne muu riigi kodakondsuse.

Lisaks eelnevale on siseturvalisuse tagamisel oluline siduda pikaajalised kodakondsuseta elanikud Eesti riigi ja ühiskonnaga. Määratlemata kodakondsusega inimeste arv küll väheneb aasta-aastalt, kuid see suundumus

on viimastel aastatel aeglustunud⁹⁶. Uuringud⁹⁷ näitavad, et üks põhjendusi on asjaolu, et Eesti kodakondsuse puudumine ei takista reisimist ega Eestis elamist. Samade uuringute⁹⁸ järgi on Eesti kodakondsuse mittetaotlemise põhjused muu hulgas seotud lõimumis- ja hariduspoliitikaga.

Määratlemata kodakondsusega isikute arvu vähendamisel on väljakutseks ka asjaolu, et määratlemata kodakondsusega isikud elavad kindlates piirkondades (Tallinn 50% ja Ida-Virumaa 28%) ja nende suhtlus eestlastega on piiratud ja vähene. Nii on määratlemata kodakondsusega isikute arvu vähendamiseks mõeldud tegevused suuresti kajastatud lõimumisvaldkonna arengukavas „[Lõimuv Eesti 2020](#)“.

Üsna suur hulk määratlemata kodakondsusega inimesi on keskealised ja vanemad inimesed, kelle motivatsiooni kodakondsust taotleda on keerulisem suurendada kui nooremaealistel. Peale nende on olemas kriminaalkorras karistatud isikuid (15 248⁹⁹), kes üldjuhul kodakondsust ei saa.

Määratlemata kodakondsusega isikute arvu vähendamiseks on olulisim pöörata süsteemselt tähelepanu põhjustele, mis piiravad Eesti kodakondsuse taotlemist. Ennekõike on vaja:

- teadvustada kodakondsusega kaasnevaid hüvesid ja võimalusi;
- luua enam keeleõppevõimalusi ja sellega parandada mittekodanike eesti keele oskust;
- luua võimalusi eesti keelt ja muid keeli kõnelevate inimeste omavaheliseks suhtluseks ning
- tõhusa teavitustööga lükata ümber kodakondsuse taotlemisega seotud müüte ja levitada edulugusid.

Identiteedihaldus

Eestis on elektrooniline isikut tõendav dokument 98% elanikest¹⁰⁰ ning riik on digitaalsete dokumentide kasutamises ja digiasjaajamises maailmas liider. Isikut tõendavate dokumentide digifunktsioone kasutatakse pidevalt: näiteks on digikeskkonnas tehtud 895 286 971 isikutuvastamist ja antud 795 145 182 digitaalalkirja¹⁰¹.

Identiteedihalduspoliitika¹⁰² aluspõhimõtete elluviimiseks on oluline arendada tõsikindla füüsilise isiku tuvastamise ning isikule identiteedi loomise ja hilisemat isiku tuvastamise ning isikusamasuse kontrollimise protsessi, mis on usaldusväärse isikut tõendavate dokumentide väljaandmise protsessi alus ja tagatis. Samuti on oluline tagada (digitaalsete) isikut tõendavate dokumentide väljaandmine, mille juures peab meeles pidama nii kliendisõbralikkust, kasutaja ootusteid ja vastavust muutunud keskkonnale, kui ka turvalisi tehnoloogilisi lahendusi, sh biomeetriaal põhineva isikutuvastamise ja isikusamasuse automatiseeritud kontrolli suutlikkust¹⁰³. Hetkel ei toimu Eestis siseselt ja EL liikmesriikide ning kolmandate riikide vahel biomeetriaal põhinevat isiku tuvastamist ja isikusamasuse kontrolli ning biomeetriaalsete andmete vahetust. See toob kaasa topelidentiteetide loomise ja isikutuvastusvahendite väärkasutuse ohu.

Identiteedihalduspoliitika aluspõhimõtete elluviimine ning probleemkohti lahendatakse muutunud olustikus: majandus ja äritegevus on globaalsed, IKT mõju (maailma)majanduse arengule ja konkurentsivõimele on üha

⁹⁶ 2010. aasta 1. jaanuaril moodustasid määratlemata kodakondsusega isikud rahvastikuregistri andmetel Eesti elanike arvust 7,4%, 2018. aasta 1. jaanuaril moodustasid nad Eesti elanikest 5,7%. Samas kui 2010. a oli määratlemata kodakondsusega isikuid taotlejate hulgas 85%, siis 2017. a oli neid 59%.

⁹⁷ Veebis kättesaadav aadressil <https://www.kul.ee/et/uudised/uuringud#l6imumisuurin>

⁹⁸ Veebis kättesaadav aadressil <https://www.kul.ee/et/uudised/uuringud#l6imumisuurin>

⁹⁹ 2018. aasta jaanuarikuu seisuga Karistusregistri andmetel

¹⁰⁰ Põhineb 2017. aasta andmetel.

¹⁰¹ 10.10.2019 seisuga, jooksev statistika on veebis kättesaadav aadressil www.id.ee.

¹⁰² Identiteedihalduspoliitikanä käsitatakse isikutuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise lähtekohti nii füüsilises kui elektroonilises keskkonnas.

¹⁰³ Eelkõige üks-ühele- ja üks-mitmele-biomeetria võrdlus (sõrmejäljed, näobiomeetria jts), nimekujude, isikukoodide ja biograafiliste andmete võrdlus. Vabariigi Valitsus kiitis 29. juunil 2017. a heaks ettepaneku ABIS (automaatne biomeetriaalne identifitseerimissüsteem) projekti käivitamiseks. Kui järgmistel aastatel ABIS kasutusele võetakse, tekib peale õiguskaitseorganite ka muudel avaliku sektori asutustel (nt haiglad) võimalus isiku tuvastada biomeetriaalsete andmete alusel. Dokumentideta isiku äkilise haigestumise korral (nt õnnetus, ootamatu terviserike) on see isik võimalik tuvastada, võtta tema lähedastega ühendust, saada ligipääs isiku tervisekaardile ja vajaduse korral määrata sobiv ravi. Peale selle on võimatu saada avalikke teenuseid teise isiku identiteeti kasutades (nt kaksikvenna või sarnase isiku fotoga dokumendi kasutamisel) ning on raskem isikut tõendavate dokumente võltsida ja väärkasutada. Nii aitab ABIS vältida võltsitud või varastatud identiteediga isikule teenuse osutamist ning kahju tekkimist ja muid probleeme (nt kriminaalmenetlus, tegevusloa peatamine vms).

suurem, arenevad tehnoloogiad ja e-teenused (sh tehisintellekt, pilvetechnoloogia, suurandmete kasutamine, plokiahela tehnoloogia) loovad võimaluse inimeste mobiilsuseks ja asukohast sõltumatuteks töökohtadeks ning suurenenud vajaduse e-teenuste tarbimise ning digitaalse tuvastamise ja allkirjastamise järele. Loetletud suundumused pakuvad mitmeid uusi võimalusi valdkonna arendamiseks, ent teisalt loovad soodsa pinnase kuritegevusele, sh küberkuritegevusele ning identiteedivarguste üleilmastumisele. Turvalisuse tagamiseks ja kuritegevuse ennetamiseks on vaja teha tõhusat järelevalvet digitaalse identiteedi kasutamise üle, analüüsida sellega seonduvaid riske ja need maandada. Samuti tuleb lähitulevikus aina enam arvestada isikut tõendavate dokumentide väljaandmise ja identiteedipoliitikaga, mida teevad teised riigid. Väga suurel määral mõjutab identiteedihalduspoliitika valdkonda selles vallas tehtav koostöö või selle puudumine, eriti sisserände põhiliste lähteriikidega ja väljaränderiikidega, kus on suur eestlaste diasporaa. Digitaalne identiteet võimaldab kanda oma riiki taskus, sõltumata füüsilisest asukohast.

Eesti e-riigi taristu põhiosasid on isikut tõendavate dokumentide seaduse (ITDS) alusel väljaantavatel isikut tõendavatel elektrooniliste funktsioonidega dokumentidel (eeskätt isikutunnistus ehk ID-kaart), millel on oluline tähtsus nii riigisiselisel (e-teenuste kasutamisel ja digiallkirjastamisel on digidokumendi olemasolu vältimatu) kui ka rahvusvaheliselt, et tagada eduka e-riigi kuvandi jätkusuutlikkus. Eksperdid on seisukohal¹⁰⁴, et isikutunnistuse arendamisel tuleb arvestada iga muudatuse mõju e-riigi jätkusuutlikkusele, turvalisusele ja dokumendi kasutaja privaatsusele. Samas tuleb arvestada turvaliste tehnoloogiliste lahenduste pideva ja kiire muutumisega, Euroopa ühtse digituruga, rahvusvaheliste standardite ja regulatsioonidega ning EL-i isikut tõendavate dokumentide valdkonna harmoneerimise suundumusega, mida ilmestab näiteks algatus järgida ID-kaardi ühtseid turvanõudeid. Samuti tuleb arvestada eIDASe määrusega¹⁰⁵, mille eesmärk on suurendada usaldust elektrooniliste tehingute vastu siseturul, luues ühise aluse turvalisele elektroonilisele suhtlusele kodaniku, ettevõtja ja ametiasutuse vahel, tõhustades sellega EL-is avaliku ja erasektori internetipõhiste teenuste osutamist, e-äri ja e-kaubandust. eIDAS-e määruses on sätestatud avalikule sektorile kohustus piiriülelset tunnustada teiste liikmesriikide digitaalallkirju ning autentimiseks omadustelt samaväärseid ja üksteisele teada antud eID-skeeme.

Piiriüleste e-teenuste kasutamisel on kõige olulisem tagada turvaline ja tõsikindel isikutuvastus, vältida topelidentiteetide teket ja identiteedivargusi. Seda tagavad tõsikindlalt riigi väljaantavad e-identimise vahendid¹⁰⁶. Seetõttu on järgnevatel aastatel muu hulgas vajalik tagada riigisiseste digitaalsete isikutuvastuse ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste loomisesse ja arendamisse investeeritud ressursside jätkusuutlikkus ning praegu toimivatel põhimõtetel identiteedihaldus-süsteemi kaitse¹⁰⁷.

Eesti isikut tõendavad dokumendid on turvalised ning vastavad ICAO108 standarditele ja rahvusvahelistele nõuetele. Tõsikindla isikutuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise ning ID-kaardi arendamise kõrval (kuna isikut tõendavate dokumentide digitaalseid funktsioone kasutatakse üha enam¹⁰⁹) tuleb tagada ka dokumentide füüsiline võltsimiskindlus ja turvalisus ning digitaalsete isikut tõendavate dokumentide kasutamiseks vajaliku tarkvara¹¹⁰ jätkusuutlik ärimudel ja turvalisus, sh valmisolek ja tegevusplaanid erinevate ohu- ja riskiolukordade puhuks. Samuti peab tagama e-riigi süsteemi halduse, koordineerituse ja koostöö eri riigiasutuste ja erasektori vahel ning kasutama rahvusvahelise koostöö võimalusi. Oluline on, et identiteedihalduse ja isikut tõendavate dokumentidega, sh nende elektroonilise osaga seotud baassüsteemid ei sõltuks ühe eksperdi või tarnija teadmistest ja oskustest, mõeldes 2017. aastal avastatud ID-kaartide, elamisloakaartide ja e-residendi digi-ID-de turvariskile. Identiteedihalduse valdkonna kõrge standardi hoidmiseks peab olema kursis tehnoloogia arenguga maailmas, õppima parimatest praktikatest ning panustama piisaval määral inimeste koolitamisega ja arendamisega.

¹⁰⁴ E-riigi Akadeemia (2013). „ID-1 formaadis dokumentide funktsionaalsuse uuring“.

¹⁰⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. juuni 2014. a määruse (EL) nr 910/2014 „e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul ja millega tunnustatakse kehtetuks direktiiv 1999/93 EÜ“ (ET 28.08.2014 L 257/73)

¹⁰⁶ ITDS-i alusel väljaantavad dokumendid.

¹⁰⁷ Eesti on teavitanud eID skeemina ITDS-i alusel välja antavad dokumendid (ID-kaart, elamisloakaart, digi-ID, sh e-residendi digi-ID, mobiil-ID, diplomaatiline isikutunnistus), mis on eIDAS kohaselt hinnatud kõrgeimale turvalisustasemel (ingl *high*).

¹⁰⁸ Rahvusvaheline Tsiviillennunduse Organisatsioon.

¹⁰⁹ Aastal 2015 oli Eesti e-teenust kasutavate inimeste osakaal eID-d omavatest isikutest 33% ning aastal 2017 vastavalt 40,4%.

¹¹⁰ Kiip, kiibirakendus ja selle kasutamiseks vajalik baastarkvara.

Rahvastikutoimingud¹¹¹

Rahvastikutoimingute valdkonnas on järgmistel aastatel ülitähtis püsida tehnoloogia arenguga kaasas, kasutada selle võimalusi ja maandada riske. Eesti elanikud on harjunud kasutama e-teenuseid, kuid praegused rahvastikuregistri andmetega seonduvad e-teenused on ebamugavad ja keerukalt üles ehitatud. Pealegi ei saa osa sihtrühmi õiguslikel ja tehnoloogilistel põhjustel e-teenuseid kasutada. Minna ise kohapeale ei ole aga e-riigis otstarbekas, sest see kulutab nii kodanike kui ka ametnike aega. Seetõttu on tarvis muuta e-teenused võimalikult paljudele mugavaks ja lihtsalt kasutatavaks. Rahvastikuregistri menetlustarkvara vananemisega on kaasa toonud takistusi teenuste pakkumisel ja seisakuid ametnike töös. Sellega on kaasnenud ajakulu ja inimeste pettumine teenustes. Tarkvara vananemine ja vead selle töös võivad tingida ka vigade esinemise andmetes, see omakorda aga mõjutab suhtlust riigi ja inimeste vahel ning pakutavate teenuste kvaliteeti.

Järgmise kümne aasta ülesanne on juurutada riigi teenuste pakkumises uus mõtteviis. Tähtis eesmärk on jõuda olukorrani, kus ühe teenuse saamisel on kohe võimalik esitada taotlus asutustesse, mis on seotud sellest teenusest tulenevate muutustega. Näiteks, luua inimestele võimalus abielu sõlmimise ja nime vahetamise korral esitada kohe ka passi ja juhiloa vahetamise taotlus.

Teise olulise proovikivina on tarvis leida ja rakendada lahendused, et tagada õigete elukohaandmete suurem hulk. Kuna rahvastikuregistris märgitud elukohast sõltuvad nii riigi kui ka omavalitsuse teenused, on väga tähtis rahvastikuregistri andmete korrektsus. Praegu ent ei vasta tegelikkusele umbes veerand elukohaandmeid.

¹¹¹ Seda teemat käsitletakse alates 2021. aastast „Sidusa Eesti arengukava 2021–2030“ programmis.

Meetmes keskendutakse järgmiste küsimuste lahendamisele

- 1 Kuidas ebaseaduslikku rännet ennetada, avastada, menetleda ja tõkestada ning tagada Eestis seadusliku aluseta viibivate välismaalaste kiire ja tõhus tagasisaatmine?
- 2 Kuidas luua uusi paindlikke võimalusi, et soodustada ühiskonna ja majanduse arengule vajalike välismaalaste Eestisse tulemist, siin viibimist, elamist, õppimist, töötamist?
- 3 Kuidas tulemuslikult toetada uussisserändajate Eestis kohanemist ja sotsiaalset kaasatust?
- 4 Kuidas tagada efektiivsed ja kiired menetlused, andmebaaside arendamine ja nende koostalitusvõime ning tõhusad ja riskipõhised järelkontrolli meetmed?
- 5 Kuidas tagada rahvusvahelise kaitse menetluste ja nendes menetlustes vastuvõetud otsuste väga hea kvaliteet ja kiirus?
- 6 Kuidas parendada rahvusvahelise kaitse saajate toimetulekut Eesti ühiskonnas?
- 7 Kuidas soodustada Eesti kodakondsuse väärtustamist ja vähendada määratlemata kodakondsusega isikute arvu?
- 8 Kuidas tagada turvalised ja tänapäevased tehnoloogilised lahendused identiteedihalduspoliitika ja isikut tõendavate dokumentide arendamiseks? Kuidas tagada eID kasutatavus, laiendada dokumentide kasutusala ning -mugavust ja nende kasutajate hulka ning maandada võimalikud riskid?
- 9 Kuidas tagada identiteedihalduspoliitika valdkonna stabiilsus ning edaspidigi turvaline ja tõsikindel füüsilise isiku tuvastamine ning isikusamasuse kontrollimine? Kuidas arendada edasi ja võtta laiemalt kasutusele biomeetria põhinevad isikutuvastuse ja isikusamasuse kontrollimise automatiseeritud lahendused?
- 10 Kuidas tagada rahvastikuregistris kvaliteetsed elukoohaandmed, mis on aluseks riigi ja kohalikel omavalitsuste teenuste pakkumisel Eesti elanikele?

Olulisemad negatiivsed mõjud, mis võivad kaasneda, kui eelnevate küsimuste lahendamisega ei tegeleta ning meetme eesmärged ei saavutata

- Tööealiste inimeste vähenemisega kaasnevad puudujäägid võivad jääda leevenduseta: väheneb maksumaksjate hulk, elanikkonna sotsiaalne ja majanduslik heaolu ja pidurdub majanduskasv.
- Rahvuste ja kogukondadevaheliste konfliktide teke, pinged ja lõhed ühiskonnas.
- Ebaseaduslikult riigis viibivate välismaalaste arvu kasv ning sellega kaasnevad ohud avalikule korrale, riigi sisejulgeolekule.
- Välismaalaste langemine pettuse või inimkaubanduse ohvriks.
- Seadusliku aluseta riigis viibivate välismaalaste suur hulk koormab riigi haldus- ja kohtuasutusi ning sotsiaalsüsteemi.
- Seadusliku rände kanalite väärkasutamiste arvu kasv ning rändekontrolli ja järelevalvevõimekuse vähenemine.
- Kui Eesti ei panusta EL institutsioonide ja võrgustike tegevustesse, nõrgeneb EL positsioon suhtluses kolmandate riikidega, halveneb Eesti maine.
- Soov taotleda Eesti kodakondsust väheneb, sh määratlemata kodakondsusega isikutega seas.
- Määratlemata kodakondsusega inimeste suhtumine Eestis toimuvasse ei muutu, levivad müüdid ja valeinfo selle kohta, et kodakondsuse taotlemine on väga keerukas ja sellega pole võimalik hakkama saada. Puudulik info tekitab ühiskonnas pingeid ja lõhestumist.
- Suureneb vastuvõtlikkus võõrriigi mõjutustegevusele.
- Topelidentiteetide loomise ja isikutuvastusvahendite väärkasutuse oht.
- Suutmatus ülemaailmse IKT arengute ja trendidega kaasa minna ning oma süsteeme ajakohastada.
- Probleemid e-teenuste kasutamise ja digiallkirjastamisega.
- Valede elukoohaandmete tõttu teenuste osutamine kallutatud, teenuste osutamist planeeritakse valesti.

Tõhusat rahvastikuhaldust mõjutavad olulisemad suundumused, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks

Alameede ehk programmi tegevus 4.1. Tasakaalustatud rändepoliitika

Eesmärk

Rändepoliitika arvestab Eesti arenguvajadustega, on suunatud rahvusriigi kestlikkusele ja avaliku korra ning riigi julgeoleku tagamisele.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Ekspordihinnang sisserändepoliitika vastavusest sellele seatud eesmärkidega	Mõõdik töötatakse välja aastal 2021.							SiM

Võimekus 4.1.1. Eesti arenguvajadustest lähtuva tasakaalustatud sisserändepoliitika kujundamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik						
1. Koostöös partneritega on arengukava perioodil kujundatud ja rakendatud teadmispõhised, tasakaalustatud ja paindlikud sisserändepoliitika meetmed, mis vastavad Eesti arenguvajadustele ning aitavad ära hoida seadusliku viibimise võimaluste väärkasutust, tagada avalikku korda ja julgeolekut.		<p>Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, KAPO, MKM, SOM, VÄM, HTM, RAM, KUM, EAS, Startup Estonia, WIE, töötajate, tööandjate katusorganisatsioonid, õppeasutused jm välismaalastega kokku puutuvad esindusorganisatsioonid</p> <p>Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid</p>				
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.						
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹¹²	
1.1. Koostatud on kvaliteetsed prognoosid ja analüüsid tööjõuturu-, haridus-, teadus- ja majandusvaldkonnas, mis annavad lähteandmed teadmispõhise ja paindliku sisserändepoliitika kujundamiseks.	MKM	SIM, PPA, SOM, HTM, KUM	pidev	RE	„Siseturvalisus“, HTMi programmid	

¹¹² Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.2. Lähtudes Eesti arenguvajadustest ja eesmärgist ära hoida seadusliku rände väärkasutusi, analüüsitakse koostöös partneritega vajadust muuta õigusakte, koostatakse õigusaktide eelnõud ja rakendatakse jõustunud muudatusi, sealhulgas järelkontrolli meetmeid.	SIM, PPA	SMIT, MKM, SOM, HTM, RAM, VÄM, KAPO, Startup Estonia, WIE, sotsiaalpartnerid	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021
---	----------	--	-------	--------------------------------	--

Võimekus 4.1.2. Sisserändepoliitika tõhus ja kliendikeskne elluviimine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Seadusliku rände valdkonna menetlused on tõhusamad, kliendikesksemad ja kvaliteetsemad.	<p>Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, KAPO, SMIT, SOM, VÄM</p> <p>Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid</p> <p><i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i></p>				
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Seosed teiste programmidega ¹¹³
1.1. Seadusliku rände menetluste tõhustamiseks ja kvaliteedi tõstmiseks ning kliendikeskse lähenemise tagamiseks on suurendatud teabevahetust, parendatud menetlusprotsesse, sh neid võimaluse korral automatiseeritud, on loodud või kasutusele võetud uusi ja on täiendatud olemasolevaid IKT-lahendusi ning parandatud infosüsteemide koostalitlusvõimet.	PPA, SMIT	SIM, VÄM, KAPO, SOM	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021
1.2. Seadusliku rände menetluste tõhustamiseks ja kvaliteedi suurendamiseks ning kliendikeskse lähenemise tagamiseks on tõstetud ametnike menetlusvõimekust ja efektiivsust, sh kindlaks tehtud koolitusvajadused, ning on töötatud välja koolituskavad menetlejatele ja on analüüsitud tööprotsesse.	PPA, VÄM	SIM, KAPO	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021

¹¹³ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 4.1.3. Eestist kui sihtriigist ja Eesti sisserändepoliitikast teadlikkuse suurendamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Koostöös partneritega on suurendatud teadlikkust Eestist kui atraktiivsest kvalifitseeritud tööjõu sihtriigist ning Eestisse saabumise ja siin elamise tingimustest ning võimalustest.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, MKM, EAS, WIE, Startup Estonia, SA Archimedes, VÄM, HTM, INSA

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹¹⁴
1.1. Ellu on viidud tegevused, et suurendada välismaalaste, nende kutsujate ja välismaalaste Eestisse elama asumisega seonduvate teiste osaliste teadlikkust seadusliku rände regulatsioonidest, menetlusprotsessidest ja kohanemist toetavatest teenustest.	SIM, PPA, MKM	WIE, EAS, Startup Estonia, SA Archimedes, MKM, VÄM, HTM	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“, HTMi programmid, muu täpsustatakse 2021
1.2. Ellu on viidud teavitustegevusi Eesti kui atraktiivse sihtriigi kuvandi loomiseks, et soodustada Eesti ühiskonnale kõrget lisandväärtust andvate välismaalaste Eestisse tulekut.	EAS (WIE), Startup Estonia	MKM, SIM, VÄM, HTM	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021
1.3. Pakutakse migratsiooninõustamise teenust.	PPA	SIM	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.4. Arendatud on koostööd teiste riikidega, sh välisriikides asuvate Eesti esindustega, et edendada seaduslikku rännet.	SIM	PPA, VÄM	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021

¹¹⁴ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 4.1.4. Avalikkuse teavitamine rändeteemadel

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Tagatud on regulaarne, selge, faktitäpne ja ühtne rände- ning lõimumisalane¹¹⁵ avalik kommunikatsioon, mille tulemuseks on ühiskonna sisserändeteemalise polariseerumise vähenemine, Eesti elanikkonna teadmiste suurenemine rände- ja lõimumisvaldkonnast, inimõigustest, võrdsest kohtlemisest.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, MKM, RK, HTM, KUM, RAM, VÄM, INSA, EAS, Eesti Töötukassa, KOV-id, ülikoolid, ettevõtted

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Kaasvastutaja	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹¹⁶
1.1. Kujundatud ja rakendatud on avaliku sektori rände- ja lõimumisalane kommunikatsioonivõrgustik.	KUM	RK, SIM, MKM, SOM, HTM, VÄM	2022	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021
1.2. Ellu on viidud ristmeediaprogrammid, suurendamaks sotsiaalset sidusust ning parandamaks ühiskonnas teadlikkust, sallivust ja positiivset meelestatust Eestis elavate teiste riikide kodanike suhtes.	KUM	SIM	2024	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021
1.3. Tehtud on sisserände- ning kohanemis- ja lõimumisalaste hoiakute ja avaliku arvamuse analüüsid ja uuringud.	KUM	SIM	2024; 2027; 2030	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, muu täpsustatakse 2021
1.4. Välja on töötatud avalikkusele mõeldud veebipõhine tööriist rände- ja lõimumisinfo kohta (statistika, monitooringu andmed).	SIM	PPA, KUM, SOM, MKM, HTM	2024	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, muu täpsustatakse 2021

¹¹⁵ Lõimumise ja kohanemise teemat käsitletakse täpsemini „Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava 2030“ programmides.

Võimekus 4.1.5. Tõhusa migratsioonijärelevalve elluviimine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Koostöös era-, kolmanda ja avaliku sektoriga on võetud kasutusele tõhusad meetmed ebaseadusliku rände ennetamiseks, avastamiseks ja menetlemiseks.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SMIT, KAPO, MKM, SOM, HTM, JUM, RAM, MTA, TI

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid:
RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹¹⁷
1.1. Parandatud on asutuste riskianalüüsi suutlikkust ebaseadusliku rände, sh ebaseadusliku töötamise ja fiktiivsete õppesuhete ennetamiseks, avastamiseks ja menetlemiseks.	SIM	SOM, RAM, HTM, JUM, PPA, MTA, TI	pidev	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, muu täpsustatakse 2021
1.2. Ebaseadusliku rände ennetamiseks, avastamiseks ja menetlemiseks on tõhustatud menetlusprotsesse ja teabevahetust, sh loodud uusi ja täiendatud olemasolevaid IKT lahendusi ja parandatud infosüsteemide koostalitlusvõimet.	SIM	SOM, RAM, MKM, JUM, PPA, MTA, TI, SMIT, KAPO	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021
1.3. Ellu on viidud asjakohaseid tegevusi, et suurendada ametnike, erasektori ja mittetulundusühingute teadlikkust ebaseadusliku rändega seotud riskidest ning on arendatud migratsioonijärelevalve alast koostööd.	SIM	SOM, RAM, JUM, PPA, MTA, TI	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021
1.4. Arendatud on koostööd liikmesriikide ja kolmandate riikidega, et võidelda ebaseadusliku rände, sh piiriülese kuritegevuse vastu.	PPA	VÄM, JUM	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021

¹¹⁷Lõimumise teemad on kajastatud „Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukavas 2030“.

¹¹⁷ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 4.1.6. Põhiõigusi järgiva tagasisaatmispoliitika elluviimine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Parandatud on suutlikkust saata riigis seadusliku aluseta viibivad välismaalased kiiresti ja nende põhiõigusi järgides tagasi kodumaale, kohaldades vajaduse korral nende suhtes kinnipidamist.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SMIT, JUM, VÄM

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹¹⁸
1.1. Parandatud on välismaalase kaasaitamiskohustuse täitmist tagasisaatmismenetluses.	SIM	VÄM, JUM, PPA, IOM	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021
1.2. Kasutusele on võetud IT-lahendused tagasisaatmis- ja tagasivõtumenetluse tõhusamaks ja kiiremaks läbiviimiseks.	SIM	PPA, SMIT	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.3. Parandatud on tagasisaadetavatele välismaalastele vajalike teenuste osutamist, sh laiendatud haavatavate isikute majutusvõimalusi, tagades isikute põhiõigused.	SIM	SOM, PPA	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021
1.4. Tagatud on menetluste efektiivne läbiviimine spetsialistide hea väljaõppe kaudu, parandatud on operatiivset valmisolekut ja loodud on Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti tegevusse panustamise süsteem.	SIM	PPA	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“
1.5. Arendatud on tagasisaatmisalast koostööd liikmesriikide, EL-i institutsioonide ja kolmandate riikidega.	SIM	PPA	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“

¹¹⁸ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 4.1.7. Rahvusvahelise kaitse menetlemine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Rahvusvahelist kaitset taotlevate isikute rahvusvahelise kaitse taotluste menetlused on läbi viidud efektiivselt ja kvaliteetselt.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, KUM, HTM, JUM, kohtud ja erinevad sotsiaalpartnerid (taotlusvoorude võitjad)

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE/lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹¹⁹
1.1. Rahvusvahelise kaitse valdkonna teenuste pakkumise tõhustamiseks ja nende kvaliteedi tõstmiseks on parendatud menetlusprotsesse, sh kindlaks on tehtud koolitusvajadused ning töötatud välja koolituskavad menetlejatele, tööprotsesse on analüüsitud ja automatiseeritud.	PPA	SOM, SOM SKA, Eesti Töötukassa, KOV-id, lepingupartnerid	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021
1.2. Rahvusvahelise kaitse valdkonna teenuste pakkumise tõhustamiseks ja nende kvaliteedi tõstmiseks on suurendatud teabevahetust, loodud ja kasutusele võetud uusi ja täiendatud olemasolevaid IKT-lahendusi ning tagatud nende lahenduste jätkusuutlik haldamine.	PPA	SMIT, SOM, SOM SKA, Eesti Töötukassa, KOV-id, lepingupartnerid	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021
1.3. Tagatud on riigisisese õiguse ja praktika kooskõla rahvusvahelise õiguse ja Euroopa Liidu õigusega ka edaspidi, sh on tagatud nii täisealise kui ka alaealise isiku õigus esitada rahvusvahelise kaitse taotlus.	SIM	HTM, kohtud, KOV-id, JUM, PPA, SOM	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021
1.4. Eestis on rakendatud Euroopa Liidu varjupaigasüsteemi reformiga kaasnevad muudatused (muudetud Euroopa Liidu õigusaktide rakendamine).	SIM	PPA, JUM, HTM, SOM, SOM SKA, Eesti Töötukassa, KOV-id, kohtunikud	2030	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021
1.5. Tagatud on rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate hulgale vastav tõlkesuutlikkus – vajaduse korral on värvatud ja koolitatud lisahulk tõlke ja tõlketeenuse pakkumisel on kasutusele võetud uusi IKT-lahendusi.	PPA, SOM, KOV-id	SMIT, lepingupartnerid	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021
1.6. Ellu on viidud tegevusi, et suurendada rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate teadlikkust nende õigustest ja kohustustest (sh värvatud ja	PPA	SIM, SOM	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021

¹¹⁹ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

koolitatud on lisahulk rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate nõustajaid – nõustamisvõimekuse tagamine).					
1.7. Tagatud on rahvusvahelise kaitse taotlejate ning saajate profiilide mitmekesisumisele ja hulgale vastav analüüsi-, ennetus- ja korrakaitsevõimekus – värvatud ja koolitatud on lisahulk eksperte (nt korrakaitse valdkonnas, päritoluriikide analüüsi valdkonnas, haavatavuse hindamise valdkonnas).	PPA	SIM, SOM, KAPO, lepingupartnerid	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021
1.8. Tagatud on valmisolek Euroopa Liidu ümberasustamise ja -paigutamise tegevustes osalemiseks, kaasa arvatud menetlusvõimekus välisriikides, ning kindlaks on tehtud alternatiivsed võimalused rändehalduseks kolmandates riikides.	SIM, pagulaspoliitika koordinaatsioonikogu	PPA, SOM, KAPO, HTM, VÄM	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021

Võimekus 4.1.8. Rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate vastuvõtusüsteemi arendamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Rahvusvahelise kaitse taotlejatele ja rahvusvahelise kaitse saanud inimestele on tagatud vastuvõtutingimused ja toetavad teenused, lähtudes nende kultuurilisest, soolisest, usulisest, keelelisest jne taustast.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, SOM SKA, KUM, HTM, erinevad sotsiaalpartnerid (taotlusvoorude võitjad)

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE/lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Rahvusvahelise kaitse taotlejatele on tagatud menetlusprotsessis või kaitse saamisel vajalik tugi ja teenused, sealhulgas vajalikud majutuskohad üle Eesti.	SOM	SIM, PPA, SOM SKA	pidev	RE/ välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021
1.2. Rahvusvahelise kaitse taotlejatele on tagatud nende teenuste kättesaadavus, mis toetavad nende iseseisvat toimetulekut ning keele- ja kultuurioskuse omandamist.	SOM	lepingupartnerid	pidev	RE/ välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021
1.3. Ellu on viidud tegevusi, et suurendada rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate teadlikkust tööturule sisenemise võimalustest ning tööandjate valmidust ja võimekust rahvusvahelise kaitse taotlejaid ja saajaid tööle võtta.	SOM	Eesti Töötukassa, lepingupartnerid	pidev	RE/ välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021
1.4. Rahvusvahelise kaitse saajate kohalikesse omavalitsustesse elama asumine on kestlikult korraldatud.	SOM	AS Hoolekandeteenused, lepingupartnerid, KOV-id	pidev	RE/ välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021

Võimekus 4.1.9. Uussisserändajate kohanemist toetavate sihtrühmapõhiste (tugi-)teenuste pakkumine

(Alates 2021. aastast käsitletakse seda teemat „Sidusa Eesti arengukava 2021–2030“ programmis)

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Koostöös avaliku, era- ja kolmanda sektoriga pakutakse sihtrühmapõhiseid ja kohanemist toetavaid kliendikeskseid kohanemis- ja lõimumisteenuseid ¹²⁰ .		<p>Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SOM, MKM, HTM, KUM, RAM, VÄM, EAS, INSA, RK, Eesti Töötukassa, KOV-id, ülikoolid, ettevõtted, SA Archimedes</p> <p>Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid</p>			
<p>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</p>					
Alatulemus	Vastutaja	Kaasvastutaja	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Uussisserändajatele pakutakse Eesti ühiskonda, keelt ja kultuuri tutvustavat kohanemisprogrammi.	SIM	PPA, SMIT	pidev	välisvahendid; RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“
1.2. Arendatud on rahvusvahelise kaitse saajatele suunatud efektiivsete tugimeetmete süsteem, mis toetab kaitset vajavate isikute Eestis toimetulekut, kohanemist ja hilisemat lõimumist.	SOM	SIM, KUM, INSA	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021
1.3. Rakendatud on uussisserändajatele suunatud rahvusvahelise maja teenust, et pakkuda mitmekesisemaid ning kliendikesksemaid kohanemist ja pikemaajalist lõimumist toetavaid teenuseid nn ühe akna põhimõttel, mis vastavad kasvavale nõudlusele ning mitmekesise sihtgrupi vajadustele.	MKM, EAS	SIM, KUM, INSA	pidev	RE, välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021

Alameede ehk programmi tegevus 4.2. Tasakaalustatud kodakondsuspoliitika

Eesmärk

Eesti kodakondsus on väärtustatud. Kodakondsuspoliitika on suunatud rahvusriigi kestlikkusele ning avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamisele.

Mõõdikud

	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Määratlemata kodakondsusega isikute arv	77 876	< 75 000 (68992)	< 68 000	< 67 000	< 66 000	< 66 000	< 65 000	PPA
Määratlemata kodakondsusega Eesti kodakondsuse taotlejate arv	423	> 500 (500)	> 500	> 500	> 520	> 520	> 520	PPA
Eesti kodakondsuse taotlemiseks mõeldud keeleõppelepingu sõlminud ja selle täitnud isikute arv	-	(269/28)	> 300	> 500	> 500	< 500	< 500	SKA (2021. veebruarist INSA)
Eesti kodakondsuse saanud isikute (sh määratlemata kodakondsusega) arv	752 (324)	> 752 (324) (764 (501))	> 764 (501)	> 764 (501)	> 840 (500)	> 840 (500)	> 840 (500)	PPA

Võimekus 4.2.1. Eesti kodakondsuse saamise valmiduse suurendamine ja kodanikustaatuse väärtustamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Eesti riikluse kindlustamiseks ja ühiskonna sidususe tagamiseks on jätkatud kodanikustaatuse väärtustamise ja riigiidentiteedi tugevdamisega seotud tegevusi.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, KUM, SA Hoolekandeteenused, KOV-id			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid					
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹²¹

¹²¹ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.1. Jätkatud on Eesti kodakondsuse naturalisatsiooni korras saanud isikute tunnustamise üritustega ja parendatud on sellekohase teabe levitamist avalikkuses, et väärtustada kodakondsust ja tugevdada uute kodanike riigiidentiteeti.	PPA	SIM	pidev	RE	„Siseturvalisus“
1.2. Jätkatud on kodanikupäeva korraldamist, sealhulgas on Kultuuriministeerium jätkanud aasta kodaniku tseremoonia korraldamist.	SIM	KUM	pidev	RE	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse 2021
1.3. Läbi on viidud projekte siseturvalisuse toetamiseks Eesti kodakondsuse väärtustamise ja ühise riigiidentiteedi tekkimise kaudu.	KUM		pidev	RE / välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

2. Välismaalaste, sh määratlemata kodakondsusega isikute valmidus taotleda Eesti Vabariigi kodakondsust on suurenenud.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):
SIM, SKA, PPA, KUM, HTM, INSA

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹²²
2.1. Eesti kodakondsust mitteomavaid isikuid (sh määratlemata kodakondsusega isikuid) on teavitatud kodakondsuse taotlemise võimaluste, vajalike tingimuste ja dokumentide kohta.	KUM	PPA, INSA	pidev	RE / välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021
2.2. Kodakondsuse taotlemiseks on pakutud ettevalmistuskoolitusi.	KUM	PPA, INSA	pidev	RE / välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021
2.3. Eesti kodakondsust soovivatele inimestele on pakutud tasuta keeleõpet ja keeleõppeks on võimaldatud tasuta õppepuhkust.	SKA	SIM, PPA, KUM	pidev	RE, lisavajadus	täpsustatakse aastal 2021

¹²² Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Alameede ehk programmi tegevus 4.3. Usaldusväärne ja turvaline identiteedihalduspoliitika

Eesmärk

Eesti on turvaliste digitaalsete dokumentide väljaandmises maailma liider. Loodud on tõsikindel, stabiilne ja jätkusuutlik identiteedihalduspoliitika süsteem arvestades avaliku korra ja riigi julgeoleku vajadusi. Tagatud on kasutajasõbralik ja modernne taotluskeskkond ning toetutakse tänapäevastele ja innovaatilistele lahendustele, mis ühtlasi võimestavad infoühiskonna arendamise eesmärke.

Mõõdikud

	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Turvalist identiteeti kasutavate inimeste osakaal eID-d omavatest isikutest ¹²³	57%	70% (67%)	69%	71%	71%	71%	71%	RIA
E-taotluskeskkonnas Eesti kodaniku isikut tõendava dokumendi taotluse esitanute osakaal ¹²⁴	21%	> 25% (29%)	> 35%	> 40%	> 45%	> 45%	> 50%	PPA

¹²³ Inimeste arv, kes on viimase aasta jooksul vähemalt ühe korra kasutanud eID-teenust.

¹²⁴ Mõõdikus kasutame algväärtusena Eesti kodaniku passi ja isikutunnistust.

Võimekus 4.3.1. Identiteedihaldusvaldkonna stabiilsuse tagamine ning turvaline ja tõsikindel isikutuvastus

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Identiteedihalduspoliitika ¹²⁵ aluspõhimõtete elluviimiseks on arendatud tõsikindla füüsilise isikutuvastamise ja isikule identiteedi loomise ja hilisemat isikusamasuse kontrollimise protsesse, tagatud kliendisõbralikkus ning on kasutusele võetud nüüdisaegsed, turvalised ning automatiseeritud menetlusi ja protsesse võimaldavad tehnoloogilised lahendused.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SMIT, MKM, RAM, VÄM, RIA, SK			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹²⁶
1.1. Tagatakse identiteetide haldamise suutlikkus – isikud on tõsikindlalt tuvastatud, isikusamasuse kontrolli võimalus on kasutajatele kättesaadav ja tõsikindel, isikut tõendavad dokumendid on välja antud seaduses sätestatud tähtaja jooksul, on kvaliteetsed ja vastavad standarditele.	PPA	SMIT	pidev	RE	„Siseturvalisus“
1.2. Tagatud on välisriigi ja Eesti loodud digitaalsete identiteetide ühildatavus.	MKM	SIM, JUM, RAM, RIA, RIK, PPA, SMIT	2025	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, muu täpsustatakse
1.3. Tagatakse, et eri menetlustes hõivatud biomeetrilised andmed ning teistelt riikidelt ja rahvusvahelistelt organisatsioonidelt saadud andmed oleksid ühtselt töödeldavad, lähtudes eri standardites esitatust.	SIM, PPA	SMIT	pidev	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“
1.4. Isikut tõendavate dokumentide spetsifikatsioone uuendatakse järjepidevalt (sh rahvusvahelise koostöö raames), arvestades turvalisusnõudeid, tehnilisi võimalusi ja kasutajate ootusi. Pidevalt ajakohastatakse dokumentide digitaalseks kasutamiseks vajalikku tehnoloogiat ja süsteeme.	PPA, RIA	SMIT	pidev	RE	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse

¹²⁵ Identiteedihalduspoliitika käsitatakse isikutuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise lähtekohti nii füüsilises kui ka elektroonilises keskkonnas. Digitaalne identiteet on õiguslik abstraktsioon, mis võrdustab digitaalset isikutuvastamist ja antud digitaalalkirja vahetu füüsilise isikutuvastamise ja omakäelise allkirjaga. Digitaalne identiteet on Eesti õiguskorras isik ise. Õiguslikult on digitaalne identiteet sama isiku füüsilise identiteediga. Isikut tõendava digitaalse dokumendi kasutamine asendab enamasti õiguslikult isiku füüsilist kohalolu nii isikutuvastamiseks kui ka toimingute sooritamiseks, kuigi tegelikult teeb isik neid toiminguid üksnes digitaalselt.

¹²⁶ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 4.3.2. Identiteedihaldusvaldkonna turvaline ja nutikas arendamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Riiklikku digitaalset isikutuvastamist ja digiallkirjastamist võimaldavat isikut tõendavat dokumenti on arendatud, tagades eID jätkusuutliku kasutatavuse ning arvestades tehnoloogia arengu, üleilmastumise ja asukohast sõltumatute töökohtadega, kasutajate hulga suurenemise, kasutusala laiendamise ja kasutusmugavusega.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SMIT, KAPO, MKM, RIA, MTA, EAS (e-residentsuse meeskond), erasektori partnerid

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Analüüsitud ja rakendatud on e-residentsuse programm, sh on jätkuvalt tagatud e-residendi digi-ID menetluse turvalisus ja kliendisõbralikkus.	SIM	PPA, SMIT, MKM, EAS	pidev	RE	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse
1.2. Valdkonna arengu toetamiseks on kasutusele võetud ajakohased tehnoloogiad ja vähendatud aastatega tekkinud nn tehnoloogilist võlga, pidades sealjuures eesmärkidenä silmas dokumentide ja teenuste kasutusala laiendamist ning kasutajate hulga suurendamist.	MKM, SIM	SMIT, EAS, PPA	pidev	RE	sama
1.3. Elektroonse isikutuvastuse ja usaldusteenuste piiriüleseks toimimiseks, võetakse kasutusele rahvusvaheliselt kasutatavaid ja standarditud komponente, et vähendada kasutatavate komponentide unikaalsust ja sellest tulenevaid ühilduvustõrkeid.	PPA, RIA, SMIT	SIM, MKM	pidev	RE	sama
1.4. Valdkonda puudutavates ja sellega külgnevates menetlustes rakendatakse andmete ühekordse küsimise põhimõtet.	PPA	SIM, SMIT	pidev	RE	„Siseturvalisus“
1.5. Arvestades eestlaste diasporaaga ¹²⁷ ja vajadusega suurendada välisesinduste võimekust analüüsitakse ja võimaluse korral võetakse kasutusele kliendisõbralikud ja automatiseeritud protsessid, taristu ja infosüsteemid dokumentide väljaandmise menetluses, sh isiku tuvastamisel ja valdkonna arengu toetamiseks. Näiteks, uuendatud e-taotluskeskkond, välised teenusepakkujad, tehisintellekt, iseteeninduskioskid jmt.	SIM, PPA, VÄM	MKM	pidev	RE	sama

¹²⁷ Hinnanguliselt elab välismaal ligikaudu 250 000 eestlast.

Võimekus 4.3.3. Isikut tõendavate dokumentide ja identiteedihalduspoliitika valdkonna rahvusvaheline koostöö ning Eesti kui eduka e-riigi kuvandi jätkuvuse tagamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Tagatud on rahvusvaheline ja Euroopa Liidu sisene koostöö ning Eesti huvide kaitse, sh Eesti kogemuse ja praktika jagamine identiteedihalduse ja isikut tõendavate dokumentide väljaandmise riikliku mudeli kohta nii Euroopa Liidus kui ka rahvusvaheliselt, sh kolmandates riikides.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, MKM, VÄM, RIA, JUM, EAS (e-residentsuse meeskond ja e-Estonia esitluskeskus)

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹²⁸
1.1. Tagatud on eIDAS määruse kohustuste täitmine ja nende toimepidevus.	MKM, PPA, RIA	SIM	pidev	RE	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse
1.2. Edendatakse riikidevahelist ühtset biomeetriliste andmete töötlemist isikutuvastusmeetmete, sealhulgas nii isikut tõendavate füüsiliste kui ka digitaalsete dokumentide väärkasutuse ärahoidmiseks.	SIM, JUM	PPA	pidev	RE	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse
1.3. Tagatud on osalus ja Eesti huvide kaitse üleilmsete standardite, sh ICAO, väljatöötamises ja muutmises.	SIM, MKM, RIA, PPA	SMIT	pidev	RE	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse
1.4. Rakendatakse Euroopa Liidu määrust ¹²⁹ , mis puudutab sõrmejälgede lisamist isikutunnistusele.	SIM, PPA	MKM, RIA	2022	RE	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse

¹²⁸ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

¹²⁹ [Euroopa Komisjoni ettepanek COM \(2018\) 212 liidu kodanike isikutunnistuste ja vaba liikumise õigust kasutavatele liidu kodanikele ja nende pereliikmetele väljaantavate elamislubade turvalisuse suurendamise kohta.](#)

Võimekus 4.3.4. Identiteedihalduspoliitika valdkonna tõhus juhtimine, haldamine ning koostöö

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Tagatud on valdkonna tulemuslik ja jätkusuutlik haldamine ja juhtimine, tõhus ja tulemuslik koostöö asjaspepuutuvate avaliku ja erasektori osaliste vahel ning suutlikkus ja reageerimisvõimekus tulla toime esilekerkivate probleemidega, sh arendada pikemat tulevikuvaadet ning võimalikke valdkondlikke riske arvestavat analüüsivõimekust.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):
SIM, PPA, SMIT, MKM, SK, RIA, EAS, mobiilioperaatorid, muud erasektori osapooled

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹³⁰
1.1. Digitaalne identiteet ja selle ökosüsteem on tulemuslikult juhitud, sh on selged pädevus- ja vastutusosalad ning tagatud organisatsiooniline võimekus.	SIM, MKM	RIA, PPA, erasektori partnerid	pidev	RE	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse
1.2. Isikut tõendavate dokumentide ja identiteedihalduspoliitika valdkonna koostöö avaliku ja erasektori vahel toimib ja on tulemuslik.	RIA, MKM, SIM, PPA	SMIT	pidev	RE	sama
1.3. Huvitatud pooltel on võimalik luua uusi mugavaid teenuseid, toetudes riigi loodud turvalisele ja jätkusuutlikule identiteedihaldussüsteemile.	MKM, erasektori partnerid, SIM	PPA, SMIT	pidev	RE	sama
1.4. Biomeetriliste andmete töötlemist korraldatakse riigis eri asutuste vahel ühtse identiteedihalduspoliitika raames.	SIM, PPA	SMIT	pidev	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“
1.5. Tagatakse, et erinevates menetlustes hõivatud biomeetrilised (ja biograafilised) andmed ning teistelt riikidelt ja rahvusvahelistelt organisatsioonidelt saadud andmed oleksid arvestades eri standardeid ühtselt töödeldavad.	SIM, PPA	SMIT	pidev	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus“
1.6. Valdkonna arengu toetamiseks ja analüüsimiseks on kaasatud nii Eesti kui ka rahvusvahelised tippspetsialistid ja teadlased.	MKM, SIM, RIA	PPA, SMIT	pidev	RE	„Siseturvalisus“, muu täpsustatakse
1.7. Identiteedihalduse ja isikut tõendavate dokumentide valge raamat on perioodiliselt vajaduse korral uuendatud.	PPA	SIM, MKM, RIA, SMIT, SK, erasektori partnerid	pidev	RE	„Siseturvalisus“

¹³⁰ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Alameede ehk programmi tegevus 4.4. Tõhus rahvastikutoimingute poliitika

Eesmärk

Rahvastikuandmed on kvaliteetsed ning toetavad riigi, kohalike omavalitsuste ja Eesti elanike avalike ülesannete täitmist ja lihtsat asjaajamist.

Mõõdikud

	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Rahvastikuregistris olevate elukohtaandmete tegelikkusele vastavate andmete osakaal	75%	75% (75%)	> 75%	> 75%	> 75%	> 75%	> 75%	Statistikaamet

Võimekus 4.4.1. Kvaliteetsete rahvastikuandmete tagamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik	
1. Rahvastikuregistrisse kantavad andmed on õiguslikult korrektsed ja toetavad riigi, kohalike omavalitsuste ning Eesti elanike avalike ülesannete kvaliteetset täitmist ja lihtsat asjaajamist.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SMIT, PPA, KOVid, JUM, VÄM, HTM, RUA, Maa-amet, Transpordiamet, MTA, notar, vaimulik, kohus, tervishoiuteenuse osutajad jne Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel.</i>	

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik	
2. Rahvastikuregistri tarkvara ja selle abil osutatavad teenused on töökindlad, nüüdisaegsed ja kättesaadavad ühiskonna vajaduste tagamiseks.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SMIT, SIM Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel.</i>	

MEEDE 5. TARK JA INNOVAATILINE SISETURVALISUS

EESMÄRK: Siseturvalisuse asutused on atraktiivsed tööandjad ja inimesed teevad tähendusrikast tööd. Siseturvalisuse valdkonnas tegutsevad asjatundlikud, võimekad ja pühendunud inimesed. Siseturvalisuse tagamisel ollakse uuendusmeelsed, kasutatakse tarku ja innovaatilisi lahendusi.

Kokkuvõte

Peavastutaja	Siseministeerium
Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes	Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Häirekeskus, Kaitsepolitseiamet, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus, Sisekaitseakadeemia
Meetme lühikokkuvõte	<p>Meede on selleks, et luua eeldused „Siseturvalisuse programmis” toodud eesmärkide täitmiseks ja aidata kaasa üldeesmärgi saavutamisele.</p> <p>Keskendutakse personali, väljaõppe, nutikate lahenduste ja innovatsiooni teemade terviklikule käsitlemisele.</p> <p>Võimaluste teadvustamine ning takistuste kõrvaldamine inimeste hoidmisel ja arendamisel ning innovatsiooni edendamise võimekuse suurendamisel loovad eeldused, et neis kahes valdkonnas toimub arengukava ja programmi elluviimise perioodil märkimisväärne suutlikkuse kasv.</p> <p>Meede koosneb kahest alameetmest ehk programmi tegevusest:</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"><div style="background-color: #0070c0; color: white; padding: 5px; text-align: center;">Inimeste hoidmine ja arendamine</div><div style="background-color: #0070c0; color: white; padding: 5px; text-align: center;">Innovatsiooni ja tõenduspõhise poliitikakujundamise edendamine</div></div>

Meetme mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase 2018/ 2019	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
SIM valitsemisala töötajate üldine rahuolu 10-palli skaalal:								
- SIM	8,3	≥ 8,5 (-)	≥ 8,5	≥ 8,8	≥ 8,8	≥ 8,8	≥ 8,8	asutuste rahuolu uuringud
- PPA	7,6	≥ 7,6 (7,8)	≥ 7,8	≥ 7,9	≥ 8,0	≥ 8,1	≥ 8,2	
- PÄA	7,8	≥ 7,8 (-)	≥ 7,8	≥ 7,8	≥ 7,8	≥ 7,8	≥ 7,8	
- HÄK	7,6	≥ 7,6 (7,6)	≥ 8,0	≥ 8,0	≥ 8,0	≥ 8,0	≥ 8,0	
- SKA	7,6	≥ 7,6 (7,7)	≥ 7,8	≥ 7,8	≥ 8,0	≥ 8,0	≥ 8,0	
- SMIT	8,0	≥ 8,0 (8,3)	≥ 8,0	≥ 8,0	≥ 8,0	≥ 8,0	≥ 8,0	
Vabatahtliku voolavuse määr:								
- SIM	15%	≤ 12% (9%)	≤ 12%	≤ 10%	≤ 10%	≤ 10%	≤ 9%	asutused
- PPA	6,6%	≤ 6,6% (4,9%)	≤ 6,3%	≤ 6,2%	≤ 6,1%	≤ 6,1%	6,0%	
- PÄA	4,1%	≤ 4,1% (4,0%)	≤ 4,1%	≤ 4,4%	≤ 4,5%	≤ 4,5%	≤ 4,5%	
- HÄK	8,8%	≤ 8,8% (6,9%)	≤ 8,8%	≤ 8,8%	≤ 8,8%	≤ 8,8%	≤ 8,8%	
- SKA	7,9%	≤ 7,9% (7,3%)	≤ 7,9%	≤ 7,5%	≤ 7,0%	≤ 7,0%	≤ 7,0%	
- SMIT	14%	≤ 14% (7,4%)	≤ 13%	≤ 15%	≤ 15%	≤ 15%	≤ 15%	
Ühele õppekohale esitatud avalduste arv avalikul konkursil:								
1) kõrgharidusõppes	4,1	3,4 (4,8)	≥ 3,2	3,1	≥ 3,0	≥ 3,0	≥ 3,2	
2) kutseõppes	2,9	3,0 (4,1)	≥ 2,9	2,8	≥ 2,7	≥ 2,7	≥ 2,5	
Siseministeeriumi valitsemisala organisatsioonide innovatsioonisüsteemide küpsustaseme tõus¹³¹	-	-	1	1	1	1	2	SIM

Olukorra analüüs

Siseturvalisuse teenuste jätkusuutlik ja kvaliteetne pakkumine sõltub arengukavas strateegiliselt õigete valikute tegemise ja arengusuundade seadmise kõrval ka teenuse osutajate olemasolust, nende motiveeritusest ja kvaliteedist. Keskkel kohal on küsimus – kuidas tagada vajalikul arvul hea väljaõppega ja motiveeritud personali, et pakkuda piisaval tasemel siseturvalisuse teenuseid¹³²?

Rahvastiku vananemine, sh tööjõuturule sisenevate noorte arvu vähenemine¹³³ ja eriteenistujate siirdumine pensionile, toob kaasa raskusi siseturvalisuse teenuste pakkumiseks vajalike teenistujate leidmisel. Konkurents asutuste vahel ja kandidaatidele esitatavad kõrged nõuded süvendavad tööjõunappusest põhjustatud probleeme. Täpsemini lahkub igal aastal teenistusest u 800 töötajat, neist 420 eriteenistujat. Teenistusest lahkuvate eriteenistujate arv suureneb veelgi. Prognoosi järgi läheb järgneva viie aasta jooksul pensionile

¹³¹ Siseministeerium töötas 2020. aastal välja innovatsioonisüsteemide arengu seiramiseks hindamismetoodika, mis võimaldab hinnata valitsemisala asutuste innovatsiooni organisatsioonilist võimekust ehk küpsustaset (tasemeid on kokku viis: 0-pidurdav, 1-algeline, 2-edasiarenenud, 3-jätkusuutlik, 4-küps). Teadaolevalt on tegu Eestis ainsa sellelaadse hindamismetoodikaga, mis spetsiaalselt loodud avaliku sektori organisatsioonidele. Sellest tulenevalt tuleb hindamismetoodikat piloteerida ja seejärel vajadusel kohendada – esimesed piloothindamised toimuvad kevadel 2021 kahes valitsemisala asutuses (PPA, PÄA). Kui katseprojekti tulemused kinnitavad hindamismetoodika sobivust, siis teostatakse ka teiste valitsemisala asutuste hindamised sügisel 2021 ja talvel 2021/2022. Samas ei saa välistada, et selle tulemusena selgub, et hindamismetoodika vajab olulisemat muutmist või kohandamist, mistõttu võib ka baastaseme hindamine edasi lükkuda.

¹³² Siseturvalisuse teenused on kasutatud üldmõistena katmaks ohutuse ja turvalisuse tagamisega tegelevaid asutusi, vabaihendusi ning ettevõtteid

¹³³ Rahvastikuprognooside järgi ligikaudu 13% aastaks 2040 (allikas: Riigikantselei ja Rahandusministeeriumi taustamaterjal „Eesti 2035“ faktileht, november-detsember 2018).

keskmiselt 200 eriteenistujat aastas. Läbimõeldud personalipoliitika, konkurentsivõimelised palgad ja senisest paremad töötingimused on arengukava elluviimisperioodil seega üha olulisemad.

Personalinappus siseturvalisuse valdkonnas toob igapäevaülesannete täitmise keerukuse kõrval kaasa ka riski, et võimalike ulatuslikumate kriiside korral on abi osutajad ülekoormatud ja teenuste pakkumine raskem. Seetõttu on vajalik **leida parimaid ja paindlikke võimalusi, suurendamaks personali hulka siseturvalisuse valdkonnas ja tööd automatiseerida**, sest vajame juurde märkimisväärselt rohkem inimesi, et tagada valmisolek siseturvalisuse ülesannete täitmiseks kriiside korral. **Kutseliste teenistujate kõrval on oluline ka vabatahtlike panus ja personalipoliitika kujundamine nii, et siseturvalisuse panustajad moodustaksid ühtse meeskonna.** Et elu Eestis oleks turvaline, annab praegu oma panuse töötaja või vabatahtlikuna enam kui 11 000 inimest. Tähtis on suurendada ühist meeskonnatunnet, vähendada takistusi kutseliste ja vabatahtlike vahel ning tagada piisavad tugiteenused kõigile. Et tagada vabatahtliku tegevuse jätkusuutlikkus, peab vabatahtlike tegevust senisest enam toetama nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil. Inimeste valmisolek siseturvalisuse vabatahtlikes tegevustes osalemiseks on tunduvalt suurem võrreldes tegeliku osalemisega. Seega, lahendada on vaja küsimus, kuidas siseturvalisuse vabatahtlike võrgustikku terviklikumalt hallata ja vabatahtlikku tegevust mitmekesistada.¹³⁴

Arvestades prognoose järjest suureneva personalinappuse ja sellest tulenevalt teiste tööandjatega konkureerimise kohta on vaja tähelepanu pöörata asjatundlike, pühendunud ja väljaõppe saanud töötajaskonna hoidmisele. Olulisel kohal on **soodustada töötajate füüsilise ja vaimse tervise hoidmist**. Samuti luua ja arendada välja varajase märkamise süsteem koos võimalike toetusabinõudega. Toetada ka inimeste liikumist süsteemisiseselt, kui see osutub tervisliku seisundi tõttu vajalikuks.

Eelnevat arvesse võttes on meetme üheks oluliseks sihiks, et taseme- ja täiendusõppe võimalused siseturvalisuse valdkonnas oleksid paindlikud. Kui seni oleme tasemehariduse pakkumisel peamiselt keskendunud noortele, siis demograafilistest muutustest tõttu näeme vajadust laiendada sihtgruppi üle 30-aastaste inimestega, kel juba on töökogemus ja enamasti ka lapsed, ning neile on paindlik õppekorraldus ainus võimalus ühitada töö-, pere- ja koolielu.

Töötajatenäena soovime soodustada meie asutuste töötajate liikumist valitsemisala asutuste vahel, sest laiapõhjaline töökogemus tuleb turvalisuse tagamisel ja koostööl asutuste vahel kasuks. Tihti takistab liikumist asutuste vahel kas erialase hariduse puudumine või teenistusse asumise erinevad nõuded. Seepärast on oluline arengukava perioodil ühtlustada eriteenistuse regulatsioonid ja soodustada hariduse omandamist moodulipõhiselt töö kõrvalt.

Väliskeskonna kiiretele muutustele operatiivseks reageerimiseks peaksime senisest kiiremini suutma pakkuda uute teadmiste omandamiseks täiendusõpet.

Arengukava perioodil oleme uue ajastu lävel, mil inimese ja tehnoloogia koostöövõime saab olema määrava tähtsusega. Neljas tööstusrevolutsioon ning digi- ja infoajastu on kujundanud keskkonna, mis vajab uude paradigma kujundamist, et saavutada eelseisval kümnendil siseturvalisusega seotud eesmärgid. Uus ajastu on toonud kaasa uute suurte probleemide tekke, ent pakub ka uusi võimalusi ja tööriistu, sh eeltoodud personaliprobleemidega tegelemiseks.

Uue ajastu üks olulisimaid märksõnu on **innovatsioon**¹³⁵. Vajaduse rakendada innovatsiooni tingivad ühelt poolt kasvavad ja üha keerukamad valdkondlikud ning ühiskondlikud väljakutsed ja probleemalad, teisalt aga praegu olemasolevate lahenduste piiratus või puudulikkus, mille tõttu on paratamatult vaja uuendusi. Süsteemne innovatsioon aitab lahendada siseturvalisuse valdkonna probleeme ning panna aluse tulemuslikumale, tõhusamale ja paindlikumale valdkondlike poliitikate kujundamisele ja elluviimisele.

¹³⁴ Vabatahtliku tegevuse mitmekesistamist on käsitletud meetmes „Ennetav ja turvaline elukeskkond“.

¹³⁵ Innovatsioon on uuenduslike ideede arendamise protsess, mille tulemusena on ellu viidud konkreetset muudatused, mis parandavad olulisel määral süsteemi toimimist. Innovatsiooni mõiste sisaldab endas nii 1) uute toodete/teenuste loomist (tooteinnovatsioon); 2) toodete/teenuste osutamise protsessi muutumist tõhusamaks ja/või paindlikumaks (protsessiinnovatsioon); 3) juhtimisstruktuuri ja –meetodite muutmist (organisatsiooniline innovatsioon). Samuti võib innovatsioon olla järkjärguline olemasolevate lahenduste parandamine (jätkinnovatsioon) või midagi murranguliselt uut (radikaalne innovatsioon).

Siseturvalisuse valdkond on juba praegu avatud innovatsioonile, mis hõlmab tööprotsesse ja juhtimist, töötajate mõtteviisi ja tööharjumusi, aga kindlasti ka suutlikkust luua ja ellu rakendada uusi ideid ning võtta kasutusele uuenduslikke tehnoloogilisi lahendusi. Samas on valdkonnas vajalik praeguste teadmiste ja oskuste piiri ulatuslikult laiendada, võtta kasutusele oluliselt enam nutikamaid, tõhusamaid, kiiremaid ja täpsemaid lahendusi.

Seega, on vaja kasutusele võtta parimad tehnoloogilised lahendused, mis võimestaksid valdkonna inimeste tegevust ja arvestaksid väheneva tööjõuga. Sealhulgas tuleb arendada välja suutlikkus tarkade tehnoloogiate lõimimiseks tööprotsessidesse¹³⁶ ja kasvatada suutlikkust olla tulevikuks valmis¹³⁷. Meetmes on selle jaoks plaani võetud mitmesuguseid tegevusi, mis aitavad senisest süsteemsemalt arendada siseturvalisuse valdkonna töötajate tehnoloogiateadlikkust ja -kasutusvõimekust ning vältida pädevustelõhe tekkimist tehnoloogiliste läbimurrete ajastul. Vaja on julgustada ja soosida valdkonna töötajaid igapäevatoos raamidevabalt ja uuenduslikult paremate lahenduste suunas mõtlema ning pakkuda neile selleks soodsat keskkonda ja võimalust innovaatiliste algatustega välja tulemiseks¹³⁸.

Meetmes keskendutakse järgmiste küsimuste lahendamisele

- 1 Milliseid uusi ja tööturul konkurentsivõimelisi lahendusi on vaja siseturvalisuse valdkonna töötajate leidmiseks, hoidmiseks ja arendamiseks luua?
- 2 Kuidas soodustada ja luua eeldusi nutikate, optimaalsete ja mõjusate lahenduste väljatöötamiseks siseturvalisuse valdkonna eesmärkide saavutamisel?

Olulisemad negatiivsed mõjud, mis võivad kaasneda, kui eelnevate küsimuste lahendamisega ei tegeleta ning meetme eesmärgid ei saavutata

- Kui me ei ole atraktiivne ja kaasaegne organisatsioon, siis on keeruline saada tööle piisavalt kompetentseid ja pühendunud töötajaid ning hoida olemasolevaid. Sellisel juhul ei suudeta tagada siseturvalisuse eesmärkide täitmist ja siseturvalisuse teenuste osutamine võib kannatada.
- Kui töötajaid ei arendata ja neile ei pakuta paindlike õppimise- ja töötamise vorme ning kaasaegsed ja tehnoloogilised lahendustega kaasnevaid uusi teadmisi ja oskusi, võib siseturvalisuse teenuste kvaliteet osutuda ühel hetkel ebapiisavaks.
- Kui me kutseliste teenistujate kõrval ei loo võimalusi vabatahtlikele siseturvalisusesse panustada ja tunda end ühtse meeskonnana, ei pruugi meil vajadusel olla piisavalt siseturvalisuse tagajaid.
- Kui me ei pööra piisavalt varakult tähelepanu töötajate füüsilise ja vaimse tervise hoidmisele ja toetamisele, võib hilisem märkamine ja reageerimine osutuda ebapiisavaks, jääme ilma asjatundlikest ja pühendunud töötajatest.
- Kui me ei arenda oma töötajate tehnoloogiateadlikkust ja -kasutusvõimekust, võib tekkida pädevustelõhe uute tehnoloogiate kasutuselevõtuks, motivatsiooni ning võimekuste langus teenuste pakkumisel.
- Toetava keskkonna ja võimaluste puudumisel, ei pruugi paljud head ja uudsed ideed arendusse ega rakendusse jõuda.

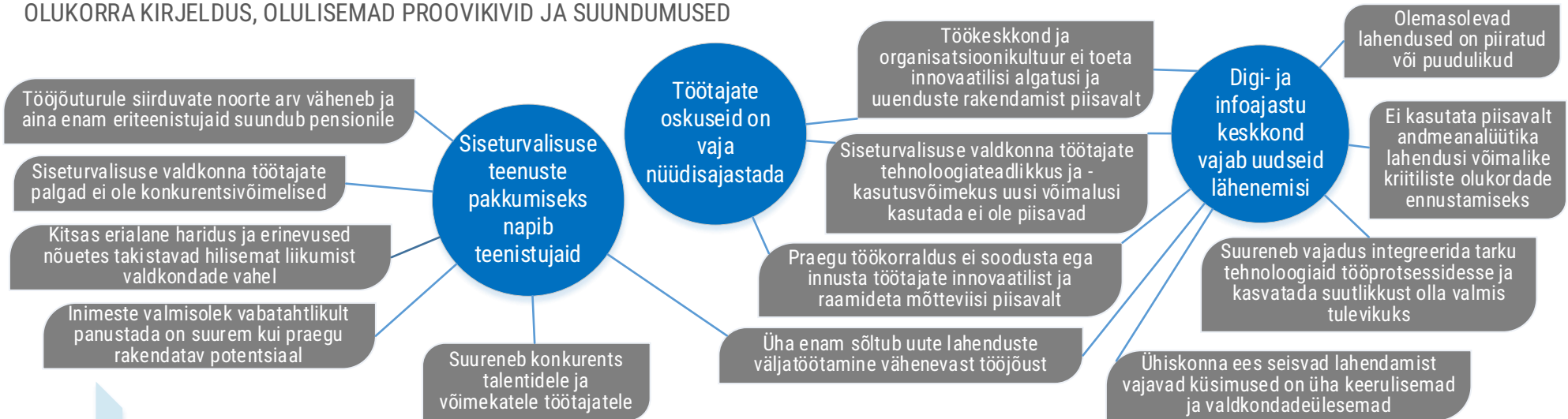
¹³⁶ Ava- ja suurandmete analüüsimine ja kasutamine, tehisintellekti ja masinõppe lahenduste sissetoomine, automatiseerimine ja autonoomsete süsteemide kasutuselevõtt, tarkade sensorite ja muude uute teadmusallikate kasutamine, asjade interneti rakendamine tööprotsessides jpm.

¹³⁷ Tulevikuks valmisolek, sh võimekus tuleviku arenguid ette näha ja modelleerida. Aga ka sekkumisvajaduse ennustustäpsuse suurendamine (ingl *predictive policing*), mis võimaldab enneta tegevust.

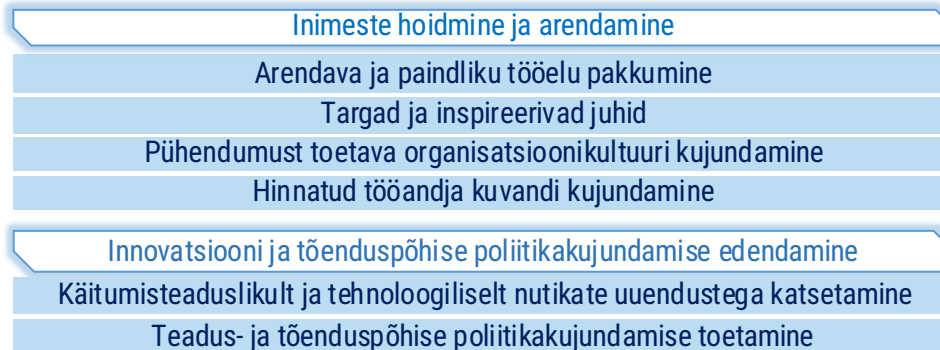
¹³⁸ Eeldame, et ekspertidel on suur potentsiaal leida valdkondlikele teravatele probleemidele ja väljakutsetele uuenduslikke ja mõjusaid lahendusi, koondades kokku valitsemisalas olevad teadmised, vääristades neid üheskoos ning vajaduse korral kaasates lisaeksperte ka väljastpoolt.

Siseturvalisuse valdkonna targemaks ja innovaatilisemaks muutmist mõjutavad olulisemad suundumused, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks

OLUKORRA KIRJELDUS, OLULISEMAD PROOVIKIVID JA SUUNDUMUSED

ALAMEETMED EHK PROGRAMMI TEGEVUSED JA VÕIMEKUSED

SEOTUD POOLED

SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO

SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO

Võimekus 5.1.1. Arendava ja paindliku tööelu pakkumine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Töötajad vastutavad enda arengu eest ise.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
1.1. Tasemeõppe ja täiendusõppe süsteem on muudetud paindlikuks: SKA ja ametid on koostöös loonud süsteemi, kus töötaja saab enda arendamiseks valida erinevaid õppevorme.	SKA	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO	2020–2025	RE
1.2. Hariduse kvaliteedi tagamiseks tehakse koostööd teiste kõrgkoolidega, nt ühised õppekava osad tehnoloogia- ja küberteemade õpetamiseks.	SKA	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO	2020–2025	RE
1.3. Panustatakse SKA õppe rahvusvahelistumisesse ja ollakse üha aktiivsem partner Cepoli ja Frontexi ühisõppekavades jt koolitustes.	SKA	SIM, PPA, PÄA, HÄK, KAPO	2020–2025	RE
1.4. Eriteenistuse regulatsioonid on ühtlustatud, et võimaldada eriteenistuse töötajatel tööalaselt liikuda eriteenistuse asutuste vahel.	SIM	PPA, PÄA, HÄK, SKA, KAPO	2020–2025	RE
1.5. Arendatud on SKA ja Kaitseväe Akadeemia vastuvõtu (kehaliste) katsete korraldamist koostöös nii, et neid tuleb sooritada üks kord ning katsetulemusi arvestatakse kandideerimisel mõlema kõrgkooli mistahes erialale.	SKA	SIM, PPA, PÄA, HÄK, KAPO	2020–2025	RE
1.6. On koostatud ülevaade valitsemisala asutuste vahelistest karjäärivõimalustest ja loodud võimalused sujuvalt asuda teisele erialasele tööle.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, KAPO	SMIT	2020–2025	RE
1.7. Loodud on paindlik süsteem uute teadmiste ja kogemuste edasiandmiseks, näiteks töötajad pakuvad üksteisele õpiampse.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		2020–2025	RE
1.8. Arenguveestluste süsteemi on muudetud nii, et töötaja tunnetab vastutust enesearendamise eest (töötaja algatab arenguveestluste, teeb kokkuvõtte ja hoolitseb elluviimise eest).	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		pidev tegevus	RE
1.9. Töötajatele on loodud võimalused rahvusvahelise töö- ja praktikakogemuse omandamiseks ning pakutud on tuge kandideerimisel rahvusvahelistele kohtadele.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, KAPO		pidev tegevus	RE
1.10. Panustatakse rahvusvahelise töökogemuse eelse väljaõppe arendustegevustesse.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, KAPO		pidev tegevus	RE

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

2. Töötajad teevad oma tööd pühendunult, neile meeldib tööle minna, seal olla ja kirega panustada. Seda toetab paindlik, inimeste vaimset ja füüsilist tervist ning erinevusi arvestav keskkond.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada:
SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
2.1. Loodud on nõustamissüsteem vaimse tervise toetamiseks ja turvalised võimalused, et julgustada töötajaid rääkima oma vajadustest ja eripäradest (nt vähenenud töövõimega inimeste vajadused) ning näidata, et nendega arvestatakse.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		2020–2025	RE
2.2. Loodud on paindlikke töötamisvõimalusi, mis aitavad hoida töö ja eraelu tasakaalus ning lähtuda isikupõhistest vajadustest (nt töötamine väljaspool kontorit, tööampsud, tööaeg, lepingupaindlikkus, lastetoad, hobidega tegelemise võimaldamine, osalise töövõimega inimeste rakendamine).	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		pidev tegevus	RE
2.3. Analüüsitud on vabatahtlikele ja kutselistele tööajatele osutatavaid tugiteenuseid (nt küsitlus vabatahtlikele nendele osutatavate tugiteenuste vajaduse ja asjakohasuse hindamiseks, sh selgub, mida vabatahtlikud vajavad ja mis paneb neid soovima vabatahtlikuna jätkuvalt panustama).	PPA, PÄA, HÄK	SIM, SKA, KAPO	2020–2025	RE
2.4. Analüüsitud on lisaressursi vajadust vabatahtlikega tegelemiseks, sh on täpsustatud vajadust personali hulga suurendamise, arendustegevuste, väljaõppe ja täienduskoolituste järele.	PPA, PÄA, HÄK	SIM, SKA, KAPO	2020–2025	RE
2.5. Loodud on põhitöö lühiajalise rikastamise ja roteerumise võimalused (nt päästekorraldaja osaleb ennetusvaldkonnas). Uusi väljakutseid otsivale töötajale võimaldatakse lühikest või pikemat aega panustada teise valdkonna töösse või projekti.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		2020–2025	RE
2.6. Üle on vaadatud töötajatele ja vabatahtlikele esitatavad nõuded ning need on tänapäevastatud ja muudetud paindlikumaks. Valitsemisala sees karjäärisuuna muutmisele esitatavad nõuded on üle vaadatud ja liigsed takistused on kõrvaldatud.	SIM	PPA, PÄA, HÄK, SKA, KAPO	2020–2025	RE
2.7. Rakendatud on läbipaistev, arusaadav ja motiveeriv tasustamise süsteem.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		2020–2025	RE

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

3. Töökeskkond ja töövahendid on läbimõeldud, soodustavad töö tegemist ja arvestavad töötajate erinevaid vajadusi.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused:
SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE

Alatulemus	Vastutaja	Aasta	Vahendid
3.1. Loodud on töö iseloomu ja töötaja vajadusi arvestav töökeskkond.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO	2021–2025	RE

Võimekus 5.1.2. Targad ja inspireerivad juhid

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik				
1. Juhid lähtuvad juhtimispõhimõtetest ja organisatsioonikultuuri vajadustest. Juhid on inspireerivad ja targad ning oma käitumise ja hoiakutega inimestele eeskujuks.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada: SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE		
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i>				
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
1.1. Juhtide juhtimispõhimõtetele vastavust on seiratud juhtimiskultuuri kujundamiseks ja arendustegevuste kavandamiseks (üle aasta).	SIM	PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO	2020–2025	RE
1.2. Juhtidele on antud regulaarselt tagasisidet nende juhtimisoskuste kohta ja pakutud arendustegevusi.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		2020–2025	RE
1.3. Kujundatud on tulemustele orienteeritud organisatsiooni- ja juhtimiskultuur.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		2020–2025	RE
1.4. Juhtidel on arendatud strateegilise juhtimise oskust ja töötajatele strateegiliste eesmärkide kommunikeerimise oskust nii, et juhid seavad eesmärgi, mida on vaja saavutada, jättes töötajatele võimaluse teekonna eesmärgini ise kujundada või selle kujundamisel kaasa rääkida.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		2020–2025	RE
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik				
2. Juhid loovad kaasava keskkonna, kus on tähtis töötajate tööalane edu ja heaolu.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE		
Alatulemus	Vastutaja	Aasta	Vahendid	
2.1. Juhte on pidevalt arendatud ja toetatud, et nad märkaksid inimeste vajadusi ja oskaksid toime tulla eri põlvkondade ja inimtüüpide esindajatega.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO	2020–2025	RE	
2.2. Juhte on koolitatud, et nad omandaksid oskusi dialoogil ja kaasamisel põhineva ning muudatustega kohaneva organisatsioonikultuuri kujundamiseks.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO	2020–2025	RE	
2.3. Juhte on koolitatud, et nad märkaksid ja tegeleksid psühhosotsiaalsete ohuteguritega.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO	2020–2025	RE	

Võimekus 5.1.3. Pühendumust toetava organisatsioonikultuuri kujundamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik				
1. Loodud on erinevad koostöövormid parimate praktikate jagamiseks, koostöö soodustamiseks.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE				
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i>				
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
1.1. Korraldatud on valitsemisalaülene konverents uute ideede, lahenduste ja tehnoloogiate teemal.	SKA		2020–2025	RE
1.2. Kasutusele on võetud valitsemisalaülese info hoidmise koht.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		2020–2025	RE
1.3. Valitsemisala asutused jagavad koostöökogemusi, kaasavad ja kaasuvad parimate praktikate jagamisse regulaarselt.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		2020–2025	RE

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik				
2. Töötajad tunnevad oma tegevuse suhtes omanikutunnet ja saavad kaasa rääkida eesmärkide seadmisel ja neid puudutavate otsuste tegemisel, sh oma töö kujundamisel.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE				
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i>				
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
2.1. Töötajad on kaasatud neid puudutavate otsuste tegemisse, nende arvamusega on arvestatud. Juhid on esile toonud neid muutusi ja otsuseid, mis on saanud alguse töötajate tagasisidest.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		Pidev tegevus	RE
2.2. Juhte on koolitatud oodatava tulemuse sõnastamise oskuse ja kaasamise arendamiseks, mis annaks töötajatele rohkem võimalusi eesmärkide saavutamise viiside ja kiiruse kohta kaasa rääkida.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		2020–2025	RE
2.3. Töid on seiratud kindla ajavahemiku tagant ja vähendatud on ebamõistlikku tööd, mis ei too tulemust ja millel ei ole lisaväärtust.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		Pidev tegevus	RE
2.4. Töökeskkonnas on loodud töötajatele sobivad ja turvalised võimalused teavitada vajadusest saada tuge või täiendada oma teadmisi ülesannete paremaks täitmiseks.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		Pidev tegevus	RE

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

3. Ühised väärtused on organisatsioonikultuuri aluseks ja toetavad tagasiside andmise kultuuri kujunemist.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused:

SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
3.1. Tagasiside andmise meetodeid on juhtidele ja töötajatele tutvustatud, et kujuneks tagasiside andmist soodustav kultuur, kus tunnustamine ja tagasiside andmine tugineb kokkulepitud väärtustele, sh väärtustatakse nii tulemusi kui ka pingutust.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		pidev tegevus	RE
3.2. Juhtidele on tutvustatud personalivaldkonna suundumusi ja uusi lähenemisi, mis mõjutavad organisatsioonikultuuri kujunemist (eri põlvkonnad, tööharjumused, arusaam paindlikkusest, rahvastiku vananemine, noorte vähenemine jne).	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		pidev tegevus	RE
3.3. Valitsemisala ülesed juhtimispehmoitmed on aluseks valitsemisala üleste organisatsiooniliste arendustegevuste kavandamisel.	SIM	PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO	2020–2025	RE
3.4. Loodud on erinevad dialoogiformaadid, et toetada organisatsioonides võrdset kohtlemist, läbipaistvust, inimestega arvestamist, vastastikust lugupidamist, meeltunde loomist ja hoidmist.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		Pidev tegevus	RE
3.5. Seiratud on kokkulepitud väärtuste rakendamist, nii ebakõla nende rakendamisel kui ka organisatsioonis töötamise pehmoitmetest kinnipidamist. Seire tulemuste alusel on tegevusi parandatud.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		Pidev tegevus	RE

Võimekus 5.1.4. Hinnatud tööandja kuvandi kujundamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik				
1. Siseturvalisuse asutused on hinnatud tööandjad, kuhu tahetakse tööle tulla ja jääda.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE		
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i>				
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
1.1. Ellu on viidud teavitustegevusi, sh edastatud positiivseid sõnumeid, et suurendada siseturvalisuse asutuste kui atraktiivsete tööandjate nähtavust.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		pidev tegevus	RE
1.2. Siseturvalisuse valdkonda on tutvustatud noortele (nt osaletakse projektis „Tagasi kooli“, riigikaitse õpetamise raames tutvustatakse siseturvalisuse valdkonda, osaletakse messidel, pakutakse praktikavõimalusi, korraldatakse SKA noortelaagrit).	PPA, PÄA, HÄK, SKA	SIM, SMIT, KAPO	pidev tegevus	RE
1.3. Kokku on lepitud tööandjat puudutavad põhisõnumid ja nende levitamiseks koolitatud on kõneisikud.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		pidev tegevus	RE

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik				
2. Siseturvalisuse töötajad on oma valdkonna saadikud.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE		
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i>				
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
2.1. Valitsemisalas ja sellest väljaspool on avaldatud persoonilugusid.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		2020–2025	RE
2.2. Siseturvalisuse valdkonna töötajad on kindla aja vältel tutvustanud oma tööd sotsiaalmeedias.	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO		2020–2025	RE

Alameede ehk programmi tegevus 5.2. Innovatsiooni ja tõenduspõhise poliitikakujundamise edendamine

Eesmärk

Siseministeeriumi valitsemisalas on kasvanud suutlikkus kasutada siseturvalisuse edendamisel innovaatilisi lähenemisi ja lahendusi ning poliitikakujundamine on teadus- ja tõenduspõhine.

Meetme mõõdikud:

	Algtase 2018	2020 tegelik	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Innovatsiooni küpsusastme kõrgemale tasemele jõudmise määr ¹³⁹	Algtase 2021. aastal.	-	1	1	1	1	2	Siseministeerium
Otseselt teadmispõhise poliitikakujundamise toetamiseks läbi viidud uuringute arv	Mõõdik töötatakse välja aastal 2021							Siseministeerium

¹³⁹ Siseministeerium töötas 2020. aastal välja innovatsioonisüsteemide arengu seiramiseks hindamismetoodika, mis võimaldab hinnata valitsemisala asutuste innovatsiooni organisatsioonilist võimekust ehk küpsustaset (tasemeid on kokku viis: 0-pidurdav, 1-algeline, 2-edasiarenenud, 3-jätkusuutlik, 4-küps). Teadaolevalt on tegu Eestis ainsa sellelaadse hindamismetoodikaga, mis spetsiaalselt loodud avaliku sektori organisatsioonidele. Sellest tulenevalt tuleb hindamismetoodikat piloteerida ja seejärel vajadusel kohendada – esimesed pilootherid toimuvad kevadel 2021 kahes valitsemisala asutuses (PPA, PÄA). Kui katseprojekti tulemused kinnitavad hindamismetoodika sobivust, siis teostatakse ka teiste valitsemisala asutuste hindamised sügisel 2021 ja talvel 2021/2022. Samas ei saa välistada, et selle tulemusena selgub, et hindamismetoodika vajab olulisemat muutmist või kohendamist, mistõttu võib ka baastaseme hindamine edasi lükkuda.

Võimekus 5.2.1. Käitumisteaduslikult ja tehnoloogiliselt nutikate uuendustega katsetamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik				
1. Siseministeriumi valitsemisala juhtimiskultuur soodustab innovatsiooni ja organisatsiooni innovatsiooni küpsustase on kasvanud.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: SIM, PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE / välisvahendid		
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i>				
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
1.1. Kõigis valitsemisala asutustes on uuendatud arendustegevuste korda selliselt, et arenduste planeerimisel lähtutakse teenusedisaini põhimõtetest ja nutikate tehnoloogiate kasutuselevõtu sihist.	SIM	PPA, PÄA, HÄK, SMIT	2022–2023	RE
1.2. Valitsemisala teenuste juhtidele, omanikele ja ekspertidele võimaldatakse igal aastal täiendõpet ja koolitusi teenusedisaini, nutikate tehnoloogiate ja käitumisteaduste valdkonnas, et aina enam omandada inimkesksete ja tarkade teenuste arendamise praktilisi oskusi.	SIM	PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO	pidev	RE / välisvahendid
1.3. Valitsemisalas on loodud toimivad koostöövormid erasektori ja ülikoolidega, et töötada välja ja tuua valitsemisala asutuste praktikasse kasutusele uusi kaasaegseid tooteid.	SIM	PPA, PÄA, HÄK, SKA, SIM	2022	RE / välisvahendid
1.4. Regulaarselt toimub valitsemisala innovatsioonipäev, et tutvustada teostatud ja töös olevaid innovatsiooni-, teenusedisaini ja nutikate tehnoloogiate projekte, kogemusi ja õppetunde. Innovatsioonipäeva eesmärk on julgustada valitsemisala töötajaid tegutsema ja võrgustuma, et jagada oma kogemusi (sh ebaõnnestumisi) ja leida võimalusi oma uuenduslikud ideed teoks teha.	SIM	PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO	pidev	RE / välisvahendid
1.5. Valitsemisalas on kokku lepitud ühtne innovatsiooni-, teadus- ja arendusprojektide defineerimise, eristamise ja aruandluse süsteem, millest lähtuvalt on võimalik koostada regulaarseid ülevaateid asutuste vastavatest tegevustest, projektidest ja neile tehtud kulutustest.	SIM	PPA, PÄA, HÄK, SKA, SMIT, KAPO	2022	RE

Võimekus 5.2.2. Teadus- ja tõenduspõhise poliitikakujundamise toetamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik				
1. Siseministeriumi valitsemisala teadus- ja tõenduspõhise poliitikakujundamise osakaal on oluliselt kasvanud ning teadus- ja arendusvõimekus on kasvanud.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: SIM, SKA, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE ja välisvahendid		
<i>Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.</i>				
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
1.1. Siseministeriumi valitsemisalas on välja töötatud ja kokku lepitud strateegilised uurimissuunad, mis toetavad siseturvalisuse strateegiliste arengueesmärkide saavutamist.	SIM, SKA	PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO	2020–2023	RE / välisvahendid
1.2. Strateegiliste arengueesmärkide saavutamisel toetatakse tõhusale valitsemisalasisesele koostööle (sh SKA kompetentsidele) ning ka koostööle väljaspool asuvate avalik-õiguslike ülikoolide ning teadus- ja arendusasutustega.	SIM, SKA, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO		2020–2023	RE / välisvahendid
1.3. Siseministeriumi valitsemisala asutused panustavad EL prioriteetsete probleemide innovaatiliste lahenduste väljatöötamisse (erinevad koostööprojektid ja –formaadid), et rakendada uudseid teadmisi ja tehnoloogiaid Eesti siseturvalisuse tugevdamisel.	SIM, SKA, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO		2020–2023	RE / välisvahendid
1.4. Loodud on valitsemisalaüleselt kättesaadav ja kasutajasõbralik infovahetusplatvorm, mis tagab valitsemisalas läbi viidud teadus-, arendus- ja innovatsiooniprojektide kättesaadavuse ja kasutamise (nt. digiriul 2.0).	SKA, SMIT	SIM, PPA, PÄA, HÄK, KAPO	2020–2023	RE / välisvahendid

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

2. Sisekaitseakadeemiasse on loodud Eesti siseturvalisuse teadus-arendus- ja innovatsioonitegevuse kompetentsikeskus.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: SIM, SKA, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE ja välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
2.4. Siseturvalisuse kompetentsikeskus on arendatud valitsemisala keskseks teadus- ja arendustegevuse ning eriteadmuse arendamise ja hoidmise keskuseks, mis panustab tõhusalt valdkondlike valupunktide lahendamisse ning on valdkonna eestkõneleja ühiskondlikes aruteludes.	SKA	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO	2020–2029	RE / välisvahendid
2.5. Siseturvalisuse valdkonna strateegilisi uurimissuundi on arendatud kompetentsikeskuses tegutsevate teaduritest, valitsemiasala ekspertidest ja välisekspertidest mehitatud uurimisrühmade abil.	SKA	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO	2020–2029	RE / välisvahendid
2.6. Siseturvalisuse kompetentsikeskus on arendatud atraktiivseks teadus- ja arendustegevuse läbiviimise keskuseks doktorantidele, teaduritele ning teistele valdkonna tippeksperptide.	SKA		2020–2025	RE / välisvahendid
2.7. Siseturvalisuse kompetentsikeskus on arendatud rahvusvaheliselt konkurentsivõimeliseks ja tunnustatud koostööpartneriks, mis panustab aktiivselt siseturvalisuse teadus-, arendus- ja innovatsioonikoostöö rahvusvahelistesse võrgustikesse.	SKA		2020–2029	
2.8. Siseturvalisuse kompetentsikeskuses on professionaalsel tasemel välja arendatud administratiivne võimekus teadusrahade oluliselt suuremaks kaasamiseks.	SKA	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO	2020–2025	RE / välisvahendid
2.9. Kompetentsikeskuses läbiviidav teadustegevus on suurel määral integreeritud õppetööga.	SKA	SIM	2020–2025	RE / välisvahendid
2.10. Käivitatud on Sisekaitseakadeemia teadus- ja arendusasutuseks evalveerimise protsess.	SKA	SIM		RE / välisvahendid

4. Programmi juhtimiskorraldus

Ülevaade programmi ulatuse, koostamise, muutmise ja seire korraldusest

Programm ajakohastatakse **vajaduse korral kord aastas riigieelarve koostamise käigus**, et tagada kooskõla riigi eelarvestrateegia ja riigi rahaliste võimalustega. Programmi **kooskõlastavad programmi kaudu oma teenuste raha planeerivad ministeeriumid** ning selle **kinnitab valdkonna eest vastutav minister või ministrid** pärast riigieelarve seaduse vastuvõtmist. Programm esitatakse teadmiseks või arvamuse avaldamiseks teistele programmi eesmärkidesse panustavatele pooltele.

Programm annab suuna välisvahendite planeerimisele ja kasutamisele.

Programmi elluviimist juhivad ja järelevalvet selle elluviimise üle teevad järgmised Siseministeeriumi asekantslerid:

- 1) sisejulgeoleku-, korrakaitse- ja migratsioonipoliitika asekantsler (1., 2., 3. ja 4. meede),
- 2) pääste, hädaabi ja kriisireguleerimise asekantsler (2. ja 3. meede) ja
- 3) varade, planeerimise ja tehnoloogia asekantsler (5. meede)

Programmi elluviimises osalev ministeerium koostab igal aastal oma vastutusalasse jäävate meetmete ja tegevuste rakendamise kohta ülevaate ja esitab selle lähtudes kokkulepitud tähtajast Siseministeeriumile. Siseministeerium koostab tulemusaruande tervikdokumendi. Arengukava täitmise aruandluse ja lõpparuande koostamisel lähtutakse seda reguleerivatest Vabariigi Valitsuse määrustest.

Et luua **siseturvalisuse valdkonnast terviklik arusaamine ja tõhustada koostööd**, kajastatakse programmis võimekuste tulemuste ja alatulemuste juures nii nende asutuste vastutus, kes planeerivad nende pakutavate teenuste raha selles programmis, ent ka nende asutuste vastutus, kes oma teenuste raha siin programmis ei planeeri, kuid kelle panuseta jääks programmis nimetatud eesmärk saavutamata. (Muul juhul positiivse mõjuga asutuste panuseid ei dubleerita).

Programm avalikustatakse Siseministeeriumi kodulehel.

Poolte rollid probleemide lahendamisel

Siseturvalisuse eesmärkide saavutamiseks on tähtis nii riigiasutuste kui ka teiste poolte roll.

Joonis. Siseturvalisuse eesmärkidesse panustamise tasandid

Siseturvalisuse programmis on täpsustatud **riigiasutuste ja sealhulgas siseturvalisuse- ja õiguskaitseasutuste** rollid ja täpsed tegevussuunad turvalisuse eesmärkide saavutamisel. Programmis on kirjeldatud oodatavad tulemused, millega seotud pooled oma teenuste ja asutuste tegevuskavade kujundamisel arvestavad.

Arengukavas on täpsustatud ka tegevussuundasid seoses **kohaliku omavalitsuse üksuste ja nende koostööorganitega**. Nende peamine roll turvalisusele kaasaaitamisel on see, et nad kujundavad kohaliku elukeskkonna, peavad haridusasutusi (turvaline õpikeskkond ja turvalist käitumist kujundav õpe), osutavad

sotsiaalteenuseid- ja toetusi, tegelevad ruumilise planeerimisega, edendavad avaliku korra kaitset ja ohutust ning võtavad asjakohase rolli kohalikul tasandil asetleidvate ohtude ja korrarikkumiste ennetamisel, võimestavad kogukondi ja üksikisikuid, edendavad koostöö- ja ennetusvõrgustikke, viivad kohalikul tasandil ellu riiklikke programme, korraldavad inimestele elutähtsaid teenuseid, tagavad toimepidevuse plaani kõigi nende korraldavate teenuste toimimise jaoks ka kriiside ajal, aitavad kaasa piirkondlikule koostööle kriiside ajal. **Oluline panus on teistelgi pooltel, kelle turvalisust suurendava rolli soodustamisele programmis ka tähelepanu pööratakse:**

Kehtiv korrakaitseseedus näeb **igapäevase** rolli turvalisuse loomisel ehk avaliku korra tagamisel. Eelkõige saab igapäevase turvalisuse tagamiseks panustada, vähendades iseenda riskikäitumist, suurendades ohutust, et ei oleks vaja tagajärgedega tegeleda. Programmis on ette nähtud mitmesuguseid sekkumisi, mis aitavad kaasa inimeste teadlikkuse, oskuste ja valmisoleku suurendamisele.

Siseturvalisuse valdkond toetub peale kutseliste teenistujate ka **vabatahtlikele**, kes panustavad nii sündmuste lahendamisse kui ka oma piirkonna turvalisuse hoidmisesse, ohtude ennetamisse. Arengukavas on kokku lepitud suunad, millega vabatahtliku tegevuse edendamisel arvestada.

Riigiasutuste kõrval on turvalisuse suurendamisel roll **eraettevõtetal**. Turvaettevõtted näiteks on mitmes kohaliku omavalitsuse üksuses lepingupartnerid avalikus kohas korra tagamisel, peale selle panustavad turvaettevõtted ennetustöösse nii oma klientide nõustamisel kui ka kogukondade turvalisuse loomisel laiemalt (nt kohaliku omavalitsuse üksuste nõustamine, osalemine turvalisusega tegelevate komisjonide töös, turvaettevõtete koostöö siseturvalisuse vabatahtlike ühendustega jne). Vähetähtsaks ei saa pidada mitmesuguseid ennetustooteid pakkuvate ettevõtete rolli, kes pakuvad nii kohustuslikke tooteid (nt suitsuandur) kui ka vabatahtlikke (nt targa maja lahendused). Programmis pööratakse tähelepanu, et riigiasutused aitaksid parandada eeldusi, sh õiguslikke, soodustamaks ettevõtete rolli turvalisuse suurendamisel. Ka teised **äri- ja vabaühingud** saavad siseturvalisuse tagamiseks panustada, näiteks toimida õiguspäraselt, teha koostööd ning tunnustada ja toetada siseturvalisuse vabatahtlikke.

Ülevaade programmi seostest teiste arengudokumentidega¹⁴⁰

SISETURVALISUSE ARENGUKAVA 2020–2030 JA SISETURVALISUSE PROGRAMM		
<p>Eesti 2035</p> <p>üldised suunad, eeldused julgeoleku ja turvalisuse tagamiseks</p> <p>↘</p> <p>täpsustab seatud sihte, valdkondade panust turvalisuse loomisel</p> <p>↗</p>	<p>Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“</p> <p>üldised suunad säästvaks arenguks, heaolu kasv, ühiskonna sidusus</p> <p>↘</p> <p>aitab kaasa jätkusuutliku arengu eeldustele sh ühiskonna sidususele</p> <p>↗</p>	<p>Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030</p> <p>suunad kuritegevusevastase võitluse osas</p> <p>↘</p> <p>arvestab läbivalt põhialustega</p> <p>↗</p>
<p>Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030</p> <p>vigastussurmade, õnnetuste ja alkoholi tarbimise vähendamine, vaimne tervis</p> <p>↘</p> <p>vigastussurmade, riskeeriva käitumise vähendamine</p> <p>↗</p>	<p>Heaolu arengukava 2016–2023</p> <p>sotsiaalne turvalisus, rändepoliitika eesmärkidele tugi</p> <p>↘</p> <p>elukvaliteedi parandamine, kogukondade elavdamine, turvatunne</p> <p>↗</p>	<p>Liiklusohutusprogramm 2016–2025</p> <p>Liiklussurmade sh elu, tervise ja varajahjude vähendamine</p> <p>↘</p> <p>ei dubleeri, aga arvestab ja aitab kaasa sh hoiakute, keskkonna, järelevalve kaudu</p> <p>↗</p>

¹⁴⁰ ↘ tähistab teise arengudokumendi mõju siseturvalisuse valdkonnale. ↗ tähistab siseturvalisuse mõju teise arengudokumendi sihtidele.

<p>Riigikaitse arengukava 2021–2030 (koostamisel)</p>	<p>Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 (koostamisel)</p>	<p>Noortevaldkonna arengukava 2021–2035 (koostamisel)</p>
<p>sisejulgeoleku tagamine, asutuste valmisolek kriisi või rünnaku ajal, Eesti iseseisvuse, suveräänsuse ja põhiseadusliku korra kaitse </p>	<p>toetab inimeste heaolu ja turvalisust üldoskuste arendamise, ühise kultuuri- ja väärtusruumi kaudu; turvaline õppekeskkond </p>	<p>noorte aktiivsus, üksijäämise ja eemaldumise ennetus sh toetav turvavõrgustik </p>
<p>eeldused tipuvõimetele, täpsustab tavaolukorras ja mitteriigikaitsete kriiside jaoks vajalikku </p>	<p>täpsemad tegevussuunad ennetuse ja ohutu käitumise edendamiseks </p>	<p>täpsemad suunad ennetus-tööle ja sh noorsootööle, et aidata kaasa sotsiaalsetele oskustele ja riskikäitumise vähendamisele </p>
<p>Kultuuri arengukava 2021–2030 (koostamisel)</p>	<p>Spordipoliitika põhialused aastani 2030</p>	<p>Sidusa Eesti arengukava 2021–2030 (koostamisel)</p>
<p>mitmekesisust väärtustav ja turvatunnet toetav kultuuriruum; kaasamise ja osalemise toetamine </p>	<p>noorte positiivse käitumise ja ühiskondliku vastutuse edendamine </p>	<p>ühiskonna sidusus, jagatud riigiidentiteet, kohanemise toetamine, kodanike algatav hoiak, kodaniku-ühiskonna võimestamine </p>
<p>inimeste osalemise ja kogukondliku koostegutsemise soodustamine </p>	<p>kaudne mõju, nt spordiga seotud ennetustegevused </p>	<p>üldised suunad, eeldused julgeoleku ja turvalisuse tagamiseks, vabatahtliku tegevuse populariseerimine </p>
<p>Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2030 (koostamisel)</p>	<p>Kiirgusohutuse riiklik arengukava 2018–2027</p>	<p>Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava 2030</p>
<p>Turvaline transpordi taristu, riskeeriva käitumise vähendamine, Schengeni piiriturvalisuse nõuetega arvestamine rahvusvahelise kauba- ja reisijateveo osas </p>	<p>valmisolek kiirgushädaolukordadeks </p>	<p>toiduohutus ja sellega seotud tööohutus; maa- ja rannakogukondade elujõulisus </p>
<p>Liiklussurmade ja sh elu ja tervise, varakahjude vähendamine ennetuse ning kiire abi pakkumisega </p>	<p>olulised tegevussuunad kriisideks valmisolekuks </p>	<p>turvaline elukeskkond on eeldus põllumajanduse arengukava eesmärkidele </p>
<p>Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030</p>	<p>Välispoliitika arengukava 2030</p>	<p>Eesti digiühiskond 2030 (koostamisel)</p>
<p>üldised suunad kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks, Eesti haavatavuse vähendamiseks, eeldused keskkonnakahju ja inimkannatuste vähendamiseks </p>	<p>julgeolekut toetava rahvusvahelise keskkonna kujundamine, rahvusvaheliste suhete edendamine, reisimise riskikommunikatsioon, rahvastiku halduse toetamine Eesti maine kujundamise kaudu </p>	<p>sihid küberjulgeoleku- ja turvalisuse osas, ennetus ja teavitust </p>
<p>pääste- ja kriisireguleerimis ja hädaolukordadeks valmisoleku edendamine, äärmuslike ilmastikuolude riskide maandamine </p>	<p>arvestab tegevussuundadega, mõjutab eri poliitikate kujundamisega Eesti rahvusvahelist mainet </p>	<p>küberkuritegevuse vastane võitlus, üldised eeldused inimeste ennetavaks Hoiakuks, E-residentsuse ja digitaalse identiteedi riskide maandamine, piiriüleste e-teenuste ja digitaalsete dokumentide edendamine </p>

Lisainformatsioon

www.siseministeerium.ee/stak2030

